ક્રમબદ્ધપર્યાય પ્રવચન

(શ્રી સમયસાર શાસ્ત્રની ગાથા ૩૦૮-૩૧૧ પર
પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના મર્મઉદ્‌ઘાટક અક્ષરશઃ પ્રવચન)

શ્રી મહાવીરસ્વામી

શ્રી સીમંધરસ્વામી

શ્રી સમયસારજી

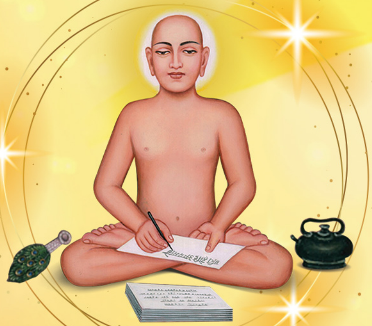

શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય

શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય

પૂજ્ય સદ્‌ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી

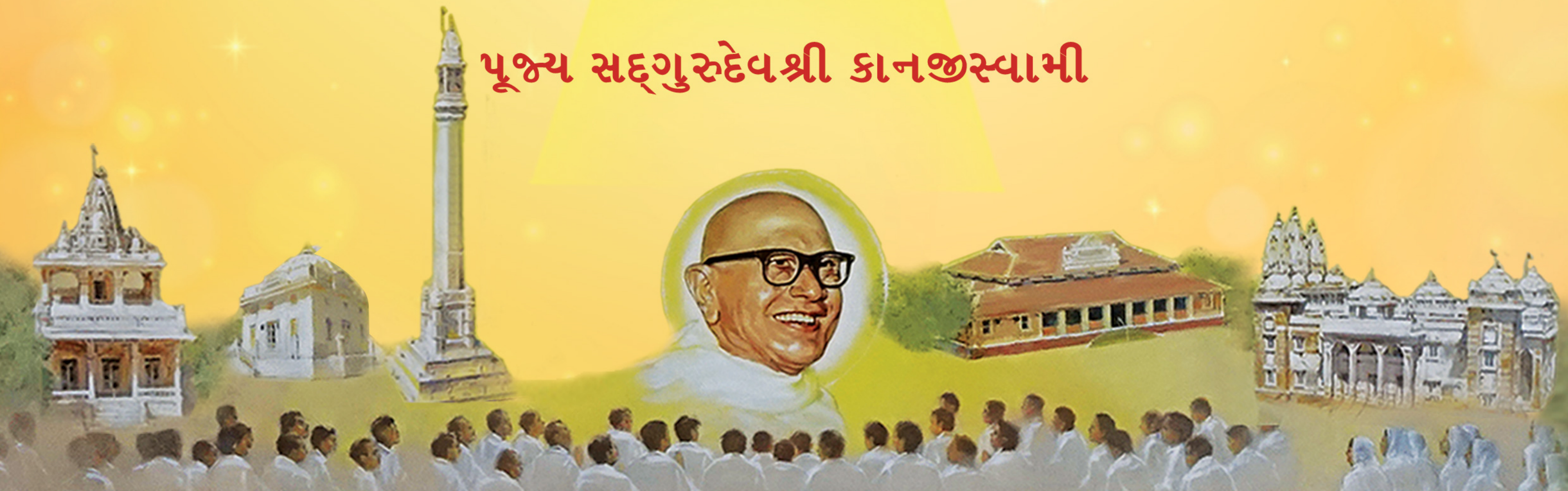

પ્રકાશક :-શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ, વિલેપાર્લા, મુંબઈ

ૐ

નમઃ સિદ્ધેભ્યઃ

ક્રમબદ્ધપર્યાય પ્રવચન

(શ્રીમદ્ ભગવત્ કુંદકુંદાચાર્યદેવ પ્રણીત શ્રી સમયસાર
પરમાગમની ગાથા ૩૦૮ થી ૩૧૧ ઉપર અધ્યાત્મયુગપ્રવર્તક
પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીના
ઈ.સ. ૧૯૭૯ની સાલના પ્રવચન)

પ્રકાશક

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ

સોનગઢ-૩૬૪૨૫૦ (સૌરાષ્ટ્ર)

સહપ્રકાશક

શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ

મુંબઈ

વિક્રમ સંવત ૨૦૭૭

વીર સંવત ૨૫૪૭

ઈ. સન ૨૦૨૦

: પ્રકાશન પ્રસંગ :
ચૈત્ર સુદ ૧૩, વીર સંવત – ૨૫૪૭; રવિવાર, ૨૫-૦૪-૨૦૨૧
શ્રી મહાવીરસ્વામી જન્મ કલ્યાણક તથા
પૂજ્ય સદ્‌ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામીનો સંપ્રદાય પરિવર્તન દિન

પ્રાપ્તિ સ્થાન
૧. શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ,
સોનગઢ, સૌરાષ્ટ્ર-૩૬૪૨૫૦. ફોન-૦૨૮૪૬-૨૪૪૩૩૪
૨. શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ
૩૦૨, કૃષ્ણ કુંજ, પ્લોટ નં. ૩૦, વી. એલ. મહેતા માર્ગ,
વિલે પાર્લા (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦૦૫૬
ફોન (૦૨૨) ૨૬૧૩૦૮૨૦, ૨૬૧૦૪૯૧૨, ૬૨૩૬૯૦૪૬
www.vitragvani.com,
email-info@vitragvani.com

ટાઈપ સેટીંગ
નિજેશ જૈન
મો. : ૯૬૬૨૫૩૫૩૮૭

પ્રકાશકીય નિવેદન

મંગલં ભગવાન વીરો, મંગલં ગૌતમો ગણી,
મંગલં કુંદકુંદાર્યો, જૈનધર્મોસ્તુ મંગલં.

મહાવીર ભગવાન અને ગૌતમ ગણધર બાદ જેમના નામનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે એવા ભરતના સમર્થ આચાર્ય, સાક્ષાત્ સદેહે વિદેહ જઈ સીમંધરભગવાનની દિવ્યધ્વનિનું પ્રત્યક્ષ રસપાન કરનાર શ્રીમદ્ ભગવત્ કુંદકુંદાચાર્યદેવ મહાન યોગીશ્વર છે. અનેક મહાન આચાર્યો તેમના દ્વારા રચિત શાસ્ત્રોના આધાર આપે છે. તેનાથી એમ પ્રસિદ્ધ થાય છે કે અન્ય આચાર્યો પણ તેમના વચનોને આધારભૂત માને છે.

તેઓ નિર્મળ પવિત્ર પરિણતિના ધારક તો હતા જ; પરંતુ પુણ્યમાં પણ સમર્થ હતા કે જેથી સીમંધરભગવાનનો સાક્ષાત્ યોગ થયો. મહાવિદેહથી પાછા આવ્યા બાદ પોન્નુર તીર્થધામમાં સાધના કરતાં કરતાં તેમણે અનેક શાસ્ત્રોની રચના કરી. જેમાં શ્રી સમયસાર, પ્રવચનસાર, નિયમસાર, પંચાસ્તિકાયસંગ્રહ, અષ્ટપાહુડ—આ પાંચ પરમાગમ તો પ્રસિદ્ધ છે જ, પરંતુ આ સિવાય પણ અનેક શાસ્ત્રોની રચના તેમણે કરેલ છે.

''શ્રી સમયસાર'' આ ભરતક્ષેત્રનું સર્વોત્કૃષ્ટ પરમાગમ છે. તેમાં નવતત્ત્વોનું શુદ્ધનયની દૃષ્ટિથી નિરૂપણ કરી જીવનું શુદ્ધસ્વરૂપ પ્રકાશ્યું છે. ''શ્રી પ્રવચનસાર''માં નામ અનુસાર જિનપ્રવચનનો સાર ઝીલ્યો છે અને તેને જ્ઞાનતત્ત્વ, જ્ઞેયતત્ત્વ અને ચરણાનુયોગસૂચક ચૂલિકા નામના ત્રણ અધિકારોમાં વિભાજિત કર્યું છે. ''શ્રી નિયમસાર''માં મુનિદશાના નિશ્ચય અને વ્યવહારઆવશ્યકનું અને મોક્ષમાર્ગનું સ્પષ્ટ સત્યાર્થ નિરૂપણ છે. ''શ્રી પંચાસ્તિકાયસંગ્રહ''માં કાળ સહિત પાંચ અસ્તિકાયોનું (અર્થાત્ છ દ્રવ્યોનું) અને નવપદાર્થપૂર્વક મોક્ષમાર્ગનું નિરૂપણ છે. તથા''શ્રી અષ્ટપાહુડ'' એક દાર્શનિક ગ્રંથ છે, જેમાં સમ્યક્રત્નત્રય એક જ મોક્ષમાર્ગ છે એની દૃઢતાપૂર્વક સ્થાપના કરેલ છે.

સર્વજ્ઞ ભગવાનના જ્ઞાનમાં વસ્તુનું સ્વરૂપ ક્રમરૂપ અને અક્રમરૂપે ઝળકી રહ્યું છે. આ અક્રમરૂપ સ્વભાવને દ્રવ્ય અને ગુણ કહે છે અને ક્રમરૂપ સ્વભાવને પર્યાય કહે છે. વિશ્વમાં સમસ્ત (વસ્તુની) દ્રવ્યની આ જ ક્રમરૂપ અને અક્રમરૂપ (દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયમય) વ્યવસ્થા છે. ક્રમરૂપ અને અક્રમરૂપ સ્વભાવની સદ્રશ્યતાને (એકરૂપતાને) શુદ્ધ પરિણમન કહેવાય છે અને ક્રમરૂપ અને અક્રમરૂપ સ્વભાવની વિસદ્રશ્યતાને (વિરૂપતાને) અશુદ્ધ પરિણમન કહેવાય છે. વિશ્વમાં છ દ્રવ્યમાંથી ચાર દ્રવ્ય તો શુદ્ધરૂપે જ પરિણમી રહ્યા છે; પણ જીવ ને પુદ્‌ગલ એ બે દ્રવ્યો શુદ્ધરૂપે તથા અશુદ્ધરૂપે પરિણમતાં જોવામાં આવે છે.

જીવદ્રવ્યના અશુદ્ધ પરિણમનને જ અજ્ઞાની (અપ્રતિબુદ્ધ અવસ્થા) કહેવાય છે અને તે દુઃખરૂપ છે. અનાદિકાળના અપ્રતિબુદ્ધ જીવને સમયસારમાં આચાર્ય ભગવાન એ પ્રતિબુદ્ધ થવાનો માર્ગ (મોક્ષમાર્ગ) દર્શાવ્યો છે. અનાદિકાળથી આ અપ્રતિબુદ્ધ જીવ પોતાની મિથ્યાબુદ્ધિથી પીડાઈ રહ્યો છે. આ વિપરીત બુદ્ધિનો સાચું જ્ઞાન-શ્રદ્ધાન થતાં નાશ થાય છે. જીવની વિપરીત બુદ્ધિ ઘણા અલગ-અલગ પ્રકારની હોય છે તેમાં મુખ્યત્વે પરમાં એકત્વપણું, મમત્વપણું, કર્તૃત્વપણું, ભોકર્તૃત્વપણું અને સ્વામિત્વપણું છે. જીવનો દ્રવ્યસ્વભાવ જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા અને અકર્તાસ્વભાવ છે; પણ અજ્ઞાની જીવ પોતાને પરનો કર્તા અને ભોક્તા માને છે. આ તેનું પરમાં કર્તૃત્વપણું અકિંચિત્કર છે એ સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકારની ૩૦૮ થી ૩૧૧મી ગાથામાં આચાર્ય ભગવાનને ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યું છે. અહીં આત્માનું અકર્તૃત્વપણું કટકાદિના દ્રષ્ટાંતપૂર્વક સમજાવેલ છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ આ જ ગાથાના આધારે ક્રમબદ્ધપર્યાયનો શંખનાદ ફૂક્યો છે.

અત્રે પ્રસ્તુત પ્રવચન વી. સં. ૨૫૦૫ના અષાઢ માસના આઠ પ્રવચનો છે. અષાઢ અને શ્રાવણ માસમાં નિયમિત સોનગઢમાં શિક્ષણ શિબિરનું આયોજન થતું હતું. આ શિક્ષણ શિબિરમાં ઘણા દૂર દૂરથી મુમુક્ષુઓ આવતા હતા અને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને નિરંતર એવી ભાવના રહેતી કે તેઓ નીતરતા સત્ધર્મનું શ્રવણ કરી અને નિજ કલ્યાણના માર્ગમાં આગળ વધે. આ જ ઉત્કૃષ્ટભાવનાથી આવો ગહન વિષય આ શિબિરમાં લેવામાં આવ્યો હતો. આ ગહન આઠ પ્રવચનો અત્રે અક્ષરશઃ શાસ્ત્રરૂપે પ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે. આ રીતે આ શાસ્ત્ર ખરેખર પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રભાવનું જ ફળ છે. અધ્યાત્મનું રહસ્ય સમજાવીને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ જે અપાર ઉપકાર કર્યો છે તેનું વર્ણન વાણીથી વ્યક્ત કરવામાં અમો અસમર્થ છીએ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દિવ્યદેશનાની જાળવણી સી.ડી., ડી.વી.ડી. તથા વેબસાઈટ (www.vitragvani.com) જેવા સાધનો વડે શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ, વિલેપાર્લા, મુંબઈ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. આ કાર્ય પાછળ ટ્રસ્ટની એવી ભાવના છે કે વર્તમાનના આધુનિક સાધનો

દ્વારા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી દ્વારા સમજાવેલ તત્ત્વજ્ઞાનનો બહોળો લાભ સામાન્યજન લે, કે જેથી આ વાણી શાશ્વત જળવાઈ રહે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના પ્રત્યેક પ્રવચનો અક્ષરશઃ ગ્રંથારૂઢ થાય તેવી ભાવનાના ફળસ્વરૂપે સમયસાર ગ્રંથની ૩૦૮ થી ૩૧૧ ગાથા ઉપર થયેલ પ્રવચનો અત્રે પ્રકાશિત કરવામાં આવી રહ્યા છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની દિવ્યદેશનાને ઓડિયો ટેપમાં ઉતારવાનું મહાન કાર્ય શરૂ કરનાર શ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીનો આ પ્રસંગે આભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ. તેમજ શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાયમંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢે આ ઉમદા કાર્યને અવિરતધારાએ ચાલુ રાખ્યું અને સાચવી રાખ્યું, તે બદલ તેમના આભારી છીએ.

સર્વ પ્રવચનોને સાંભળીને ગ્રંથારૂઢ કરવામાં ચીવટતા રાખવામાં આવેલ છે. વાક્ય રચનાને પૂર્ણ કરવા અર્થે ક્યાંક-ક્યાંક કૌંસ કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રવચનો સાંભળી અને ગ્રંથારૂઢ કરવાનું કાર્ય નિજેશ જૈન દ્વારા કરવામાં આવેલ છે તથા શ્રી અતુલભાઈ જૈન અને શ્રીમતી આરતીબેન જૈન, મલાડ તરફથી આ પ્રવચનોના પ્રકાશન અર્થે આર્થિક સહયોગ પ્રાપ્ત થયેલ છે. પ્રવચનોને તપાસવાનું કાર્ય શ્રી અતુલભાઈ જૈન અને શ્રીમતી આરતીબેન જૈન, મલાડ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રસંગે ટ્રસ્ટ તેમના પ્રત્યે આભાર વ્યક્ત કરે છે.

જિનવાણી પ્રકાશનનું કાર્ય ગંભીર તથા જવાબદારીપૂર્ણ હોવાથી અત્યંત જાગૃતિપૂર્વક તથા ઉપયોગની એકાગ્રતાપૂર્વક કરવામાં આવેલ છે. તેમ છતાં પ્રકાશન કાર્યમાં પ્રમાદવશ કે અજાગૃતિવશ કોઈ ભૂલ રહી ગઈ હોય તો ત્રિકાળવર્તી વીતરાગ દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ પ્રત્યે ક્ષમા યાચીએ છીએ. સર્વ મુમુક્ષુગણને વિનંતી છે કે અશુદ્ધિઓની નોંધ ટ્રસ્ટને પાઠવે જેથી તે આગળની આવૃત્તિમાં સુધારી શકાય. આ પ્રવચનો (www.vitragvani.com) ઉપર ઉપલબ્ધ છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી તથા તદ્ભક્ત પ્રશમમૂર્તિ ભગવતી માતા પૂજ્ય બહેનશ્રી ચંપાબહેનના ચરણકમળમાં સાદર સમર્પિત કરીએ છીએ. પાઠકવર્ગ આ પ્રવચનોનો અવશ્ય લાભ લઈ આત્મકલ્યાણને સાધે એવી ભાવના સાથે વિરામ પામીએ છીએ. ઇતિ શિવમ્.

ટ્રસ્ટીગણ

શ્રી કુંદકુંદ-કહાન પારમાર્થિક ટ્રસ્ટ,

વિલેપાર્લા, મુંબઈ

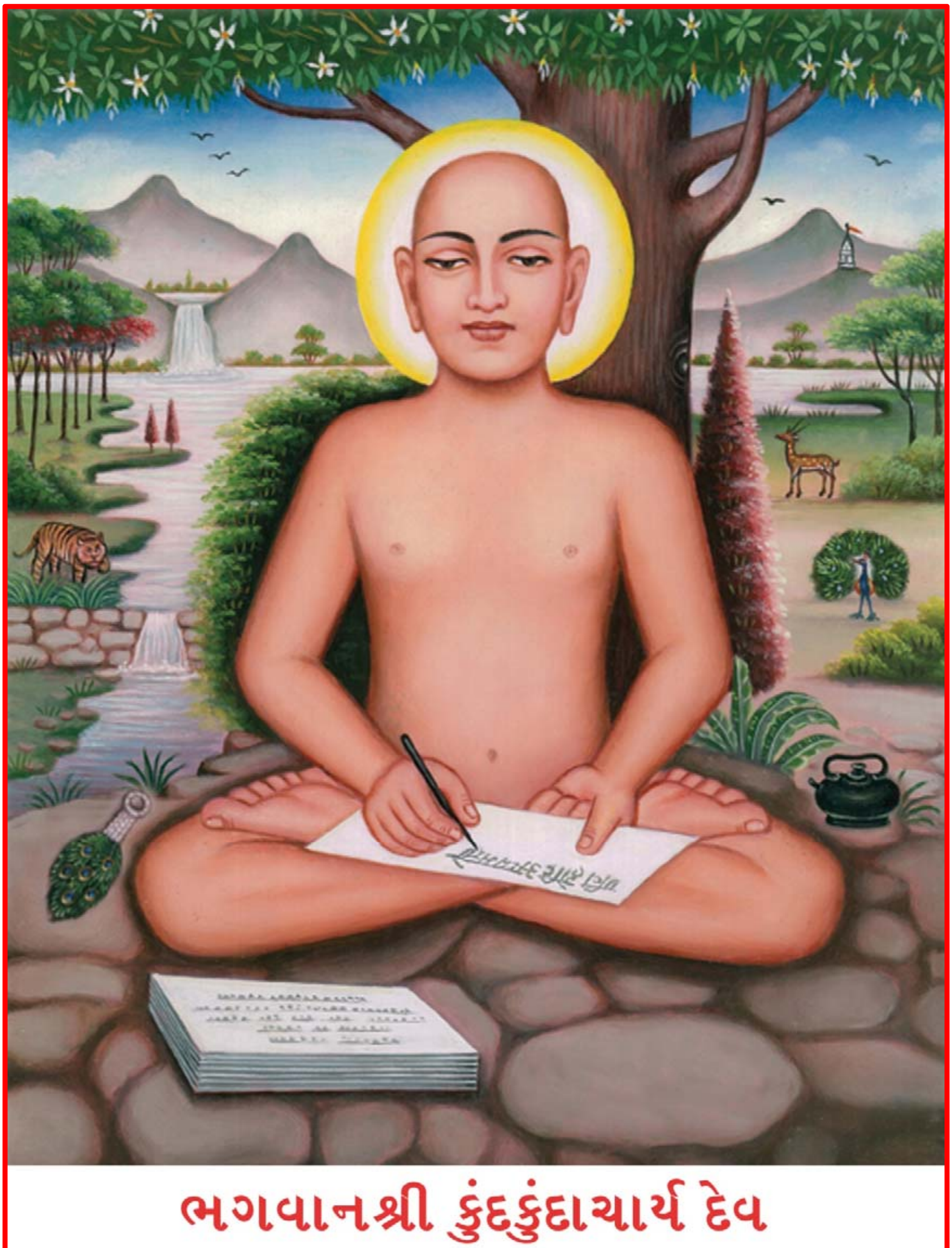

ભગવાનશ્રી કુંદકુંદાચાર્ય દેવ

શ્રી સમયસારજી–સ્તુતિ

(હરિગીત)

સંસારી જીવનાં ભાવમરણો ટાળવા કરુણા કરી,
સરિતા વહાવી સુધા તણી પ્રભુ વીર! તેં સંજીવની;
શોષાતી દેખી સરિતને કરુણાભીના હૃદયે કરી,
મુનિકુંદ સંજીવની સમયપ્રાભૃત તણે ભાજન ભરી.

(અનુષ્ટુપ)

કુંદકુંદ રચ્યું શાસ્ત્ર, સાથિયા અમૃતે પૂર્યા,
ગ્રંથાધિરાજ! તારામાં ભાવો બ્રહ્માંડના ભર્યા.

(શિખરિણી)

અહો! વાણી તારી પ્રશમરસ-ભાવે નીતરતી,
મુમુક્ષુને પાતી અમૃતરસ અંજલિ ભરી ભરી;
અનાદિની મૂર્છા વિષ તણી ત્વરાથી ઊતરતી,
વિભાવેથી થંભી સ્વરૂપ ભણી દોડે પરિણતિ.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

તું છે નિશ્ચયગ્રંથ ભંગ સઘળા વ્યવહારના ભેદવા,
તું પ્રજ્ઞાછીણી જ્ઞાન ને ઉદયની સંધિ સહુ છેદવા;
સાથી સાધકનો, તું ભાનુ જગનો, સંદેશ મહાવીરનો,
વિસામો ભવક્લાંતના હૃદયનો, તું પંથ મુક્તિ તણો.

(વસંતતિલકા)

સુણ્યે તને રસનિબંધ શિથિલ થાય,
જાણ્યે તને હૃદય જ્ઞાની તણાં જણાય;
તું રુચતાં જગતની રુચિ આળસે સૌ,
તું રીઝતાં સકલજ્ઞાયકદેવ રીઝે.

(અનુષ્ટુપ)

બનાવું પત્ર કુંદનનાં, રત્નોના અક્ષરો લખી;
તથાપિ કુંદસૂત્રોનાં અંકાયે મૂલ્ય ના કદી.

અધ્યાત્મયુગસર્જક પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી

✻ શ્રી સદ્‌ગુરુદેવ-સ્તુતિ ✻

(હરિગીત)

સંસારસાગર તારવા જિનવાણી છે નૌકા ભલી,
જ્ઞાની સુકાની મળ્યા વિના એ નાવ પણ તારે નહીં;
આ કાળમાં શુદ્ધાત્મજ્ઞાની સુકાની બહુ બહુ દોહ્યલો,
મુજ પુણ્યરાશિ ફળ્યો અહો! ગુરુ ક્હાન તું નાવિક મળ્યો.

(અનુષ્ટુપ)

અહો! ભક્ત ચિદાત્માના, સીમંધર-વીર-કુંદના!
બાહ્યાંતર વિભવો તારા, તારે નાવ મુમુક્ષુનાં.

(શિખરિણી)

સદા દૃષ્ટિ તારી વિમળ નિજ ચૈતન્ય નીરખે,
અને જ્ઞપ્તિમાંહી દરવ-ગુણ-પર્યાય વિલસે;
નિજાલંબીભાવે પરિણતિ સ્વરૂપે જઈ ભળે,
નિમિત્તો વહેવારો ચિદઘન વિષે કાંઈ ન મળે.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

હૈયું 'સત સત, જ્ઞાન જ્ઞાન' ધબકે ને વજ્રવાણી છૂટે,
જે વજ્રે સુમુમુક્ષુ સત્ત્વ ઝળકે; પરદ્રવ્ય નાતો તૂટે;
—રાગદ્વેષ રુચે ન, જંપ ન વળે ભાવેંદ્રિમાં–અંશમાં,
ટંકોત્કીર્ણ અકંપ જ્ઞાન મહિમા હૃદયે રહે સર્વદા.

(વસંતતિલકા)

નિત્યે સુધાઝરણ ચંદ્ર! તને નમું હું,
કરુણા અકારણ સમુદ્ર! તને નમું હું;
હે જ્ઞાનપોષક સુમેઘ! તને નમું હું,
આ દાસના જીવનશિલ્પી! તને નમું હું.

(સ્રગ્ધરા)

ઊંડી ઊંડી, ઊંડેથી સુખનિધિ સતના વાયુ નિત્યે વહંતી,
વાણી ચિન્મૂર્તિ! તારી ઉર-અનુભવના સૂક્ષ્મ ભાવે ભરેલી;
ભાવો ઊંડા વિચારી, અભિનવ મહિમા ચિત્તમાં લાવી લાવી,
ખોયેલું રત્ન પામું,—મનરથ મનનો; પૂરજો શક્તિશાળી!

અધ્યાત્મયુગસર્જક પૂજ્ય સદ્દગુરુદેવ શ્રી કાનજીસ્વામીનો સંક્ષિપ્ત જીવન પરિચય

ભારતદેશના ગુજરાત રાજ્યમાં ભાવનગર જિલ્લાના ''ઉમરાળા ગામમાં સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના દશાશ્રીમાળી વણિક પરિવારના શ્રેષ્ઠીવર્ય શ્રી મોતીચંદભાઈના ઘેર, માતા ઉજમબાની કૂંખે, વિક્રમ સંવત ૧૯૪૬ના વૈશાખ સુદ બીજ, (તા. ૨૧-૪-૧૮૯૦) રવિવારે વહેલી સવારે આ બાળ મહાત્માનો જન્મ થયો.

જે સમયે આ બાળ મહાત્મા ધરતી પર પધાર્યા, તે સમયે જૈનોના જીવનનો શ્વાસ અંધશ્રદ્ધા, પાખંડ અને શુષ્ક ક્રિયાકાંડમાં રુંધાઈ રહ્યો હતો. કોઈક સ્થળે આધ્યાત્મિક ચિંતન ચાલતું હતું, પણ તેમાં અધ્યાત્મ નહોતું. એવા એ અંધકારમય કળિકાળમાં આ તેજસ્વી કહાનસૂર્યનો ઉદય થયો.

સાત વર્ષની ઉંમરે નિશાળમાં લૌકિક શિક્ષા લેવાનું શરૂ કર્યું. દરેક વસ્તુના હાર્દ સુધી પહોંચવાની તેજસ્વી બુદ્ધિપ્રતિભા, મધુરભાષીપણું, શાંતસ્વભાવ, ગંભીર મુખમુદ્રા તથા જતું કરવાનો સ્વભાવ હોવાથી બાળ 'કાનજી' શિક્ષકોમાં તથા વિદ્યાર્થીઓમાં પ્રિય થઈ ગયા. નિશાળમાં તથા જૈન પાઠશાળાના અભ્યાસમાં પ્રાયઃ પ્રથમ નંબર આવતો, પરંતુ નિશાળના લૌકિક અભ્યાસથી તેમને સંતોષ થયો નહિ અને ઊંડે ઊંડે એમ લાગતું કે હું જેની શોધમાં છું તે આ નથી.

તેર વર્ષની ઉંમરે માતુશ્રીના અવસાનથી પિતાજી સાથે પાલેજ જવાનું થાય છે. ચાર વર્ષ બાદ પિતાજીનો સ્વર્ગવાસ થતાં સત્તર વર્ષની ઉંમરે ભાગીદાર સાથે વેપારમાં જોડાય છે. વ્યાપારની પ્રવૃત્તિ વખતે પણ તેઓ જરા પણ અપ્રમાણિકતા ચલાવી લેતા નહિ. સત્યનિષ્ઠા, નીતિમત્તા, નિખાલસતા અને નિર્દોષતાથી તેમનું વ્યવહારિક જીવન સુગંધિત હતું. સાથે તેમનો આંતરિક વ્યાપાર અને ઝુકાવ તો સતત સત્યની શોધ તરફ જ હતો. દુકાનમાં પણ ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચતા. વૈરાગી ચિત્તવાળા કહાનકુંવર રાત્રિના રામલીલા કે નાટક જોવા જતાં ત્યારે તેમાંથી વૈરાગ્યરસનું ઘોલન કરતાં. જેના ફળસ્વરૂપે સત્તર વર્ષની ઉંમરે ઉજ્જ્વળ ભવિષ્યની આગાહી કરતા બાર લીટીના કાવ્યની રચના કરે છે : ''શિવરમણી રમનાર તું, તું હી દેવનો દેવ...''

ઓગણીસ વર્ષની ઉંમરથી તો રાત્રિના આહાર, પાણી તથા અથાણાંનો ત્યાગ કરે છે. સત્યની શોધ માટે, દીક્ષા લેવાના ભાવથી ૨૨ વર્ષની યુવા વયે દુકાનનો પરિત્યાગ કરે છે અને ગુરુ પાસે આજીવન-બ્રહ્મચર્ય વ્રત અંગીકાર કરે છે. પછી ૨૪ વર્ષની વયે (વિ. સં. ૧૯૭૦) જન્મનગરી ઉમરાળામાં ૨૦૦૦ જેટલા સાધર્મીઓના વિશાળ જનસમુદાયની હાજરીમાં સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયની

દીક્ષા અંગીકાર કરે છે. દીક્ષા સમયે હાથી પર બેસવા જતાં ધોતિયું ફાટે છે. તીક્ષ્ણ બુદ્ધિના ધારક ગુરુવરને શંકા પડી જાય છે કે કંઈક ખોટું થાય છે.

દીક્ષા લીધાં બાદ સત્યના શોધક આ મહાત્માએ સ્થાનકવાસી તથા શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સમસ્ત આગમોનો ગહન અભ્યાસ માત્ર ચાર વર્ષમાં જ પૂરો કર્યો. સંપ્રદાયમાં મોટી ચર્ચાઓ ચાલી. કર્મ છે તો વિકાર થાય છે ને? જો કે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને હજી દિગંબર શાસ્ત્રો તો મળ્યા નહોતાં. છતાં પૂર્વના સંસ્કારના બળે તેઓ દઢતાપૂર્વક સિંહગર્જના કરે છે ''જીવ પોતાથી સ્વતંત્રપણે વિકાર કરે છે; કર્મથી કે પરથી નહિ. જીવ પોતાના ઊંધા પુરુષાર્થથી વિકાર કરે છે અને સવળા પુરુષાર્થથી નાશ કરે છે.'

વિ. સં. ૧૯૭૮માં મહાવીરપ્રભુના જિનશાસન-ઉદ્ધારનો અને હજારો મુમુક્ષુઓના મહાન પુણ્યોદય સૂચક એક મંગળકારી પવિત્ર પ્રસંગ બને છે.

૩૨ વર્ષની ઉંમરે, વિધિની કોઈ ધન્ય પળે શ્રીમદ્ ભગવત્ કુંદકુંદાચાર્યદેવ વિરચિત સમયસાર નામનું મહાન પરમાગમ દામનગરમાં દામોદર શેઠ દ્વારા પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના હસ્તકમળમાં આવે છે અને આ પવિત્ર પુરુષના અંતરમાંથી સહજ જ ઉદ્‌ગાર નીકળે છે : ''શેઠ! આ તો અશરીરી થવાનું શાસ્ત્ર છે.'' એનું અધ્યયન અને ચિંતન કરતાં અંતરમાં આનંદ અને ઉલ્લાસ ઉભરાય છે. આ મહાપુરુષના અંતરંગ જીવનમાં પણ પરમ પવિત્ર પરિવર્તન થયું. ભૂલી પડેલી પરિણતિ નિજ ઘર દેખે છે. ત્યારબાદ વિ.સં. ૧૯૮૨ના ચાતુર્માસ પહેલા રાજકોટમાં શ્રી દામોદરભાઈ લાખાણીએ 'મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક' ગ્રંથ પૂ. ગુરુદેવશ્રીને આપ્યો. જે વાંચતા, પોતાના હૃદયની અનેક વાતોનું સમર્થન આ ગ્રંથમાંથી મળી આવતાં તેઓ તેના વાંચનમાં એવા ઓતપ્રોત થઈ જતાં કે તે વખતે તેમને ખાવું-પીવું કે સૂવું ગમતું નહીં. ત્યારબાદ શ્રી પ્રવચનસાર, અષ્ટપાહુડ, દ્રવ્યસંગ્રહ, સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકા, વગેરે દિગંબર શાસ્ત્રોના અભ્યાસથી ૧૩ વર્ષ સુધી ખૂબ જ જ્ઞાનની પ્રગાઢતા બાદ તેઓશ્રીને નિઃશંક નિર્ણય થઈ જાય છે કે દિગંબર જૈનધર્મ જ મૂળ માર્ગ છે અને તે જ સત્ ધર્મ છે. તેથી અંતરંગ શ્રદ્ધા કંઈક અને બહારમાં વેશ કંઈક એવી સ્થિતિ તેમને અસહ્ય થઈ પડે છે. તેથી અંતરમાં ખૂબ જ મનોમંથન બાદ સંપ્રદાય છોડવાનો નિર્ણય કરે છે.

પરિવર્તન માટે યોગ્ય સ્થળની તપાસ કરતાં કરતાં સોનગઢ આવી ''સ્ટાર ઓફ ઇન્ડિયા નામના એકાંત મકાનમાં મહાવીર જન્મકલ્યાણકના દિવસે (વિ. સં. ૧૯૯૧, ચૈત્ર સુદ ૧૩) બપોરે સવા વાગે સંપ્રદાયના ચિહ્ન મુહપત્તીનો ત્યાગ કરે છે અને જાહેર કરે છે : ''હવે હું સ્થાનકવાસી સાધુ નથી, હું સનાતન દિગંબર જૈન ધર્મનો શ્રાવક છું.' સિંહ સમાન વૃત્તિના ધારક આ મહાપુરુષે, ૪૫ વર્ષની ઉંમરે અંતરમાં મહાવીર્ય ઉછાળીને આ અદ્‌ભુત પરાક્રમી કાર્ય કર્યું.

''સ્ટાર ઓફ ઇન્ડિયા''માં ત્રણ વર્ષ દરમ્યાન જિજ્ઞાસુ ભક્તજનોનો પ્રવાહ દિન-પ્રતિદિન વધતો જ ગયો, જેના કારણે આ મકાન ખુબ જ નાનું પડવા લાગ્યું. તેથી ભક્તોએ આ પરમપ્રતાપી સત્પુરુષ માટે નિવાસ અને પ્રવચનનું મકાન ''શ્રી જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર''નું નિર્માણ કરાવ્યું. ગુરુદેવશ્રીએ વિ. સં. ૧૯૯૪ના વૈશાખ વદ ૮ના રોજ આ નિવાસસ્થાનમાં મંગળ પદાર્પણ કર્યું. આ ''સ્વાધ્યાય મંદિર'' જીવન-પર્યન્ત આ મહાપુરુષની આત્મ-સાધના અને વીરશાસનની પ્રભાવનાનું કેન્દ્ર બની રહ્યું.

અહીં દિગંબર ધર્મના ચારે અનુયોગના નાના-મોટા ૧૮૩ જેટલા ગ્રંથોનો ઊંડાણથી અભ્યાસ કર્યો. તેમાંથી ૩૮ ગ્રંથો પર સભામાં પ્રવચનો કર્યા, જેમાં સમયસાર ઉપર તો ૧૯ વખત અધ્યાત્મવર્ષા કરી છે. પ્રવચનસાર, અષ્ટપાહુડ, પરમાત્મપ્રકાશ, નિયમસાર, પંચાસ્તિકાયસંગ્રહ, સમયસાર કળશ-ટીકા વગેરે ગ્રંથો પર પણ અનેકવાર પ્રવચનો કર્યા છે.

દિવ્યધ્વનિનું રહસ્ય સમજાવનાર તેમજ કુંદકુંદાદિ આચાર્યોના ગહન શાસ્ત્રોનું રહસ્યોદ્ઘાટન કરનાર આ મહાપુરુષની ભવતાપવિનાશક અમૃતવાણીને ભાઈશ્રી નવનીતભાઈ ઝવેરીની દીર્ઘદ્રષ્ટિને કારણે શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા ઈ.સ.૧૯૫૯ થી ૧૯૮૦ સુધી નિયમિત રીતે ટેપમાં ઉતારી લેવામાં આવી હતી. જેના પ્રતાપે આજે આપણી પાસે ૯૦૦૦ થી વધુ પ્રવચનો સુરક્ષિતપણે ઉપલબ્ધ છે. આ મંગલવાણી દેશ-વિદેશના તમામ મુમુક્ષુમંડળોમાં તેમજ લાખો જિજ્ઞાસુ મુમુક્ષુઓના ઘેર-ઘેર ગુંજતી થઈ ગઈ છે. તેથી એટલું તો નક્કી છે કે ભરતક્ષેત્રના ભવ્યજીવોને પંચમ કાળના અંત સુધી આ દિવ્યવાણી જ ભવના અભાવમાં પ્રબળ નિમિત્ત થશે.

આ મહાપુરુષનો ધર્મસંદેશ દેશ-વિદેશના સમસ્ત મુમુક્ષુઓને નિયમિત મળતો રહે તે હેતુથી સૌ પ્રથમ વિ. સં. ૨૦૦૦ના માગશર (ડિસેમ્બર ૧૯૪૩) માસથી ''આત્મધર્મ'' નામની માસિક આધ્યાત્મિક-પત્રિકાનું પ્રકાશન સોનગઢથી મુરબ્બી શ્રી રામજીભાઈ માણેકચંદ દોશીના સંપાદન હેઠળ શરૂ થયું. આજે પણ ''આત્મધર્મ'' ગુજરાતી તેમજ હિન્દી ભાષામાં નિયમિત રીતે પ્રકાશિત થઈ રહ્યું છે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના દૈનિક પ્રવચનોને પ્રસિદ્ધ કરતું ''શ્રી સદ્ગુરુ પ્રવચન પ્રસાદ'' સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૦ થી નવેમ્બર ૧૯૫૬ સુધી પ્રકાશિત થયું. સ્વાનુભૂતિવિભૂષિત આ ચૈતન્યવિહારી મહાપુરુષની મંગળવાણી વાંચીને તેમજ સાંભળીને હજારો સ્થાનકવાસી, શ્વેતાંબર તથા અન્ય કોમના ભવ્યજીવો પણ તત્ત્વની સમજણપૂર્વક સાચા દિગંબર જૈનધર્મના અનુયાયી થયા. અરે..! મૂળ દિગંબર જૈનો પણ સાચા અર્થમાં દિગંબર જૈન બન્યા.

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોનગઢ દ્વારા દિગંબર આચાર્યો-મુનિવરોના તેમજ આત્માનુભવી પંડિતવર્યોના ગ્રંથો અને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીના તે ગ્રંથો પરના પ્રવચનોને પુસ્તકરૂપે

છપાવવાનું કાર્ય વિ. સં. ૧૯૯૯ (ઇ.સ. ૧૯૪૩)થી શરૂ થયું. આ સત્-સાહિત્ય દ્વારા વીતરાગી તત્ત્વજ્ઞાનની દેશ-વિદેશમાં અપૂર્વ પ્રભાવના થઈ, જે આજે પણ અવિરતપણે ચાલી રહી છે. પરમાગમોનું ઊંડું રહસ્ય સમજાવીને કૃપાળુ કહાન ગુરુદેવે આપણા સહુ ઉપર કરુણા વરસાવી છે. તત્ત્વજિજ્ઞાસુ જીવો માટે આ એક મહાન આધાર છે અને દિગંબર જૈન સાહિત્યની આ એક અમૂલ્ય સંપત્તિ છે.

દસલક્ષણ પર્યુષણ પર્વ દરમ્યાન ભારતભરમાં અનેક સ્થળોએ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ પ્રરૂપેલા તત્ત્વજ્ઞાનના પ્રચાર માટે પ્રવચનકારો મોકલાય છે. આ પ્રવૃત્તિથી ભારતભરના સમસ્ત દિગંબર સમાજમાં જાગૃતિ આવી છે. આજે પણ દેશ-વિદેશમાં પર્યુષણ પર્વમાં સેંકડો પ્રવચનકાર વિદ્વાનો આ વીતરાગી વાણીનો ડંકો વગાડે છે.

બાળકોમાં તત્ત્વજ્ઞાનના સંસ્કારોનું સિંચન થાય તે હેતુથી સોનગઢમાં વિ. સં. ૧૯૯૭ (ઇ. સ. ૧૯૪૧)ના મે માસના વેકેશનથી ૨૦ દિવસના ધાર્મિક શિક્ષણ વર્ગ શરૂ થયા. વડીલો માટેનો પ્રૌઢ શિક્ષણ વર્ગ વિ. સં. ૨૦૦૩ના શ્રાવણ માસથી શરૂ કરવામાં આવેલ છે.

સોનગઢમાં વિ.સં. ૧૯૯૭ના ફાગણ સુદ બીજના રોજ નૂતન દિગંબર જિનમંદિરમાં કહાનગુરુના મંગળ હસ્તે શ્રી સીમંધરાદિ ભગવંતોની પંચકલ્યાણક વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા થઈ. તે સમયે સૌરાષ્ટ્રમાં માંડ ચાર-પાંચ દિગંબર જિનમંદિરો હતા અને દિગંબર જૈનો તો ભાગ્યે જ જોવા મળતા હતાં. આવા ક્ષેત્રે ગુરુદેવશ્રીની પાવન પ્રેરણાથી પ્રથમ જિનમંદિર બને છે અને બપોરે પ્રવચન બાદ જિનમંદિરમાં અડધો કલાક ભક્તિ થાય છે, જેમાં જિનવરભક્ત ગુરુરાજ હંમેશા હાજર રહે છે. ઘણીવાર તેઓશ્રી અતિભાવવાહી ભક્તિપાન કરાવતાં. આમ, ગુરુદેવશ્રીનું જીવન નિશ્ચય-વ્યવહારની અપૂર્વ સંધિપૂર્વકનું હતું.

ઇ. સ. ૧૯૪૧ થી ઇ. સ. ૧૯૮૦ દરમ્યાન સૌરાષ્ટ (ગુજરાત) ઉપરાંત ભારત દેશના અનેક શહેરોમાં તથા વિદેશમાં (નાઈરોબીમાં) એમ કુલ ૬૬ દિગંબર જિનમંદિરોની મંગળ પ્રતિષ્ઠા, આ વીતરાગમાર્ગ પ્રવર્તક સત્પુરુષના પવિત્ર કરકમળ દ્વારા થઈ.

જન્મમરણથી રહિત થવાના સંદેશા નિરંતર સંભળાવનાર આ ચૈતન્યવિહારી પુરુષની મંગળકારી જન્મજયંતી ઉજવવાની શરૂઆત ૫૯મા વર્ષથી થઈ. ૭૫મા હિરકજયંતી પ્રસંગે સમગ્ર ભારતના જૈન સમાજ દ્વારા ચાંદી જડિત એક આઠસો પાનાનો દળદાર ''અભિનંદન ગ્રંથ'' આ ભાવિ તીર્થાધિનાથને ભારત સરકારના તત્કાલીન ગૃહમંત્રી શ્રી લાલબહાદુર શાસ્ત્રી દ્વારા મુંબઈમાં દેશભરના હજારો ભક્તોની હાજરીમાં અર્પણ થયો.

શ્રી સમ્મેદશીખરજીની યાત્રા નિમિત્તે ઈ. સ. ૧૯૫૭ તથા ઈ. સ. ૧૯૬૭માં એમ બે વખત સમગ્ર ઉત્તર અને પૂર્વ ભારતમાં મંગળ વિહાર કર્યો. તે જ રીતે ઇ. સ. ૧૯૫૯ અને ઇ. સ.

૧૯૬૪માં એમ બે વખત દક્ષિણ અને મધ્ય ભારતમાં મંગળ વિહાર કર્યો. આ મંગળ તીર્થયાત્રાના વિહાર દરમ્યાન લાખો જિજ્ઞાસુ જીવોએ આ સિદ્ધપદના સાધક સંતના દર્શન કર્યા અને તેઓશ્રીની ભવાંતકારી અમૃતમય વાણી સાંભળીને અનેક ભવ્ય જીવોના જીવનની દિશા આત્મ-સન્મુખ થઈ ગઈ. આ સત્પુરુષને અનેક સ્થાનોથી લગભગ ૮૦ જેટલા અભિનંદન પત્ર અર્પણ થયા.

શ્રી વીરપ્રભુના નિર્વાણ બાદ, આ સળંગ ૪૫ વર્ષનો સમય (વીર સંવત ૨૪૬૧ થી ૨૫૦૭ અર્થાત્ ઇ. સ. ૧૯૩૫ થી ૧૯૮૦) વીતરાગમાર્ગની પ્રભાવનાનો સુવર્ણકાળ હતો. જે કોઈ મુમુક્ષુ અધ્યાત્મ તીર્થધામ સુવર્ણપુરી જતા, તેમને તો ત્યાં ચતુર્થ કાળનો જ અનુભવ થતો.

વિ. સં. ૨૦૩૭ના કારતક વદ સાતમ, (તા. ૨૮-૧૧-૧૯૮૦) શુક્રવારના રોજ, આ પ્રબળ પુરુષાર્થી આત્મજ્ઞ સંતપુરુષ દેહાદિનું લક્ષ છોડી પોતાના જ્ઞાયક ભગવાનના અંતરધ્યાનમાં એકાગ્ર થયા, અતીન્દ્રિય આનંદકંદ નિજ પરમાત્મતત્ત્વમાં લીન થયા. સાંજે આકાશનો સૂર્ય અસ્ત થયો, ત્યારે સર્વજ્ઞપદના સાધક સંતે ભરતક્ષેત્રથી સ્વર્ગપુરી તરફ પ્રયાણ કર્યું. તેઓશ્રી વીરશાસનને પ્રાણવંતું કરી અધ્યાત્મયુગનું સર્જન કરતાં ગયાં.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કાનજીસ્વામી આ યુગના એક મહાન અને અસાધારણ વ્યક્તિ હતા. તેમના બહુમુખી વ્યક્તિત્વની સૌથી મોટી વિશેષતા એ છે કે તેમણે સત્યથી ખુબ જ દૂર જન્મ લઈને સ્વયંબુદ્ધની જેમ સત્યનું અનુસંધાન કર્યું અને પોતાના પ્રચંડ પુરુષાર્થથી આત્મસાત પણ કર્યું.

આ વિદેહ દશાવંત મહાપુરુષનું અંતર જેટલું ઉજ્જવળ હતું તેટલું બાહ્યજીવન પણ પવિત્ર છે; પવિત્રતા અને પુણ્યનો સહજ યોગ આ કળિકાળમાં ભાગ્યે જ જોવા મળે છે. તેમની અત્યંત નિયમિત દિનચર્યા, સાત્વિક અને પરિમિત આહાર, આગમ સંમત સંભાષણ, કરુણ અને સુકોમળ હૃદય, તેમના વિરલ વ્યક્તિત્વના અભિન્ન અવયવો હતા. શુદ્ધાત્મતત્ત્વનું નિરંતર ચિંતન અને સ્વાધ્યાય એ જ તેમનું જીવન હતું. જૈન શ્રાવકના પવિત્ર આચાર પ્રત્યે તેઓશ્રી હંમેશા સતર્ક અને સાવધાન હતા. તેઓ જગતની પ્રશંસા કે નિંદાથી અપ્રભાવિત, માત્ર પોતાની સાધનામાં જ તત્પર રહેતા. ભાવલિંગી મુનિઓના તેઓ દાસાનુદાસ હતા.

આચાર્ય ભગવંતોએ જે મુક્તિનો માર્ગ પ્રકાશ્યો છે તેને આ અનુભૂતિ વિભૂષિત સંતપુરુષે પોતાના શુદ્ધાત્મતત્ત્વની અનુભૂતિના આધારે, સાતિશય જ્ઞાન અને વાણી દ્વારા, યુક્તિ ને ન્યાયથી સર્વ પ્રકારે સમજાવ્યો છે. દ્રવ્યની સ્વતંત્રતા, દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય, ઉપાદાન-નિમિત્ત, નિશ્ચય-વ્યવહાર, ક્રમબદ્ધપર્યાય, કારણશુદ્ધપર્યાય, આત્માનું શુદ્ધ સ્વરુપ, સમ્યગ્દર્શન અને તેનો વિષય, સમ્યગ્જ્ઞાન અને જ્ઞાનનું સ્વ-પરપ્રકાશકપણું ઇત્યાદિ સમસ્ત તેઓશ્રીના પરમ પ્રતાપે આ કાળે સત્યરૂપે બહાર આવ્યા છે. આજે દેશ-વિદેશમાં લાખો જીવો મોક્ષના માર્ગને સમજવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, તે તેઓશ્રીનો જ પરમ પ્રતાપ છે.

સમગ્ર જીવન દરમ્યાન આ ગુણવંતા જ્ઞાનીપુરુષે બહુ જ અલ્પ લખ્યું છે, કેમકે તેઓશ્રીને તો તીર્થંકરની વાણી જેવો યોગ હતો. તેમની અમૃતમય મંગળવાણીનો પ્રભાવ જ એવો હતો કે સાંભળનાર તેનું રસપાન કરતાં થાકતા જ નહિ. દિવ્યભાવશ્રુત જ્ઞાનધારી આ પુરાણપુરુષે પોતે જ પરમાગમના આ સારભૂત સિદ્ધાંતો લખાવ્યા છેઃ

૧. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડે નહિ, સ્પર્શે નહિ.

૨. દરેક દ્રવ્યની દરેક પર્યાય ક્રમબદ્ધ જ થાય છે.

૩. ઉત્પાદ - ઉત્પાદથી છે, વ્યયથી કે ધ્રુવથી નથી.

૪. ઉત્પાદ પોતાના ષટ્કારકના પરિણમનથી થાય છે.

૫. પર્યાયના અને ધ્રુવના પ્રદેશ ભિન્ન છે.

૬. ભાવશક્તિના કારણે પર્યાય હોય જ છે, કરવી પડતી નથી.

૭. ભૂતાર્થના આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન થાય છે.

૮. ચારે અનુયોગનું તાત્પર્ય વીતરાગતા છે.

૯. સ્વદ્રવ્યમાં પણ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયના ભેદ પાડવા તે અન્યવશપણું છે.

૧૦. ધ્રુવનું આલંબન, પણ વેદન નહિ, અને પર્યાયનું વેદન, પણ આલંબન નહિ.

આ અધ્યાત્મયુગસર્જક મહાપુરુષે પ્રકાશેલ સ્વાનુભૂતિનો પાવન પંથ જગતમાં સદા જયવંત વર્તો!

તીર્થંકર શ્રી મહાવીર ભગવાનની દિવ્યધ્વનિનું રહસ્ય સમજાવનાર શાસનસ્તંભ શ્રી કહાન ગુરુદેવ ત્રિકાળ જયવંત વર્તો!

સત્પુરુષનો પ્રભાવના ઉદય જયવંત વર્તો.

અનુક્રમણિકા

પ્રવચન ક્રમ	તારીખ	ગુજરાતી મહિનો	વાર	શ્લોક/ગાથા	પૃષ્ઠ નંબર
૧	૨૧-૭-૧૯૭૯	અષાઢ વદ ૧૩	શનિવાર	૩૦૮-૩૧૧	૧-૧૩
૨	૨૨-૭-૧૯૭૯	અષાઢ વદ ૧૪	રવિવાર	૩૦૮-૩૧૧	૧૪-૨૫
૩	૨૩-૭-૧૯૭૯	અષાઢ વદ ૧૫	સોમવાર	૩૦૮-૩૧૧	૨૬-૩૭
૪	૨૪-૭-૧૯૭૯	શ્રાવણ સુદ ૧	મંગળવાર	૩૦૮-૩૧૧	૩૮-૪૯
૫	૨૫-૭-૧૯૭૯	શ્રાવણ સુદ ૨	બુધવાર	૩૦૮-૩૧૧	૫૦-૬૧
૬	૨૬-૭-૧૯૭૯	શ્રાવણ સુદ ૩	ગુરુવાર	૩૦૮-૩૧૧	૬૨-૭૨
૭	૨૭-૭-૧૯૭૯	શ્રાવણ સુદ ૪	શુક્રવાર	૩૦૮-૩૧૧	૭૩-૮૪
૮	૨૮-૭-૧૯૭૯	શ્રાવણ સુદ ૫	શનિવાર	૩૦૮-૩૧૧	૮૬-૯૬

અષાઢ વદ ૧૩, શનિવાર, તા. ૨૧-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન-૧

अब, आत्माका अकर्तृत्व दृष्टांतपूर्वक कहते हैं :–

યે ગાથા જો હૈ વહ મોક્ષ અધિકારકી ચૂલિકા હૈ. યે શુરૂઆતકી ગાથા જો હૈ, વો મોક્ષ અધિકાર પૂરા હુઆ ઉસ મોક્ષ અધિકારકી ચૂલિકા હૈ. ૩૨૧ ગાથામેં સમયસાર... પૂરે સમયસારકી ચૂલિકા હૈ. 'ચૂલિકા'કા અર્થ યહ હૈ કિ જો કથન આ ગયા વહ ભી હૈ, નહીં આયા વહ ભી હૈ, (તથાપિ) વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ કરના ઉસકા નામ ચૂલિકા હૈ. તો યે ગાથા મોક્ષ અધિકારકી.... મોક્ષ અધિકાર પહલે આ ગયા હૈ ન ? ઉસકી ચૂલિકા હૈ. સંસ્કૃત ટીકામેં સબ હૈ.

दवियं जं उप्पज्जइ गुणेहिं तं तेहिं जाणसु अणण्णं ।
जह कडयादीहिं दु पज्जएहिं कणयं अणण्णमिह ।।३०८।।
जीवस्साजीवस्स दु जे परिणामा दु देसिदा सुत्ते ।
तं जीवमजीवं वा तेहिमणण्णं वियाणाहि ।।३०९।।
ण कुदोचि वि उप्पण्णो जम्हा कज्जं ण तेण सो आदा ।
उप्पादेदि ण किंचि वि कारणमवि तेण ण स होदि ।।३१०।।
कम्मं पडुच्च कत्ता कत्तारं ह पडुच्च कम्माणि ।
उप्पज्जंति य णियमा सिद्धी दु ण दीसदे अण्णा ।।३११।।

जो द्रव्य उपजे जिन गुणोंसे, उनसे ज्ञान अनन्य सो ।
है जगतमें कटकादि, पर्यायोंसे कनक अनन्य ज्यों ।।३०८।।
जीव-अजीवके परिणाम जो, शास्त्रों विषैं जिनवर कहे ।
वे जीव और अजीव जान, अनन्य उन परिणामसे ।।३०९।।
उपजे न आत्मा कोइसे, इससे न आत्मा कार्य है ।
उपजावता नहिं कोइको, इससे न कारण भी बने ।।३१०।।
रे! कर्म-आश्रित होय कर्ता, कर्म भी करतार के ।
आश्रित हुवे उपजे नियमसे, अन्य नहिं सिद्धी दिखै ।।३११।।

ટીકા : સૂક્ષ્મ બાત હૈ. યે તો મોક્ષ અધિકારકી ચૂલિકા હૈ. ઉસમેં (-શાસ્ત્રમેં) ન આયા હો ઐસા વિશેષ ભી યહાં લેના ઉસકા નામ ચૂલિકા હૈ. કહતે હૈં, પ્રથમ તો યહ કહના હૈ કિ....

પ્રથમ નામ **तावत्** શબ્દ પડા હૈ સંસ્કૃતમેં. **तावत्**.. મુખ્ય બાત તો યહ કહના હૈ કિ.... સૂક્ષ્મ બાત હૈ. **जीव क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ... जीव क्रमबद्ध**.. એક પીછે એક પરિણામ જો ક્રમબદ્ધ હોતે હૈં (અર્થાત્) આગે-પીછે નહીં ઔર પરસે નહીં. આહાહા ! યે ક્રમબદ્ધકા બડા ઝઘડા હૈ ન. ઐસા ક્રમબદ્ધ જો હો તો પુરુષાર્થ કહાં રહા. એક પીછે એક પર્યાય જબ ક્રમબદ્ધ હોગી... હૈ તો ઐસા હી. જીવમેં ક્રમસર.... ક્રમવર્તી કહા હૈ (ઉસે) યહાં ક્રમનિયમિત–ક્રમબદ્ધ કહા હૈ. જિસ જીવકો જિસ સમય જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ વો ક્રમબદ્ધ નામ ક્રમમેં આનેવાલી હૈ વો આતી હૈ. અને વો પર્યાયકા સ્વકાલ હી યે હૈ, જન્મક્ષણ યહ હૈ. જીવમેં જિસ સમય જો પર્યાય હોગી, જો પર્યાય હોં, આઘીપાછી કોઈ નહીં. ક્રમબદ્ધકી બડી ચર્ચા હુઈ થી (સંવત) ૧૩કી સાલમેં. ક્રમબદ્ધકા ઐસા અર્થ કિયા કિ એક પીછે હોગી, પણ ઈસકે પીછે યહી (હોગી) ઐસા નહીં. કીધું, એક પીછે એક હો, વહી હો, એનું નામ ક્રમબદ્ધ છે. ૧૩કી સાલમેં બડી ચર્ચા હુઈ થી ઈસરીમેં. સમજમેં આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ!

યે જીવ–આત્મા જો હૈ, ઉસકી પર્યાય–અવસ્થા ક્રમબદ્ધ–ક્રમનિયમ (અર્થાત્) જો સમયમેં જો પર્યાય હોની હૈ વો હોગી, પીછે (-બાદમેં) જો હોનેવાલી (હૈ વો પીછે) હોગી, પીછે (-બાદમેં) જો હોનેવાલી (હૈ વો પીછે) હોગી—ઐસે ક્રમસર હોતી હૈ. આગે-પીછે કરનેકી તાકાત ઈન્દ્ર ઔર નરેન્દ્રકી ભી નહીં હૈ. આહાહા ! પર વહ ક્રમબદ્ધકા તાત્પર્ય ક્યા હૈ, વો કહતે હૈં, દેખો. પહલે કહા ન? **आत्माका अकर्तृत्व दृष्टांतपूर्वक कहते हैं**. ઉપર, ગાથાકે ઉપર. અકર્તૃત્વ... ક્રમબદ્ધમેં અકર્તૃત્વ સિદ્ધ કરના હૈ. ઝીણી વાત છે ભગવાન! આહા! દરેક જીવકી પર્યાય જિસ સમય હોનેવાલી હૈ ઉસી સમય હોગી, આગે-પીછે કરનેકી તાકાત ઈન્દ્ર, નરેન્દ્ર, જિનેન્દ્રકી ભી નહીં હૈ ઔર પરસે તો હોતી નહીં. આહાહા ! સૂક્ષ્મ બાત હૈ. યહ કહતે હૈં, અકર્તાપના સિદ્ધ કરનેકો ક્રમબદ્ધકી બાત કહતે હૈં. ક્રમબદ્ધ કહનેકો અકર્તા (કહતે હૈં) ઔર અકર્તાપના સિદ્ધ કરનેકો ક્રમબદ્ધ કહતે હૈં. આહાહા !

પત્ર આયા થા કોઈકા કિ ૧૪વી, ૩૮વી, ૭૩વી ગાથા (લો). પણ યે (ગાથા) લેનેકી જરૂર થી. વો તો ચલી હૈ ૧૯ બાર. ૧૯વીં બાર યે (સયમસાર) ચલતા હૈ. દો ગાથા તો ૧૯ બાર ચલ ગઈ હૈ. પર યે શિક્ષણ શિબિર હૈ તો યે ગાથા (લેનેકા વિકલ્પ આયા). બહુત કઠણ હૈ. આહાહા!

જીવકી જિસ સમય જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ યે હોગી. ભગવાન દેખતે હૈં તો હોગી ઐસા ભી નહીં. ભગવાન તો જ્ઞાયક હૈં. યે તો સર્વજ્ઞ હૈં. વે તો, હોતી હૈ ઉસકો જાનતે હૈં ઔર હોનેવાલી પર્યાય દરેક જીવમેં—નિગોદસે લેકર સિદ્ધ સબમેં..... આહાહા! જો સમય જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ, યે ક્રમસર–ક્રમબદ્ધ–નિયમસર ઉત્પન્ન હોગી. તો ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા હૈ?

प्रथम तो जीव क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे... જીવ અપને પરિણામોંસે.. અપને ક્રમસર પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. હૈ? **होता हुआ जीव ही है**.... યે પરિણામ પરસે તો હોતે

નહીં ઔર અપને પરિણામસે પરમેં કુછ હોતા નહીં ઔર અપને પરિણામ ભી ક્રમબદ્ધ—એક પછી એક હોનેવાલે હૈં વો હી હોંગે. આહાહા! પર્યાય ક્રમબદ્ધ હૈ (અર્થાત્ હોનેવાલી) હોગી, તો ઉસમેં પુરુષાર્થ કહાં રહા ? વો કહા હૈ. ઈસમેં અકર્તાપના સિદ્ધ કરના હૈ. આહાહા! અકર્તાપના ભી નાસ્તિસે બાત હૈ, બાકી ખરેખર જ્ઞાતા સિદ્ધ કરના હૈ. પંડિતજી! આહાહા! ઝીણી વાત બાપુ! ભગવત્! તેરી ચીજ ઐસી હૈ. લોગોંને અપના પક્ષ છોડકર સુની નહીં કભી (કિ) સત્ય ક્યા હૈ. આહાહા!

ક્રમબદ્ધપર્યાય હોતી હૈ, તો ઉસમેં પુરુષાર્થ કહાં રહા ? તો કહતે હૈં કિ ક્રમબદ્ધમેં અકર્તાપનેકા પુરુષાર્થ હૈ. જો સમયમેં જો પર્યાય (હોનેવાલી હૈ વો) હોગી ઉસકા જબ નિર્ણય કરતે હૈં તો જ્ઞાયક ઉપર દ્રષ્ટિ જાતી હૈ. જ્ઞાયક પર દ્રષ્ટિ હોનેસે રાગકા.... સૂક્ષ્મ બાત હૈ. ખરેખર તો યે પર્યાયકા ભી કર્તા નહીં. એટલી બધી વાત અહીં નથી લીધી. જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ ઉસકા નિર્ણય કબ હોતા હૈ ? કિ ઉસકા મૈં અકર્તા હૂં (ઐસા નિર્ણય હો). અકર્તાપનેકા નિર્ણય કબ હોતા હૈ ? કિ અપને જ્ઞાયકભાવ ઉપર નજર પડે, અપને જ્ઞાયકસ્વભાવ પર દ્રષ્ટિ હો તબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હોતા હૈ. જ્ઞાયકસ્વભાવ ઉપર (દ્રષ્ટિ કરનેસે) અકર્તાપનેકા પુરુષાર્થ આયા. ઝીણી વાત છે ભગવાન! આહાહા!

૭૨ ગાથામેં તો 'ભગવાન' કહકર બુલાતે હૈં આચાર્ય. 'ભગવાન આત્મા' એમ કહતે હૈં. ૭૨ ગાથામેં આયેગા. પ્રભુ! પુણ્ય ને પાપ અશુચિ હૈ, મૈલ હૈ. દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિ-પૂજાકા ભાવ ભી મૈલ હૈ. 'ભગવાન આત્મા' ઐસા શબ્દ હૈ. સંસ્કૃત ટીકા ૭૨. ભગવાન આત્મા નિર્મળાનંદ જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા હૈ, આહા! નિર્મલ હૈ. પુણ્ય ને પાપ અશુચિ ને મૈલ હૈ. ક્રમસર પરિણામ હોતા હૈ તો ભી જો પુણ્ય-પાપરૂપ પરિણામ હોતા હૈ, યે હૈ તો દુઃખરૂપ ને મેલ. આહાહા! જ્ઞાનીકો ભી અપના આત્મા રાગ ને પરકા અકર્તા હૈ ઐસી બુદ્ધિ જબ હોતી હૈ, તબ ઉસકી બુદ્ધિ દ્રવ્ય પર જાતી હૈ. સમજમેં આયા? દ્રવ્ય જ્ઞાયક હૈ ઔર જ્ઞાયક ઉપર દ્રષ્ટિ હોનેસે જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાકા નિર્ણય ક્રમબદ્ધમેં હોતા હૈ. ઈસકા—અકર્તાપનેકા નિર્ણય જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાપનેમેં હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

તો કોઈ એમ કહે, કેવલીને દેખા ઐસા હોગા હમ ક્યા કરે? સમજમેં આયા? પર્યાય ક્રમબદ્ધ હોગી, ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા, તો હમ ક્યા કર સકતે હૈં? યે પ્રશ્ન હમારે ૭૨કી સાલમેં ઊઠા થા. સંવત ૧૯૭૨. કિતને વર્ષ હુએ? ૬૩ વર્ષ. ૬૦ ઔર ૩ વર્ષ પહલે. ઉસમેં થે ન? સંપ્રદાયમેં થે ન પહલે? વો પ્રશ્ન ૭૨કી સાલમેં ઉઠા થા. બડા પ્રશ્ન ચલા. દો વર્ષ હમ નહીં બોલે. ૭૦મેં દીક્ષા ઔર ૭૨મેં યે બાત ચલી. દો વર્ષકી દીક્ષા થી. ઉસ સમય યે કહતે થે કિ કેવળીને દેખા ઐસા હોગા, અપને ક્યા કરે? તો કહા, સુનો! કેવળીને દેખા ઐસા હોગા, તો કેવળજ્ઞાની ઈસ જગતમેં હૈં.... જ્ઞાનકી એક પર્યાય તીન કાલ તીન લોક જાનતી હૈ—ઐસી એક સમયકી પર્યાય જગતમેં હૈ—સત્તા હૈ, ઉસકા સ્વીકાર હૈ? સમજમેં આયા?

શેઠ! ઝીણી વાત છે. તમારા પૈસા-પૈસામાં આ વાત છે નહીં ક્યાંય. આહાહા! ૬૩ વર્ષ પહલે. છોટી ઉમ્ર થી. ચર્ચા ચલી થી હમારે સંપ્રદાયમેં. હમારે ગુરુભાઈ બહોત કહતે થે, ક્યા કરે ભૈયા? ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા, હમ ક્યા પુરૂષાર્થ કરે? (મૈંને કહા), સુનો! ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા, તો ભગવાન હૈં ઐસા પહેલા નિર્ણય હૈ (તુમકો)? પીછે, દેખા ઐસા હોગા. યે તો બાદમેં. ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ જગતમેં હૈં, જિસકી જ્ઞાનકી એક પર્યાયમેં તીન કાલ તીન લોકકો (કુછ) કિયે બિના અપની પર્યાયમેં જાનતે હૈ—ઐસી જગતમેં સત્તા હૈ, જગતમેં ઐસી (સત્તા હૈ કિ) જ્ઞાનકી એક પર્યાયમેં તીન કાલ તીન લોક દેખે. અરે ! અપને દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય ત્રિકાલ દેખે, અપની તીન કાલકી પર્યાય ઔર ઉસમેં દૂસરેકી અનંતી તીન કાલકી પર્યાય ઔર છહ દ્રવ્ય—સબ (દેખે). આહાહા! એક સમયકી જ્ઞાનપર્યાયમેં ઐસા દિખે, ઐસી જ્ઞાનપર્યાયકી જગતમેં સત્તા હૈ? દેખા ઐસા હોગા વો (બાદકી) બાત હૈ. સમજમેં આયા?

બહુત છોટી ઉમ્રકી બાત હૈ. આહાહા! ૨૫ વર્ષકી ઉમ્ર થી. અભી તો ૯૦ (વર્ષ) હુએ. ૨૫ વર્ષકી ઉમ્રમેં–જુવાન અવસ્થામેં યહ બાત બહુત ચલી થી. સંપ્રદાયમેં હમારે ગુરુ થે, બહોત શાંત થે. સંપ્રદાયમેં થે શાંત.. શાંત.. કષાય મંદ. એકદમ વિરોધ ન કરે. પહલે તો હમ બાત કહે વો સુને .... ભગવાનને દેખા (ઐસા હોગા), પર ભગવાન જગતમેં હૈં ઐસી સત્તાકા સ્વીકાર કબ હોગા? કિ કેવલજ્ઞાનકી પર્યાય દૂસરેમેં હૈ ઔર જગતમેં હૈ—ઐસા સ્વીકાર અપની પર્યાયમેં કબ હોગા? કે અપની પર્યાય..., જહાં સર્વજ્ઞસ્વભાવ અંદર પડા હૈ ઉસ પર નજર જાયેગી, તબ કેવલજ્ઞાનકી પર્યાયકી સત્તાકા સ્વીકાર યથાર્થ હોતા હૈ. સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! યે અધિકાર ક્યોં લિયા? આહાહા! સમજમેં આયા? પ્રભુ! તારી વાત તો અલૌકિક છે, પણ સમજમાં.... આહાહા!

ભગવાન પરમાત્મા અનંત સિદ્ધ હૈં ઔર મહાવિદેહક્ષેત્રમેં સંખ્યાતા કેવળી હૈં ઔર ૨૦ તીર્થંકર હૈં. આહાહા! સબ કેવળજ્ઞાની પરમાત્માને દેખા ઐસા હોગા. ઐસે અનંત સિદ્ધ, કેવલી ઔર તીર્થંકર કેવલી એક સમયકે કેવલજ્ઞાનમેં તીન કાલ તીન લોકકો દેખેં ઐસા હોગા, આગે-પીછે નહીં. ઐસા 'સ્વામીકાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષા'મેં આતા હૈ. સ્વામિકાર્તિકમેં ૩૨૧-૨૨ ગાથામેં. ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા, ઈસકે સિવા કભી આગે-પીછે નહીં હોગા ઐસા સમકિતી માનતા હૈ. ઉસસે વિરુદ્ધ માને વહ મિથ્યાદ્રષ્ટિ હૈ.—ઐસા લિખા હૈ. આહાહા! ઐસે ઐસે હમ સામાયિક કર લે, પોષા કર લે, મંદિર બના દે—ઉસસે ધર્મ-બર્મ કોઈ હૈ નહીં. આહાહા! લાખો-કરોડો રૂપિયા ખરચે ઉસમેં ધર્મ હૈ, લાખો મંદિર બના લે તો ધર્મ હૈ—ઐસી બાત હૈ નહીં. વો તો જગતકી ચીજ હૈ. ઉસકે કારણસે બનનેવાલી હૈ તો બનતી હૈ. વહ અભી આયેગા. ઉસકા કર્તા આત્મા હૈ નહીં. આત્મા ઉસકા કર્તા નહીં, પણ ઉસકા—મંદિર (બનાનેકા), પૂજાકા ભાવ આયા, તો યે શુભભાવ હૈ, વો કોઈ ધર્મ નહીં. આતા હૈ, પણ વો ધર્મ નહીં, પુણ્ય હૈ. સમજમેં આયા?

આતા હૈ. શુભભાવ ધર્મી–સમકિતી, મુનિકો ભી આતા હૈ, પણ વે જાનતે હૈં કિ યે રાગ હૈ, હેય હૈ. યે મેરી ચીજ નહીં. રાગ હૈ વહ દુઃખરૂપ હૈ અને ભગવાન (આત્મા) અતીન્દ્રિય આનંદમય હૈ.—ઉસકા જબ નિર્ણય આતા હૈ.... પર્યાયમેં આનંદ કબ આતા હૈ? ભગવાનકો જ્ઞાનકી પર્યાયકે સાથમેં આનંદ હૈ. પર્યાયમેં નિર્ણય કરે તો આનંદકા સ્વાદ આના ચાહિયે. કૈસે આતા હૈ? આહાહા! (જબ) યે પર્યાયકા લક્ષ દ્રવ્ય પર જાતા હૈ. ક્યોંકિ પર્યાયમેં પર્યાયકા નિર્ણય પર્યાયકે આશ્રયસે નહીં હોતા. કેવલીકા નિર્ણય ભી પર્યાયકે આશ્રયસે નહીં હોતા ઔર અપની પર્યાયકા નિર્ણય ભી અપની પર્યાયકે આશ્રયસે પર્યાયકા નહીં હોતા. પંડિતજી! આહાહા! ઝીણી વાત છે ભગવાન! એવી વાત અલૌકિક છે.

ત્રણ લોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર કહતે હૈં, સુન તો સહી પ્રભુ! તેરી પર્યાયમેં 'હમ કેવળજ્ઞાની હૈં' ઐસા નિર્ણય આયા હૈ? કબ નિર્ણય આયેગા? પર્યાયકે લક્ષસે આયેગા? હમારે લક્ષસે આયેગા? પર્યાય તો એક સમયકી હૈ, ઉસકે આશ્રયસે ઉસકા નિર્ણય કૈસે હો? યે તો પલટતી અવસ્થા હૈ. હૈ ક્રમબદ્ધ, પણ પલટતી–બદલતી અવસ્થા હૈ, ઉસકે આશ્રયસે નિર્ણય કૈસે હો? ઉસકા અર્થ હૈ, યે યહાં કહતે હૈં. અકર્તાપના, ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરતા હૈ ઉસકો અકર્તાપનેકી બુદ્ધિ હોતી હૈ. અકર્તાપનેકી બુદ્ધિ, વો નાસ્તિસે બાત કી હૈ. અસ્તિસે કહો તો જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાકી બુદ્ધિ હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

યહ ગાથા જરી સમજને જૈસી હૈ. નિર્જરા અધિકાર ચલતા થા, પણ યે શિક્ષણ શિબિર હૈ તો થોડા ઝીણી ચીજ તો સમજે. આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ! મુદ્દાની રકમ આ છે, મુદ્દાકી રકમ હૈ. કે આ ભગવાન આત્મા..... સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર જગતમેં હૈં ઐસા નિર્ણય પરકે લક્ષસે નહીં હોતા, પર્યાયકે લક્ષસે નહીં હોતા. મેરા ત્રિકાલી સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ... સર્વજ્ઞશક્તિ હૈ ન? સર્વજ્ઞશક્તિ–ગુણ હૈ તો ગુણકે કારણસે દ્રષ્ટિ ઉત્પન્ન હોતી હૈ, ઉસસે નિર્ણય હોતા હૈ કિ મેરા સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ ઔર સર્વજ્ઞસ્વભાવમેંસે સર્વજ્ઞકી પર્યાય જગતમેં પ્રગટ હોતી હૈ. તો યે સર્વજ્ઞ(પને)કા નિર્ણય હો, યે તો સમ્યગ્દર્શન હુઆ. મૈં તો સર્વજ્ઞસ્વરૂપ હી હૂં. આહાહા! મૈં પુણ્ય-પાપકા વિકલ્પ નહીં ઔર એક સમયકી પર્યાય જિતના ભી મૈં નહીં. આહાહા! મૈં તો સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ (હૂં). એ જ્ઞાન-જ્ઞાયકસ્વરૂપ એમ કહા—છટ્ઠી ગાથામેં ઐસા કહા. જ્ઞાયક કહા. **ण वि होदि अपम्मत्तो ण पम्मत्तो...** જ્ઞાયક.. જ્ઞાયક કહો કે સર્વજ્ઞસ્વભાવ કહો. યે જ્ઞાયકભાવ કહા હૈ. ભગવાન આત્મા ભાવવાન હૈ અને જ્ઞાયક ઉસકા ભાવ હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

યે જ્ઞાયકભાવ જગતમેં હૈ, મેરેમેં અસ્તિત્વ હૈ–સત્તા હૈ, પૂર્ણ પ્રભુ મૈં હૂં. આહાહા! મેરેમેં ઐસા એક ગુણ નહીં, પણ ઐસે અનંત ગુણ પરિપૂર્ણ હૈં. પણ અનંત ગુણકી દ્રષ્ટિ નહીં (કરના). ક્યોંકિ ગુણ-ગુણીકા ભેદકા લક્ષ કરનેસે તો રાગ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. આહાહા! ગુણ-ગુણીકે ભેદકા વિચાર–નિર્ણય ભી નહીં (કરના). આહાહા! ડાહ્યાભાઈ! ઝીણી વાત છે પ્રભુ! આહાહા! મૈં એક

જ્ઞાનસે તો પરિપૂર્ણ હૂં, આનંદસે પરિપૂર્ણ હૂં, ઈશ્વરતાસે પરિપૂર્ણ હૂં, કર્તાપનેકે સ્વભાવસે પરિપૂર્ણ ભી હૂં, વસ્તુ પરિપૂર્ણ હૂં—ઐસે અનંત ગુણસે મૈં પરિપૂર્ણ હૂં. યે પરિપૂર્ણ વસ્તુ દ્રવ્ય હૈ વહ એકરૂપ હૈ. (એકરૂપ વસ્તુમેં) ગુણ-ગુણી ભેદ નહીં હૈં. આહાહા! દ્રવ્યકા જબ લક્ષ, દ્રષ્ટિ હોતી હૈ, તબ જગતમેં સર્વજ્ઞ હૈં અને ઉન્હોંને દેખા ઐસા હોગા—ઐસા સચ્ચા નિર્ણય સમકિતીકો હોતા હૈ. આહાહા! ભૈયા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! યે તો વીતરાગમાર્ગ હૈ ભાઈ!

પરમાત્માના વિરહ પડ્યા, પરમાત્મા તો ત્યાં રહી ગયા. આહાહા! સીમંધર પ્રભુ મહાવિદેહમેં બિરાજતે હૈં. ૫૦૦ ધનુષ(કા દેહ) હૈ, કરોડ પૂર્વકા આયુષ્ય હૈ. મહાવિદેહમેં કુંદકુંદાચાર્ય ગયે થે, ઉસ (બાત)કો તો દો હજાર વર્ષ હુએ. (પરમાત્મા) તો વહાં અબજો વર્ષસે હૈં ઔર અભી અબજો વર્ષ રહનેવાલે હૈં. કરોડ પૂર્વકા આયુષ્ય હૈ. એક પૂર્વમેં ૭૦ લાખ ૫૬ હજાર કરોડ વર્ષ જાતે હૈં. એક પૂર્વમેં ૭૦ લાખ ૫૬ હજાર કરોડ વર્ષ જાતે હૈં. આહાહા! ઐસી બાત હૈ ભગવાન! ઐસા કરોડ પૂર્વકા પ્રભુકા આયુષ્ય હૈ. શ્વેતામ્બરમાં બીજી વાત છે. શ્વેતામ્બર ૮૪ લાખ પૂર્વ કહતે હૈં. વો તો કલ્પિત બાત હૈ. યે તો સંતો અનાદિસે કહતે આયે હૈં યે બાત હૈ. દિગંબર મુનિઓ કેવળીના કેડાયતો... આહાહા!

जीव क्रमबद्ध... આમ તો ગુણ સહવર્તી છે ને પર્યાય ક્રમવર્તી છે—ઐસા પાઠ હૈ ન ? ક્રમવર્તીમેં યે (ક્રમ)બદ્ધ ન આયા. ઈસલિયે યહાં પાઠમેં ઐસા લિયા હૈ, દેખો ! 'ક્રમનિયમિત' શબ્દ પડા હૈ. ક્રમસે, પણ નિશ્ચયસે જો પર્યાય (હોનેવાલી) હોગી વહી હોગી. ક્રમ-નિયમિત. અકેલા ક્રમ નહીં. બડી ચર્ચિત હૈ. કોઈપણ જયસેન આચાર્યકી ટીકામેં ઐસા લિખા હૈ કિ કોઈ એક ભાવ ભી યથાર્થ સમજમેં આયે, તો સબ ભાવ સમજમેં આ જાતે હૈં. ઐસા પાઠ હૈ જયસેનાચાર્યકી ટીકામેં. યે અધિકાર મોક્ષ અધિકારકી ચૂલિકા હૈ. આહાહા! મોક્ષ કૈસે હોતા હૈ ઔર મોક્ષ હોનેસે પહલે સમ્યગ્દર્શન કૈસે હોતા હૈ? સમ્યગ્દર્શન યે મોક્ષકા માર્ગ હૈ. મોક્ષકા માર્ગ સમ્યગ્દર્શન હૈ ઔર સમ્યગ્દર્શન કૈસે હોતા હૈ?

ક્રમબદ્ધપર્યાયમેં.. અપની પર્યાય ક્રમબદ્ધ હૈ તો આગે-પીછે તો કર સકતે નહીં. પરકા તો કર સકતે નહીં. અપને આત્મા સિવા કોઈ પરમાણુ, કોઈ આત્મા સ્ત્રીકા, પુત્રકા (હો, ઉસકા) કુછ કર સકે (ઐસા) તીન કાલમેં નહીં હૈ. મેરી સ્ત્રી હૈ અને મેરા લડકા હૈ—ઐસા માનના હી મિથ્યા(જ્ઞાન)–ભ્રમ–અજ્ઞાન હૈ. આહાહા! યે આત્મા ભિન્ન હૈ, શરીર રજકણ ભિન્ન હૈ. ઉસમેં તેરા કહાંસે આ ગયા ? આહાહા! લક્ષ્મી મેરી હૈ (ઐસા માનતા હૈ). લક્ષ્મી તો જડ હૈ, ધૂળ હૈ, અજીવ ધૂળ–માટી હૈ. યે અજીવ તેરે જીવકા કહાંસે આ ગયા? યહાં તો ઈસસે આગે જાકર, પુણ્યકા પરિણામ ભી મેરા હૈ યે માન્યતા મિથ્યાદ્રષ્ટિકી હૈ. ક્યોંકિ યહાં ક્રમબદ્ધમેં તો પુણ્ય-પાપકે પરિણામસે ભિન્ન અપને સર્વજ્ઞસ્વભાવકા નિર્ણય કરતા હૈ, તો પુણ્ય-પાપકા ભી અકર્તા હો જાતા હૈ.

મૈં તો સર્વજ્ઞસ્વભાવી જ્ઞાયક હૂં, તો જ્ઞાયકભાવ રાગકો કરે? (ન કરે). ક્યોંકિ આત્મામેં અનંતા.. અનંતા.. અનંતા.. અનંતા ગુણ હૈં. (ઉસકે) ગુણકા પાર નહીં હૈ. આકાશકે પ્રદેશ હૈં.... માપ બિનાકા અલોક.. અલોક.. અલોક હૈ. ઉસકે પ્રદેશ(કી સંખ્યા)સે અનંત ગુને એક જીવમેં ગુણ હૈં. અનંત ગુણમેં કોઈ ગુણ ઐસા નહીં કે વિકાર કરે. ક્યા કહા યે ? અનંતા.. અનંતા ગુણ હૈં, ઉસમેં વિકાર કરે ઐસા કોઈ ગુણ નહીં હૈ. પર્યાયમેં વિકાર કૈસે હોતા હૈ? કે પરકે લક્ષસે, પરકે વશસે વિકાર હોતા હૈ. અપના દ્રવ્ય ને ગુણમેં વિકાર હોનેકી તાકાત હૈ નહીં. આહાહા! દયા-દાનકે પરિણામ કરનેકી ભી અપને ગુણકી તાકાત નહીં. ગુણ તો નિર્મળ હૈ. અનંતા.. અનંતા.. અનંતા.. અનંતા ગુણ હૈં ઉસમેં, વિકાર કરે ઐસા એક ભી ગુણ હૈ નહીં. આહાહા! તો યહાં કહતે હૈં કિ.... મુખ્ય વાત યહ કહના હૈ કિ.... આચાર્ય મહારાજ અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહતે હૈં. **तावत्**... હમારી મુદ્દાકી બાત યે હૈ કિ.... સમજમેં આયા?

क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे... અપના પરિણામ ક્રમબદ્ધ હોતા હૈ. આહાહા! આગે-પીછે નહીં. વો ચર્ચા બહોત ચલી થી વર્ણીજીકે સાથ. વો કહતે થે કિ ભલે પરિણામ ક્રમબદ્ધ હો (અર્થાત્) એક પીછે એક હોતા હૈ, પણ ઈસકે પીછે યહી હો.. ઈસકે પીછે યહી હો—ઐસા નહીં હૈ. યહાં ઐસા નહીં હૈ. જો (પરિણામ) હોનેવાલા યે હી હોગા. સમજમેં આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! આ તો પરમાત્માના પેટની વાત છે. આહાહા! અરે! ઈસને કભી નિર્ણય કિયા નહીં. સ્વસન્મુખ (ઔર) પરસે વિમુખ. નિમિત્તસે, રાગસે અને પર્યાયસે ભી વિમુખ ઔર અપને ત્રિકાલી સ્વભાવકે સન્મુખ હોકર નિર્ણય કરતા હૈ તબ ક્રમબદ્ધકા સચ્ચા નિર્ણય હોતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! આકરી વાત બહુ. અભ્યાસ ન મળે, લોકોને નવરાશ ન મળે, આખો દિ' ધંધા પાપના. દુકાન, બાયડી, છોકરામાં રોકાય, પાપ.. પાપ.. પાપ. ધર્મ તો નહીં, પણ પુણ્યકા ભી ઠિકાના નહીં. આહાહા! ચાર કલાક શાસ્ત્ર વાંચન કરના અને સત્ય માટે સત્સમાગમ મિલના કઠણ. ઐસા (અજ્ઞાની) મિલે (ઔર) ઊંધા અર્થ સમજાવે તો મિથ્યાત્વ પોષણ હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ઉસમેં ધર્મ.. ધર્મ તો અલૌકિક ચીજ હૈ. હજી ચોબીસ કલાકમેંસે પુણ્યકા–શુભભાવકા ચાર કલાક (નિકાલના) યે ભી ટાઈમ નહીં.. સમજમેં આયા? ઉસમેં યે ધર્મ.... આહાહા!

મેરી ચીજ અનંત ગુણસે પરિપૂર્ણ ભરી હૈ ઉસકા જિસે નિર્ણય હો, ઉસકો ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હોતા હૈ. ઉસકો કેવળજ્ઞાનીને દેખા ઐસા હોગા ઐસા ઉસકો નિર્ણય હોતા હૈ. સમજમેં આયા? યે ૭૨કી સાલમેં બડી ચર્ચા હુઈ થી. મૈંને તો યહ કહા થા કિ દેખો! ગજસુકુમાર.... ઐસી બાત સુની હૈ કિ નહીં? ગજસુકુમાર શ્રીકૃષ્ણકા ભાઈ..... યે ૭૨કી બાત હૈ. ફાગણ માસ.. ફાગણ માસ. ગજસુકુમાર... ગજ નામ હાથીના તાળવા હોય એવું સુંવાળું શરીર હતું. ગજ-સુકુમાર. શ્રીકૃષ્ણકે ભાઈ. નેમિનાથ ભગવાન દ્વારિકામેં આયે થે, તબ હાથી હોદ્દે પર શ્રીકૃષ્ણકે

સાથ દર્શન કરને જાતે થે. દર્શન કરને જાતે થે તબ ગજસુકુમાર ગોદમેં બૈઠે થે. જુવાન અવસ્થા. તો ઉસમેં એક સોનીકી લડકી થી બહુત રૂપાળી થી. સોની.. સોની.. સોનાને દડે રમતી હતી. ત્યાં દેખી તો શ્રીકૃષ્ણને કહા, આ કન્યાને અંતેપુરમાં લઈ જાઓ. યે કન્યાકા ગજસુકુમારકે સાથ લગન કરાયેંગે. ગજસુકુમાર બૈઠે થે ગોદમેં. વે બાત સુનતે થે. કન્યાકો અંતેપુરમાં લે ગયે. આ બેય ભગવાન પાસે ગયા. ભગવાનકે પાસ સુના અને ઉસી વક્ત ગજસુકુમાર કહતે હૈં, પ્રભો ! આપકી આજ્ઞા હો તો મૈં તો મુનિપના લેના ચાહતા હૂં. આહાહા

હજી એના ભાઈ કન્યાને ત્યાં ગોઠવે છે એ ખબર છે. પ્રભુ! આપની આજ્ઞા હો.... ભગવાન ક્યાં આજ્ઞા આપે? વે તો ઓમ બોલતે હૈં, વાણી તો હૈ નહીં. પણ જેને વિનય કરવાનો ભાવ હોય તો એમ બોલેને. પ્રભુ! આપકી આજ્ઞા હો તો મૈં મુનિપણા લેના ચાહતા હૂં. આહાહા! એ ઘરે ગયા ત્યારે એની મા પાસે..... આ લગનની વાતું.... આહાહા! માતા! મૈં મેરા સ્વરૂપ સાધન કરનેકો સાધકપને સાધુ (હોના ચાહતા હૂં). માતા! રજા દે. મા! માતા રોવા લાગી. માતા! જનેતા! તુજે રોના હો તો રો લે, ફિર માતા નહીં કરૂંગા, દૂસરી માતા અબ નહીં કરૂંગા. હવે દૂસરા પેટ...... મૈં તો મોક્ષ જાઉંગા. રજા દે મા! મૈં ઈસ ભવમેં મોક્ષ જાઉંગા. આહાહા! ભગવાનકો પૂછે બિના છદ્મસ્થકો ઈતના નિર્ણય હો ગયા. અરે! ભગવાન આત્મામેં ઈતની તાકાત હૈ. વહાં ગયે ને દીક્ષિત હુએ. દીક્ષિત હુએ.... તો કીધું, ... ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા?

ઐસે એક ક્ષણમેં મુનિ હો ગયે ઔર મુનિ હુએ પીછે ભગવાનકે પાસ આજ્ઞા લી. પ્રભુ! મૈં તો દ્વારિકાકે સ્મશાનમેં બારહવી પડિમા લેકર ખડા (રહના ચાહતા હૂં). દિગંબરમેં બહુત પડિમા નહીં હૈ. સામાયિકમેં બારહ પડિમા આતી હૈ. શ્રાવકકો ૧૧ પડિમા હૈ, મુનિકો ૧૨ પડિમા હૈ. આતા હૈ. અપના પાઠ હૈ સામાયિકમેં ઉસમેં સબ કુછ હૈ. ૧૨ પડિમા હૈ સાધુકી. ૧૨વીં આખિરકી પડિમા બહોત જવાબદારીવાલી હૈ. પ્રભુ! આપકી આજ્ઞા હો તો દ્વારિકાકે સ્મશાનમેં જાકર બારહવીં પડિમા લે લું ઔર ધ્યાનમેં બૈઠું. આહાહા! ઈતના પુરુષાર્થ! અને ધ્યાનમેં બૈઠે થે વહાં વો સોમલ કન્યાકા પિતા આયા. અરેરે! કન્યા અંતેપુરમેં ગઈ અને રાજકુમાર દીક્ષા (લે)? તો કન્યા રહેશે ક્યાં? ઉસકો (દ્વેષ) હો ગયા. સ્મશાનમેં અગ્નિ થી ન. રાખ લેકર પાણી નાખીને પાળ બાંધી અને અગ્નિ નાખી એમાં. અંદરમેં ઉતર ગયે. આહાહા! ઔર કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કિયા. કીધું, યે વાણી ભગવાનકી કૈસી હો કિ ઉન્હોંને મુનિપના લે લિયા ઔર મુનિપના લેકર સંસારસે ચલે ગયે. ગજસુકુમાર.. હાથીના તાળવા હોતા હૈ ઐસા (સુકોમલ) શરીર(વાલે) ગજસુકુમાર. અગ્નિ..... દેહ છૂટ ગયા ઔર અંતરમેં ઉતરકર કેવળજ્ઞાન હો ગયા. આ વસ્તુ ભગવાનકી વાણીમેં કૈસે આયી કિ પુરુષાર્થ કરકે મુનિપના (લે લિયા)?

૭૨કી સાલ. ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા... દેખા ઐસા હોગા—એમ કરીને એકકોર બેસી રહે ત્યાં? આહાહા! ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા, તો મૈંને ભી દેખા ઐસા હોગા. મેરે જ્ઞાનમેં ભી જબ હોતા હૈ ઉસે દેખનેવાલા મૈં હૂં. આહાહા! વો પર્યાયકી દ્રષ્ટિ છૂટકર, પરકા લક્ષ છૂટકર જબ અંતરમેં જાતે હૈં તો અપને ક્રમબદ્ધ પરિણામકા નિર્ણય હોતા હૈ. યે પહલી લીટીકા અર્થ હૈ. લીટી સમજે ન?

प्रथम तो जीव क्रमबद्ध ऐसे.... ક્રમસર... આગે-પીછેકી બાત નહીં. હુકમચંદજીકા લેખ હૈ ન? ક્રમબદ્ધકા બહોત આતા હૈ. હમ તો પહલે બહોત પુરૂષાર્થ કરતે થે. .... ક્રમબદ્ધકા લેખ આતા હૈ ન. હુકમચંદજી. આત્મધર્મમેં બહોત આતા હૈ. આહાહા! ઉસમેં તો લોગ ઐસા કહતે હૈં કિ ક્રમબદ્ધ હોગા, તો પીછે અપનેકો કરના ક્યા? યે તો (જો હોનેવાલા હૈ) વો હોગા. ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં આત્માકા પુરુષાર્થ સ્વસન્મુખ હોતા હૈ, યે પુરુષાર્થ હૈ. ભગવાન! તુજે પુરુષાર્થકી ગતિકી ખબર નહીં. આહાહા! તેરી પર્યાય જબ જૈસી હોનેવાલી હોગી, હમ ફેર સકતે નહીં ઔર પરસે હોતી નહીં—ઐસા જબ નિર્ણય કરને જાતે હૈં, પ્રભુ! તો પ્રભુતા ઉપર તેરી નજર જાયેગી અંદર. આહાહા! પ્રભુતાસે ભરા પડા મૈં પ્રભુ હૂં, ભગવત્ સ્વરૂપ હૂં, ભગવત્ સ્વરૂપ ન હો તો ભગવત્ સ્વરૂપકી પર્યાય કહાંસે આયેગી? સમજમેં આયા? કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય જો આતી હૈ ભગવત્ સ્વરૂપ અનંત ચતુષ્ટય પ્રગટ હોતા હૈ વો કહાંસે આયા? બહારસે આતા હૈ? આહાહા! અંદરમેં પડા હૈ. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંત વીર્ય, અનંત સત્તા, અનંત સુખાદિ અંદર પડે હૈં. આહાહા! ઉસકી જબ એકાગ્રતા હોતી હૈ ઔર ઉસ ઓર નજર જાતી હૈ, તબ અનંત ગુણકા એક અંશ સમ્યગ્દર્શનમેં પ્રગટ હોતા હૈ.

'સર્વ ગુણાંશે સમકિત.' શ્રીમદ્ કા વચન હૈ. રહસ્યપૂર્ણ ચિઠ્ઠીમેં ભી યે હૈ. એકદેશ જ્ઞાનાદિકા પ્રગટ હોના વહ ચોથા ગુણસ્થાન હૈ અને સર્વદેશ પ્રગટ હોના વહ કેવળીકો હૈ. ટોડરમલ. ક્યા કહતે હૈં? આત્મામેં જો અનંત.. અનંત.. અનંત.. અનંત—જિસકા અંત ન હો ઈતની સંખ્યામેં ગુણ હૈં, જબ અપને સ્વભાવ સન્મુખ હુઆ તો જિતની સંખ્યા હૈ ઉન સબકા એક અંશ વ્યક્ત નામ પ્રગટ પર્યાયમેં આતા હૈ. સમ્યગ્દર્શન હોતે હી સર્વ ગુણાંશે સમકિત—જિતને ગુણ હૈં ઈતને વ્યક્ત અંશ, અલ્પ અંશ વ્યક્ત– પ્રગટ હોતે હૈં. અકેલા સમ્યગ્દર્શન હી નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? અકેલા સમ્યગ્દર્શન ક્યોં ? ખરેખર તો '**भूदत्थो**'મેં ઐસે કહતે હૈં કિ શ્રદ્ધાકો આત્મામેં લે જાઓ. પણ અકેલી શ્રદ્ધા આત્મામેં આતી નહીં, શ્રદ્ધાકી મુખ્યતાસે બાત કી હૈ. સમજમેં આયા? અનંત ગુણકી પર્યાય ઈસ ઓર ઝુક જાતી હૈ.

યહ રહસ્યપૂર્ણ ચિઠ્ઠીમેં હૈ. સમજાણું? સબ ગુણકી પર્યાય ઈસ ઓર ઢલ જાતી હૈ. રહસ્યપૂર્ણ ચિઠ્ઠીમેં હૈ. અનંત.. અનંત ગુણકી પર્યાય જો હૈ, આહાહા! ઈસ ઓર ઝુક જાતી હૈ. ઈસ ઓર ઝુક જાતી હૈ તો જિતને અનંત ગુણ હૈં ઈતનેકા એક અંશ વ્યક્ત હો જાતા હૈ.

આનંદકા અંશ, શ્રદ્ધાકા અંશ, શ્રદ્ધાનો અંશ એટલે સમકિત, ચારિત્રકા અંશ વો સ્વરૂપાચરણ, પ્રભુતા, ઈશ્વરતા, વીર્યકા અંશ. અનંત.. અનંત ગુણકી પર્યાયકી રચના કરનેવાલા વીર્યકા અંશ પ્રગટ હોતા હૈ. આહાહા! આવો માર્ગ છે. માર્ગ સમજે બિના એમને એમ કરો વ્રત, કરો ભક્તિ ને કરો પૂજા. વો શુભભાવ હૈ. બાપુ! યે તો સંસાર હૈ. આહાહા! આતા હૈ, અશુભસે બચનેકો જ્ઞાનીકો ભી આતા હૈ. ઐસા પાઠ હૈ 'અશુભ વંચનાર્થ'. અસ્થાનસે બચનેકો આતા હૈ, પણ હૈ બંધકા કારણ.

ભગવાનસ્વરૂપ આત્મા.... **क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ जीव ही है**.... ક્રમમેં પરિણામ ઉત્પન્ન હોગા યે જીવ હી હૈ. આહાહા! ક્રમબદ્ધમેં સ્વકે આશ્રયસે જીવકા જો (પરિણામ) ઉત્પન્ન હુઆ યે જીવ હૈ, યે અજીવ નહીં, અજીવસે ઉત્પન્ન હુઆ નહીં, યે પરિણામકી ઉત્પત્તિમેં પરકી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! આવો માર્ગ છે. **जीव ही है**... ભાષા હૈ ન? **ही है**... સંસ્કૃતમેં હૈ, **जीव एव**... **जीव एव**... પરિણામકો **जीव एव** કહા. આહાહા! ક્યા કહા? અપને ભગવાન આત્મામેં સમય-સમયમેં જો ક્રમબદ્ધ પરિણામ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, ઐસા નિર્ણય અપને જ્ઞાયક દ્રવ્ય ઉપર (દ્રષ્ટિ કરને)સે હુઆ, તો જો પરિણામ ઉત્પન્ન હુઆ વો અનંત પરિણામ વ્યક્ત હુઆ. યે પરિણામ જીવ હી હૈ. નહીં તો હૈ તો પર્યાય. **जीव ही है** એમ કહા. હૈ સંસ્કૃતમેં? **जीव एव**... યે પરિણામકો હમ જીવ કહતે હૈં. પણ યે પરિણામ ક્યા હૈ? દ્રવ્યસ્વભાવકે સન્મુખ હોકર નિર્મળ પરિણામ હોતા હૈ ઉસ પરિણામકો યહાં જીવ કહા હૈ. સમજમેં આયા?

રાગાદિ હોતા હૈ, પણ રાગકા જ્ઞાન કરતે હૈં. આહાહા! આવી ઝીણી વાત હોય (તો) પકડાય નહીં, પછી માણસ (કહે), એકાંત હૈ.. એકાંત હૈ.. સોનગઢ એમ કહતે હૈં.—(ઐસા) પોકાર કરતે હૈ. કરો ભાઈ! ભગવાન! તેરી ચીજ તો ઐસી હૈ. પ્રિયંકરજી! આહાહા! **जीव ही है**... અપના પરિણમન ઉત્પન્ન હુઆ, જીવદ્રવ્યકે આશ્રયસે જો પરિણામ ક્રમબદ્ધ ઉત્પન્ન હુઆ (વહ) જીવ હી હૈ, દ્રવ્યકા પરિણામ દ્રવ્ય હી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? આહા! ઔર **अजीव नहीं**... નાસ્તિસે કહા, યે અનેકાંત. અનેકાંત યે નહીં કિ અપના પરિણામ અપનેસે ભી હૈ ઔર પરસે ભી હૈ. યે અનેકાંત નહીં, યે તો એકાંત મિથ્યાત્વ હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

અપના પરિણામ અપનેસે ભી હૈ ઔર પરસે ભી હૈ, યે અનેકાંત હૈ ઐસા કહતે હૈં લોગ. ઐસા હૈ નહીં. અપના પરિણામ અપનેસે હી હૈ, અજીવ નહીં. કર્મસે નહીં હુઆ, કર્મકા ક્ષયોપશમ હુઆ તો જીવકા પરિણામ જીવકે આશ્રયસે હુઆ—ઐસા હૈ નહીં. કર્મકા ક્ષયોપશમ હુઆ તો યે પરિણામ હુઆ ઐસી બાત હૈ નહીં. અપને પરિણામમેં કર્મકે ક્ષયોપશમકી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! આવો માર્ગ હવે સાંભળવો કઠણ પડે. આહાહા! આ તો વીતરાગદેવ ત્રિલોકનાથ અને તે પણ દિગંબર ધર્મમાં આવી વાત છે. શ્વેતામ્બરમેં યહ બાત ચલતી નહીં.

સ્થાનકવાસી, શ્વેતામ્બરમેં ઐસી (બાત) હૈ નહીં. ‘મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક’મેં તો શ્વેતામ્બર, સ્થાનકવાસીકો અન્ય મતમેં ડાલા હૈ, અન્યમતમેં. યે પક્ષ(કી બાત) નહીં, પ્રભુ! યે વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ. યે ચીજ તો... આહાહા!

ભગવાન આત્મા અનંત ગુણકા પિંડ જો હૈ (ઐસે) જબ પર્યાય ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરને જાતી હૈ અપના સ્વભાવ સન્મુખ હોકર જો પરિણામ ઉત્પન્ન હુઆ યે પરિણામ જીવ હી હૈ. જીવના પરિણામ જીવ જ છે, અજીવના પરિણામ અજીવ જ છે. ઐસા કહકર ક્યા કહા ? અંદર કર્મકા ઉદય આયા, યે (કર્મ) મંદ પડ ગયા ઔર પીછે હટ ગયા (ઔર) સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ—ઐસા હૈ નહીં. અપની સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય હોનેમેં કર્મકા ક્ષયોપશમ હૈ તો હુઆ—ઐસી અપેક્ષા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! અરે! ક્યારે નિર્ણય કરે? નવરાશ ન મળે, ધંધા આડે નવરાશ નહીં. હમ તો દુકાન પર યે વાંચતે થે. (સંવત) ૬૪-૬૫કી સાલ. ૬૪-૬૫. પિતાજી ગુજર ગયે, ... દુકાન ચલાની..... પર હમ તો નિવૃત્તિ લેતે થે. ભાગીદાર બૈઠે હો થડે પર તો હમ અંદર શાસ્ત્ર વાંચતે થે. એ ન હોય ત્યારે થડે બેસવું પડે. ૬૩ સે ૬૮. આહાહા!

इसीप्रकार... અનેકાંત કિયા કિ જો અપના–જીવકા પરિણામ હૈ યે જીવ હી હૈ, અજીવ નહીં અર્થાત્ અજીવસે ઉત્પન્ન હુઆ નહીં અર્થાત્ કર્મકા ક્ષયોપશમ હૈ તો જીવકા પરિણામ સમ્યગ્દર્શન હુઆ ઐસી અપેક્ષા હૈ નહીં. ક્યોંકિ.... ચર્ચા બડી હુઈ થી ઈસરીમેં. પંચાસ્તિકાયકી ૬૨ ગાથામેં ઐસા લિયા હૈ કિ આત્મામેં જો પુણ્ય-પાપકા, દયા-દાનકા, કામ-ક્રોધકા વિકાર હોતા હૈ, યે ષટ્કારકકે પરિણમનસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. ૬૨ ગાથા પંચાસ્તિકાય. ૧૩કી સાલ. ૨૨ વર્ષ પહલે ઇસરી ગયે થે ન? સમ્મેદશિખર જાત્રા. તબ બડી ચર્ચા હુઈ થી. વો પરિણામ જો હોતા હૈ યે અપનેસે હૈ, પરસે નહીં, કર્મસે નહીં. કર્મસે વિકાર ન હો તો સ્વભાવ હો જાય—ઐસા પ્રશ્ન કિયા સામનેવાલેને. યે સ્વભાવ હી હૈ પર્યાયકા. આ ગયા હૈ. ૭૨ ગાથા હૈ ન? ઉસમેં ભી હૈ. ખરેખર સ્વભાવ હૈ. યે પર્યાયમેં ....પર્યાય હોના યે ભી પર્યાયકા સ્વભાવ હૈ. પર્યાયકા હૈ, ગુણકા નહીં, દ્રવ્યકા નહીં. આહાહા! યે પર્યાયમેં વિકાર હોનેમેં પરકી અપેક્ષા બિલકુલ હૈ નહીં. કર્મકે કારકકી અપેક્ષા નહીં, ઐસા પાઠ હૈ. ૬૨ ગાથા. વિકાર હોનેમેં કર્મકે કારકકી અપેક્ષા નહીં. તો ફિર ધર્મકી પર્યાયમેં કોઈ પરકી અપેક્ષા હૈ—(ઐસા હૈ નહીં). આહાહા!

નિશ્ચયસે તો ઐસા હૈ કિ જબ જીવદ્રવ્યકા અવલંબન લેતા હૈ, તબ વહ પર્યાય ષટ્કારકસે પરિણમતી હૈ. સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય ષટ્કારકસે પરિણમતી હૈ. ઉસકા અર્થ ક્યા હૈ ? કિ પર્યાયકા કર્તા પર્યાય હૈ, પર્યાયકા કર્તા દ્રવ્ય નહીં. આહાહા! સૂક્ષ્મ હૈ થોડા. કર્તા કહના ફિર ભી પરકી અપેક્ષા નહીં. સમ્યગ્દર્શન પરિણામ (સ્વયં)કા કર્તા હૈ યે ષટ્કારકસે પરિણમિત હુઆ હૈ. કર્તા, કર્મ, કરણ, સંપ્રદાન, અપાદાન, અધિકરણ—ષટ્કારકસે સમકિતકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. પણ કર્તામેં ઉસકા લક્ષ્ય સ્વદ્રવ્ય પર જાતા હૈ. યે સ્વતંત્ર કર્તા હોકર સ્વ પર લક્ષ જાતા

હૈ. ક્યા કહા? આહાહા! એમ કે સ્વકા લક્ષ આયા તો ઈતની પરાધીનતા–અપેક્ષા હુઈ કી નહીં? કે નહીં. યે સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય ષટ્કારકસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ, ઉસમેં પરકી અપેક્ષા તો નહીં, પણ દ્રવ્ય-ગુણકી ભી નહીં. સમજમેં આયા?

યે દ્રવ્ય-ગુણકી (અપેક્ષા) નહીં, પર્યાય હૈ તો (કોઈ) કર્તા તો હૈ? કિસકા કર્તા? કે અપની પર્યાયકા. અપની પર્યાયકા કર્તા હૈ યે સ્વતંત્રપને સ્વકે લક્ષમેં જાતા હૈ. સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાનકી ધર્મકી પરિણતી–પર્યાય કર્તા હોકર સ્વતંત્ર હોતી હૈ ઔર કર્તા હોકર સ્વ ઉપર લક્ષ જાતા હૈ.. કર્તા હોકર સ્વ ઉપર લક્ષ જાતા હૈ. આહાહા! એમ કે સ્વકા આશ્રય કરે તો (ઈતની) પર્યાયકી પરાધીનતા હૈ—ઐસા હૈ નહીં. કહનેમેં આતા હૈ **भूदत्थं असिदो खलु समाहिती हवदि जीवो....** (સમયસાર) ૧૧મી ગાથા. હોતા હૈ, ભગવાન પૂર્ણાનંદકા આશ્રય કરનેસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. સમજમેં આયા? છતાં યહાં કહતે હૈં કિ આશ્રય કરનેમેં ભી યે પર્યાય સ્વતંત્ર હોકર આશ્રય કરતી હૈ. આહાહા! (સ્વ) ઉપર લક્ષ ગયા માટે પર્યાય પરાધીન હુઈ—ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! હવે આવી વાત બેસવી કઠણ જગતને. આ ત્રણ લોકના નાથ વીતરાગ પરમાત્માની દિવ્યધ્વનિ–ઓમકાર ધ્વનિ છે. 'ઓમકાર ધ્વનિ સુની અર્થ ગણધર વિચારે..' અને આગમ રચે. 'રચી આગમ ઉપદેશે ભવિક જીવ સંશય નિવારે.' આવી વાત છે. આહાહા! સમજમેં આયા?

કહતે હૈં, **जीव ही है, अजीव नहीं**... યે અનેકાંત હૈ. જીવકા પરિણામ અપનેસે ભી હોતા હૈ ઔર પરસે ભી હોતા હૈ (—ઐસા નહીં). આતા હૈ તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમેં (કિ) દો કારણસે કાર્ય હૈ. તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમેં હૈ. ઉપાદાન ને નિમિત્ત... નિમિત્ત હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરાયા. નિમિત્તસે હોતા નહીં, પણ નિમિત્ત હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરાયા. દો કારણસે કાર્ય ઐસા પાઠ હૈ. યહાં તો એક હી કારણ કહા. આહાહા! અકલંકદેવ ભી કહતે હૈં કિ દો કારણસે કાર્ય હૈ અથવા સ્વામીકાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષામેં ઐસા આયા હૈ, પૂર્વ પર્યાય યુક્તં દ્રવ્ય ઉપાદાન... પૂર્વ પર્યાય યુક્તં દ્રવ્ય ઉપાદાનં... ઉત્તર પર્યાય યુક્ત દ્રવ્ય ઉપાદેય. ઉપાદાન કારણ હૈ ઔર ઉપાદેય કાર્ય હૈ. પહલી પર્યાય ઉપાદાન કારણ હૈ ઔર પીછેકી પર્યાય (કાર્ય હૈ)—યે સદ્ભુત વ્યવહારનયસે કથન હૈ, નિશ્ચયસે નહીં. આહાહા! નિશ્ચયસે તો યે (વર્તમાન) પર્યાય પૂર્વકી પર્યાયસે ભી ઉત્પન્ન હુઈ નહીં. પૂર્વકી પર્યાયકા તો વ્યય હોકર ઉત્પન્ન હોતી હૈ, તો ઉત્પન્ન હોનેમેં આશ્રય તો ત્રિકાલી દ્રવ્યકા હૈ. આહાહા! કઠણ વાત છે.

નિયમસારમેં પાઠ હૈ કિ અજ્ઞાનીકો 'સતતં સુલભં'... યે સામગ્રી મિલતી હૈ 'સતતં સુલભં'—સહજમેં મિલતી હૈ ઐસે સુલભ હૈ. જ્ઞાનીકો આત્મા મિલતા હૈ 'સતતં સુલભં.' (કલશ ૧૭૬). દો પાઠ હૈં નિયમસારમેં. આલોચના અધિકારકે આખિરમેં હૈ ઔર પહલે અધિકારમેં હૈ. મિથ્યાદ્રષ્ટિકો યે બાહ્ય સામગ્રી સુલભ હૈ. (કલશ ૩૦). લક્ષ કરતા હૈ કિ મુજે પૈસા મિલા, શરીર મિલા. ધૂળેય મિલતા નહીં, યે તો પૂર્વકે પુણ્યસે મિલતા હૈ. એક બાજુ

ભગવાન, મુનિ એમ પણ કહે કે મિથ્યાદ્રષ્ટિકો સામગ્રી મિલની દુર્લભ હૈ.—એમ કહે. ક્યોં ? ઉસકે પુરુષાર્થકે આધીન નહીં, પૂર્વકે પુણ્યકે આધીન હૈ ઇસલિયે દુર્લભ કહ દિયા. એક બાજુ સુલભ કહા. આહાહા! સમજમેં આયા?

યહાં કહતે હૈં કિ જીવકા પરિણામ જીવકા હૈ, અજીવસે નહીં, કર્મસે નહીં અથવા દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રસે ભી નહીં. અપને દ્રવ્યકે અવલંબનસે અપના પરિણામ જો હુઆ હૈ, યે પરિણામ દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકે નિમિત્તસે ભી નહીં. આહાહા! અજીવસે નહીં અર્થાત્ ઈસ જીવસે (ભિન્ન) દૂસરે સબ જીવ. યહાં તો અજીવમેં કર્મ લિયા, નહીં તો યે જીવ, જીવ હૈ ઔર ઈસકી અપેક્ષાસે દૂસરે જીવ અજીવ હૈં. આહાહા! સમજમેં આયા? યે દ્રવ્ય, દ્રવ્ય હૈ ઈસકી અપેક્ષાસે દૂસરે દ્રવ્ય અદ્રવ્ય હૈં. સમજમેં આયા? ઝીણી વાત છે ભાઈ! પ્રભુનો એક એક બોલ સમજવો, આહાહા! એ અલૌકિક વાતું છે. યે સમજમેં આ ગયા તો ભવકા અંત આ ગયા. આહાહા! ઉસકો ભવ નહીં. યહાં કહતે હૈં, **अजीव नहीं**...

इसीप्रकार अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे.... ભાષા દેખો! શરીરમેં ભી પર્યાય ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ, આત્માસે નહીં. ઐસે હિલતા હૈ યે ક્રમબદ્ધ હોનેકી લાયકાતસે હુઆ હૈ. સમજમેં આયા? પહલે ઐસા થા, અબ ઐસા હુઆ. યે અજીવકી પર્યાય ક્રમબદ્ધસે હોનેવાલી હુઈ હૈ, આત્માકી ઇચ્છાસે નહીં, આત્માસે નહીં. આહાહા! **अजीव भी**... 'અજીવ ભી' ક્યોં કહા? કિ પહલે જીવકી બાત કી થી ન? એટલે અજીવ પણ, એમ. ક્રમબદ્ધ... ઉસમેં ભી ક્રમબદ્ધ હૈ. યે મકાન હોનેકી પરમાણુકી પર્યાય ક્રમબદ્ધમેં હુઈ હૈ. આહાહા! મંદિર બનતા હૈ તો પરમાણુકી પર્યાય ક્રમબદ્ધમેં હોનેવાલી હૈ ઉસસે બનતા હૈ. પ્રમુખ ઉસકા બનાનેવાલા નહીં હૈ. આહાહા! ભારે ઝીણી વાતું છે.

अजीव भी क्रमबद्ध.... સબમેં ક્રમબદ્ધ હૈ ન? આહાહા! યે ભાષા નિકલતી હૈ વો ભી ક્રમબદ્ધ પર્યાયસે ભાષા આતી હૈ, આત્માસે નહીં. આહાહા! આત્મા બોલતા નહીં ને બોલતી ભાષાકી પર્યાયકા આત્મા કર્તા નહીં. **अजीव भी क्रमबद्ध**... આહાહા! શરીર, વાણી, મન (આદિ) બાહ્ય પુદ્ગલ (ઔર) આત્મા સિવા સબ અજીવ ઉનકે પરિણામ ક્રમબદ્ધ–ક્રમસે હોનેવાલે હૈં ઔર ક્રમસે હોતે હૈં. આહાહા! કોઈ કહે કિ પરમાણુકો સુધાર દું... સમજમેં આયા? આહાહા! કચ્ચે શાકમેંસે પક્કા શાક હોતા હૈ યે અગ્નિસે નહીં. ક્રમબદ્ધમેં આનેવાલી પર્યાયસે અજીવકા પરિણામ હુઆ હૈ ઔર અજીવકા પરિણામ યે અજીવ હૈ. તાવડીસે ઔર સ્ત્રીસે રોટી હુઈ, શાક પક્કા હુઆ—ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! વિશેષ કહેંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

અષાઢ વદ ૧૪, રવિવાર, તા. ૨૨-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૨

સમયસાર, ૩૦૮ થી ૩૧૧ ગાથાની ટીકા. એક પંક્તિ કલ ચલી હૈ. ફિરસે. **प्रथम तो जीव... तावत्** શબ્દ પડા હૈ સંસ્કૃતમેં. સંસ્કૃત (ટીકા)મેં **तावत्** શબ્દ પડા હૈ. **जीवो हि तावत्**... સંસ્કૃતમેં હૈ. અમૃતચંદ્રાચાર્ય. સૂક્ષ્મ બાત હૈ. આ વાત અત્યારે કઠણ પડે લોકોને. ક્યા? એક તો અપની પર્યાય પરસે તો હોતી નહીં ઔર અપની પર્યાય આગે-પીછે હોતી નહીં. સમજમેં આયા? ઐસે દરેક પદાર્થમેં... આ તો અત્યારે જીવ ઉપર (ઉતારે છે). જીવમેં જો પર્યાય હોતી હૈ યે પરસે તો હોતી નહીં, પણ વો પર્યાય આગે-પીછે હોતી હૈ ઐસા ભી નહીં. આહાહા! યે ક્રમસરમેં.... **जं गुणेहि**... 'ગુણ' શબ્દ(કા અર્થ) યહાં પર્યાય હૈ. દ્રવ્ય જો પર્યાયોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ વહ ઉસકા સ્વકાલ હૈ. સમજમેં આયા? ક્રમબદ્ધ કા વહી અર્થ હૈ કિ જિસ સમયમેં જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, દૂસરે સમયમેં જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ—યે ક્રમનિયમિત હૈ. એકલું ક્રમ નહીં, ક્રમ અને નિશ્ચિત. ક્રમસે તો હોતી હૈ, પણ નિશ્ચિત નામ જો પર્યાય હોતી હૈ વહી હોતી હૈ. આહાહા!

તો ઐસે **जीव क्रमबद्ध**... 'ક્રમબદ્ધ' (શબ્દ) કૈસે નિકાલા? કિ ક્રમનિયમિત. ક્રમકા અર્થ ક્રમ નિકાલા ઔર 'નિયમિત'કા અર્થ બદ્ધ નિકાલા. ક્રમબદ્ધ. યે ક્રમબદ્ધ નિકાલા કહાંસે? કિ **'जं'** જો ગુણ અર્થાત્ જો પર્યાય .... હોતી હૈ વહાંસે નિકાલા આહાહા! પ્રત્યેક દ્રવ્યમેં અપને સ્વકાલમેં અપની પર્યાય જો ઉત્પન્ન હોનેલાયક હૈ ઉસસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. અભી તો રતનચંદજી આદિ કિતનેં પંડિત ઐસા કહતે હૈં, આત્મદ્રવ્યમેં ઉપાદાનકી યોગ્યતા અનેક પ્રકારકી હૈ. જૈસા નિમિત્ત આયે ઐસી પર્યાય હો. યોગ્યતા અનેક પ્રકારકી હૈ. યહાં યે કહતે હૈં કિ ઐસા હૈ નહીં. જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ ઉસી પ્રકારકી ઉસકી યોગ્યતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ઉપાદાનમેં અનેક પ્રકારકી ઉત્પન્ન હોનેકી (યોગ્યતા હૈ). જૈસે જલ સફેદ હૈ, (ઉસમેં) રંગ કાલા ડાલો તો કાલા હો જાય, નીલા ડાલો તો નીલા હો જાય. ઉપાદાનમેં અનેક યોગ્યતા હૈ, જૈસા નિમિત્ત મિલે ઐસા હો, નહીં? ઐસા હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! યહ તો મુદ્દેકી રકમકી બાત હૈ. દરેક દ્રવ્ય.... યહાં તો અપના જીવદ્રવ્ય લેના હૈ. જીવ હૈ.... યે જીવદ્રવ્ય હૈ.... 'દવિયં..' જો દ્રવ્ય હૈ યે તો 'દવિયં' (અર્થાત્) દ્રવ્ય દ્રવતા હૈ. જિસ પર્યાયસે દ્રવ્ય ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસ પર્યાયસે હી ઉત્પન્ન હોગા અને વો પર્યાય ઉસકા કાર્ય અને દ્રવ્ય ઉસકા કર્તા કહનેમેં આતા હૈ. દ્રવ્યકો કર્તા કહનેમેં આતા હૈ, પણ ખરેખર દ્રવ્ય કર્તા નહીં હૈ. ખરેખર તો પર્યાય કર્તા અને પર્યાય કાર્ય હૈ, પણ યહાં ઐસા નહીં લેના હૈ.

અહીં ફકત, જો સમયમેં જો દ્રવ્યકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ યે હોગી. ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા હૈ? ઐસા કહનેમેં ઔર ઐસે ભાવમેં તાત્પર્ય ક્યા હૈ? ૧૭૨ ગાથા પંચાસ્તિકાયમેં લિખા હૈ. કાર્ય ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા? કિ વીતરાગતા. પંચાસ્તિકાયકી ૧૭૨ ગાથા હૈ. તો યે 'ક્રમબદ્ધ'કા તાત્પર્ય ક્યા? જો દ્રવ્ય જો પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ. (ઉસકા) તાત્પર્ય કૈસે વીતરાગતા હોતા હૈ? કિ જો સમય જો પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ ઉસકા અગર નિર્ણય કરતા હૈ તો રાગ આદિકા અકર્તા હો જાતા હૈ. અકર્તા હોતા હૈ.... યહાં અકર્તા(પના) સિદ્ધ કરના હૈ. ઉપર શબ્દ પડા હૈ. **आत्मनो अकर्तृत्वं द्रष्टांत पुरस्सरम् आख्याति**... સંસ્કૃત પાઠમેં યે હૈ. અકર્તૃત્વ સિદ્ધ કરના હૈ ઉસમેં ક્રમબદ્ધ આયા હૈ.

જો પર્યાય જો સમયમેં હોગી... આહાહા! ઉતના બહુ ભાગ નહીં લિયા હૈ. 'પરકી સત્તામેં' ઐસા લિયા હૈ. ખબર હૈ. પણ અંતરમેં ઈતની બાત નિકાલી હૈ.... જો સમયમેં જો દ્રવ્યકી જૈસી પર્યાય હોતી હૈ, ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા? ઉસકા ફલ ક્યા? વો ક્રમબદ્ધપર્યાય કા નિર્ણય કરને જાતા હૈ, તો પર્યાયકે આશ્રયસે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય નહીં હોતા. ઉસકા નિર્ણય પર્યાયમેં પર્યાયકે આશ્રયસે નહીં હોતા. ઉસકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ. વીતરાગતા પર્યાયમેં (ઉત્પન્ન કરની) હૈ તો પર્યાયકે આશ્રયસે વીતરાગતા ઉત્પન્ન નહીં હોતી. આહાહા! વીતરાગતા તાત્પર્ય હૈ, (પર) વીતરાગતા ઉત્પન્ન કૈસે હોતી હૈ? કિ વીતરાગસ્વરૂપ આત્મા હૈ... 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે, ઘટ ઘટ અંતર જૈન, મત મદિરાકે પાનસોં મતવાલા સમજે ન. ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે, ઘટ ઘટ અંતર જૈન.' જિન ક્યોં કહા, અંતર જૈન? કિ બહારમેં ચક્રવર્તીકા છહ ખંડકા રાજ્ય ભી હો, ૯૬ હજાર સ્ત્રીયાં હો, કરોડો અપ્સરાઓ દેવકો હો.... જૈનપના અંતરમેં હૈ. અંતરમેં ક્યા? 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે.' જો જિનસ્વરૂપી ભગવાન આત્મા હૈ ઉસ તરફકા યહાં લક્ષ અને આશ્રય કરને જાતે હૈં તો પર્યાયમેં વીતરાગી સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. યે જૈનપના ઘટમેં હૈ. યે જૈનપનેકા કોઈ બાહ્ય ત્યાગમેં ઉસકા પ્રમાણ કરને જાયે તો મિલે નહીં. છહ ખંડકા રાજ્ય હો, ૯૬ હજાર સ્ત્રી હો, ૯૬ કરોડ પાયદળ હો, છતાં સમ્યગ્દર્શન હૈ. ઘટ ઘટમેં જિન ને ઘટ ઘટમેં જૈન હૈ. આહાહા!

યે જિનપના જો વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ યે વીતરાગ સ્વભાવી આત્મા હૈ. ત્રિકાળ નિરાવરણ હૈ, અખંડ હૈ, એક હૈ, શુદ્ધ હૈ, પરમપારિણામિકભાવવાલા નિજ દ્રવ્ય હૈ. આહાહા! યે નિજ દ્રવ્ય પર દ્રષ્ટિ કરનેસે.... નિજ દ્રવ્ય વીતરાગસ્વરૂપ હૈ, પણ ઉસકે પર દ્રષ્ટિ કરનેસે વીતરાગી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. તો ઉસમેંસે બહોત નિકાલ દિયા. નિમિત્તસે વીતરાગતા હો, વ્યવહાર રત્નત્રયસે નિશ્ચય હો—યે બાત નિકાલ દી. સમજમેં આયા? વ્યવહાર રત્નત્રય દયા, દાન, પૂજા, ભક્તિકે પરિણામ ઉસસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ યે બાત નિકાલ દી. આહાહા! અને કરનેવાલા ભી આગે-પીછે કર (સકતા હૈ) યે બાત નિકાલ દી. સમજમેં આયા? છતાં શાસ્ત્રમેં ઐસા પાઠ આવે કિ ઈસ જીવને થોડે–અચિર કાલમેં કેવલજ્ઞાન લિયા. 'અચિરમ્'–વિશેષ નહિ, અલ્પ કાલમેં

લિયા. પણ ઉસકા અર્થ ક્યા? કિ જિસકી દ્રષ્ટિ દ્રવ્ય જ્ઞાયક પર પડી હૈ, જિસકો જિનસ્વરૂપકી દ્રષ્ટિકા અનુભવ હુઆ, ઉસકો કેવલજ્ઞાન પાનેકા કાલ હી અલ્પ હૈ. ક્રમસર તો આયેગા. સમજમેં આયા? આહાહા!

ષટ્ખંડાગમમેં તો ઐસા ઉલ્લેખ હૈ કિ જબ મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનમેં સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ ઉસકા જહાં અનુભવ હુઆ ઔર સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ, મતિ-શ્રુતજ્ઞાનમેં આહાહા! યે મતિ-શ્રુતજ્ઞાન કેવલજ્ઞાનકો બુલાતા હૈ—ઐસા પાઠ હૈ ષટ્ખંડાગમમેં. આહાહા! ક્યા કહતે હૈં? યે મતિ-(શ્રુત)જ્ઞાન, જો સમયમેં જો પર્યાય હોતી હૈ ઐસા નિર્ણય કરને જાતા હૈ તો વીતરાગીસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા ઉસ પર દ્રષ્ટિ જાતી હૈ. ઝીણી વાત છે ભાઈ ! આહાહા! ઔર વીતરાગભાવ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તો કોઈ ઐસે કહતા હૈ કિ ચૌથે ગુણસ્થાનમેં તો સમકિત સરાગ હી હોતા હૈ, વીતરાગ સમકિત નહીં હોતા. ઐસે કહતે હૈં યે જૂઠ હૈ. ક્યોંકિ ક્રમબદ્ધકા તાત્પર્ય વીતરાગતા હૈ અને વીતરાગતા વીતરાગસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા ઉસકે આશ્રયસે હોતી હૈ. ચૌથે ગુણસ્થાનમેં સમકિત વીતરાગીપર્યાય હૈ. પંડિતજી ! આહાહા! સમજમેં આયા? યે તો (સાથમેં રહે હુએ) રાગકી અપેક્ષાસે સમકિતકો સરાગ કહા હૈ, (લેકિન) સમકિત સરાગ નહીં હૈ. રાગકા (પૂર્ણ) અભાવ નહીં કિયા, (પૂર્ણ) વીતરાગ નહીં હુઆ ઉસ અપેક્ષાસે સમકિતીકો સરાગ સમકિતી કહા. સમજમેં આયા?

તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં ભી (આતા હૈ કિ) જબ સ્વર્ગકા આયુષ્ય બંધતા હૈ તો સરાગસંયમસે બંધતા હૈ. ઐસા પાઠ આતા હૈ તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં. સરાગસંયમ. ઔર શાતાવેદનીય બંધતા હૈ તો સરાગસંયમસે બંધતા હૈ.—ઐસે દો પાઠ હૈં. જુઓ ! તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં હૈ. ઉમાસ્વામી. સમજમેં આયા? વો સરાગસંયમ કહનેમેં આયા, વો સંયમ સરાગ(રૂપ) નહીં હૈ. સંયમ તો અંતર વીતરાગી પર્યાય વો હી સંયમ હૈ. પણ સાથમેં આયુષ્ય બંધનેકા કારણ રાગ થા, ઉસ રાગકી (અપેક્ષાસે) સરાગ સંયમ કહા. આહાહા! રાગ યે સંયમ હૈ નહીં. આહાહા! ઐસે સમકિતમેં ભી સરાગ સમકિત કહા હૈ. યે તો રાગકે દોષકો (પૂર્ણતયા) નિકાલા નહીં યે અપેક્ષાસે કહા હૈ. પણ સમ્યગ્દર્શન જો હૈ વો વીતરાગીપર્યાય હૈ. ક્રમબદ્ધમેં વો આતા હૈ. આહાહા! જો સમયમેં જો પર્યાય (હોનેવાલી હૈ વો હોગી), આગે-પીછે કરના વસ્તુકી મર્યાદામેં હૈ નહીં. વસ્તુકી સ્થિતિ ઐસી હૈ કિ આગે-પીછે પર્યાય હોના યે વસ્તુકી સ્થિતિ નહીં. યે આગે-પીછે નહીં હોતી ઔર જબ હુઈ હૈ, ઉસકા જ્ઞાન યથાર્થ હોના (-કરના) હૈ તો યથાર્થ જ્ઞાન કબ હોગા? ક્રમબદ્ધમેં જો પર્યાય આયી હૈ ઉસકા યથાર્થ જ્ઞાન કબ હોગા? કિ જો વીતરાગસ્વરૂપ ભગવાન આત્મા હૈ ઉસકા–સ્વકા જ્ઞાન હોગા તબ પર્યાયકા જ્ઞાન હોગા. આહાહા! સમજમેં આયા?

હમ કહતે હૈં ન? કહા થા ન? કલ કહા થા. હમારે ૭૨કી સાલમેં પ્રશ્ન ઊઠા થા. (સંવત) ૭૨. ૬૩ વર્ષ હુએ. ૬૦ ઔર ૩. બડા પ્રશ્ન ઊઠા થા સંપ્રદાયમેં. ૭૦મેં દીક્ષા ને ૭૨મેં તો.....

૭૦સે યે કહતે થે. હમ તો સુનતે થે. નવદીક્ષિત થે. ૨૩ વર્ષમેં દીક્ષા લી થી. દો વર્ષ દીક્ષાકે હુએ પીછે બહાર નિકાલા. યે લોગ ઐસે કહતે ઐસે થે કિ કેવલજ્ઞાનીને દેખા ઐસા હોગા. યે તો ભગવતીદાસ ભી કહતે હૈં કિ 'જો જો દેખી વીતરાગને સો સો હોસી વીરા રે.' આતા હૈ? પણ ઉસકા તાત્પર્ય ક્યા? વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્માને દેખા ઐસા હોતા હૈ, તો વીતરાગ સર્વજ્ઞ જગતમેં 'હૈં' ઐસી સત્તાકા સ્વીકાર હૈ પહલે? ઈસ સત્તાકા સ્વીકાર (હો), પીછે 'દેખા ઐસા હોગા' યે પીછેકી બાત. લાલચંદભાઈ ! આ તો ૭૨માં ચાલતી હતી વાત મોટી. ગુરુ નરમ થે, ઉન્હોંને તો મેરી બાત સ્વીકાર લી. પણ ગુરુભાઈ થે વે બહોત વિરોધ કરતે થે. આત્મા બિલકુલ પુરુષાર્થ કર સકતા નહીં. સર્વજ્ઞને દેખા તબ હોગા. પ્રભુ! વીતરાગકી વાણીમેં યે સાર આયા હૈ? વીતરાગકી વાણી જબ સુની, ઉસમેં ઐસા આયા કિ તેરી પર્યાયમેં જબ વીતરાગ પર્યાય હોગી, વો પર્યાયકે કાલમેં–સ્વકાલમેં હોગી. સ્વકાલમેં હોગી ઐસા જબ પર્યાયકા નિર્ણય કરતે હૈં, તબ ત્રિકાલી વીતરાગકા નિર્ણય કરતે હૈં તબ સ્વકાલમેં વીતરાગી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. ઝીણી વાત છે પ્રભુ! આહાહા! શાસ્ત્ર તો ગહન હૈ, યે કોઈ સાધારણ શબ્દ નહીં.

કુંદકુંદાચાર્ય (કહતે હૈં), **दवियं जं... गुणेहिं... दवियं जं... गुणेहिं...** બસ ઈતનેંમેંસે નિકાલા હૈ સાર. આહાહા! ભાઈ! **दवियं जं... गुणेहिं...** ગુણ એટલે પર્યાય લેવાનું. ગુણ કે દિ' ઉત્પન્ન થાય છે? પાઠ તો યે હૈં ન? કિ **दवियं जं उपज्जइ गुणेहिं...** હૈ ન? દ્રવ્યમેં જો પ્રકારસે પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેવાલી હૈ વો ઉત્પન્ન હોતી હૈ. ઉસમેંસે અમૃતચંદ્રાચાર્યને 'ક્રમનિયમિત' (શબ્દ) નિકાલા. યહાં પરમાત્મા... પરમાત્મા કહતે હૈં વો હી સંત કહતે હૈં. સમજમેં આયા? જો સમયમેં જો ગુણકી, દ્રવ્યકી પર્યાય ઉત્પન્ન (હોનેવાલી) હૈ વો હોગી, ઐસા ઉસમેં હૈ. તો ક્રમનિયમિત હૈ. ક્રમમેં તો થી, પણ નિયમિત નામ જો પર્યાય વો હોનેવાલી હૈ વો હી હોગી. બડી ચર્ચા હુઈ થી ૧૩કી સાલમેં ઇસરીમેં. યે ચર્ચા ૭૨મેં હુઈ થી સંપ્રદાયમેં (કિ) કેવલજ્ઞાનીને દેખા ઐસા હોગા, અપને ક્યા પુરુષાર્થ કરે?

સુન! ઈસ જગતમેં કેવલજ્ઞાન એક સમયકી પર્યાય હૈ, યે તીન કાલ તીન લોકકો છુએ બિના જાનતી હૈ—ઐસી એક સમયકી પર્યાયકી સત્તાકા સામર્થ્ય હૈ. ઐસી સત્તાકે સામર્થ્યકી પ્રતીતિ હૈ પહલી? ઉસને દેખા ઐસા હોગા વો પીછેકી બાત. એક સમયકી પર્યાયકા ઈતના સામર્થ્ય હૈ ઐસા જો નિર્ણય કરતે હૈં, વો પરકે (આશ્રય)સે, પર્યાયકે આશ્રયસે નિર્ણય નહીં હોતા. પરકે આશ્રયસે તો નહીં હોતા, પણ પર્યાયકે આશ્રયસે યે નિર્ણય નહીં હોતા. સમજમેં આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ. આહાહા! યે તો હમ કર દે, મંદિર બના દે, ઐસા બનાના... કોન બનાવે? પ્રભુ! યે તો પર્યાયકે કાલમેં **दवियं जं उपज्जइ...** અપની પર્યાયકે કાલમેં ઉત્પન્ન હુઆ હૈ (ઉસ) મંદિરકો કોન બનાવે? પ્રતિમાકો કોન વહાં સ્થાપે? આહાહા! સમજમેં

આયા? શુભભાવ આ જાતા હૈ, તો શુભભાવમેં (ક્રિયા) નિમિત્ત કહનેમેં આતી હૈ (ઔર) યે ક્રિયામેં શુભભાવ નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. શુભભાવસે વહ હુઆ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં કિ ક્રમબદ્ધકા જબ નિર્ણય કરતે હૈં (અર્થાત્) કેવલીને દેખા (ઐસા હોગા) ઐસા નિર્ણય કરતે હૈં, તો ઉસકે નિર્ણયમેં, પર્યાય જ્ઞાનસ્વરૂપી પ્રભુમેં ઘુસ જાતી હૈ. ત્રિકાલી જ્ઞાન હૂં, સર્વજ્ઞ હૂં.... 'સર્વજ્ઞ હૈં' ઐસા નિર્ણય કરનેમેં મૈં સર્વજ્ઞ પૂર્ણ હૂં.... આહાહા! અલ્પજ્ઞકે આશ્રયસે સર્વજ્ઞકા સચ્ચા નિર્ણય નહીં હોતા. બાહરકા નિર્ણય હોતા હૈ..... (પ્રવચનસાર) ૮૦ ગાથામેં આતા હૈ, **'जो जाणदि अरहंतं दव्वतगुणपज्जय...'** યે વ્યવહાર હૈ. અરિહંતકે દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય જાનના વો તો વ્યવહાર હૈ અને વો પર્યાયકા નિર્ણય કરના વો ભી વિકલ્પ હૈ–રાગ હૈ. આહાહા! પણ અપના સ્વરૂપ.... વે સર્વજ્ઞ હૈં, યે સર્વજ્ઞપના આયા કહાંસે? સર્વજ્ઞ ઉનકા સ્વભાવ હૈ, 'હૈ' ઉસ પ્રાપ્તકી પ્રાપ્તિ હૈ. હૈ, કુવામેં હૈ યે અવેડામેં... 'અવેડા'કો ક્યા કહતે હૈ? હોજ. પાની આતા હૈ ન? કુવામેં હો વો હોજમેં આતા હૈ. ઐસે અંદરમેં હો વો બાહર આતા હૈ. આહાહા! ભગવાન આત્મા સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ આત્મા ત્રિકાલી અનાદિ-અનંત હૈ ઉસે આવરણ ભી નહીં, અપૂર્ણતા ભી નહીં, વિરોધતા નહીં, વિપરીતતા નહીં, આહાહા! ઐસા સર્વજ્ઞસ્વભાવી ભગવાન (આત્મા) ઉસકે ઉપર જબ દ્રષ્ટિ જાતી હૈ તો પર્યાયમેં–સમ્યગ્દર્શન ને વીતરાગીપર્યાયમેં સર્વજ્ઞકા નિર્ણય હુઆ, તબ સાથમેં તીર્થંકર આદિકા સર્વજ્ઞપના વ્યવહારસે નિશ્ચયમેં (-નિર્ણયમેં) આયા.. વ્યવહારસે નિર્ણયમેં આયા. નિર્ણયમેં યે આયા? સમજમેં આયા?

પરદ્રવ્યકા સર્વજ્ઞપના પરદ્રવ્યકા હી હૈ ઔર પરદ્રવ્યકા લક્ષ કરનેસે વિકલ્પ ઊઠતા હૈ. સર્વજ્ઞ હૈં ઐસા નિર્ણય કરતે હી વિકલ્પ ઊઠતા હૈ. આહાહા! યહાં કહતે હૈં, યે અંતર દ્રષ્ટિ.... જો વીતરાગસ્વભાવ હૈ યે સિદ્ધ કરના હૈ. વીતરાગ પ્રભુ અંદર તુમ હો, તો જિસ સમયમેં તેરી (વીતરાગી) પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, યે ઉત્પત્તિકા નિર્ણય તો ત્રિકાલી જ્ઞાયકભાવકા નિર્ણય કરનેસે હોતા હૈ. આહાહા! યે ગજબકી બાત હૈ! બાત ઐસી હૈ. આહાહા! ત્રણ લોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્માનું આ ફરમાન છે ભાઈ! ઉન્હોંને ઐસે કહા કિ હમ સર્વજ્ઞ હુએ વહ કહાંસે હુએ? પર્યાયમેંસે સર્વજ્ઞપર્યાય આયી હૈ? પ્રવચનસારમાં આવે છેને? જ્ઞાનને કારણપણે ગ્રહીને.... આવે છે. પ્રવચનસાર (ગાથા ૨૧)કી ટીકામેં. ત્રિકાલી જ્ઞાનને કારણપણે ગ્રહીને.... ઐસા પાઠ હૈ. પ્રવચનસારમેં હૈ. ત્રિકાલી જ્ઞાનકો જ્ઞાયક જ્ઞાનભાવકો કારણપને ગ્રહકર... આહાહા! ઉસકો કાર્ય–સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાન હોતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! વો ભી યહાં આયા.

જબ જીવ મુખ્ય... પ્રથમકા અર્થ તાવત્.... તાવત્ કા અર્થ મુખ્ય. મુખ્ય મુજે યહ કહના કિ ઔર વસ્તુકી મર્યાદા ભી યહ હૈ કિ તાવત્.. **जीव क्रमबद्ध**... ક્રમસર જો પરિણમન હોનેવાલા હૈ વો હોગા. સમજમેં આયા? યહ ચર્ચા ૧૩કી સાલમેં બહુત હુઈ થી વર્ણીજીકે સાથ. વો કહતે

થે કિ ક્રમબદ્ધ હૈ ખરા, પણ ઈસકે પીછે યે હી હોગી ઐસા નહીં, ગમે તે પર્યાય હો. કહા, ઐસા નહીં. જો સમયમેં જિસ પર્યાયકે પીછે જો આનેવાલી હૈ યે હી આયેગી, દૂસરી નહીં (ક્યોંકિ) આગે-પીછે (ક્રમ હોતા) નહીં. બડી ચર્ચા હુઈ થી ઇસરીમેં ૧૩કી સાલમેં. સબ થે—રામજીભાઈ થે, હિંમતભાઈ થે, ભાઈ થે ઈંદોરવાલે બંસીધરજી. .... ન બેસી એમને. ઔર યે કહા કિ આત્મામેં વિકાર હોતા હૈ યે ષટ્કારકકે પરિણમનસે અપનેસે હોતા હૈ. કર્મકે કારણસે નહીં ઔર અપને ત્રિકાલી દ્રવ્યમેં, ગુણમેં તો વિકાર હોનેકે લાયકાત હૈ હી નહીં. દ્રવ્ય-ગુણ તો ત્રિકાલી શુદ્ધ પવિત્ર હૈં. હૈં ગુણ અનંત, પણ સબ પવિત્ર હૈં. પવિત્ર ગુણ અપવિત્રતાકો કરે ઐસા હોતા હી નહીં. સમજમેં આયા? પર્યાયમેં જો અપવિત્રતા હોતી હૈ વહ ગુણસે નહીં. યે નિમિત્તકે વશ હોતા હૈ અપનેસે, નિમિત્તસે નહીં. નિમિત્તસે નહીં, નિમિત્તકે વશ હોકર પર્યાયમેં વિકાર કરતા હૈ, યે વિકાર(રૂપ) પરિણમન પર્યાયમેં ષટ્કારકસે હોતા હૈ. પર કારણસે નહીં, દ્રવ્ય-ગુણસે નહીં. આહાહા!

વિકાર ષટ્કારકસે (હોતા હૈ)—રાગ કર્તા, રાગ કાર્ય, રાગ સાધન, રાગ સંપ્રદાન, રાગ અપાદાન ને રાગ આધાર.... જબ વિકારમેં ઐસા હૈ તો નિર્વિકારી પર્યાયમેં કહાં (પરકા અવલંબન રહા)? આહાહા! નિર્વિકારી પર્યાય જો ધર્મપર્યાય હૈ—સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર મોક્ષમાર્ગ, યે પર્યાય ભી ષટ્કારકસે અપનેસે પરિણમતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ઉસકો દ્રવ્ય-ગુણકી અપેક્ષા ભી નહીં. ઉસકો વ્યવહારકી અપેક્ષા તો નહીં કિ અચ્છા વ્યવહાર હૈ તો નિશ્ચય હોગા.—ઐસી બાત તો હૈ હી નહીં. આહાહા! પણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ઉત્પન્ન હોતા હૈ, યે અપના ત્રિકાલ દ્રવ્યસ્વભાવ જો જ્ઞાયકભાવ હૈ ઉસકે અવલંબનસે હોતા હૈ. યે ભી અપેક્ષિત બાત હૈ. બાકી તો પર્યાય કર્તા, પર્યાય કર્મ, પર્યાય કરણ આદિ પર્યાયકે ષટ્કારક પર્યાયસે હૈ. સમજમેં આયા? આવી વાત છે ભાઈ! યે એક લીટીમેં બહુત ભરા હૈ. આ તો સિદ્ધાંત છે, આ કોઈ વાર્તા નથી, કથા નથી. આહાહા!

કેવલીને દેખા ઐસા (હોગા) ઐસા નિર્ણય હોનેમેં કેવલજ્ઞાનકા નિર્ણય કરના પડેગા. કેવલજ્ઞાનકી જગતમેં સત્તા હૈ (ઐસા) સ્વીકાર કરે, તબ ઉસકી દ્રષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર જાતી હૈ. આહાહા! યે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરને જાતે હૈં, આહાહા! તબ ઉસકા તાત્પર્ય દ્રવ્યસ્વભાવ પર જાતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! અને પ્રવચનસારમેં ૪૭ નય લિયે હૈં. કાલમેં ભી મોક્ષ ને અકાલમેં ભી મોક્ષ—ઐસા પાઠ આતા હૈ. સમજમેં આયા? ૪૭ નય હૈં. કાળે મોક્ષ ને અકાળે મોક્ષ—દોનોં હી બાત હૈં. જો ક્રમબદ્ધ હૈ (તો) અકાલમેં મોક્ષ કહાંસે આયા? ઉસકા અર્થ દૂસરા હૈ. 'અકાલમેં મોક્ષ'કા અર્થ વો હી કાલ–સમયમેં મોક્ષ હોતા હૈ, વો ઉસકી પર્યાય આનેવાલી હૈ ઉસ સમય હોતી હૈ. પણ અકાલ (શબ્દ) ક્યોં લિયા? કિ સ્વભાવ ઔર પુરુષાર્થકો સાથમેં લેના હૈ. અકેલા ક્રમબદ્ધ (ન લેકર) સાથમેં પુરુષાર્થ ને સ્વભાવ લેના હૈ. સમજમેં આયા? પાંચ

સમવાય સાથમેં લેના હૈ, તો કાલ સિવા દુસરે ચાર સમવાય જોડકર અકાલ કહનેમેં આયા હૈ. આહાહા! પણ અકાલકા અર્થ ઐસા નહીં કિ.... આહાહા! ડાહ્યાભાઈ! આવી વાત છે.

આહાહા! અરેરે! આવું મનુષ્યપણું મળ્યું, અરે! માંડ (ધર્મ) કરવાના ટાણા આવ્યા. અવસર સબ આ ગયા હૈ. મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમેં લિખા હૈ. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમેં ટોડરમલજીને લિખા હૈ, 'સબ અવસર ગયા હૈ.' ઐસા પાઠ હૈ. આહાહા! તેરી નીંદ ખોલ દે. જાગૃત હો જા નાથ! પ્રભુ! તેરી શક્તિ તો અનંત.. અનંત ગુણસે ભરી પડી હૈ. આહાહા! ઉસકો જગા દે. તું નીંદમેં સોતા હૈ. આહાહા! અપને સ્વરૂપકી ખબર નહીં ને રાગ આદિકો અપના માનતે હૈં, યે સબ પ્રાણી અસાધ્યમેં હૈં.. અસાધ્યમેં હૈં. મરતે અસાધ્ય હો જાતે હૈં ન? આ તો જીવતો અસાધ્ય છે. સાધ્ય જો ત્રિકાલી જ્ઞાયકમૂર્તિ પ્રભુ હૈ, આહાહા! ઉસકી દ્રષ્ટિ નહીં, ઉસકા અનુભવ નહીં, ઉસ તરફકા આશ્રય નહીં અને રાગકા આશ્રય હૈ, વ્યવહારકા આશ્રય હૈ, વે સબ અંધે હૈં.

યે પાઠ હૈ. **आसंसारात्... हे अंधा..** સમયસારમેં નિર્જરા અધિકાર હૈ ન? **आसंसारात्... हे अंधा..** 'ભો અંધા' ઐસા લિયા હૈ. હૈ? (નિર્જરા અધિકારકી) છેલ્લી ગાથા. નિર્જરા અધિકાર હૈ ન? **आसंसारात्..** નહીં હૈ? કળશ ૧૩૮. **आसंसारात्प्रतिपदमीतद्विबुध्यध्वम् रागिणी नित्यमत्ता... अंधा... सुप्ता...** હૈ ન? ઓહોહો! સંબોધન કરતે હૈં કિ હે અંધ! અંધા હૈ ન? આહાહા! **तद्विबुध्यध्वम्** अंधा... દૂસરી લીટી. 'અંધા' શબ્દ હૈ. હે આંધળા! આહાહા! તુને સબ દેખા, પણ તેરી ચીજ નહીં દેખી તો તું અંધા હૈ. આહાહા! હૈ? 'અંધા' સંબોધન હૈ. હે અંધ પ્રાણીયોં! આહાહા! અરે! જો દેખનેકી ચીજ થી વો તો દેખી નહીં, જાનનેવાલેકો જાના નહીં, દેખનેવાલેકો દેખા નહીં, આહાહા! અને જાનનેમેં જો ચીજ આતી હૈ ઉસકો જાનકર રખડા. ખરેખર યે ચીજકો જાનતા નહીં, ખરેખર તો અપની પર્યાયકો જાનતા હૈ. પરકો જાનતા નહીં, પર(કો જાનના) યે તો અસદ્દ્ભૂત વ્યવહારનયસે કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા! પરકો જાનનેવાલી પર્યાય અપનેમેં અપનેસે અપનેકો જાનતી હૈ, પણ વો પર્યાયકો જાનતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

વો પર્યાય તો અંશ હૈ (ઔર) ભગવાન અંશી ત્રિકાલી આનંદકંદ પ્રભુ હૈ. આહાહા! શુદ્ધસ્વભાવસે પૂર્ણ ભરા પડા ભગવાન હૈ. આહાહા! હે અંધા! ત્યાં નજર કર. આહાહા! પર્યાયમેં રાગ, દયા, દાન, વ્રતમેં રુકા તો ભી યહાં તો અંધા કહતે હૈં. આંધળા હૈ, તુમ અંધે હો. તેરી ચીજ રાગસે (ભિન્ન) અંદર પૂર્ણાનંદકા નાથ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ હૈ, સત્ નામ શાશ્વત જ્ઞાન ને આનંદકે જલસે ભરા સાગર હૈ, જ્ઞાન ને આનંદરૂપી જલસે ભરા સાગર હૈ, આહાહા! પ્રભુ! વહાં તેરી નજર (કર). ક્રમબદ્ધમેં યે હૈ. સમજમેં આયા? ક્રમબદ્ધમેં જો સમયમેં જો (પર્યાય) હોગી, જો સમયમેં જો હોગી, તો (ક્યા) ઉસકે (-પર્યાયકે) સામને દેખના હૈ? સમજમેં આયા? યહાં તો અકર્તાપના, જ્ઞાતાપના સિદ્ધ કરના હૈ. પાઠ તો યે આયા કિ અકર્તાપના સિદ્ધ (કરના

હૈ). અકર્તા કહો કિ જ્ઞાતા કહો. જ્ઞાતા ભગવાન સર્વજ્ઞસ્વરૂપી પ્રભુ, સર્વદર્શી અતીન્દ્રિય આનંદકા પૂર્ણ નાથ હૈ—ઐસા નિર્ણય કરતા હૈ તો ઉસકો સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. યે બાત હૈ ભાઈ! યે બિના સબ મીંડા હૈ, એકડા વિનાના મીંડા. ક્યા કહતે હૈં? એક બિનાકા શૂન્ય. આહાહા! યહાં કહતે હૈં.... યહાં અંધા શબ્દ... કી બડી બાત ચલતી હૈ. અબ જો યહાં અપના (અધિકાર) ચલતા હૈ.

'ક્રમબદ્ધ' આયા ન? **जीव क्रमबद्ध**.... આહાહા! ઈસમેં પુરુષાર્થ ઉડ જાતા હૈ, પુરુષાર્થ કરનેકા રહતા નહીં—ઐસે માનતે હૈં. ભવિષ્યમેં જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી વો હોગી, ઈસમેં હમ ક્યા કર સકે? પણ ઉસકા નિર્ણય કરનેમેં તેરા પુરુષાર્થ સ્વભાવ સન્મુખ જાતા હૈ તબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? હમારે ૭૧સે યહી ચર્ચા નિકાલી થી પહલી. ૬૪ વર્ષ હુએ. બાહરમેં ગુરુ બૈઠે થે. ગુરુ ભી સુનતે થે. કર્મસે વિકાર કભી તીન કાલમેં હોતા નહીં. ૭૧કી સાલ. તમારા જન્મ પહેલા. (વ્યાખ્યાન) કરનેકી શુરૂઆત કી દોપહરકો. સુબહમેં તો મેરે ગુરુ વાંચતે થે. પોષા આદિ કરેને પોષા? પોષા આદિ કરે તો બપોરે બેઠા હોય. તો કહે, કાનજીસ્વામી વાંચે.... વાંચતે થે તો યે કહા કિ કર્મસે આત્મા..... ક્યોંકિ કર્મ પરદ્રવ્ય હૈ. પરદ્રવ્યસે અપનેમેં વિકાર હોતા હૈ.. પરદ્રવ્યસે વિકાર હોતા હૈ યે તો તીન કાલમેં હોતા નહીં. પરદ્રવ્ય અપનેકો કભી છૂતા હી નહીં. સમજમેં આયા?

પરદ્રવ્ય કભી અપનેકો છૂતા નહીં. આ ત્રીજી ગાથામાં છે સમયસાર. સમયસાર ત્રીજી ગાથા. દરેક દ્રવ્ય અપને ગુણ-પર્યાયરૂપી ધર્મકો ચુંબતા હૈ, પણ પરદ્રવ્યકી પર્યાયકો કભી છુઆ હી નહીં, ચુંબા નહીં, અડ્યા નહીં. 'અડ્યા નહીં'કો ક્યા કહતે હૈ? છુઆ નહીં. કર્મકો આત્મા છુઆ હી નહીં ઔર કર્મ આત્માકો છુઆ નહીં. આહાહા! તેરે અપરાધસે તેરેમેં મિથ્યા-ભ્રાંતિ અને રાગ-દ્વેષ તેરેસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, કર્મસે નહીં. વો મિથ્યા-ભ્રાંતિ અને વિકારકા નાશ કરના હો, મેરેમેં હૈ નહીં ઐસા નિર્ણય કરના હો, તો ઉસકો જ્ઞાયક તરફ જાના પડેગા. આહાહા! પ્રિયંકરજી! યે શાસ્ત્ર..... પંડિતપના યે હૈ. પંડિતાઈની વાતું બધી કરે, પણ મૂળ ચીજ તો.... આહાહા! ૧૧ અંગ ભી પઢ ડાલા અનંત બાર. એક અંગમેં અઢાર હજાર પદ ને એક પદમેં એકાવન કરોડ જાજેરા શ્લોક. ઐસા ૧૧ અંગ કંઠસ્થ કિયા, ઉસમેં ક્યા આયા? વો (જ્ઞાન) તો પરજ્ઞેયનિષ્ઠ હૈ. વો શાસ્ત્રકા જ્ઞાન પરજ્ઞેય હૈ. જ્ઞેય પર હૈ ઉસકે જ્ઞાનમેં નિષ્ઠ હૈ. વહ સ્વજ્ઞાન નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા?

વચનામૃતમાં આવે છે, બેનના વચનામૃતમાં. શાસ્ત્રકા જ્ઞાન પરજ્ઞેયનિષ્ઠ હૈ. અંદર આવે છે. અપના જ્ઞેય યે નહીં. આહાહા! જબ નિર્ણય ક્રમબદ્ધકા કરતે હૈં-જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી યે હોગી ઉસકા નિર્ણય કરતે હૈં, તો અપને અંતરમેં ઝુકતા જાતા હૈ, દ્રષ્ટિકા વિષય આત્મા હો જાતા હૈ, દ્રષ્ટિકા વિષય ક્રમબદ્ધપર્યાય નહીં રહતી. આહાહા! આવી વાત છે ભાઈ! જરા સમજવું

કઠણ પડે. હમારે પંડિતજી કહતે હૈં ન કિ મુદ્દેકી રકમ હૈ. મૂલ બાત હૈ યે. આહાહા! આ તો પડિમા લઈ લો, આ લઈ લો. ધૂળમેં હૈ નહીં તેરી પડિમા. પડિમા કહાંસે આયી? સમ્યગ્દર્શનકી તો ખબર નહીં અને સમ્યગ્દર્શન કૈસે હોતા હૈ ઉસકી ખબર નહીં. આહાહા! ક્રમબદ્ધપર્યાય હોતી હૈ ઉસમેં આગે-પીછે કરનેકી ઇન્દ્ર, નરેન્દ્ર ને જિનેન્દ્રકી તાકાત હૈ નહીં. તું આગે-પીછે કર દે પર્યાયકો અને ધર્મ હો જાતા હૈ? આહાહા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! આહાહા! ભાષા તો સાદી છેને પ્રભુ! ભાષા કોઈ ઐસી કઠિન નહીં સંસ્કૃત, વ્યાકરણ... ભાષા તો સાદી છે. પ્રભુ સાદા હૈ અંદર. નિરાવરણસ્વરૂપ પરમાત્મસ્વરૂપ પૂર્ણ પડા હૈ, ઉસકા આશ્રય લેનેસે ક્રમબદ્ધકા સચ્ચા નિર્ણય હોતા હૈ. ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં સ્વકા આશ્રય લેનેસે સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય–ભવકે અંતકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. સમજમેં આયા?

યે કહા, **जीव क्रमबद्ध.... जं गुणेहिं** ઉસકા અર્થ નિકાલા. જો પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ.... યે અપને પરિણામોંસે... અહીં પાછું, યે પરિણામ અપને દ્રવ્યકા હૈ ઐસે કહના હૈ. દૂસરી જગહ કહે કિ પરિણામ જો હૈ વહ આત્મદ્રવ્યકા હૈ હી નહીં. પર્યાય પર્યાયકી હૈ, દ્રવ્ય દ્રવ્યકા હૈ. ક્યોંકિ દો વાચ્ય હૈ... દો વાચક હૈ તો અંદર દો વાચ્ય હૈ. તો વાચ્ય દોનોં હી સ્વતંત્ર હૈં. પર્યાય ભી સ્વતંત્ર હૈ ને દ્રવ્ય ભી સ્વતંત્ર હૈ. આહાહા! યહાં તો પરસે ભિન્ન કરનેકી અપેક્ષાસે, અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ (ઐસે કહા). અપને પરિણામોંસે... દ્રવ્ય અપને પરિણામોંસે... તો પરિણામ દ્રવ્યકા અપના હુઆ. સમજમેં આયા? પ્રભુ એની વાણી, કુંદકુંદાચાર્યદેવ દિગંબર સંતો એની વાણી, આહાહા! કહીં હૈ નહીં. ઉસકો સમજના... આહાહા! અપના પક્ષ છોડકર, અપને માને હુએ અભિપ્રાયકો છોડકર, વસ્તુકે સ્વરૂપકી મર્યાદા ક્યા હૈ ઉસકા અર્થ, અભિપ્રાય બનાના—યે કોઈ અલૌકિક બાત હૈ. યે અભિપ્રાયમેં ભગવાન આત્મા આતા હૈ. આહાહા! ઉસકે બિના અભિપ્રાયકા વિષય દ્રવ્ય હોતા નહીં. આહાહા!

તો આહીં કહે છે કે **उत्पन्न होता हुआ जीव ही**.... એકાંત કહા. યે પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ જીવ હી હૈ. યે પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ યે પરિણામ જીવ હી હૈ. પરિણામ જીવ હી હૈ. આહાહા! પાઠમેં હૈ ન? **जीव एव**... સંસ્કૃતમેં હૈ પહલી લીટી. **जीव एव**... સંસ્કૃતમેં હૈ. પહલી લીટીમેં હૈ. આહાહા! જીવ હી હૈ. અરે પ્રભુ! પરિણામ જીવ હી હૈ? જીવ તો દ્રવ્ય હૈ ઔર યે પરિણામ તો એક સમયકી પર્યાય હૈ. યહાં તો દ્રવ્ય જિસ સમય પરિણમતા હૈ ઐસા લેકર દ્રવ્ય અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ (ઐસા કહા). પરકે પરિણામસે નહીં, પરકા પરિણામ ઉત્પન્ન કરતા નહીં. આત્મા સિવા શરીર, વાણી, મનકી જો અવસ્થા હોતી હૈ યે આત્માસે બિલકુલ નહીં. આહાહા! અપને પરિણામકે સિવા દૂસરેકા પરિણામ–પર્યાય આત્મા તીન કાલમેં કભી કર સકતા નહીં. યે પૈર ચલતે હૈં.. પૈર ચલતે હૈં ઈસ ક્રિયાકા કર્તા આત્મા નહીં. યે તો પરસોં વિશેષ કહા થા ન? યે પૈર ચલતે હૈં વો જમીનકો છૂતે નહીં. યે પૈર જમીનકો

છૂતે નહીં ઔર પૈર ચલતે હૈં. આહાહા! જ્ઞાનચંદજી! ક્યોંકિ એક દ્રવ્ય દૂસરે દ્રવ્યકો કભી છૂતા નહીં. આહાહા! ઝીણું પડે, પણ પ્રભુ! માર્ગ આ છે. યે ઉસકો કરના પડેગા. આહાહા! બાત યે હૈ.

ઓહોહો! ત્રણ લોકના નાથ સર્વજ્ઞ અનુસારી... દિગંબર સંતો કેવળીના કેડાયતો... કેવળજ્ઞાનીના કેડાયતે ચાલનારા ને કેવળજ્ઞાનને અલ્પકાળમાં લેનારા... હિન્દીમેં 'લેનારા'કો કહતે હૈં? સમજમેં આયા? આહાહા! કહા ન પહલે? કિ જબ અપને દ્રવ્યકે આશ્રયસે મતિ-શ્રુતજ્ઞાન હુઆ, તો વો મતિજ્ઞાન કેવલજ્ઞાનકો બુલાતા હૈ. ષટ્ખંડાગમમેં હૈ. આઓ.. આઓ.. અલ્પ કાલમેં કેવલજ્ઞાન આઓ. અબ તુમ્હારા કેવલજ્ઞાન દૂર નહીં રહેગા. આહાહા! એક માણસ જાતો હોય તો (કહે), ભૈયા! અહીં આવો.. અહીં આવો.. ..... યહ રસ્તા હૈ સિદ્ધપુર જાનેકા... સિદ્ધપુર જાનેકા. આહાહા! આ વાડ રસ્તે જાવું છે કે ખુલ્લા માર્ગે જાવું છે? ગાડા રસ્તો તો બેય છે. ભાઈ! અહીં આવો. એમ અહીં કેવલજ્ઞાનને કહે છે કે આવો પ્રભુ! અભી નજીકમેં આઓ. અબ તુમ દૂર નહીં રહ સકતે. આહાહા! બીજ ઊગી હૈ તો પૂનમ હોગી હી હોગી. બીજ.. બીજ. આજ તો ચૌદશ છે. બીજ ઊગી પૂનમ હોગી હી હોગી. ઐસે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેવાલા સમકિતી અલ્પ કાલમેં કેવલજ્ઞાન લે કર છૂટેગા. આહાહા! કઠણ પડે જગતને, પણ ભાઈ! અંતરકી ચીજ હૈ, પ્રાપ્તકી પ્રાપ્તિ હૈ. હૈ, ઉસમેંસે લેના હૈ. નહીં હૈ ઉસમેંસે લેના નહીં હૈ. અંદર પ્રાપ્ત પડા હૈ. આહાહા!

યે જીવ હી હૈ. યે જીવકા પરિણામ જીવ હી હૈ. આહાહા! ૩૨૦વી ગાથામેં કહેંગે. પંડિતજી! મોક્ષ ઔર મોક્ષકા માર્ગ જીવ કરતા નહીં. આહાહા! યે તો (જ્ઞાન)પરિણામ કરતા હૈ. ૩૨૦ ગાથા. આ ગાથા છેને ૩૨૦મી. ઉદય, નિર્જરા ને બંધ, મોક્ષકો આત્મા જાનતા હૈ, મોક્ષકો આત્મા કરતા નહીં. ગાથા ૩૨૦. ૩૨૦. ઉદય ઔર નિર્જરા.. નિર્જરાકો જાનતા હૈ, ઉદયકો ભી જાનતા હૈ, નિર્જરાકો ભી જાનતા હૈ, બંધકો ભી જાનતા હૈ ઔર મોક્ષકો ભી જાનતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? કરતા હૈ ઐસા વહાં નહીં લિયા. વહાં તો, એકદમ અંદર દ્રવ્યકી દ્રષ્ટિ નિર્મલ પરિણતિ હુઈ તો પર્યાયકા ભી જિસકો આશ્રય નહીં. પર્યાયકો ઉસકા અવલંબન નહીં ને પર્યાયકા આશ્રય દ્રવ્યકો ભી નહીં. આહાહા!

અલિંગગ્રહણમેં તો ઐસા લિયા હૈ. અલિંગગ્રહણ હૈ ન? ૨૦ બોલ. ૧૭૨ ગાથા પ્રવચનસાર. અલિંગગ્રહણ. ૨૦વે બોલમેં તો ઐસા લિયા હૈ કિ યે આત્મા... અપને પ્રત્યભિજ્ઞાનકા કારણ ઐસા જો આત્મા.... યે હૈ.. યે હૈ.. યે હૈ.. યહી હૈ (ઐસા) પ્રત્યભિજ્ઞાનકા કારણ આત્મા અપને દ્રવ્યકો સ્પર્શતા નહીં.. અપને દ્રવ્યકો સ્પર્શતા નહીં ઐસી શુદ્ધ વેદનપર્યાય હૈ. વેદનમેં આયા વહ મૈં હૂં. આહાહા! યહાં કહતે હૈં કિ દ્રવ્ય હૈ યે મૈં હૂં. યે કિસ અપેક્ષાસે લેના હૈ? યે તો ....માર્ગ વીતરાગકા સ્યાદ્વાદ માર્ગ હૈ. પણ સ્યાદ્વાદકા અર્થ ઐસા નહીં કિ નિશ્ચયસે ભી હોતા હૈ ઔર વ્યવહારસે ભી હોતા હૈ. ઉપાદાનસે ભી હોતા ઔર નિમિત્તસે ભી હોતા હૈ—

યે સ્યાદ્વાદ નહીં હૈ. યે તો ફુદડીવાદ હૈ. સમજમેં આયા? યહાં કહતે હૈં.... વહાં ૩૨૦ ગાથામેં (પર્યાયમેં) જીવકી (નાસ્તિ કહતે) હૈં. જીવ જો હૈ વહ મોક્ષકા માર્ગ કરતા નહીં, મોક્ષકો ભી કરતા નહીં. આહાહા! યહાં કહતે હૈં કિ.... અભી યે ગાથા ૩૨૦ ચલેગી.

જીવ **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ जीव ही है....** આહાહા! અભેદ લિયા. જિસમેંસે પરિણામ આયા વો પરિણામ ઉસકા હૈ, જીવકા હી હૈ. **अजीव नहीं.** આ અનેકાંત.. આ અનેકાંત., જીવ ભી હૈ ઔર અજીવ ભી હૈ—યે અનેકાંત નહીં, યે તો મિથ્યા એકાંત–ફુદડીવાદ હૈ. અપના પરિણામ અપનેસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ યે જીવ હી હૈ, અજીવ નહીં. આહાહા! યે કર્મસે ઉત્પન્ન નહીં હુઆ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ વો કર્મકે ક્ષયોપશમસે ઉત્પન્ન નહીં હુઆ. આહાહા! સમજમેં આયા? અજીવસે નહીં. આહાહા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! જો સમયમેં જો (હોનેવાલા હૈ) વો હોગા, યે બાત....... ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા ઐસા દો વર્ષ સુના. ....ક્યા કહતે હૈં? ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા (ઐસા કહતે હો, તો) સર્વજ્ઞ પરમાત્મા જગતમેં હૈં યે સત્તાકા સ્વીકાર હૈ અંદર? સત્તાકા સ્વીકાર હૈ તો દ્રષ્ટિ જ્ઞાનમેં ઝૂક જાતી હૈ. સર્વજ્ઞ(સ્વભાવ)મેં દ્રષ્ટિ ઝૂક જાયેગી. ભગવાનને ઉસકે ભવ દેખે હી નહીં.

૭૨કી બાત હૈ. વો કહતે થે, ભગવાનને દેખા તો હોગા. યહાં કહા કિ જ્ઞાનસ્વરૂપમેં જો દ્રષ્ટિ ઝૂક ગઈ, આહાહા! તો ભગવાનને ઉસકે ભવ દેખે હી નહીં. એક-દો ભવ હો, વહ ભવ નહીં, યે તો જ્ઞાનકા જ્ઞેય હૈ. સમજમેં આયા? ઝીણી વાત છે ભાઈ! એ વીતરાગનો માર્ગ સૂક્ષ્મ છે. સાધારણ બાતમેં લે લે યા માન લે, જિંદગી ચલી જાયેગી બાપા! આવો વીતરાગ માર્ગ છે એનો સત્ય નિર્ણય (નહીં કરે) ને સત્યને પંથે નહીં જાય, એ બધા દુઃખના પંથ છે. આહાહા! શાસ્ત્રમેં 'ચપલાઈ' કહા હૈ. પુણ્ય ને પાપના અનેક પ્રકાર વિકાર યે ચપલાઈ હૈ. ચપલાઈ.. ચપલાઈ સમજતે હૈં? માણસ 'ચપળ' નથી કહેતા? 'ચપલાઈ' ઐસા પાઠ હૈ. આહાહા! અને ચપલાઈ યે દુઃખ હૈ. શુભ ને અશુભભાવ દોનોં જીવકે પરિણામ હી નહીં, યે તો અજીવકે–જડકે પરિણામ હૈં. આહાહા! એવી વાત છે. યહાં તો અભી (શુદ્ધ) પરિણામ અપના હૈ વહાં તક લેના હૈ. પરિણામ અપને હૈં, અજીવ નહીં. એક બોલ હુઆ.

इसीप्रकार अजीव भी... આ શરીર, વાણી ને કર્મ.... કોઈ કહે કિ આત્મા રાગ-દ્વેષ કરતા હૈ તો વહાં કર્મ બંધતે હૈં. યહાં ના પાડતે હૈં. કર્મવર્ગણા જો હૈ ઉસમેં કર્મપર્યાય હોનેકા સમય હૈ, તબ હી કર્મ તરીકે પરિણમન કરતી હૈ. યે અજીવ ભી અપને ક્રમબદ્ધપરિણામસે પરિણમન કરતા હૈ. આહાહા! યે હોઠ ચલતે હૈં, જીભ ચલતી હૈ, વો ઉસમેં (-પરમાણુમેં) ક્રમબદ્ધમેં જો પરિણામ હૈ વો પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, આત્માસે નહીં ઔર આગે-પીછે ભી નહીં. આહાહા! ઉસ સમયકી ભાષાવર્ગણાકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોનેકી લાયકાતસે ક્રમબદ્ધમેં હોતી હૈ. વચનવર્ગણામેંસે વચનકી પર્યાય હોતી હૈ, યે ક્રમબદ્ધમેં પર્યાય આનેવાલી હૈ ઉસસે હોતી હૈ,

આત્મા તો કર સકતા નહીં, પણ દૂસરા પરમાણુ ભી ભાષાકી પર્યાય કર સકતા નહીં. આહાહા! ભાષાકી પર્યાય જો પરમાણુમેં હુઈ, ઉસી પરમાણુમેં યે પર્યાય ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ. આહાહા!

યે કહા, **इसीप्रकार अजीव भी...** 'ભી' કેમ કીધું? કિ પહલે લિયા થા ન? જીવકા બોલ લિયા થા. એમ અજીવ પણ... **क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ...** આહાહા! યે લકડી ઐસે ઊંચી હોતી ઐસે, તો કહતે હૈં કિ અંગુલીસે નહીં. ઉસકે ક્રમબદ્ધમેં પરિણામ આનેવાલા થા તો નીચેસે ઊંચી હુઈ. યે પર્યાયકા કર્તા આત્મા તો નહીં, પણ ખરેખર પર્યાયકા કર્તા ઉસકા દ્રવ્ય ભી નહીં. પર્યાયકા કર્તા પર્યાય હૈ. આહાહા! આવી વાત છે. ઝીણી વાત બહુ. અત્યારે તો બહારમાં સંપ્રદાયમાં વ્રત લઈ લો, પડિમા લઈ લો. સમકિત ક્યા ચીજ હૈ (ઉસકી ખબર નહીં). દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા સમકિત હૈ, જાઓ. નવ તત્ત્વકી શ્રદ્ધા... આહાહા! .... અફીણ પીતા હૈ ને ફિર કહતે હૈં કિ મુજે કસ્તુરીકા ડકાર આયેગા. અફીણ પીતા હૈ ને કસ્તુરીકા ડકાર આયેગા. એમ પડિમા-ફડિમાનો રાગ તો વિકલ્પ હૈ. હજી તો સમ્યગ્દર્શન વગર પડિમા કેવી? પડિમાવાળા બે-બે પડિમા, ચાર પડિમા લે. ધૂળમાંય પડિમા નથી. અને પંચ મહાવ્રત હો ગયા, અઠ્યાવીસ મૂળગુણ હો ગયા. અઠ્યાવીસ મૂળગુણ ને પંચમહાવ્રત તો રાગ હૈ, આસ્રવ હૈ, બંધકા કારણ હૈ, સંસાર હૈ. કહાંસે ધર્મ આ ગયા ઉસકો? આહાહા! યે પંચમહાવ્રતકા રાગ બંધકા કારણ હૈ, દુઃખકા કારણ હૈ.

કહા થા ન કલ? નહીં? 'મુનિવ્રત ધાર અનંત બૈર ગ્રૈવેયક ઉપજાયો..' અનંત બાર દિગંબર મુનિ હુઆ, પંચ મહાવ્રત ધારે, નિરતિચાર ૨૮ મૂળગુણ પાલનેવાલા (હુઆ). ઉસકે લિયે ચોકા કરે તો (આહાર) ભી ન લે. ઉસકે માટે ચોકા કરે (ઔર આહાર લે) તો વ્યવહાર ભી જૂઠા હૈ. આહાહા! નિશ્ચય તો હૈ હી નહીં, સમ્યગ્દર્શન તો હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા? ઉદ્દેશિક આહારનો ત્યાગ તો અગિયારમી પડિમાવાળાને પણ છે. અગિયારમી પડિમા હૈ ઉસકો ભી ઉદ્દેશિકકા ત્યાગ હૈ. મુનિકે માટે બનાતા હૈ ઔર લેતા હૈ, તો લેનેવાલા ભી મિથ્યાદ્રષ્ટિ, દેનેવાલા ભી મિથ્યાદ્રષ્ટિ. દેનેવાલા સાધુ માનકર દેતા હૈ ને સાધુ માનકર લેતા હૈ. આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ!

अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ अजीव ही है... યે અજીવકા પરિણામ અજીવસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. **जीव नहीं**. દેખો! 'જીવ નહીં' નામ જીવસે ઉત્પન્ન હોતા નહીં. યે હિલતે-ચલતે હૈં તો જીવકી પ્રેરણાસે હિલતે-ચલતે હૈં—ઐસા બિલકુલ જૂઠ હૈ. આહાહા! હિલતે-ચલતે હૈં તો ઉસકી જડકી પર્યાયસે હૈ, યે જીવસે બિલકુલ નહીં. વિશેષ કહેંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

અષાઢ વદ ૧૫, સોમવાર, તા. ૨૩-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન – ૩

ક્રમબદ્ધ કહા... દરેક દ્રવ્યકી પર્યાય ક્રમસર–એક પીછે એક.. એક પીછે એક હોનેવાલી હોગી. શાસ્ત્રમેં ઈતના આયા હૈ કિ ક્રમરૂપ અને અક્રમરૂપ—પર્યાય દો પ્રકારકી હૈ. ૩૮વીં ગાથા. ૩૮. એક... એક લેના હૈ. **अहम् एक्को...** વહાં લિયા હૈ ક્રમરૂપ ને અક્રમરૂપ—દોનોં હી પર્યાયસે ભિન્ન આત્મા હૈ. તો યે અક્રમ ક્યા હૈ? યે અક્રમ (યાની) યે ક્રમબદ્ધકો છોડકર અક્રમ (હોતી હૈ)—ઐસા નહીં. એક સમયમેં ગતિ આદિ હોતી હૈ વો એક પીછે એક હોતી હૈ (ઈસલિયે) ક્રમ કહનેમેં આતા હૈ ઔર એક હી સમયમેં યોગ, રાગ, લેશ્યાદિ (પર્યાય) હોતી હૈ ઉસકો અક્રમ કહનેમેં આયા હૈ. હોતી હૈ તો ક્રમબદ્ધ, પણ એક સાથમેં યોગ, લેશ્યા, રાગાદિ હોતા હૈ પર્યાયમેં, ઉસે અક્રમ કહા. અક્રમકા અર્થ એક સાથ બહોત પર્યાય હૈં. અને ક્રમ(કા અર્થ)–એક સમયમેં ગતિ હૈ તો દૂસરે સમયમેં વહી ગતિ (પર્યાય) નહીં, તો યે ક્રમ(રૂપ) હૈ. ગતિમેં ક્રમ હૈ ને જોગ ને લેશ્યા, રાગ અક્રમ હૈં અર્થાત્ એક સાથ હૈ. હૈ તો ક્રમબદ્ધ.

૩૮ ગાથામેં **एक्को...** જહાં લિયા ન. **अहम् एक्को...** લિયા હૈ વહાં. મૈં.. ક્રમરૂપ ને અક્રમરૂપ પ્રવર્તમાન ભાવસે ભિન્ન મૈં હૂં. આહાહા! મૈં એકરૂપ શુદ્ધ ચિદાનંદ હૂં. ક્રમરૂપ ને અક્રમરૂપસે મૈં ભિન્ન હૂં. ક્રમ-અક્રમ હૈં યે વ્યવહારિકભાવ હૈં. ૩૮ ગાથામેં 'એક'કી વ્યાખ્યા. દૂસરી જગહ આતા હૈ તત્ત્વાર્થ રાજવાર્તિકમેં. પણ યે ક્રમ-અક્રમ પર્યાયકી બાત હૈ. બાકી ક્રમ ઔર અક્રમ દૂસરી રીતસે લેં તો, ગુણ હૈ વો અક્રમ હૈ ઔર પર્યાય હૈ યે ક્રમ હૈ. સમજમેં આયા? જો ૩૮ ગાથામેં વો લેના નહીં અને યહાં ભી વો લેના નહીં. આહાહા! હૈ પંડિતજી? ક્રમ-અક્રમ. અપની પર્યાયમેં ક્રમસે એક સમયમેં એક ગતિ હોતી હૈ, દૂસરી નહીં, તો ઈસે ક્રમ કહનેમેં આતા હૈ. હૈ તો પર્યાય. ઔર એક સમયમેં.. રાગ, યોગ, લેશ્યાદિ એક સમયમેં સાથમેં હૈં. હૈ તો પર્યાય, હૈ તો ક્રમબદ્ધ. આહાહા! પણ એકસાથ હોનેસે અક્રમ કહનેમેં આયા હૈ.

તો કોઈ દલીલ કરતા હૈ કિ દેખો! અક્રમમેં ક્રમ લિખા હૈ. યે તત્ત્વાર્થ રાજવાર્તિકમેં હૈ. અક્રમ.. અક્રમ.. પણ યે તો દૂસરી બાત હૈ. પર્યાયમેં એકસાથ જોગ, લેશ્યાદિ હો તો ઉસકો અક્રમ કહતે હૈ અથવા... યહાં ૩૮ (ગાથાવાલી અપેક્ષા) નહીં, પણ બીજે ઠેકાણે આવે છે કે ગુણ અક્રમ હૈ ઔર પર્યાય ક્રમ હૈ. ગુણ સહવર્તી હૈં (અર્થાત્) એક સાથ અનંત હૈં. તો 'એક સાથમેં'(કા અર્થ) દ્રવ્યકે સાથ હૈં ઐસા નહીં. ક્યા કહા? આત્મામેં ગુણ અક્રમ હૈં–સહવર્તી હૈં–એક સાથ હૈં. તો એક સાથ ગુણ હૈં વહ દ્રવ્યકે એક સાથ હૈં માટે (સહવર્તી કહા–ઐસા) નહીં, પણ ગુણ એક સાથ અનંત હૈં માટે સહવર્તી કહનેમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! ભગવાનકા માર્ગ બહોત સૂક્ષ્મ હૈ. ક્યા કહા?

કિ જો ગુણ હૈં... ભગવાન આત્મા એકરૂપ દ્રવ્ય હૈ ઔર ગુણ અનંત હૈં. ગુણ એકસાથ–સહવર્તી હૈ, સહવર્તી નામ સાથમેં વર્ત રહે હૈં. સહવર્તી નામ દ્રવ્યકે સાથ ગુણ હૈં ઈસલિયે

સહવર્તી કહા ઐસા નહીં. દ્રવ્યકે સાથ તો પર્યાય ભી હૈ. (શ્રોતા : અનંત ગુણ એક સાથ હૈં). અનંત ગુણ સાથમેં હૈં અને પર્યાય એક સાથમેં નહીં—યે સિદ્ધ કરના હૈ. ક્રમબદ્ધ સિદ્ધ કરના હૈ ન? ગુણ હૈ.... સમજમેં આતા હૈ? સૂક્ષ્મ હૈ ભગવાન! માર્ગ તો અંતરની ઝીણી વાત છે ભાઈ! આહાહા! વીતરાગ પરમાત્મા.... યહાં કહતે હૈં.... ૩૮મેં ગુરુને સમજાયા.. ગુરુને સમજાયા શિષ્યકો, ઐસા પાઠ હૈ. તો શિષ્યકો સમજાયા તો યે સમજાયા. પ્રભુ! એકવાર સુન લે! તેરી પર્યાયમેં અક્રમ-ક્રમ દોનોં હી હૈં. દોનોંકા અર્થ – ક્રમસર પર્યાય હૈ, એક ગતિ હૈ તબ દૂસરી ગતિ નહીં વો ક્રમ અને એક સાથમેં રાગ, યોગ, લેશ્યા માટે અક્રમ હૈ. પર્યાય ક્રમવર્તીસે છૂટકર અક્રમ હો જાતી હૈ ઐસા નહીં. એક સાથ રહતી હૈ માટે અક્રમ કહનેમેં આયા હૈ. અને ગુણકો ભી અક્રમ કહનેમેં આયા હૈ. ભગવાન આત્મા ગુણ અને પર્યાયકે ભેદસે ભી રહિત હૈ. આહાહા!

પૂર્ણાનંદકા નાથ પ્રભુ એકસ્વરૂપસે બિરાજમાન હૈ, ઉસકી દ્રષ્ટિ કરના ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હૈ, ઉસકા નામ પ્રથમ ધર્મકી સીઢી હૈ. આહાહા! તો ઉસમેં ગુણકો સહવર્તી કહા (ક્યોંકિ) ગુણ એક સાથ રહતે હૈં. પર્યાય એક સાથ નહીં રહતી. વહાં ઇતના ક્રમવર્તી કહા. યહાં જરી ક્રમબદ્ધ કહા. નિશ્ચયસે ક્રમમેં એક પીછે એક પર્યાય હોનેવાલી હૈ વહ હોગી. આગે-પીછે પર્યાય દ્રવ્યમેં હોગી ઐસા નહીં. દરેક દ્રવ્યમેં પર્યાયકી વ્યવસ્થિત વ્યવસ્થા હૈ. વ્યવસ્થા નામ વિશેષ અવસ્થા. ઉસ ઉસ સમયમેં વો પર્યાય અપનેસે વ્યવસ્થિત હૈ. દૂસરા કોઈ પર્યાયકો કરે અથવા યે પર્યાયકો ફેરફાર કરે—ઐસા નહીં. દૂસરી બાત. જરીક ખ્યાલમેં આયી બાત.

એક આત્મામેં ૪૭ શક્તિયાં–ગુણ લિયે હૈં. હૈં અનંત, (પણ) ૪૭કા નામ યહાં લિયા. ૪૭ શક્તિમેં એક ઐસા ભાવ નામકા ગુણ હૈ. ભાવ નામકા ગુણ હૈ યે ગુણકા સ્વરૂપ ક્યા? સૂક્ષ્મ હૈ ભગવાન! કોઈ ભી પર્યાય જો સમયમેં હોનેવાલી (હૈ વો) હોગી યે ભાવગુણકા કાર્ય હૈ. સમજમેં આયા? જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી યે ભાવગુણકા કાર્ય હૈ. ભાવગુણકે કારણસે પર્યાય જો સમયમેં ભવન–હોતી હૈ વો ભાવગુણકે કારણસે હૈ, આગે-પીછે નહીં. એક વાત. દૂસરી બાત. ભાવગુણ હૈ ઉસકા અપને અનંત ગુણમેં રૂપ હૈ. તો ભાવગુણ (હૈ તો) ઉસમેં વર્તમાન પર્યાય હોનેવાલી હોગી વો ભાવગુણકે કારણસે (હોગી). ઐસે અનંત ગુણમેં ભી ભાવગુણકા રૂપ હૈ. તો અનંત ગુણમેં ભાવગુણકે કારણ.... આહાહા! સમજાય છે ભાઈ? સૂક્ષ્મ હૈ ભગવાન! આ ક્રમબદ્ધ તો સૂક્ષ્મ છે. અભી પંડિતજીને ઉસકા સ્પષ્ટીકરણ કિયા. હમારે તો ચલતી હૈ ૭૨કી સાલસે. ક્રમબદ્ધમેં સમજે? કહા થા ન કલ? કિ કેવલીને દેખા (ઐસા) હોગા. બાત તો સચ્ચી ઐસી હી હૈ. જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી, પણ કેવલીને દેખા ઐસા હોગા ઐસા પરસે લેતે હૈં ઉસકો છોડ દે. સમજમેં આયા?

દ્રવ્યકી પર્યાય જબ હોનેવાલી હૈ તબ હોગી યે દ્રવ્યકા સ્વભાવ હૈ. યે દ્રવ્યમેં ભાવ નામકા એક ગુણ હૈ કિ જિસકે કારણસે જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ વો ભાવગુણસે હોતી હૈ. અને યે પર્યાય (વ્યય હોકર) દૂસરી હોતી હૈ તો ઉસમેં એક ભાવ-અભાવ નામકા ગુણ હૈ. ભગવાન આત્મામેં ભાવ-અભાવ નામકા એક ગુણ હૈ. ઝીણી વાત છે પ્રભુ! આહાહા! અનંત

ગુણકી પર્યાય જો વર્તમાનમેં હૈ વો હોનેવાલી હૈ વહી હૈ, પણ વો ભાવકા અભાવ... ભાવકા અભાવ નામ વર્તમાનમેં હૈ ઉસકા અભાવ (હોના) ઐસા એક ગુણ હૈ. (ઔર અભાવ-ભાવ) ગુણકે કારણસે જો વર્તમાનમેં પર્યાય–ભાવ નહીં ઉસકા–અભાવકા ભાવ વો કરના નહીં પડે. મૈં કરું ઐસા વિકલ્પ (કરના) નહીં (પડે). આહાહા! સમજમેં આયા? થોડું સૂક્ષ્મ છે.

યહાં તો ક્રમબદ્ધ આયા, પણ દૂસરી જગહ ક્રમ-અક્રમ (ઐસા ભી) હૈ, પણ યે ક્રમ-અક્રમ પર્યાયકી બાત હૈ. યે ક્રમમેં એક પીછે-પીછે હોગી (ઔર) અક્રમ (ભી) હોગી—ઐસા નહીં. પર્યાયમેં એક સાથ રહનેવાલી પર્યાયકો અક્રમ કહતે હૈં અને એક સાથ નહીં રહનેવાલી પર્યાયકો ક્રમ કહતે હૈં. સમજમેં આયા? યહાં તો... આહાહા! ભાવ નામકા ગુણ હૈ... ભાવ નામકે દો ગુણ હૈં આત્મામેં. એક ભાવગુણ ઐસા હૈ કિ ષટ્કારકસે પર્યાયમેં જો વિકૃતભાવ હોતા હૈ ક્રમસરમેં, તો ભાવગુણકે કારણસે વિકૃતપર્યાયકા અભાવરૂપ પરિણમન હોના વહ ભાવગુણકા કાર્ય હૈ. યહાં તો ક્રમબદ્ધમેં નિર્મલ પર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ યે સિદ્ધ કરના હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! ક્યોંકિ આત્મામેં ક્રમબદ્ધ (પરિણમન) હૈ ઐસા જબ નિર્ણય કરતે હૈં તબ તો જ્ઞાયકસ્વરૂપ પર દ્રષ્ટિ હોતી હૈ. ઔર જ્ઞાયકસ્વભાવમેં અનંત ગુણ હૈં, તો અનંત ગુણમેં એક ભાવ નામકા ગુણ હૈ (ઔર એક) દૂસરા ભી ભાવ નામકા ગુણ હૈ. દો ભાવ નામકે ગુણ હૈં. એક ભાવ ગુણકા અર્થ કિ જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ વો ભાવ(ગુણ)કે કારણસે હોગી. યે ભાવ(ગુણકા) રૂપ અનંત ગુણમેં રહતા હૈ તો અનંત ગુણ(મેં ઉસકે) કારણસે હોગી. એક બાત.

દૂસરી બાત. ષટ્કારકસે જો પર્યાયમેં વિકૃતિ હોતી હૈ યે ક્રમ(બદ્ધકે નિર્ણય)સે નહીં, દ્રવ્ય-ગુણસે નહીં, પર્યાયમેં (અપને) ષટ્કારકસે વિકૃત રાગ કર્તા, રાગ કાર્ય, રાગ સંપ્રદાન આદિ કારણ હૈં. રાગાદિ, દ્વેષાદિ, વિષયવાસના આદિ જો પર્યાયમેં ષટ્કારક પરિણમન હોતા હૈ, ઉસમેં એક ઐસા ગુણ હૈ કિ વિકારકા અભાવ હોકર અવિકાર પરિણમન હોતા હૈ. ભાવ ગુણ એક. ૪૭ શક્તિમેં સબ આ ગયા હૈ. વ્યાખ્યાન બધા લખાઈ ગયા છે ને છપાઈ ગયા છે. સમજમેં આયા? અપનેમેં એક ભાવશક્તિ–ગુણ ઐસા હૈ કિ જો વિકૃત પરિણમન પર્યાયમેં હોતા હૈ ઉસકા, ભાવગુણકે કારણસે વિકૃતકે અભાવરૂપ પરિણમન હોતા હૈ. સમજમેં આયા? વિકૃતકે અભાવરૂપ ધર્મરૂપ–મોક્ષમાર્ગકી પર્યાયરૂપ પરિણમન હોતા હૈ. આહાહા! ક્રમબદ્ધમેં ભી ઐસા નિકાલના હૈ. સમજમેં આયા?

કોઈ કહે કિ ક્રમબદ્ધ હૈ.. ક્રમબદ્ધ હૈ તો (હોનેવાલી પર્યાય) હોગી. પણ સુન તો સહી પ્રભુ! આહાહા! પર્યાય તો ક્રમબદ્ધ હી હોતી હૈ, પણ ક્રમબદ્ધમેં અકર્તાપના કબ આતા હૈ? મૈં કરું, મૈં ઈસ પર્યાયકો કરું, તબ તક તો વિકલ્પ હૈ ને કર્તાપનેકા ભાવ હૈ. પર્યાય ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ ઔર મૈં કરું ઐસા વિકલ્પ ભી નહીં અને પર્યાય હોતી હૈ ઉસે મૈં કરું ઐસા (કર્તાપનેકા) ભાવ ભી નહીં. આહાહા! શેઠ! આવી વાત ઝીણી છે. આહાહા! પ્રભુ અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ... 'સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો' ઐસી જો અંદર ચીજ હૈ યે પર્યાયસે ભિન્ન હૈ. આહાહા! યે ક્રમબદ્ધકી પર્યાય ઔર અક્રમ પર્યાય.. અક્રમ એટલે સાથમેં રહનેવાલે યોગ, લેશ્યાદિ ઉસસે ભી રહિત હૈ.

આહાહા! ઐસા ભગવાન આત્મા જબ દ્રષ્ટિમેં આતા હૈ તબ ઉસમેં જિતને ગુણ હૈં ઉન ગુણમેં ભાવગુણકા રૂપ હૈ ઉસ કારણસે એક સમયમેં અનંત ગુણકી પર્યાય હોતી હી હૈ. મૈં કરું તો હોતી હૈ ઐસા હૈ નહીં. ઝીણી વાત છે ભાઈ! આહાહા!

શ્રોતા : આ જ સમજવા જેવી વાત છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : આ સમજવા જેવી વાત છે. ઝીણી વાતું બાપુ! સમજાય છે કાંઈ? પ્રિયંકરજી! યે પ્રિયંકર કરનેવાલી ચીજ હૈ. આહાહા!

ભગવાન આત્મા એક સમયમેં વર્તમાન ધ્રુવ.. ધ્રુવ.. ધ્રુવ.. હૈ. ત્રિકાલ રહેગા ઐસી ત્રિકાલકી અપેક્ષામેં ભી વ્યવહાર આ ગયા. કથન આવે, પણ બાકી એક સમયમેં પરમાત્મા સ્વયં પૂર્ણાનંદકા નાથ ધ્રુવ હૈ. ક્રમબદ્ધકે નિર્ણયમેં અકર્તાપના આતા હૈ અથવા જ્ઞાતાપના આતા હૈ. જ્ઞાતાપના યા અકર્તાપના કબ આતા હૈ? કિ ક્રમબદ્ધકે લક્ષમેં પર્યાયકા લક્ષ છોડકર જિસમેંસે (પર્યાય) ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ ઉસ દ્રવ્ય પર દ્રષ્ટિ દેના. આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ! અનંત ગુણકા વિકૃતરૂપ પરિણમન જો હોતા હૈ... પણ ઉસમેં ઐસા ગુણ હૈ કિ દ્રવ્યકો પકડા.. ક્રમબદ્ધપર્યાયમેં દ્રવ્યકો-જ્ઞાયકકો પકડા, પણ પર્યાયમેં પર્યાયકા નિર્ણય પર્યાયસે નહીં હોતા. પર્યાયકા જ્ઞાન, દ્રવ્યકા નિર્ણય કરનેસે પર્યાયકા જ્ઞાન હોતા હૈ. આહા! તો યહાં કહતે હૈં કિ પર્યાયમેં જો ક્રમસર પર્યાય હૈ ઉસકા જબ નિર્ણય કરતે હૈં તો જ્ઞાયકકી દ્રષ્ટિ હોતી હૈ. જ્ઞાયકમેં 'ભાવ' નામકે દો ગુણ હૈં. એક ભાવ નામકા ગુણકે કારણસે અનંત ગુણમેં ઐસી શક્તિ અપનેસે હૈ કિ વો સમયમેં પર્યાય હોગી, હોગી ને હોગી. મૈં કરું તો હોગી ઐસા નહીં. ઔર એક ભાવગુણ ઐસા હૈ કિ પર્યાયકા ષટ્કારક પરિણમન હોતા હૈ ઔર ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય જબ જ્ઞાયક પર જાતા હૈ તબ ઉસકો નિર્વિકારી-ધર્મકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. ઓલો ભાવગુણ.. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા!

આવી વ્યાખ્યા હવે. ઓલું તો ભાઈ! વ્રત કરો, અપવાસ કરો, તપસ્યા કરો, ભક્તિ કરો, એ સહેલું સટ હતું. રખડવાનું હતું એ તો બધું. રાગકી ક્રિયા હૈ ને રાગકા કર્તા હોતા હૈ. આગે-પીછે કરને જાતા હૈ તો મિથ્યાત્વ હી બઢતા હૈ. આહાહા! ક્યોંકિ જો દ્રવ્યમેં ભાવ નામકા ગુણ-સ્વભાવ હૈ, ઉસ ગુણકે કારણસે વર્તમાન પર્યાય હોગી, હોગી ને હોગી. આગે-પીછે નહીં હોગી, જિસ સમયમેં હોનેવાલી (હૈ તબ) હોગી હી હોગી. મૈં કરું તો પર્યાય હોતી હૈ ઐસી દ્રષ્ટિ ઉડ જાતી હૈ. આહાહા! ઐસા વિકલ્પ તો ઉડ જાતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? ઝીણી વાત છે ભાઈ! આ તો મૂળ તત્ત્વ છે. પરમાત્મા સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથને જો કહા યે કોઈ પંથ નહીં, યે કોઈ પક્ષ નહીં, યે તો ઐસા વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ. આહાહા!

યે વસ્તુકા સ્વરૂપ યહ હૈ કિ જબ યે વસ્તુકી દ્રષ્ટિ હોતી હૈ અને ક્રમબદ્ધ પર્યાય ઉપરસે લક્ષ છૂટ જાતા હૈ, તબ ઉસકી દ્રવ્યકી દ્રષ્ટિ હોતી હૈ તો દ્રવ્યમેં દો ભાવગુણ પડે હૈં (ઉસમેંસે) એક ગુણકે કારણસે વિકૃતરૂપ પરિણમનકે અભાવરૂપ પરિણમન હોતા હૈ. વિકૃતરૂપ પરિણમનકે અભાવરૂપ પરિણમન હોતા હૈ અર્થાત્ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રરૂપ પરિણમન હોતા હૈ. ઔર

(દૂસરે) એક ભાવ(ગુણ)કે કારણ ઉસ સમય જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ વો હોગી. આહાહા! મૈં યે પર્યાય કરું તો દ્રવ્યમેં હોગી ઐસા પ્રશ્ન હૈ નહીં, ઐસા વિકલ્પ હૈ નહીં. ડાહ્યાભાઈ! ઝીણી વાત છે પ્રભુ! આહાહા!

વસ્તુમેં વિકલ્પ તો નહીં, પણ જબ ભાવગુણકે કારણસે વો પર્યાય હોગી, પીછે મૈં કરું ઐસા વિકલ્પકા લક્ષ ભી હૈ નહીં. યે પર્યાય કરું ઐસા લક્ષ ભી ઉસમેં હૈ નહીં. ઉસકા લક્ષ તો દ્રવ્ય ઉપર જોરમેં આયા હૈ કિ જિસમેં ભાવ, અભાવ, અભાવ-ભાવ (આદિ) અનંત ગુણ પડે હૈં. ઝીણી વાત છે. એક-એક બાત પર પહલે વ્યાખ્યાન હો ગયે હૈં બહોત. યે છપ ગયે હૈં. મુંબઈ નક્કી કિયા ન. ૩૫ વ્યાખ્યાન છપાના હૈ. ચાર માસમેં ખાસ ઈસકે પર લિયા થા સબ—૪૭ શક્તિયાં, ૪૭ નય, ૨૦ અલિંગગ્રહણકે બોલ, ૭ અવ્યક્તકે બોલ આદિ પર વ્યાખ્યાન ચાર માસમેં એક સાથ લિયે થે. ઉસમેં યે આયા હૈ. કિ ભાવ નામકે દો ગુણ આત્મામેં હૈં, ક્રમબદ્ધકી પર્યાયકા નિર્ણય જબ કરતે હૈં તબ ઉસકી દ્રષ્ટિ દ્રવ્ય પર જાતી હૈ ઔર દ્રવ્યમેં ગુણ પડા હૈ ભાવ નામકા, ઉસ કારણસે વિકાર રહિત પરિણમન હોતા હૈ. નહીં તો ક્રમબદ્ધમેં વિકાર ભી આતા હૈ. સમજમેં આયા? પણ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરને જાતે હૈં વહાં ક્રમબદ્ધમેં નિર્મલ મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? આવી વાતું છે.

તો કહતે હૈં કિ **प्रथम तो जीव क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ...** યહાં નિર્મલ પરિણામકો અપના પરિણામ કહા. સમજમેં આયા? નહીંતર પર્યાય હૈ યે દ્રવ્યસે ભિન્ન હૈ. પર્યાય તો દ્રવ્ય ઉપર તિરતી હૈ. પર્યાયકા પ્રવેશ દ્રવ્યમેં હૈ નહીં. પણ યહાં તો ઇતના સિદ્ધ કરના હૈ કિ જીવમેં જો પરિણામ હોતા હૈ યે ક્રમસર હોતા હૈ–ક્રમબદ્ધ હોતા હૈ. સાધારણ ભાષા તો ઐસે આતી હૈ ન કિ ગુણ સહવર્તી હૈં અને પર્યાય ક્રમવર્તી હૈં. ઐસા સાધારણ શબ્દ આયા હૈ. યહાં ઈસકે ઉપરાંત 'ક્રમનિયમિત' (શબ્દ પડા હૈ). ક્રમવર્તી તો હૈ, પણ નિયમસે જો હોનેવાલી હૈ વો હોગી. આહાહા! ડાહ્યાભાઈ!

શ્રોતા : જો પર્યાય આનેવાલી હૈ વહી હોગી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વહી હોગી. સત્ હૈ ન? ખરેખર તો સત્ પર્યાય....

યહાં તો નિર્મલ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, વો ભી ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેસે દ્રવ્યસ્વભાવકા નિર્ણય હોતા હૈ ઉસકા પરિણમન નિર્મલ હી હોતા હૈ. સમજમેં આયા? વિકાર હોતા હૈ, પણ વિકારસે રહિત (દ્રષ્ટિકા) પરિણમન ઉસકા હોતા હૈ. ઝીણી વાત છે ભાઈ! બાબુભાઈ! આવી વાત છે. લોકોને બેસે, ન બેસે, વસ્તુકા સ્વરૂપ હી ઐસા હૈ. વસ્તુ હી ઐસી હૈ. આત્મા હૈ ને આત્મામેં અનંત ગુણ હૈં, તો અનંત ગુણમેં એક ગુણ ઐસા હૈ. વર્તમાન પર્યાય હો સબ ગુણકી ઐસા ભી ઉસમેં ગુણ હૈ. પર્યાય કરું તો હોગી ઐસી બાત હૈ નહીં. એક બાત. અને ભાવપર્યાય હૈ ઉસકા અભાવ હોતા હૈ, તો યે પર્યાયકા વ્યય મૈં કરું ઐસા ભી નહીં હૈ. ક્યોંકિ ભાવ-અભાવ નામકા એક ગુણ આત્મામેં હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! યે વ્યય હોકર... આહાહા!

વીતરાગ માર્ગ તો જુઓ! ઓહોહો! ત્રણ લોકના નાથ જિનેશ્વરદેવના પંથ કોઈ જુદી જાતના છે ભાઈ! દુનિયા સાથે કાંઈ મેળ (ખાય એવું નથી). કઠણ (પડે) એટલે લોકો 'સોનગઢનું એકાંત છે.. એકાંત છે.. એકાંત છે..' (એમ કહે છે). કહો પ્રભુ! તુમ ભી પ્રભુ હો. સિદ્ધાંતમેં તો ઐસા લિયા હૈ કિ સમકિતીકો પર્યાયદ્રષ્ટિ ઉડ ગઈ હૈ, તો દ્રવ્ય (અપેક્ષા)સે પર દ્રવ્ય-(જીવ) ઉસકા સાધર્મી હૈ ક્યોંકિ અપની પર્યાયદ્રષ્ટિ ઊડ ગઈ હૈ તો દૂસરેકી પર્યાય નહીં દેખતા. પર્યાયસે રહિત દ્રવ્ય ઉસકા હૈ (ઐસા દેખતે હૈં). સમજમેં આયા? આહાહા! દ્રવ્ય સાધર્મી હૈ, ભગવાન હૈ. અપને પર્યાયકા લક્ષ ઉસમેં છૂટા તો પરકી પર્યાય હૈ ઉસ પરસે લક્ષ છૂટ ગયા હૈ, તો ઉસકા દ્રવ્ય હૈ ઉસે દેખતે હૈં. આહાહા! ભગવાનસ્વરૂપ પરમાત્મા હૈ અંદર. ઉપરસે શરીર આદિ યા રાગ આદિ પરિણામ ગમે તે હો, પણ અંદર તો ઈસસે ભિન્ન ભગવાન હૈ. આહાહા! ઐસી દ્રષ્ટિ હુએ બિના ક્રમબદ્ધકી ઔર ધર્મકી નિર્મલ પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? પહલે બહોત બાત હોતી થી. ઘણીવાર ચાલી ગયુંને એટલે, નહીં તો શરૂઆતમાં આ વ્યાખ્યાન થતા હતા.

अपने परिणामोंसे उत्पन्न.... યે પરિણામ (કૌનસે)? નિર્મલ લેના. વિકાર હોતા હૈ સાથમેં, પણ ઉસકા જ્ઞાન હોતા હૈ યે (જ્ઞાન)પરિણામ ઉસકા લેના હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? વિકાર તો હોતા હૈ પરિણામમેં, પણ યે અપના પરિણામ નહીં. ક્યોંકિ ક્રમબદ્ધકા જબ નિર્ણય હોતા હૈ તબ તો દ્રવ્ય-જ્ઞાયક ઉપર દ્રષ્ટિ પડતી હૈ. જ્ઞાયકમેં તો કોઈ વિકારીગુણ તો હૈ હી નહીં, અવિકારી અનંત ગુણકા પિંડ પ્રભુ હૈ. આહાહા! યે અનંત ગુણકા પિંડકા સ્વીકાર જહાં હુઆ તો પર્યાયમેં વિકૃતિ હોતી હૈ, પર યે અપને પરિણામ નહીં. ઉસસે રહિત પરિણામ હૈં યે અપને પરિણામ હૈં. ક્રમસર હોતા હૈ, હોના હો તબ હોતા હૈ, તો ભી નિર્મલ હી અપને પરિણામ હૈં. સમજમેં આયા?

વિકૃત અવસ્થા જ્ઞાનીકો ભી હોતી હૈ, પણ યે અપના પરિણામ હૈ ઐસા (ઉસકો) નહીં આતા. આહાહા! ક્રમબદ્ધમેં વિકૃત પરિણામ ભી ક્રમસર હી આતા હૈ. યે વિકૃત (પરિણામ) જો ક્રમસર આતા હૈ ઉસી સમયમેં વિકૃતિસે રહિત.... ક્રમબદ્ધકે નિર્ણયમેં દ્રવ્યકા (નિર્ણય) કિયા તો દ્રવ્યમેં તો અનંત ગુણ હૈં. અનંત ગુણ નિર્મલ હૈં, તો વિકૃત અવસ્થાસે રહિત ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરતે (હુએ) દ્રવ્યકા નિર્ણય હુઆ તો નિર્મલ પર્યાયકી હી ઉત્પત્તિ હોતી હૈ. યે **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ जीव ही है**. આહાહા! સમજમેં આયા?

આ તો રહસ્યનો પાર ન મળે. ક્યાંય પહોંચી શકે નહીં એટલે.... આ તો સંતોની વાણી, દિગંબર સંતોની વાણી તો અલૌકિક છે. આહાહા! ક્યાંય છે નહીં. વેદાંત (સબ મિલકર) એક આત્મા હૈ, શુદ્ધ હૈ—કહતે હૈં. સુધરેલમેં બહોત ચલતી હૈ ન. પરદેશમેં ભી બહોત ચલતા હૈ વેદાંત. વેદાંત. એક સર્વવ્યાપક હૈ.. સર્વવ્યાપક હૈ. મુસલમાનમેં ભી ઐસા ચલતા હૈ. ઉસમેં એક સુફી નામકા માર્ગ હૈ, સુફી. દેખા હૈ, હમને દેખા હૈ. એક બાર બોટાદ હમ બહાર નિકલતે થે તો સુફી સામને મિલા. મિલા તો સામને ખડા હો ગયા. વૈરાગ્ય દેખાય. ફકીર હોં. વો માને એક હમ

હૈં, એક ખુદા.. એક ખુદા હમ હૈં. દો ચીજ હૈ નહીં. હમ હૈં ખુદ ખુદા યારો.. હમ હૈં ખુદ ખુદા યારો. દૂસરી કોઈ ચીજ હૈ નહીં. ઐસા માનનેવાલા.... હમ તો બહોતકે પરિચયમેં આયે હૈં ન? હમ દરવાજેસે નિકલતે થે. દો ફકીર થે. વૈરાગ્ય.. ઉદાસ.. ઉદાસ.. .....(પૂછા), કૌન હૈં? યે સુફી ફકીર હૈ. એક ખુદા માનનેવાલે. એક હી ખુદા હૈ. સબ જૂઠ હૈ. વેદાંત ભી સર્વવ્યાપક માનતે હૈં. વેદાંત તો વહાં તક કહતા હૈ કિ આત્મા ને આત્માકા અનુભવ—દો કહાંસે આયે? યહાં તો આત્મા ને આત્માકી પર્યાય—દો લેને હૈં. અનુભવ હૈ યે પર્યાય હૈ. આત્મા ત્રિકાલી હૈ, યે ક્રમબદ્ધકા જહાં નિર્ણય કરતે હૈં તો આત્માકા અનુભવ હોતા હૈ. આત્માકા અનુભવ ને આત્મા—(ઐસે) દો કા વેદાંત નિષેધ કરતા હૈ. આત્મા ને અનુભવ, (યે તો) દ્વૈત હો ગયા.—ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! દ્વૈત હી હૈ.

શ્રોતા : .....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : અનુભવકી પર્યાય હૈ, વિકારકી પર્યાય ભી હૈ, પણ ઉસ પર્યાયસે રહિત અપના પરિણમન હોતા હૈ. પણ છે તો ખરાને? હૈ તો ઉસસે રહિત હુઆ ન? આહાહા! નહીં હો તો ઉસસે રહિત ક્યા (હોના)? છ દ્રવ્યસે રહિત આત્મા હૈ. તો છ દ્રવ્ય હૈં કિ નહીં? અપને આત્મા સિવા દુસરે અનંત આત્મા આદિ સબ હૈં. છ દ્રવ્યકા.... એક સમયકી પર્યાયમેં દ્રવ્યકા જહાં આશ્રય હોકર નિર્ણય હોતા હૈ તો યે પર્યાયમેં અપને દ્રવ્ય-ગુણકા ભી જ્ઞાન હોતા હૈ, વો પર્યાયમેં જ્ઞાનકા સ્વ-પરપ્રકાશક સ્વભાવ અપનેસે (પ્રગટ) હોતા હૈ. ..... સ્વ-પરપ્રકાશકકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! પરકો જાનું યે ભી નહીં. પરકો જાનના યે ભી હૈ નહીં. પર સંબંધી અપના જ્ઞાન જો હૈ ઉસકો હી જાનતે હૈં. પરકો છૂતા નહીં તો પરકો જાને કહાંસે? આહાહા! સમજમેં આયા? થોડા સૂક્ષ્મ હૈ ભૈયા! બાત તો ઐસી હૈ. બરાબર ન સમજાય તો રાત્રે પૂછવું. એમ ન સમજવું કે અમારે ન પૂછાય. બધાએ પૂછવું. આહાહા!

अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ... યહાં તો (કહા કિ) **अपने परिणामोंसे**... ભાઈ! **अपने परिणामोंसे**... વિકાર યે અપને પરિણામ નહીં, જીવકા યે પરિણામ હી નહીં. ઉસ સમયમેં વિકૃત (પરિણામ) હોતા હૈ, પણ ઉસી સમયમેં દ્રવ્યકી દ્રષ્ટિસે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હૈ, તો વિકાર રહિત અપના પરિણામ ક્રમબદ્ધમેં હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? યે તો એક લીટીકા અર્થ તીસરી બાર હોતા હૈ. પરસોં કિયા થા, કલ કિયા થા, આજ કિયા. પાર નહીં, વીતરાગ માર્ગકે શાસ્ત્રમેં રહસ્યકા પાર નહીં. આહાહા! ઐસી ચીજ ભગવાન ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞકે શ્રીમુખસે દિવ્યધ્વનિમેં આયી હૈ. દિવ્યધ્વનિમેંસે 'ઓંકાર ધુની સુની અર્થ ગણધર વિચારે, રચી આગમ ઉપદેશ ભવિક જીવ સંશય નિવારે.' આહાહા! ભવ્ય પ્રાણી... આહાહા!

૩૮ ગાથામેં તો ઐસા કહા હૈ, ૩૮મેં કિ ક્રમ-અક્રમ... શિષ્ય પંચમ આરાકા શ્રોતા હૈ. પંચમ આરાની વાત છે ને? સાધુ પંચમ આરાના છેને આ અમૃતચંદ્રાચાર્ય આદિ? પંચમ કાલ–પંચમ આરા. પંચમ કાલમેં અમૃતચંદ્રાચાર્ય, કુંદકુંદાચાર્ય (હુએ ઔર) શ્રોતા પંચમ કાલકા હૈ. શ્રોતાકો સમજાતે હૈં... ૩૮ ગાથામેં ઐસા લિયા હૈ કિ શ્રોતા સુનતા હૈ ઔર સુનકર તુરત

પ્રતિબુદ્ધ (હોતા હૈ)–પામતે હૈં. અને ઐસા પ્રતિબુદ્ધ (હોતા હૈ)–પામતે હૈં.... પાઠ હૈ ૩૮મેં. મુજે સમ્યગ્દર્શન જો હુઆ, મિથ્યાત્વકા નાશ હુઆ, યે (મિથ્યાત્વકા) અંકુર અભી ઉત્પન્ન નહીં હોગા. આહાહા! ૩૮મેં હૈ, ૩૮ ગાથામેં હૈ. એક ૯૨મેં હૈ. પ્રવચનસાર ૯૨વી ગાથામેં હૈ.

યે અંકુર.... પંચમ આરાકા શ્રોતા ઐસે કહતા હૈ. પંચમ આરાકે શ્રોતાકો ગુરુને સમજાયા–અપ્રતિબુદ્ધકો સમજાયા. કેટલાક એમ કહે છે કે સમયસાર તો સાધુકો (હી પઢના) ચાહિયે. પણ યહાં પાઠમેં તો અપ્રતિબુદ્ધકો સમજાયા હૈ. આહાહા! અપ્રતિબુદ્ધ સમજા... આહાહા! સંતોને ઐસી બાત લી હૈ કિ શિષ્ય ઐસા કહતા હૈ કિ પ્રભો! હમારે મિથ્યાત્વકા નાશ હુઆ, યે મિથ્યાત્વકા અંકુર અબ સાદિ-અનંત (કાલ)મેં (કભી) ઉત્પન્ન નહીં હોગા. આહાહા! અરે પ્રભુ! તુમ તો છદ્મસ્થ હો. પંચમ આરાકા શ્રોતા અપ્રતિબુદ્ધ થા, ઐસા સુના તો ઇતના જોર આ ગયા? ડાહ્યાભાઈ! ભગવાન! જોર ક્યા, આત્મામેં ઈતની તાકાત હી હૈ. ઓહોહો! 'અપ્રતિહત'કી બાત કી હૈ ૩૮ (ગાથા)મેં, ૯૨ (ગાથા)મેં. ઉત્પન્ન હુઆ યે હુઆ. સમ્યગ્દર્શન હુઆ ઔર પીછે ગિર જાયેગા (-નાશ હોગા)—યે બાત હૈ હી નહીં. આસ્રવ અધિકારમેં લિયા હૈ જરી જ્ઞાન કરાનેકો (કિ) નયસે પરિચ્યુત હો તો ઐસા હોતા હૈ.. આસ્રવમેં 'નય પરિચ્યુત...' (કલશ ૧૨૧).

શ્રોતા તો ઐસા લિયા હૈ કિ આહાહા! ઐસે સુનતે હી ઉસે રસ આ ગયા ઔર દ્રવ્ય ઉપર ઝૂક ગયા. આહાહા! ઝૂક ગયા ને જો અનુભવ હુઆ, સમ્યગ્દર્શન હુઆ, તો કહતે હૈં કે અબ હમ સમ્યગ્દર્શનસે ગિરેંગે ઔર મિથ્યાત્વ ઉત્પન્ન હોગા—યે હમારે નહીં. આવી વાત છે. આહાહા! ૯૨મેં ભી ઐસા કહા હૈ પ્રવચનસારમેં. આગમ પુરુષોંસે ઔર અપને અનુભવસે જો દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર હુઆ તો મિથ્યાત્વ આદિકા અંકુર ઉત્પન્ન હોગા નહીં. ચારિત્રકી બાત દૂસરી હૈ. ક્યોંકિ પંચમ આરામેં હૈં તો સ્વર્ગમેં જાયેંગે તો ચારિત્ર નહીં રહેગા. પંચમ આરાકા સાધુ હૈ ન? કેવલજ્ઞાન તો હૈ નહીં. દર્શનમેં મિથ્યાત્વકા અંકુર હમકો ઉત્પન્ન નહીં હોગા. હમ ચારિત્રવંત હૈં, (ફિર ભી) ચારિત્રકા નાશ નહીં હોગા ઐસા નહીં. ક્યોંકિ હમ પંચમ આરામેં હૈં ઔર હમેં સ્વર્ગમેં જાના પડેગા. ક્યોંકિ કેવલજ્ઞાન હૈ નહીં, હમારે પુરુષાર્થમેં કમી હૈ. યે કાલકે કારણસે નહીં. આહાહા! યહાંસે તો સ્વર્ગમેં જાના પડેગા, તો ચારિત્રસે તો રહિત હોગા. આહાહા!

શ્રોતા : ચારિત્ર અપ્રતિહત નહીં હૈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ચારિત્ર અપ્રતિહત નહીં હૈ, એમ કહા ન. આહા! મગજમાં કેટલીય વાત યાદ આવે, કાંઈ બધી કહેવા જાય?

ચારિત્રપાહુડમેં ભાવ આયા હૈ. ચારિત્રપાહુડમેં પર્યાયકા... પર્યાય અક્ષય હૈ. દો બોલ હૈ ન? અમેય. અક્ષય ને અમેય. પર્યાય હોં. દ્રવ્ય-ગુણકી તો બાત ક્યા કરના! દ્રવ્યકી જહાં અનુભવ દ્રષ્ટિ હુઈ—મૈં પૂર્ણાનંદ પ્રભુ અભેદ અખંડાનંદ હૂં ઐસી જબ દ્રષ્ટિ હુઈ—તો કહતે હૈં... આહાહા! યે પર્યાય ચારિત્રવંતકી.., ચારિત્રવંતની લીધી છે હોં. અક્ષય હૈ ને અમેય હૈ. નહીં તો

ચારિત્ર તો છૂટ જાયેગા, હમારા ચારિત્ર છૂટા તો ભી હમ તો દૂસરે ભવમેં લેંગે હી લેંગે ઔર પૂર્ણ કરેંગે. (કોઈ કહે), હમ પંચમ આરાકે સાધુ હૈં. હમ પંચમ આરાકે નહીં, હમ તો હમારે આત્માકે હૈં. આરા-વારા હમકો નડતા નહીં. આહાહા! ચારિત્રકી પર્યાયમેં.... ચારિત્રકે અધિકારમેં લિયા હૈ વહાં. ઉસકી પર્યાય અક્ષય ને અમેય (અર્થાત્) પર્યાયમેં મર્યાદા નહીં. ઇતની તાકાત પર્યાયમેં હૈ. ક્યોંકિ અનંત ગુણકી પર્યાયમેં એક-એક પર્યાય ઇતની તાકાતવાલી હૈ કિ અનંત ગુણકો જાને, અનંત પર્યાયકો જાને ઐસી એક જ્ઞાનપર્યાયકી તાકાત હૈ, ઐસી તાકાત શ્રદ્ધાકી, ઐસી તાકાત ચારિત્રકી, ઐસી તાકાત અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, પ્રમેયત્વ, અગુરુલઘુત્વકી આદિ દરેક પર્યાયકી ઇતની તાકાત હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

યે પર્યાયમેં, ઐસે કહતે હૈં કિ હમેં તો મિથ્યાત્વ (ફિરસે) ઉત્પન્ન નહીં હોગા. પ્રભુ! આપ ભગવાન પાસે ગયે નહીં ઔર આપને ઈતના દેખા (-જાના)? આપ તો મહાવ્રતધારી હો ન? આપ મહાવ્રતધારી હો ને ઈતના કબ દેખા (-જાના)? અમારો નાથ એમ પોકાર કરે છે. અમારો પ્રભુ પોકાર કરે છે. યે પ્રભુ ઐસે કહતા હૈ કિ હમકો મિથ્યાત્વ અબ (ફિરસે) કભી નહીં હોગા. આહાહા! યે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં દર્શનકા નિર્ણય જો હુઆ તો અપના નિર્મલ પરિણામ હુઆ, પીછે યે નિર્મલ સમ્યક્ પરિણામ નહીં ગિરેગા. સમજમેં આયા? શેઠ! આવી વાત સાંભળી નહીં હોય કોઈ દિ' આટલા વરસમાં. પૈસો સાંભળવા જાય બિચારા. દયા કરો ને વ્રત કરો, મંદિર બનાવો. ઉસકે ગાંવમેં મંદિર નહીં હૈ. મંદિર બનાતે હૈં ન? નયા બનાતે હૈં ન? તુમને બતાયા થા ન કિ યે નયા બનતા હૈ. વો મંદિરકે પાસમેં.... આહાહા! યે તો જો સમયમેં જો પર્યાય જડકી હોનેવાલી હૈ વહ હોગી, હોગી, હોગી. દૂસરા કરે (તો હો) ને દૂસરા ન કરે તો ન હો—ઐસા હૈ નહીં. વો યહાં આયા.

अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ जीव ही है... આહાહા! પંડિતજી! જીવ હી હૈ (ઐસા નિર્ણય હુઆ) તો વિકારકા પરિણામ દૂર કર દિયા. આહાહા! જીવ હી હૈ..... કિ ક્રમબદ્ધકા જહાં નિર્ણય હુઆ... આહાહા! ગજબ વાત છે! અમૃતચંદ્ર આચાર્ય. ગાથા કરનેવાલે કુંદકુંદાચાર્યને તીર્થંકર જૈસા કામ કિયા હૈ અને અમૃતચંદ્રાચાર્યને ઉનકે ગણધર જૈસા કામ કિયા હૈ. આહાહા! અરે! વાણી મળવી મુશ્કેલ બાપા! પ્રભુ! યે કોઈ લૌકિક બાત નહીં, જગતકે પ્રપંચકી બાત નહીં, યે તો અંતરકી બાત હૈ. આહાહા! **जीव क्रमबद्ध**... આહાહા! ઈસમેંસે નિકલના રુચતા નહીં ઈતના ઈસમેં ભરા હૈ. આહાહા! **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ**... વિકારાદિ હૈ તો ખરા, પણ વિકારકા જ્ઞાન હૈ યે અપના પરિણામ હૈ. સમજમેં આયા? ક્યોંકિ અકર્તાપનેકી બાત હૈ ન? અકર્તાપનેમેં જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા હુઆ. જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાકા પરિણામ યે અપના પરિણામ હૈ. ઉસમેં રાગ આતા હૈ વો રાગકો જાનના ઐસા જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાકા પરિણામ હી અપના હૈ. આહાહા!

क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे.... યે પરિણામકા ક્રમબદ્ધ. પરિણામમેં ક્રમબદ્ધ લેના હૈ ન? દ્રવ્યમેં ક્યા હૈ? **क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे.... क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे**.... પરિણામમેં ક્રમબદ્ધ લેના હૈ ન? આહાહા! ઓછું છે, પણ પ્રભુ! અમૃતનો ઘડો છે આ તો. એવી

વાત દિગંબર સંતો સિવાય ક્યાંય નથી. શ્વેતાંમ્બરમેં ભી કલ્પિત બાત હૈ. શાસ્ત્ર બનાયે વો કલ્પિત બનાયે. આ તો ભગવાન ત્રિલોકના નાથની વાણીને સર્વજ્ઞના કેડાયતો આડતિયા થઈને વાત કરે છે. સર્વજ્ઞકે આડતિયા હૈં મુનિ. આડતિયા સમજતે હૈં ન? માલ.... આહાહા! યે સર્વજ્ઞ ભગવાનકા માલ હૈ પ્રત્યક્ષપને, શ્રુતજ્ઞાનીકો પરોક્ષ હૈ. પ્રત્યક્ષપને ઉનકા માલ હૈ, યે પ્રત્યક્ષપને બતાતે હૈં. આહાહા! પ્રભુ! તું પૂર્ણાનંદકા નાથ હૈ ન. યે તેરી પર્યાય જો સમયમેં હોની હૈ વો હોગી ઉસ પરસે દ્રષ્ટિ હટા લે. આહાહા! ઇતના સબ હોગા.... ક્યા કહતે હૈં? જો સમયમેં પર્યાય સત્ હૈ.... ઉત્પાદ-વ્યયરૂપ સત્ હૈ ન? ઉત્પાદ-વ્યય યે સત્ હૈ. વ્યય અભાવરૂપ હૈ, પણ સત્ હૈ. તીનોં સત્ હૈં—ઉત્પાદ સત્ હૈ, વ્યય સત્ હૈ... અભાવ સત્ હૈ, ભાવ સત્ હૈ, ધ્રુવ સત્ હૈ. ઔર (કિસી) સત્ કો કિસીકી અપેક્ષા નહીં. ઐસા ૧૦૧ ગાથામેં હૈ. પ્રવચનસારમેં આયા હૈ. ઉત્પાદકી અપેક્ષા ધ્રુવકો નહીં, આહાહા! ધ્રુવકી અપેક્ષા ઉત્પાદકો નહીં. આહાહા!

યહાં (કહતે હૈં કિ) જો પરિણામ ઉત્પન્ન હોતા હૈ વહ જીવ હી હૈ. યે નિર્મલ પરિણામ ઉત્પન્ન હુઆ... આહાહા! સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, શાંતિ... ક્રમબદ્ધ પરિણામમેં વો પરિણામ ઉત્પન્ન હુઆ. આહાહા! ગજબ વાત હૈ! આ દિગંબર શાસ્ત્ર. સમજે નહીં ને સમજ્યા વિના વાંચ્યા કરે અને દીધે રાખે અને શેઠિયા જેવા પૈસાવાળા માણસ બેઠા હોય તો જય નારાયણ કરે, એને કાંઈ ખબર ન હોય. શેઠ! દાખલો આપું છું. સબ આતે હૈં ન શેઠ. અહીં એક શેઠ છે.... તમારા ઈન્દોરના શેઠ ત્યાંના મુખ્ય. હુકમીચંદજી સુનતે થે. યહાં આ ગયે હૈં. પ્રવચનમંડપ ઉસકે હાથસે ખુલ્લા કિયા. રાજકુમાર ભી આયે થે, વો મકાન બનાયા તબ. હુકમીચંદજી તો સુનકર ઐસે કહતે થે કિ સ્વામીજીકા (કથન) પંડિત લોગોંકો સમજના પડેગા. ઐસા કહતે થે. જરી નરમ માણસ હૈ. રાજકુમારમેં ઐસા હૈ નહીં. એ બધી ગરબડ છે. યહાં તો સત્ય હૈ યે સત્ય હૈ.

હુકમીચંદજી તો ઐસે કહતે થે..... પહલે સાધારણ બાત કરતે થે. પહલે જબ આયે થે એકકી સાલમેં. પહલે આયે થે એકકી સાલમેં, ૩૫ વર્ષ પહલે. પહલે તો જબ સુની ઉપાદાનકી બાત, તો (કહા), મહારાજ તો અભી આયે હૈં ન સ્થાનકવાસીમેંસે, તો યે બાત બહુત છંછેડના નહીં, બહુત છંછેડના નહીં, પહલે ઐસે કહતે થે. છંછેડના નહીં ક્યોંકિ..... મેં કીધું, છંછેડો. શેઠ! સબ બાત મૈં નિકાલૂંગા. કે ઉપાદાન પર્યાય અપનેસે હોતી હૈ, પરસે નહીં. ઢંઢેરો પીટો. અહીં કાંઈ ખાનગી નથી. ઢૂંઢીયામેંસે આયે ને.... પછી તો અનુકૂળ કરી નાખ્યું. કેટલી વાર આવ્યા? ત્રણ વાર આવ્યા. પહલી બાર આયે થે એકકી સાલમેં, દૂસરી બાર આયે થે ઉદ્ઘાટનકે ટાઈમ પર... દોપહરકો (કહા કિ) ૨૫૦૦૦ સંસ્થાકો દે દો. સંસ્થાકો ૨૫૦૦૦ દે દો. પહલે એકકી સાલમેં. ૩૫ સાલ હુએ. પણ આ માર્ગ.... અનુકૂલ બહોત બોલતે થે. પંડિત લોગોંકો ભી સમજના પડેગા. સ્વામીજી કહતે હૈં વો બરાબર સમજે નહીં હૈં ન. ..... આહાહા!

अजीव नहीं... યે પરિણામ હૈ (વહ) અજીવ નહીં. ઉસકા અર્થ હૈ કિ યે પરિણામમેં રાગ ભી નહીં ને અજીવ ભી નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? માર્ગ જરી ઝીણો છે પ્રભુ! પકડવા માટે બહુ ધ્યાન રાખવું જોઈએ. બહોત પ્રયત્ન ચાહિયે. આહાહા! દુનિયાને રાજી રાખવા વાત કરે,

રંજન લોકરંજન.... તારણસ્વામી કહતે હૈં ન કિ સારી દુનિયાકા લોકરંજન કરતે હૈં. જનરંજન. યહાં અષ્ટપાહુડમેં આયા હૈ. જનરંજન... લોગોંકો ઠીક કૈસે પડે. અરે! ઠીક ક્યા? (જો) હૈ વહ કહ ન? જનરંજન–દુનિયા રાજી હો, ઐસા કરો, દેશ સેવા કરો, એકબીજાને મદદ કરો, સાધર્મીને મદદ કરો. પણ યહાં કહતે હૈં કિ કોઈ મદદ-ફદદ કર સકતા નહીં. આહાહા! જડકી પર્યાય..... આહાહા! મુનિ–સચ્ચે સંત હૈં (ઉન્હેં) આહારપાણી દેતે હૈં, યે આહાર-પાણી દેનેકી ક્રિયા આત્મા કર સકતા નહીં. આહાહા! ઉસ સમય જો વિકલ્પ આયા... ઉસ સમય જ્ઞાની ભી આહાર દેતા હૈ, પણ વિકલ્પસે રહિત નિર્મલ પરિણામકા સ્વામી હૈ વહ. નિર્મલ પરિણામ ઉસસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. ક્રમબદ્ધસે નિર્મલ પરિણામ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. આહાહા! મૈં રાગ ભી નહીં ને મૈં આહાર મુનિકો દેતા હૂં (ઉસ ક્રિયાકા) ભી ધણી–સ્વામી નહીં. આહાહા! બહુ આકરી વાત છે.

આ લોકો આહીં કહે, શ્વેતામ્બરની જાત્રા કરેને આ શેત્રુંજયની. જાત્રા કરીને નીચે ઉતરે ને સાધુને આહાર આપે તો બહોત લાભ હોગા. સાધુ ગમે તેવા હોય એના. સાધુ ક્યાં હતા? શ્વેતામ્બરમેં સાધુ.... ગૃહીત મિથ્યાત્વ હૈ. આહાહા! કુંદકુંદાચાર્યને કહા ન? મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમેં આયા ન પંચમ અધ્યાયમેં? અન્ય મતમેં... અન્ય મતમેં ડાલા હૈ. શ્વેતામ્બર, સ્થાનકવાસી સબકો અન્ય મતમેં ડાલા હૈ. દુઃખ લાગે.... પણ સત્ય હૈ વો સત્ય હૈ. તેરે લાભકા કારણ તો યે હૈ. તુજે અનુકૂલ બોલે...... વિપરીત હો જાય, નરક ને નિગોદ મિલેગા. પ્રભુ! યે રંજન કરને જાયેગા, નરક, નિગોદ મિલેગા. આહાહા!

અહીં કહે છે, **जीव ही है, अजीव नहीं**. આ અનેકાંત. જીવ ભી હૈ પરિણામકા કર્તા ને અજીવ ભી પરિણામકા કર્તા હૈ (ઐસા હૈ નહીં). આહાહા! ખરેખર તો ક્રમબદ્ધકે નિર્ણયમેં જબ સમ્યગ્દર્શન હુઆ, ઉસ પરિણામકે કાલમેં રાગ હૈ, પણ ઉસ સમય રાગ સંબંધી અપના જ્ઞાન અપનેસે હોતા હૈ. રાગ હૈ તો જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસા ભી નહીં હૈ. આહાહા! યે અપને પરિણામકા કર્તા અજીવ નહીં. એટલે ક્યા કહતે હૈં? જો અપનેમેં જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાકા પરિણામ હુઆ, તો રાગકો જાના યે ભી નહીં. અપનેકો જાના હૈ પર્યાયમેં (અર્થાત્) રાગ સંબંધીકા જ્ઞાન અપના હૈ ઉસકો જાના હૈ. સમજમેં આયા? રાગ ભી અજીવ હૈ, તો અજીવકા જ્ઞાન યહાં હુઆ હૈ યે ભી વ્યવહાર કહનેમેં આયા હૈ. ઉસ સમયમેં અપની સ્વ-પરપ્રકાશક શક્તિસે અજીવ સંબંધી પરકા જ્ઞાન અપનેસે અપનેમેં હુઆ હૈ, પરકે કારણસે નહીં. રાગકા જ્ઞાન રાગ હૈ તો હુઆ, ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા?

अजीव नहीं... અજીવ પરિણામ નહીં. આહાહા! યે પરિણામકા કર્તા અજીવ નહીં. આહાહા! ભગવાન આત્મા..... યે ક્રમસર કહા (અર્થાત્) જો હોનેકા (હૈ વો) હોગા હી હોગા ઐસા જબ અકર્તાપના હો જાતા હૈ, તબ અકર્તાપનેકા જ્ઞાતા હો જાતા હૈ. જ્ઞાતા હોતે હી દ્રષ્ટિ જ્ઞાન પર જાતી હૈ. આહાહા! યે પરિણામમેં જો રાગકો જાનને(રૂપ) પરિણામ હુઆ તો રાગકે કારણસે જાનના હુઆ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? રાગકા ભી જ્ઞાન હુઆ ન? ભાવગુણ કહા ન? (પહલે) ભાવગુણકે કારણસે વિકૃતપને (પરિણામ) ષટ્કારકસે હોતે હૈં, પણ (દૂસરે)

ભાવગુણકે કારણસે વિકૃત રહિત ઉસકા પરિણામ હૈ. વો ભાવગુણ, હોનેવાલા હોગા યે દૂસરા (ગુણ) હૈ. એક ભાવગુણ હૈ ઉસમેં (હોનેવાલી) પર્યાય હોગી યે દૂસરા (ગુણ) હૈ અને એક ભાવ(ગુણકા કાર્ય) વિકૃતિ રહિત ભાવ હૈ. દો ભાવગુણ હૈં ૪૭ (શકિત)મેં. સમજમેં આયા? તો દૂસરા ભાવ(ગુણ) ઐસા હૈ કિ દ્રષ્ટિ જબ દ્રવ્ય ઉપર ગઈ ને ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હુઆ, તો રાગ હૈ તો રાગકા જ્ઞાન હુઆ ઐસા હૈ નહીં. રાગકા તો કર્તા(પના) આતા નહીં, પણ રાગકા જ્ઞાન હુઆ ઐસા ભી વ્યવહાર હૈ. યે અપને સ્વ-પરપ્રકાશકકા જ્ઞાન અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, યે રાગસે ને અજીવસે નહીં. વિશેષ કહેંગેં.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ સુદ ૧, મંગળવાર, તા. ૨૪-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૪

યે ૩૦૮ સે ૩૧૧ (ગાથા) હૈ. પહેલી લીટી ચાલી છે. તીન દિન ચલી, આજ ચૌથા દિન હૈ. ક્યા કહતે હૈં? ...... **प्रथम**... મુખ્ય બાત તો યહ હૈ કિ.... અમૃતચંદ્રાચાર્ય ઐસે કહતે હૈં... **तावत्** શબ્દ પડા હૈ. મુખ્ય બાત યહ હૈ કિ **जीव क्रमबद्ध ऐसे**... જીવ હૈ (ઉસકી) ક્રમબદ્ધપર્યાય હોતી હૈ. વો પરસોં નહીં કહા થા? કિ આત્મામેં ક્રમવર્તી ને અક્રમવર્તી ગુણ હૈ. યે કલ નહીં આયા થા. .... આત્મા જો વસ્તુ હૈ, ઉસમેં એક ક્રમવર્તી અને અક્રમવર્તી નામકા ગુણ હૈ. જબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરતે હૈં કિ જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી (હૈ વો) ક્રમસર હોગી, આગે-પીછે નહીં. પરસે નહીં, આગે-પીછે નહીં. આહાહા! તો ઉસમેં પુરુષાર્થ કહાં રહા? વો કહતે હૈં. ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરતે હી પર્યાયકા લક્ષ છૂટ જાતા હૈ ઔર જ્ઞાયકકા લક્ષ હોતા હૈ, તબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય (સચ્ચા) હોતા હૈ. ક્યોંકિ ક્રમબદ્ધ પર્યાયમેં હૈ. દ્રવ્યમેં કાંઈ ક્રમબદ્ધ હૈ નહીં. દ્રવ્યમેં ક્રમસર હોના ઔર અક્રમ હોના ઐસા ગુણ હૈ. સમજમેં આયા?

કલ તો થોડી યે બાત કી થી કિ ૩૮વી ગાથામેં ઐસા કહા હૈ કિ ક્રમ અને અક્રમ—દોનોં પર્યાયમેં હૈં. કહા થા? ક્યા? યે ક્રમ ને અક્રમ દૂસરી ચીજ હૈ. ક્રમ નામ એક સમયમેં એક ગતિ(કી પર્યાય) હોતી હૈ, દૂસરે કાલમેં દૂસરી ગતિ(કી પર્યાય હોતી હૈ), તો યે ગતિ ક્રમસર હૈ. પણ આત્મામેં યોગ, લેશ્યા, કષાય એક સમયમેં હૈં તો વો અક્રમ કહનેમેં આતા હૈ. પર્યાય અક્રમસર હોતી હૈ ઐસા હૈ નહીં, પર્યાય તો ક્રમબદ્ધ હી હોતી હૈ. આહાહા! પણ વો ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરને જાતે હૈં વહાં પર્યાય ઉપર લક્ષ નહીં રહતા. આહાહા! જ્ઞાયક સર્વજ્ઞસ્વભાવી મૈં હૂં.. સર્વજ્ઞસ્વભાવી હૂં. 'સર્વજ્ઞ' યે પ્રવચનસારમેં કહા હૈ કિ 'અસાધારણ જ્ઞાનકો કારણ ગ્રહકર' ઐસા સંસ્કૃત પાઠ હૈ. (ગાથા ૨૧).

જો અસાધારણ નામ સર્વજ્ઞસ્વભાવ આત્માકા હૈ યે અસાધારણ ગુણ હૈ, ઉસકો 'કારણપને ગ્રહકર' ઐસા પાઠ હૈ પ્રવચનસારમેં. અહીં તો યાદ આવે એ આવે... પાર ન મળે વસ્તુનો..... આહાહા! ઐસી ટીકા હૈ સંસ્કૃતમેં. 'જ્ઞાનકો કારણપને ગ્રહકર..' ઉસકા અર્થ કિ જબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરતે હૈં તો સર્વજ્ઞસ્વભાવકા કારણ ગ્રહણ કરકે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હોતા હૈ. અને સર્વજ્ઞસ્વભાવ જો અંદરમેં હૈ..... ઝીણી વાત છે પ્રભુ! વીતરાગ માર્ગ કોઈ અલૌકિક હૈ. આહાહા! એમાં આ દિગંબર સંતોની વાણી ક્યાંય છે નહીં. પણ ગંભીર બહોત હૈ. એક-એક શબ્દ ને એક-એક પદમેં ગંભીરતા બહોત હૈ. કહતે હૈં કિ (હર એક) સમયમેં ક્રમબદ્ધ હોતા હૈ તો હમારા (ઉસમેં) પુરુષાર્થ કહાં રહા?

વો કહા થા ૭૨કી સાલમેં. ૭૨કી સાલમેં. ૬૩ વર્ષ હુએ. ઉસ વક્ત ચર્ચા હુઈ થી સંપ્રદાયમેં. ઉસમેં થે ન હમ તો. હમ તો ..... સંપ્રદાયમેં આયે નહીં. હમ તો અંતરમેં સત્ય

(લગેગા) વો લેંગે. ઐસા પ્રશ્ન ઊઠા ૭૨મેં કિ કેવલજ્ઞાનીને દેખા ઐસા હોગા. અપને ક્યા પુરુષાર્થ કર સકે? ભગવાનને જબ દેખા (હોગા) તબ પુરુષાર્થ હોગા. હમ પુરુષાર્થ કૈસે કર સકે? ઐસા પ્રશ્ન દો વર્ષ ચલા (સંવત) ૭૦ ઔર ૭૧. નયી નયી દીક્ષા થી. ૨૩-૨૪ વર્ષમેં દીક્ષા લી થી. દોઢ વર્ષ પછી, ૨૫ વર્ષકી ઉંમરમેં યે ચર્ચા પ્રગટ કી. તબ તક બોલે નહીં હમ. સુનતે થે. એક ગુરુભાઈ થા વો વારંવાર ઐસા કહા કરે. મૈંને ઐસા કહા... ભાઈને બતાવ્યું હતું ત્યાં રામજીભાઈને. સરવા. વિંછીયાથી પાળિયાદ જતા સરવા છે. ૭૨ની વાત છે. ૭૨. ૬૩ વર્ષ હુએ. ૬૦ ઔર ૩. તુમ્હારે જન્મ પહલે. ૪૪ + ૧૯ વર્ષ હુએ.

ઐસા પ્રશ્ન નિકલા તો કહા, પ્રભુ! તુમ કહતે હો વો બાત મુજકો નહીં બૈઠતી. ક્યોં? કેવલીને દેખા ઐસા હોગા, ઇતની બાત તો બરાબર હૈ. પણ પુરુષાર્થ ક્યા કરે? તો હમ તો કહતે હૈં કિ કેવલી જગતમેં હૈં... ઈસ જગતમેં એક સમયકી જ્ઞાનકી પર્યાયમેં તીન કાલ તીન લોક જાનનેવાલે હૈં ઐસે અનંત સિદ્ધ હૈં, લાખો કેવલી હૈં, મહાવિદેહમેં વીસ તીર્થંકર હૈં. કેવલજ્ઞાની હૈં, એક સમયમેં તીન કાલ તીન લોકકો જાનનેવાલી પર્યાયકી સત્તા હૈ, તો ઈસ સત્તાકા સ્વીકાર હૈ પહલે? પીછે ઉસને દેખા ઐસા હોગા. યે ૭૨કી બાત હૈ. ૬૩ વર્ષ પહલેકી. પૂર્વકા સંસ્કાર થા ન.

ખરેખર યે બાત તો ૮૦ ગાથામેં ચલતી હૈ. ૮૦-૮૧-૮૨ ગાથામેં પ્રવચનસારમેં. યે (પ્રવચનસાર) તો હાથમેં ભી નહીં આયા થા ૭૨મેં. ૭૮મેં (હાથમેં) આયા. પણ બાત વહી અંદરસે આયી. ૮૦-૮૧-૮૨ ગાથા હૈ ન પ્રવચનસાર. **जो जाणदि अरिहंतं दव्वत्तगुणत्तपज्जयत्तेहिं...** જો કોઈ અરિહંતકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય જાને **सो जाणदि अप्पाणं...** અરિહંતકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય તો પરદ્રવ્ય હૈ. પરદ્રવ્યકો જાનના..... યહાં તો કહા હૈ કિ પરદ્રવ્યકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય જાનના યે તો વિકલ્પ હૈ. અરે! યે તો વિકલ્પ હૈ, પણ અપને આત્માકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય—તીનકા વિચાર કરના વો ભી વિકલ્પ હૈ. (પરમ) આવશ્યક અધિકાર, નિયમસાર. સબ આધાર દેને જાવે તો દેર લગે. નિયમસાર, આવશ્યક અધિકારમેં ઐસા લિયા હૈ કિ ભગવાનકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય તો પરદ્રવ્ય હૈ. ભગવાન તો ઐસે કહતે હૈં કિ પરદ્રવ્યકા વિચાર કરેગા તો તેરી દુર્ગતિ હોગી. મોક્ષપાહુડમેં ૧૬મી ગાથામેં ઐસા કહા.

ભગવાનને ઐસે કહા, કુંદકુંદાચાર્યને ઐસે કહા કિ હમારા લક્ષ કરેગા તો તુજે રાગ હોગા ઔર તેરી દુર્ગતિ નામ ચૈતન્યકી ગતિ નહીં હોગી. યહાં તો ઐસે કહા, **जो जाणदि अरिहंतं दव्वत्तगुणत्तपज्जयत्तेहिं, सो जाणदि अप्पाणं....** ઐસા ક્યોં કહા? વો તો નિમિત્તસે કથન કિયા. કિ સર્વજ્ઞકી પર્યાય એક સમયમેં પૂર્ણ ત્રિકાલ (જાનતી) હૈ, તો યે પર્યાય નિકલી કહાંસે? વો સર્વજ્ઞશક્તિમેંસે નિકલી હૈ. સર્વજ્ઞ જો ગુણ હૈ ન અંદર? ૪૭ શક્તિમાં છે. યે સર્વજ્ઞ(ગુણ)મેંસે વો સર્વજ્ઞ પર્યાય નિકલી હૈ. અરિહંતકે દ્રવ્ય-ગુણ ને પર્યાયકા નિર્ણય કરને જાતે હૈં, તો અપને દ્રવ્યમેં સર્વજ્ઞશક્તિ હૈ ઉસકા નિર્ણય હોતા હૈ, તબ ઉસકો ક્રમબદ્ધ ને અરિહંતકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય વ્યવહારસે જાનનેમેં આયે. સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભગવાન!

ક્રમબદ્ધ હોતા (હૈ અર્થાત્) જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી (હૈ વો) હોગી. આગે-પીછે નહીં, પરસે તો નહીં, પરદ્રવ્યસે તો નહીં. નિશ્ચયસે તો યહાં યહ લિયા હૈ કિ ક્રમબદ્ધકા જબ નિર્ણય હોતા હૈ તો અરિહંતકે કેવલજ્ઞાનકા તો નિર્ણય ઉસકો હુઆ, વો તો પર હૈ, પણ અપના નિર્ણય હુઆ કિ મૈં સર્વજ્ઞસ્વભાવી હૂં. આહાહા! મેરી ચીજ હી સર્વજ્ઞસ્વભાવી હૈ. અને સર્વજ્ઞસ્વભાવ ન હો તો પર્યાયમેં સર્વજ્ઞપના આયેગા કહાંસે? સમજમેં આયા? તો સર્વજ્ઞસ્વભાવકા જબ નિર્ણય કરતે હૈં તબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય આ ગયા, તબ ઉસકો પુરુષાર્થ આ ગયા. કેવલીને દેખા ઐસા હોગા, તો પહલે કેવલીકી શ્રદ્ધા (હૈ)? અને કેવલીકી શ્રદ્ધાસે પહલે અપના સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ ઉસકી શ્રદ્ધા (હૈ)? આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ! આ તો પ્રભુના વિરહ પડ્યા ને આવી પડ્યા બાપા! આહાહા! આ વાત ક્યાંથી ક્યારે કઈ આવે છે? એ પણ.... અંતરથી આવે છે. તૈયાર ગોખી રાખી છે એમ નથી. કલ ક્યા આયા થા ઉસકા ભી ખ્યાલ નહીં હૈ. કલ આયા થા વ્યાખ્યાનમેં વો સારી જીંદગીમેં નહીં કહા ઐસા આયા થા. આહાહા! તબ ક્યા આયા થા યે ભી (યાદ નહીં). (શ્રોતાઃ અંતર સે આતી હૈ...) આહાહા! અંદરસે આતી હૈ બાત.

યહાં કહતે હૈં કિ ક્રમવર્તી ને અક્રમવર્તી નામકા અંદર ગુણ હૈ, તો સર્વજ્ઞસ્વભાવકા જબ નિર્ણય કરતે હૈં તબ દ્રવ્યકા નિર્ણય કરનેમેં ક્રમવર્તી ને અક્રમવર્તી નામકે ગુણકા નિર્ણય ભી સાથમેં આ ગયા. થોડી ઝીણી વાત છે ભાઈ! સમજમેં આયા? જૈસે સર્વજ્ઞ જગતમેં હૈં (ઔર) ઉન્હોંને દેખા ઐસા હોગા, તો યે સર્વજ્ઞપર્યાય આયી કહાંસે? વો સર્વજ્ઞશક્તિમેંસે આયી. **अप्पाणं जाणहि..** હૈ ન? મૈં ભી સર્વજ્ઞશક્તિવાન હૂં, મેરા સ્વભાવ હી સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ. કોઈ એક ચીજકા કરના વો તો હૈ નહીં, પણ ઉસકો જાને બિના રહે ઐસા (સ્વભાવ) નહીં. તીન કાલ, તીન લોકકે દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય હૈં યે એક પર્યાયમેં જાનનેકી મેરી તાકાત હૈ, યે પર્યાય સર્વજ્ઞસ્વભાવમેંસે આતી હૈ. કપૂરચંદજી! બહુ ઝીણી વાત છે ભગવાન! આહાહા!

તો ઐસા જબ નિર્ણય કરને જાતે હૈં, તો યે ક્રમવર્તી–ક્રમબદ્ધમેં જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ (વો હોગી).... ઉસે તો ન બૈઠી. બડી ચર્ચા હુઈ થી વર્ણીજીકે સાથ. ૧૩કી સાલ. યે બાત ન બૈઠી. (ઉન્હોંને કહા), એક પીછે એક હોગી, પણ યહી હોગી ઐસા નહીં. અહીં કીધું કે જો (હોનેવાલી હૈ) વહી હોગી. આગે-પીછેકા કોઈ પ્રશ્ન હી નહીં, ઈસકે પીછે યહી આયેગી ઐસા હી હૈ. (ઉનકા કહના થા કિ એકકે પીછે દૂસરી) આયેગી, પણ ઈસકે પીછે યહી આયેગી ઐસા નહીં. કીધું, નહીં, ઈસકે પીછે યહી આયેગી ઐસા નિયમ હૈ. યે તો ૧૩કી સાલકી બાત હૈ. તુમ થે કિ નહીં? નહીં થે. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં કિ **क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे... अपने परिणामोंसे...** આહાહા! એક બાજુ ઐસે કહે કિ પર્યાય દ્રવ્યમેં હૈ નહીં ઔર દ્રવ્ય પર્યાયમેં આતા નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! ક્યોંકિ દો ચીજ હૈ, અસ્તિત્વ હૈ. પર્યાયકા અસ્તિત્વ હૈ, દ્રવ્યકા અસ્તિત્વ હૈ. અસ્તિત્વકો હેતુ નહીં હોતા. હૈ, ઉસકા હેતુ નહીં. ચાહે તો દ્રવ્ય હો, ચાહે તો ગુણ હો, ચાહે તો પર્યાય હો, હૈ સત્.... બંધ અધિકારમેં હૈ સમયસારમેં. અહેતુક. પર્યાય અહેતુક હૈ. યે તો ઠીક,

પણ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેસે જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ—દ્રવ્યકા લક્ષ (કરનેસે) જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ—નિશ્ચયસે યે પર્યાયકો દ્રવ્યકી-ધ્રુવકી ભી અપેક્ષા નહીં. ક્યોંકિ જો પર્યાય હૈ યે સત્ હૈ. સત્ કો હેતુ નહીં. આહાહા! ઉસકા-ધ્રુવકા હેતુ નહીં ઉસકો (-પર્યાયકો). બહુ ઝીણી વાત છે. આહાહા!

તો યે પરિણામ અપનેસે.... એક બાજુ ઐસા કહે કિ ઉસ પરિણામકો ધ્રુવકી અપેક્ષા નહીં હૈ. યહાં કહે કિ ક્રમબદ્ધ અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા.... સમજમેં આયા? દ્રવ્યકી-જ્ઞાયકકી દ્રષ્ટિ હુઈ તો જો નિર્મલ પરિણામ ઉત્પન્ન હુઆ, વિકારકી યહાં બાત નહીં. વિકાર પરિણામમેં આતા હૈ.... વો કલ કહા થા. ભાવ નામકા એક ગુણ હૈ આત્મામેં.... ભાવ નામકે દો ગુણ હૈં. આત્મામેં ભાવ નામકે દો ગુણ હૈં. ૪૭ શક્તિમેં હૈ. એક ભાવગુણકા ઐસા અર્થ હૈ કિ જો સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી હૈ યે ભાવગુણકે કારણસે હોગી. (ભાવ)ગુણકે કારણસે હોગી. યે ગુણકા અનંત ગુણમેં રૂપ હૈ, તો અનંત ગુણમેં ભી જો સમયમેં જો પર્યાય હોગી વહ ભાવગુણકે કારણસે (હોગી) ઔર ભાવગુણકા અનંત ગુણમેં રૂપ હૈ વહ અનંત ગુણકે (અપને) કારણસે હૈ. આહાહા! જો સમયમેં જો પર્યાય અનંત ગુણકી હોનેવાલી હૈ....

યહાં યે શબ્દ હૈ કિ **अपने परिणामोंसे**... 'પરિણામસે' ઐસે નહીં કહા, 'પરિણામોંસે'. અનંત લિયે હૈં. હૈ? બહુવચન હૈ. પહલી લીટીમેં. આ તો ગંભીર વાત બાપુ! દિગંબર સંતોની વાત કોઈ અલૌકિક છે. યહાં તો 'ક્રમબદ્ધ' એક શબ્દ લિયા હૈ.

શ્રોતા : ક્રમબદ્ધ શબ્દ જ અલૌકિક છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : અલૌકિક હૈ. આહાહા! અને ક્રમબદ્ધકા જિસકો નિર્ણય હુઆ, ઉસકો સર્વજ્ઞસ્વભાવી પ્રભુકા નિર્ણય હુઆ. મૈંને તો ઉસ વક્ત હી કહા થા ૭૨કી સાલમેં. વો કહે કિ ભગવાનને દેખા તબ ભવ હોગા, ઇતને ભવ હોંગે. સુનો! બાહરસે કહતે થે. ગુરુ તો સુનતે થે.. ગુરુ સુનતે થે. ગુરુ બોલતે નહીં થે. ગુરુભાઈ થા વો કડક થા, બહુ આકરા કષાયી.

કહા, ભગવાનકા જ્ઞાન (હુઆ) ઔર અપને સર્વજ્ઞસ્વભાવકા નિર્ણય હુઆ, ઉસકે કેવલજ્ઞાનીને ભવ દેખે હી નહીં હૈ. સમજમેં આયા? ભવ હૈ હી નહીં. દો-ચાર ભવ હો, કદાચિત્ એક-દો હો, વહ જ્ઞાનકા જ્ઞેય હૈ. ૭૨મેં કહા થા. ૬૩ વર્ષ પહલે. વહાંકી (-મહાવિદેહકી) બાત થી ન. ભગવાન ત્રણ લોકના નાથ પાસે હતા. યે તો (પીડા) સહન નહીં હુઈ તો જન્મ (લેકર) આ ગયે હૈં. વહાં કહા કિ સર્વજ્ઞ જગતમેં હૈં ઐસી સત્તાકા જબ સ્વીકાર કરને જાતા હૈ તો ઉસકા લક્ષ પર્યાય ઉપર નહીં રહતા, ઉસકા લક્ષ ગુણ-ગુણી ભેદ ઉપર નહીં રહતા, ઉસકા લક્ષ દ્રવ્ય ઉપર જાતા હૈ-અભેદ પર જાતા હૈ તબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય સચ્ચા હોતા હૈ. તો કેવલજ્ઞાનીને દેખા (ઐસા) હોગા (ઐસી) કેવલજ્ઞાનકી સત્તાકા સ્વીકાર કિયા (ઔર) અપની સત્તાકા સ્વીકાર કિયા, વહાં પુરુષાર્થ આ ગયા. સમજમેં આ ગયા? આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ! દૂસરી બાત. યે ક્રમ ને અક્રમ ગુણ હૈ ઉસમેં તો ક્રમસર-ક્રમબદ્ધ હી પર્યાય હોગી. યે ગુણકા ધરનેવાલા ગુણી પ્રભુ હૈ, ઉસ ગુણીકી જબ દ્રષ્ટિ હોતી હૈ તો ક્રમવર્તી ગુણકે કારણસે જો ક્રમબદ્ધ આનેવાલી

પર્યાય હૈ વો હી હોગી. સમજમેં આયા? ઝીણું પડે થોડું, પણ ધીમેથી પચાવવું. ભાઈ! ઝીણું પડે થોડું.

પીછે દૂસરી બાત. પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ યાની એક પરિણામ નહીં હૈ. આજે સવારમાં પ્રશ્ન કર્યો હતો કોઈ ભાઈએ. એક સમયમેં એક હી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ? કીધું, એક ગુણકી એક, પણ (સબ મિલકર) અનંતી. 'પરિણામોં' લિયા હૈ ન? તો અનંત ગુણોંકે પરિણામ ઉત્પન્ન હોતે હૈં એક સમયમેં. દ્રવ્યમેં અનંત ગુણ હૈં ઔર દ્રવ્યકી જબ દ્રષ્ટિ હુઈ તો અનંત ગુણ જિતની સંખ્યામેં હૈં કિ પાર નહીં. આહાહા! આકાશના પ્રદેશનો અંત નથી. અલોકકા અંત કહાં આયેગા? કહીં અંત નહીં. અંત કહાં? લોકકા અંત હૈ, અલોકકા અંત કહાં? દસો દિશામેં આકાશ કહાં પૂરા હુઆ? કહીં અંત નહીં.. અંત નહીં.. અંત નહીં.. અંત નહીં.. યે ક્યા હૈ? આહાહા! ભાઈ! એકવાર નાસ્તિક વિચાર કરે તો ઉસે અસ્તિકી શ્રદ્ધા હો જાતી હૈ. કિ આકાશકે પીછે ક્યા હૈ?

એકવાર વાત ચાલી હતી. ઓલા જામનગરના દીવાન હતાને. દીવાન મહેરબાનજી. એની દીકરો હતો, એ મારી પાસે આવ્યો હતો ૯૧માં. ૯૧માં અહીં આવવું હતુંને ત્યારે. એ અને એક ડોક્ટર. બેય આવ્યા હતા. ભઈ! જુઓ! ...... ધુવાણ ગામ હૈ. ઈતના વિચાર તો કરો, દૂસરા બાજુમેં રખો. યે (આકાશ) ચીજ હૈ વહ કહા તક હૈ? અનંત.. અનંત.. અનંત.. અનંત.. જોજન આગે જાયેં. યે ચીજ અનંત.. અનંત.. અનંત.. જોજનમેં નહીં તો પીછે ક્યા હૈ? અને પીછે હૈ તો ઉસકા અંત કહાં? આહાહા! અંદર માથું ફરી જાય એવું છે. માથું એટલે દ્રષ્ટિ. આકાશકે પ્રદેશકા અંત કહા? છેલ્લો છેડો. છેલ્લા આકાશકા પ્રદેશ કહાં? 'છેલ્લા'કો ક્યા કહતે હૈં? લોકકે બાહર આખિરકા આકાશકા પ્રદેશ કહાં? આખરી હૈ હી નહીં. જિતને પ્રદેશ હૈં ઉસસે અનંત ગુને તો એક આત્મામેં ગુણ હૈં. આહાહા! યે અનંત ગુણકે પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, ઐસે કહા. એક ગુણકી પર્યાય નહીં. આહાહા!

શ્રદ્ધાકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, આનંદકી પર્યાય હોતી હૈ, અરે! જિતને અનંત ગુણ હૈં ઉન સબકે વ્યક્ત–પ્રગટ પરિણામ ઉત્પન્ન હોતે હૈં. આહાહા! સમજમેં આયા? જિતની ગુણકી સંખ્યા હૈ... દ્રવ્ય ઉપર દ્રષ્ટિ જાનેસે, જિતને ગુણ હૈં સંખ્યામેં ઉન સબ ગુણકા એક અંશ વ્યક્ત–પ્રગટ હોતા હૈ. સમ્યગ્દર્શનમેં અકેલા સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ ઐસા નહીં. સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાયમેં આનંદકા અંશ, વીર્યકા અંશ... જો આત્મામેં વીર્ય ગુણ હૈ, યે વીર્યગુણકા કાર્ય યહ હૈ કિ સ્વરૂપકી રચના કરના. શુભ ને અશુભ રાગકી રચના કરના યે વીર્યગુણકા કાર્ય નહીં. સમજમેં આયા? અપનેમેં એક વીર્યગુણ હૈ–પુરુષાર્થ નામકા એક ગુણ હૈ. યે ગુણકા કાર્ય ક્યા? એ ૪૭ શક્તિમાં છે. સ્વરૂપની રચના. જબ દ્રવ્યકી અંતર્મુખ દ્રષ્ટિ હુઈ તો જિતને અનંત ગુણ હૈં ઉનકી પ્રગટ અવસ્થાકી રચના કરતા હૈ યે વીર્યકા કાર્ય હૈ. આહાહા! પુરુષાર્થસે હોતા હૈ ઐસે કહના હૈ. યે પર્યાય ભી ક્રમબદ્ધમેં આતી હૈ, પણ પુરુષાર્થસે હોતી હૈ. સમજમેં આયા?

વીર્યગુણ હૈ ન અંદર? વીર્યગુણ અનંતી પર્યાયકી રચના કરતા હૈ, તો પુરુષાર્થ આયા કિ નહીં? વો સમય જો રાગ આયા હૈ.... યે આત્મામેં ઐસા એક ભાવગુણ હૈ કિ ષટ્કારકરૂપસે વિકૃત પરિણતિ હોતી હૈ ઉસસે રહિત હોના ઐસા ભાવગુણ હૈ. ૪૭ ગુણમેં હૈ. આહાહા! આવી વાતું હવે આમાં... ષટ્કારકરૂપસે વિકૃતિ હોતી હૈ પર્યાયમેં, ઉસ પર્યાયસે રહિત... ભાવ નામકા ગુણ હૈ તો (વિકારસે) રહિતપને ઉસકા પરિણમન હોતા હૈ, સહિતપને નહીં. યે ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં દ્રવ્યકા નિર્ણય હોતા હૈ, તો દ્રવ્યમેં એક ઐસા વીર્યગુણ હૈ કિ જો નિર્મલસ્વરૂપકી રચના કરે. રાગકી (રચના) કરે ઐસા ઉસમેં હૈ હી નહીં. આહાહા! હા, રાગ આતા હૈ, તો રાગ સંબંધી યહાં જ્ઞાન કરતી હૈ જ્ઞાન(પર્યાય). યે રાગ હૈ તો ઉસકા જ્ઞાન કરતા હૈ ઐસા ભી નહીં. યે જ્ઞાનકી પર્યાય સ્વકા જ્ઞાન ઔર પરકા જ્ઞાન કરતી હૈ. પર હૈ તો પરકા જ્ઞાન કરતી હૈ ઐસા ભી નહીં. યે જ્ઞાનકી પર્યાય અપને સ્વ-પરપ્રકાશક સામર્થ્યસે પ્રગટ હોતી હૈ. રાગ હો, પણ રાગ હૈ તો યહાં રાગકા જ્ઞાન હુઆ ઐસા હૈ નહીં.

અપને જ્ઞાનકી પર્યાયમેં સ્વ-પરપ્રકાશકી તાકાત હોનેસે.... અનંતી પર્યાયમેં દરેક પર્યાયમેં વીર્યકી રચના હૈ. આહાહા! યે અનંત પરિણામ અપને પુરુષાર્થસે પ્રગટ હોતે હૈં ઔર જો પરિણામોંસે (દ્રવ્ય) ઉત્પન્ન હોતા હૈ વે નિર્મલ હૈં. મલિનકી બાત યહાં હૈ નહીં. આહાહા! અને જો સમયમેં જો રાગ હૈ ઉસ સંબંધીકા જ્ઞાન અપનેસે અપને કારણસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. રાગ હૈ તો રાગકા જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસા ભી નહીં. ઐસા કહા ન? **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ**... રાગ યે અપના પરિણામ હૈ નહીં. આહાહા! રાગ, દયા, દાન આદિ અપને સ્વભાવકા પરિણમન હૈ નહીં. ક્યોં? કિ આત્મામેં જિતને ગુણ હૈં ઉસમેં વિકૃતિ કર સકે ઐસા કોઈ ગુણ નહીં. અનંત ગુણ પવિત્રતાકી પરિણતિ કર સકે ઐસે ગુણ હૈં. વિકૃતિ કર સકે ઐસા કોઈ ગુણ હી નહીં અનંતમેં. આહાહા! વિકૃતિ તો હોતી હૈ, યે પર્યાયદ્રષ્ટિસે નિમિત્તકે વશ હોકર હોતી હૈ. ઉસકા ભી જ્ઞાનીકો.... ક્રમબદ્ધકા જબ નિર્ણય હુઆ તબ રાગકા જ્ઞાન, રાગ હુઆ તો રાગ સંબંધી જ્ઞાન હુઆ ઐસા ભી નહીં હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे... દેખો! અનંત અપને નિર્મલ પરિણામોંસે.... જિતને ગુણ હૈં ઉતની અનંત પર્યાય આયી. એક ગુણકી એક, પણ અનંત ગુણકી અનંત પર્યાય એક સમયમેં હુઈ. સમ્યગ્દર્શન જહાં હુઆ, ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હુઆ, સર્વજ્ઞગુણકા નિર્ણય હુઆ, સર્વદર્શી, સર્વજ્ઞગુણકા ધરનેવાલા દ્રવ્યકા નિર્ણય હુઆ, તો અનંત અનંત જિતને ગુણ હૈં સબમેં નિર્મલપને પરિણામ ઉત્પન્ન હોતે હૈં. આહાહા! ઝીણું બહુ ભાઈ! સમજાય એટલું સમજવું બાપુ! આ તો પરમાત્મા ત્રણ લોકના નાથ એના ઘરની વાતું છે. એના પેટની વાતું છે આ તો. આહાહા!

શ્રોતા : ..... રચના કરતા હૈ તો પુરુષાર્થ સિદ્ધ હો ગયા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : પુરુષાર્થ હૈ સાથમેં. પુરુષાર્થ બિના કોઈ પર્યાય હી હોતી નહીં. ક્યોંકિ વીર્યગુણ જો હૈ, ઉસ વીર્યગુણકા અનંત ગુણમેં રૂપ હૈ. તો અનંત ગુણમેં ભી વીર્યશક્તિ.. વીર્ય નામકી શક્તિકા રૂપ હૈ. જબ દ્રવ્ય ઉપર દ્રષ્ટિ હુઈ, તો અનંત ગુણમેં વીર્યસે પર્યાય પ્રગટ

હોતી હૈ. ભગવાનને દેખા ઐસા હોગા ઐસા નિર્ણય જબ હુઆ, તબ અપનેમેં અનંતી પર્યાય પુરુષાર્થસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! ડાહ્યાભાઈ!

બીજી વાત. યે **परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ**... પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસ વક્ત રાગ, અજીવ આદિ સારી બાહ્ય ચીજ હો, પણ ઉસ સંબંધીકા અપના જ્ઞાન અપનેસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. યે ચીજકો દેખતે હૈં યા ચીજકો જાનતે હૈં ઐસા નહીં. પરચીજકો દેખતા-જાનતા હૈ ઐસા હૈ નહીં, યે તો અપનેકો હી દેખતા-જાનતા હૈ. ક્યોંકિ પરમેં ઔર અપની પર્યાયમેં અત્યંત અભાવ હૈ. દોનોંમેં અત્યંત અભાવ હૈ, તો યે પર્યાય ઉસકો દેખતી હૈ યહ કહના તો વ્યવહારસે કથન હૈ, અસદ્ભૂત વ્યવહારનયકા કથન હૈ. ઉસ સંબંધી... લોકાલોક ને અપને દ્રવ્ય સંબંધી જો અપની (જ્ઞાન)પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, યે અપને સામર્થ્યસે અપને કારણસે ઉત્પન્ન હુઈ હૈ. લોકાલોક હૈ તો ઉત્પન્ન હુઈ ઐસા ભી નહીં હૈ. આહાહા! હવે આટલે બધે જાવું કઠણ પડે બાપુ! પણ માર્ગ તો આ છે. આહાહા!

अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ... દૂસરેકે પરિણામકો જીવ ન કહા. પર્યાય દ્રવ્યમેં જાતી નહીં ઔર દ્રવ્ય પર્યાયમેં આતા નહીં. યહાં યે કહા કિ પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ જીવદ્રવ્ય હી હૈ. સમજમેં આયા? યે અનંત ગુણકા પરિણમન... આહાહા! જહાં ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરને જાતે હૈં તો જ્ઞાયકસ્વભાવ પર.... 'અકર્તાપના..' ઉપર યે શબ્દ હૈ. જુઓ! ઉપર. **आत्माका अकर्तृत्व द्रष्टांतपूर्वक कहते है**... અકર્તૃત્વ (શબ્દ) હૈ ગાથા ઉપર. અકર્તૃત્વ સિદ્ધ કરના હૈ. ક્રમબદ્ધમેં પરકી પર્યાયકા કર્તાપના હૈ નહીં, જ્ઞાતાપના સિદ્ધ કરના હૈ. અકર્તૃત્વ સિદ્ધ કરના હૈ ઉસકા અર્થ, અસ્તિસે જ્ઞાતાપના સિદ્ધ કરના હૈ. આહાહા! જ્ઞાતાપના જો સિદ્ધ હુઆ, તબ રાગકા ભી કર્તા નહીં ઔર રાગસે જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસા ભી નહીં. આહાહા! આવી વાત છે ભાઈ! સમજમેં આયા?

યે અનંત શુદ્ધ પરિણામોંસે... **अपने परिणामोंसे** ઐસા શબ્દ કહા ન? પરકા પરિણામ નહીં, રાગકા ભી નહીં. **अपने परिणामोंसे**... અપને ગુણ અનંત હૈં ઉસકી પવિત્ર પરિણતિ હો યે અપને પરિણામ હૈં. વ્યવહાર રત્નત્રય હૈ યે અપના પરિણામ નહીં અને વ્યવહાર રત્નત્રય હૈ તબ ઉસકા જ્ઞાન યહાં હુઆ, યે વ્યવહારકા રાગ હૈ તો યહાં (જ્ઞાન) હુઆ ઐસા ભી નહીં. અપને જ્ઞાનકી પર્યાય ઇતની સામર્થ્યવાલી હૈ કિ પરકી અપેક્ષા રખે બિના સ્વ-પરકો જાનનેકા પરિણમન અપનેસે હોતા હૈ. ઝીણી વાતું બહુ બાપુ! આહાહા!

अपने परिणामोंसे... આહાહા! એક કોર કહે કિ પર્યાય દ્રવ્યકી નહીં. આહાહા! પર્યાય પર્યાયકી હૈ. ન્યાયગ્રંથમેં ભી આતા હૈ. આપ્તમીમાંસા. ધર્મી ને ધર્મ—દો ભિન્ન હૈં. ધર્મી (હૈ વહ) ધર્મ નહીં અને ધર્મ (હૈ વહ) ધર્મી નહીં. આહાહા! આપ્તમીમાંસા ન્યાયગ્રંથ હૈ, ઉસમેં ભી ઐસા આયા હૈ. .... હૈ યે પરિણામ હી જીવ હૈ. આહાહા! હૈ? બાપુ! વીતરાગમાર્ગ એ કંઈ હળદરના ગાંઠે ગાંધી થઈ જાય એવું નથી. યે તો બડી ગંભીર ચીજ હૈ. આહાહા! થોડા શાસ્ત્ર

પઢા–ભણ્યા એટલે જ્ઞાન હો ગયા, ઐસા હૈ નહીં ભાઈ! ભગવાન આત્માકા જ્ઞાન હો તો (સચ્ચા) જ્ઞાન હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

अपने परिणामोंसे... એક વાત. 'પરિણામોંસે' (કહનેમેં) અનંત પરિણામ લિયે. બહુવચન. **उत्पन्न होता हुआ... उत्पन्न होता हुआ जीव ही है**... યે જીવદ્રવ્ય હી હૈ. યે પર્યાય જીવકી હૈ તો જીવદ્રવ્ય હી હૈ. આહાહા! આવી વાત છે. અરે પ્રભુ! આત્મામેં તાકાત હૈ, એક ક્ષણમેં કેવલજ્ઞાન લેનેકી તાકાત હૈ. ઉસકો ઐસી બાત સમજમેં ન આવે ઐસા કલંક નહીં લગાના. આહાહા! એ કલંક છે. અપનેકો નહીં જાન સકતા ઐસી બાત ન કહના, પ્રભુ! કેવલજ્ઞાન સારા ત્રણ કાળ ત્રણ લોકકો જાને ઐસી પર્યાય એક ક્ષણમેં પ્રગટ હોતી હૈ–એક સમયમેં પ્રગટ હોતી હૈ. આહાહા! અપને સામર્થ્યસે દ્રવ્યકા લક્ષ કરનેસે કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા હૈ યે મોક્ષ હૈ. યે મોક્ષકે માર્ગસે મોક્ષ ઉત્પન્ન હુઆ ઐસા ભી નહીં. સમજમેં આયા? મોક્ષ તો અભાવ હૈ–વ્યય હૈ અને વ્યયકી અપેક્ષા ઉત્પાદકો હૈ નહીં. આહાહા! યે ઉત્પાદ ઉત્પાદસે (હુઆ). બહુત કહો તો દ્રવ્યકે આશ્રયસે ઉત્પન્ન હુઆ ઐસા કહનેમેં આતા હૈ. યે મોક્ષમાર્ગકા તો વ્યય–અભાવ હો જાતા હૈ. વરના કેવલજ્ઞાન મોક્ષપર્યાય હૈ વો ભાવવાલી હૈ. યે ભાવ ઉત્પન્ન કહાંસે હુઆ? કિ દ્રવ્યમેંસે ઉત્પન્ન હુઆ, ઐસા એક અપેક્ષાસે કહનેમેં આતા હૈ. દ્રવ્ય કર્તા ને પર્યાય કર્મ, યે ભી ઉપચારસે કથન હૈ. આહાહા!

કલશટીકામેં આતા હૈ. કલશટીકા હૈ ન? આ કળશ છે ને? કલશટીકા હૈ ન? અમૃતચંદ્રાચાર્ય. ઉસમેં ઐસા આતા હૈ. નિર્મલ પરિણામ અપના કાર્ય ને આત્મા કર્તા, યે ભી ઉપચારસે (કથન) હૈ. આહાહા! અરે ભગવાન! તેરી બલિહારી તો અંદર હૈ, તુમ તો ભગવાન હો. ચૈતન્ય હીરલા તેરે હીરેકી કિંમત કહાં? આહાહા! 'બડા બડાઈ બોલે નહીં, બડા ન બોલે બોલ, હીરા મુખસે ના કહે, લાખ હમારા મોલ' એમ કહે છે. ઐસે ભગવાન (આત્મા)કી કિંમત કરને નહીં જાના, બાપુ! યે તો કિંમત બિનાકી ચીજ હૈ. યે તો મહા ચીજ હૈ. આહાહા! બાપુ! યે કોઈ સાધારણ ચીજ નહીં. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન કોઈ સાધારણ ચીજ નહીં. એના વિના બધું લઈ લે, વ્રત લઈ લો, પડિમા લઈ લો—યે સબ ધૂળ હૈ. આહાહા! મૂળ ચીજના જ્યાં ઠેકાણા છે નહીં, ઉસમેં વ્રત ને તપ ને પૂજા, પડિમા ને ભક્તિ આયી કહાંસે? યે સબ તો રાગ હૈ. યે ધર્મકા કારણ હૈ (ઐસા માનના) યે તો મિથ્યાત્વ હૈ. આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ!

આહીં કહે છે, આહાહા! **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ**... આહાહા! જીવ હૈ ઐસા ભી નહીં કહા. **जीव ही है**... સંસ્કૃતમેં હૈ **जीव एव**. સંસ્કૃતમેં હૈ **जीव एव**. જીવ જ. પ્રભુ! તુમ કહતે થે કિ પરિણામમેં દ્રવ્ય નહીં આતા (ઔર) તુમ તો પરિણામકો દ્રવ્ય કહતે હો. ભાઈ! પરસે જુદા ને અપને પરિણામસે અભિન્ન હૈ. અભિન્નકા અર્થ, પરિણામ દ્રવ્યમેં એકમેક હોતા હૈ ઐસા નહીં. અભિન્નકા અર્થ, પરિણામ પરિણામીમેં અભેદ હોતા હૈ–એકમેક હોતા હૈ ઐસા નહીં. વો (પરિણામ સ્વ)સન્મુખ હુઆ તો પરસે વિમુખતા હો ગઈ, તો પરિણામ આત્મામેં અભેદ હુઆ ઐસા કહનેમેં આયા. આહાહા! આવો માર્ગ ત્રણ લોકના નાથ જિનેશ્વરદેવ.... અરે! જેને

સાંભળવા ન મળે, એ વિચારે ક્યારે ને બેસે ક્યારે? બાપુ! અને આવો મનુષ્યદેહ ચાલ્યો જાય છે. એના મૃત્યુનો જે સમય છે એ તો પાકો છે. જિતને દિન જાતે હૈં યે મૃત્યુકે સમીપ જાતા હૈ. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં, **अपने परिणामोंसे... अपने परिणामोंसे**... યે અપને પરિણામમેં નિર્મલ લેના, વિકારી નહીં લેના. વિકાર હોતા હૈ, પર જહાં દ્રવ્યકી દ્રષ્ટિ હુઈ, ઉસમેં ભાવ નામકા ગુણ હૈ ઉસ કારણસે વિકારસે રહિત પરિણમન (હુઆ) વો ઉસકા હૈ. વિકારકા જો જ્ઞાન હુઆ, વિકારકી શ્રદ્ધા હુઈ, યે હુઈ અપનેસે. વિકાર હૈ તો જ્ઞાન હુઆ ને વિકાર હૈ તો શ્રદ્ધા હુઈ—ઐસા નહીં. યે શ્રદ્ધા ને જ્ઞાન હુઆ યે અપના પરિણામ હૈ. રાગ અપના પરિણામ નહીં. આહાહા! ઝીણી વાત છે. કાલે આવ્યું એનું એ જ બધું આવે કાંઈ? આહાહા!

जीव ही है... આહાહા! એક કોર પ્રભુ એમ કહે કિ પરિણામ ધ્રુવકી અપેક્ષાસે નહીં (હોતે). ૧૦૧ ગાથા, પ્રવચનસાર. જો પરિણામ ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઉસકો ધ્રુવકી અપેક્ષા નહીં, ઉસકો વ્યયકી અપેક્ષા નહીં, ધ્રુવકો ઉત્પાદકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! અરે ભાઈ! એ ટાણા ક્યારે મળે? બાપા! ભગવાન સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ ઉસકા હૃદય યે હૈ, ઉસકા અભિપ્રાય યે હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! યે અપને (પરિણામ) **जीव ही है**... પરિણામ ઉસકા હૈ ન? ઉસસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ ન? નિમિત્તસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ યે ભી નહીં. વ્યવહાર રત્નત્રય રાગ હૈ તો ઉસસે યહાં સમ્યગ્દર્શન હુઆ ઐસા હૈ નહીં. વ્યવહાર રત્નત્રયકા રાગ હૈ, તો રાગકે કારણસે ઉસકા યહાં જ્ઞાન હુઆ, ઐસા હૈ નહીં. અપને જ્ઞાનગુણ આદિ જો અનંત ગુણ-શક્તિ હૈ યે અપને કારણસે અનંત (ગુણકી) પર્યાયરૂપ પરિણમન હોતા હૈ. આહાહા! દ્રવ્ય ભી સ્વતંત્ર, ગુણ ભી સ્વતંત્ર અને અનંત પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ વો ભી સ્વતંત્ર. આહાહા!

યે પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ (જિસે) યહાં **जीव ही** કહા, (પર) નિશ્ચયસે યે પરિણામ ષટ્કારકસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ. જો નિર્મલ પર્યાય સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર આદિ હુએ, યે પર્યાયકા કર્તા પર્યાય, પર્યાયકા કાર્ય પર્યાય, પર્યાયકા સાધન પર્યાય, પર્યાયસે પર્યાય (હુઈ), પર્યાય હોકર પર્યાય રખી, પર્યાયકે આધારસે પર્યાય હૈ. આહાહા! અરેરે! ક્યાં માર્ગ પ્રભુનો અને ક્યાં લોક એને માને? આહાહા! અને સત્ય બાત આયી તો કહે, એ.. એકાંત હૈ. અરે પ્રભુ! આહાહા! યે સમ્યક્ એકાંત હી હૈ. યે ચીજ હી ઐસી હૈ. નય હૈ વો એક અંશકા લક્ષ હી કરતા હૈ, તો એકાંત હૈ. પ્રમાણ હૈ વો દોનોં (નયોં)કા લક્ષ કરતા હૈ, યે અનેકાંત હૈ. દ્રવ્યકા ભી જ્ઞાન ને પર્યાયકા જ્ઞાન. યહાં તો દ્રવ્યકા જ્ઞાન હુઆ તબ પર્યાયકા જ્ઞાન-નિર્ણય યથાર્થ હુઆ. ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કબ હુઆ? જબ દ્રવ્યકા નિર્ણય યથાર્થ હુઆ તો ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય હુઆ. તબ સર્વજ્ઞ જગતમેં હૈં પરદ્રવ્ય, ઐસા ભી વ્યવહારસે નિર્ણય ઉસકો હુઆ. સમજમેં આયા? આહાહા!

अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ जीव ही है... આહાહા! કાલ તો ઘણું કહેવાણું હતું, કાંઈ બધું યાદ રહે છે? કાગળ આપ્યો હતો કે કાલ બોલાણું એ ફરીને બોલવું, એમ. અહીં તો આવતા આવતા આવે ત્યારે આવે. આહાહા! **अजीव नहीं**... યે ક્યા કહા? કિ જો અનંત

પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હુઆ.... રાગ આયા તો રાગસે યહાં જ્ઞાન હુઆ ઐસા નહીં. અજીવ નહીં, યે અજીવસે નહીં હુઆ. રાગ યે અજીવ હૈ, શરીરાદિ અજીવ હૈં, તો અનંત પરિણામ જો ઉત્પન્ન હુએ યે અજીવસે નહીં હુએ, રાગસે નહીં હુએ, રાગકા જ્ઞાન રાગસે નહીં હુઆ. આહાહા! આવી ઝીણી વાત છે. અબ શિક્ષણ શિબિરમેં બાહરસે કહાંસે આયે હૈં લોગ. ખ્યાલમેં તો લેના ચાહિયે ન? આ મનુષ્યપણું ચાલ્યું જશે. આહાહા!

અને વિપરીત શ્રદ્ધા થોડી ભી જો રહ ગઈ.... સાતવેં અધ્યાયમેં કહા ન? મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમેં સાતવેં અધ્યાયમેં. પાંચવેં અધ્યાયમેં ગૃહીત મિથ્યાત્વકી બાત કી, છઠવેં અધ્યાયમેં કુગુરુ-દેવ(કી બાત કી). સાતવેં અધ્યાયમેં, જૈન સંપ્રદાયમેં જન્મે ફિર ભી મિથ્યાત્વ કહાં રહ જાતા હૈ ઉસકા અધિકાર હૈ. મિથ્યાત્વકા એક અંશ શલ્ય ભી સંસારકા કારણ હૈ. સાતવાં અધ્યાય, મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક. પહલે શરૂઆતમેં કહા. આહાહા! દિગંબર જૈનમેં જન્મે તો ભી કહાં મિથ્યાત્વ રહ જાતા હૈ, ઉસકી ખબર નહીં ઉસે. ઉસકા અધિકાર સાતવાં હૈ.

યહાં કહતે હૈં, જો અપના પરિણામ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર.. ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં દ્રવ્યકે નિર્ણયમેં યે આયા, યે રાગસે નહીં, યે અજીવસે નહીં. યહાં તો અજીવકે સાથ લેંગે. ખરેખર તો ઈસ (-સ્વ) જીવકી અપેક્ષાસે ભગવાન પંચપરમેષ્ઠી ભી જીવ નહીં. ક્યા કહા? ઈસ (સ્વ)દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે પર અદ્રવ્ય હૈ. ત્રણ લોકના નાથ આદિ પંચ પરમેષ્ઠી હૈં વે ભી ઈસ (સ્વ)દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે અદ્રવ્ય હૈં, યે (સ્વ)ક્ષેત્રકી અપેક્ષાસે અક્ષેત્ર હૈ, યે (સ્વ)કાલકી અપેક્ષાસે અકાલ હૈ ને યે (સ્વ)ભાવકી અપેક્ષાસે અભાવ હૈ. આહાહા! ઈસ દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે તો યે અદ્રવ્ય હૈ, તો ઈસ જીવકી અપેક્ષાસે પંચપરમેષ્ઠી (સ્વ)જીવ નહીં તો અજીવ હૈં. આહાહા! સમજમેં આયા? થોડી સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! સમજનેકી ચીજ તો યે હૈ. ઈસકે બિના—ઐસા યથાર્થ જ્ઞાન, યથાર્થ શ્રદ્ધા બિના—જો કુછ કરે વો સબ સંસાર હૈ.

શુભભાવ યે સંસાર હૈ. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પડિમાકે પરિણામ યે સબ શુભ(ભાવ હૈં), સંસાર હૈ. સંસાર, કોઈ સ્ત્રી, કુટુંબ-પરિવાર, લક્ષ્મી સંસાર નહીં. સંસાર તો અપની પર્યાયમેં, અજ્ઞાનીકી અપની પર્યાયમેં રહતા હૈ. સંસાર કોઈ દૂસરેમેં રહે? સંસાર તો વિકૃત પર્યાય હૈ. વિકૃત પર્યાય તો આત્માકી પર્યાયમેં હોતી હૈ. સંસાર તો ઇસકી પર્યાયમેં હૈ. સંસાર કોઈ બાહરમેં હૈ? સ્ત્રી, કુટુંબ-પરિવાર, લક્ષ્મી યે સંસાર હૈ? કિ નહીં, યે તો પરચીજ હૈ. આહાહા! સંસાર તો, તેરી પર્યાયમેં શુભરાગ ને અશુભરાગ જો ઉત્પન્ન હોતા હૈ યે સંસાર હૈ. આહાહા! ભારે આકરી વાત ભાઈ! યે સંસાર અજીવ હૈ. સમજમેં આયા? તો યે અજીવસે યહાં જ્ઞાનપરિણામ ઉત્પન્ન હુઆ યા અનંત પરિણામ ઉત્પન્ન હુએ ઐસા નહીં. આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ! આહાહા!

ત્રણ લોકના નાથની વાણી આવતી હશે એ કેવી હશે? આહાહા! સંતો આવી વાત કરે, છદ્મસ્થ મુનિઓ આવી વાત કરે, તો સર્વજ્ઞકી વાણી-દિવ્યધ્વનિમેં કૈસા (આતા હોગા)? ઇન્દ્ર ભી કુત્તીકે બચ્ચે જૈસે સમવસરણમેં સુનને બૈઠે. એક ભવતારી, પહલે સ્વર્ગકા ઇન્દ્ર હૈ વો એક

ભવતારી હૈ. ઔર ઉસકી મુખ્ય સ્ત્રી–ઇન્દ્રાણી હૈ, કરોડોમેં એક મુખ્ય (હોતી) હૈ, વો ભી એક ભવતારી હૈ. દોનોં મનુષ્ય હોકર મોક્ષ જાનેવાલે હૈં. વે જબ સુનનેકો જાતે હૈં તો વાણી કૈસી હોગી? પોષા કરો, વ્રત કરો. યે તો કુંભાર ભી કહતા હૈ. સમજમેં આયા?

શ્રોતા : શ્રાવણ મહિનાનો સોમવાર આવે તો સૌ કહે કે અપવાસ કરો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : અપવાસ કરો સોમવારના. આ બેઠો શ્રાવણ મહિનો. શ્રાવણની એકમ આજ છે. સિદ્ધાંતને હિસાબે તો શ્રાવણ માસકા એક પક્ષ ચલા ગયા. (અષાઢ) વદ યે શ્રાવણ વદ થી, અષાઢ વદ યે શ્રાવણ વદ થી. યે તો દૂસરા પક્ષ (શુરૂ હુઆ). શ્રાવણ સુદ એકમ દૂસરા પખવાડિયા (-પક્ષ) હૈ. પહેલા પખવાડિયા ચલા ગયા. બહારની હિસાબે અષાઢ કહે છે, સિદ્ધાંતની હિસાબે અષાઢ વદની અમાસ એ શ્રાવણ વદની અમાસ હતી. આજ શ્રાવણ સુદ એકમ છે. આહાહા!

अजीव नहीं... ઇતના આયા, લો. કલકા થોડા બાકી રહી ગયા થા યે જરા.... **इसी प्रकार**... જીવની પેઠે **अजीव भी**... અજીવ પણ... ઓલો જીવ લીધો (એટલે) અજીવ પણ... **क्रमबद्ध**... આહાહા! ઉસમેં ભી ક્રમસર પર્યાય હોનેવાલી હોતી હૈ. યે મંદિર બના તો ઉસકી પર્યાયસે બના હૈ. કોઈ કડિયાને બનાયા હૈ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? આહારકા એક કવલ નીચે (થાલીમેં) હૈ, વો ઐસે ઉંચા હોતા હૈ વો ઉસકી પર્યાયસે હોતા હૈ, હાથસે નહીં, ...સે નહીં. આહાહા! અજીવ પણ **क्रमबद्ध**... આહાહા! શરીરકી ઐસી પર્યાય રહે વહ ક્રમબદ્ધમેં આનેવાલી હૈ વો આયી હૈ. મૈં ધ્યાન રખૂં તો બરાબર રહ સકે, પથ્ય આહાર કરું તો નિરોગતા રહે, યે બાત સબ (જૂઠી હૈ). આહાહા! દવા યે પરદ્રવ્યકી પર્યાયકો નિરોગ કરે, યહાં મના કરતે હૈં. ક્યોંકિ નિરોગતા ઉસકી–શરીરકી પર્યાયકા ક્રમ હૈ તો હોતા હૈ.

શ્રોતા : .... તો આખું આયુર્વેદ ખોટું પડે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યે વ્યવહાર કહા. .... આયુર્વેદમેં.... વૈદકી દવા કરનેસે (રોગ) મિટતા હૈ ઐસા આયા હૈ અકલંકદેવમેં. યે તો વ્યવહારનયકા કથન હૈ.

એક દ્રવ્યકી પર્યાય દૂસરે દ્રવ્યકો કભી છૂતી નહીં. તીસરી ગાથા સમયસારકી. એક દ્રવ્ય અપને ગુણ-પર્યાય(રૂપ) ધર્મકો ચૂંબતા હૈ. ટીકા હૈ. દરેક પદાર્થ અપને ગુણ અને પર્યાયરૂપી ધર્મકો છૂતા હૈ, પરદ્રવ્યકો કભી છૂતા હી નહીં. યે આત્મા હૈ (ઉસને) કભી કર્મકો છુઆ ભી નહીં. ઈસ શરીરકો ભી આત્માને કભી છુઆ નહીં. શરીરને આત્માકો છુઆ નહીં, આત્માને શરીરકો છુઆ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? યે લકડી ઊંચી હોતી હૈ, દેખો! તો કહતે હૈં કિ ક્રમબદ્ધ પર્યાયસે ઐસે ઊંચી હુઈ હૈ. અંગુલીકા આધાર હૈ તો ઊંચી હુઈ, અંગુલીસે ઊંચી હુઈ— ઐસા તીન કાલમેં હૈ નહીં. આહાહા! પણ વો સંયોગસે દેખતા હૈ. યે યહાં (સંયોગકો) દેખતા હૈ, યહાં (સ્વભાવકો) દેખતા નહીં. લાલચંદભાઈ! એ આહીં દેખે છે. આહીં (સ્વભાવ) દેખે તો એની પર્યાય અહીંથી (-પોતાથી) છે. પણ આ દેખે છે કે જો આ છે તો... પણ એ તો બીજી ચીજ છે. આહાહા! સમજમેં આયા?

अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे... ઈસમેં ભી બહુવચન આયા. અજીવ બહોત હૈં ન? બહોત અનંત હૈ. સબ અનંત.. આહાહા! યે પાસડા (-પાંસળી) હૈ ન પાસડા? વો નીચેકી (હડ્ડીકે) આધારસે નહીં રહા હૈ. એક-એક પરમાણુ અપને ષટ્કારક આધારસે પરમાણુ રહા હૈ, પરકે આધારસે નહીં. આ તે કોણ માને?

શ્રોતા : સંયોગદ્રષ્ટિવાળા ન માને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : સંયોગ(દ્રષ્ટિ)વાળા ન માને. વો સંયોગસે દેખતે હૈં. યે અપનેસે રહા હૈ વો નહીં દેખતે.

શ્રોતા : યે ખંભા બનાયા વો કિસને બનાયા?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : કિસને બનાયા? પર્યાયને બનાયા હૈ. જડકી પર્યાયસે ખંભા બના હૈ. યે પુસ્તક બનતા હૈ તો જડકી પર્યાયસે બનતા હૈ. આહાહા! અક્ષર લિખતે હૈં, તો યે અક્ષર ઇચ્છાસે તો નહીં હુએ હૈં, પણ કલમસે ભી નહીં હુએ હૈં. આહાહા! આવી વાત છે. એમ પ્રભુનો પોકાર છે, ત્રણ લોકના નાથ જિનેશ્વરદેવનો પોકાર છે. અજીવ પરમાણુની દરેક ગુણની પર્યાય જો સમયમેં હોનેવાલી હોતી હૈ યે અપનેસે હોતી હૈ, પરકે કારણસે હોતી નહીં. આહાહા!

ઈસકી ભી તકરાર થી ન? ૧૩કી સાલમેં ચર્ચા બહોત હુઈ થી. યહાં ભી ૭૧કી સાલસે હમ કહતે હૈં. ૭૧કી સાલ, ૬૪ વર્ષ પહલે. કિ વિકાર અપનેમેં કર્મસે હોતા નહીં. ૭૧કી સાલસે. હમ તો લાઠીમેં..... યે પ્રશ્ન વર્ણીજીકે સાથ ચલા. વર્ણીજી કહે, ઐસા નહીં હૈ, કર્મસે વિકાર હોતા હૈ. સર્વદા (હોતા હૈ), કોઈ સમય ભી નિમિત્તસે નહીં હોતા હૈ ઐસા નહીં. કીધું, તીન કાલ તીન લોકમેં નિમિત્તસે હોતા નહીં. જુદી વાત છે. ...ભાઈ! આહાહા! પરદ્રવ્યકી પર્યાય... એક પરમાણુકી પર્યાય દૂસરે પરમાણુકી પર્યાયકો છૂતા નહીં, કરતા નહીં. તો પરમાણુકી પર્યાય જીવ કરે ઐસે કેમ બને? ક્યોંકિ અજીવકા પરિણામ ઉત્પન્ન હોતા હૈ વો અજીવ હી હૈ. આહાહા!

યે **अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे**... આહાહા! યે ક્રમબદ્ધમેં મહા ભગવંત બિરાજતે હૈં (અર્થાત્) ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેસે ભગવાન (આત્મા) નજરમેં આતા હૈ, તબ ક્રમબદ્ધકા સચ્ચા નિર્ણય હોતા હૈ. સમજમેં આયા? ઝીણી વાત છે ભાઈ! **अजीव भी क्रमबद्ध**.... આહાહા! યે પુસ્તક હૈ યે ઘોડીકે આધારસે રહા હૈ ઐસા નહીં એમ કહતે હૈં. યે પરમાણુ અપની પર્યાયકે અપને આધારસે, અપને કારણસે પર્યાયમેં હૈ. પરમાણુ અપની પર્યાયમેં અપને કારણસે હૈ. પરકે કારણસે પરમાણુ નહીં. એક પરમાણુ દૂસરા.... સિદ્ધાંતમેં ઐસા (આતા) હૈ કિ દો ગુણ અધિક હો.... યહાં તીન ગુણ હો ઔર દૂસરા (પરમાણુ) પાંચ ગુણ હો, (તો પહલા) પાંચ ગુણ(રૂપ) હો જાતા હૈ, લો. તત્ત્વાર્થસૂત્રમેં ઐસા હૈ. યે તો નિમિત્તકા કથન હૈ. પરમાણુમેં પંચ ગુણ તીખાશકી પર્યાય હૈ અને દૂસરે પરમાણુમેં તીન ગુણકી હૈ. યહાં પાંચ ગુણ(વાલા) આ જાય તો (દૂસરા) પાંચ ગુણ(રૂપ) હો જાતા હૈ. તો પાંચ ગુણકે મિલનેસે પાંચ ગુણ હોતા હૈ ઐસા નહીં. ક્રમબદ્ધમેં પાંચ હોનેકા કાલ ઉસકા હૈ તો પાંચ(ગુણરૂપ) હુઆ હૈ. આહાહા! વિશેષ આયેગા.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ સુદ ૨, બુધવાર, તા. ૨૫ -૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૫

સમયસાર, સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર. યે અધિકાર મોક્ષ અધિકારકી ચૂલિકા હૈ. ચૂલિકાકા અર્થ યહ હૈ કિ પહલે કહા હુઆ હૈ વો ભી કહેંગેં ઔર નહીં કહા વો ભી વિશેષ કહેંગેં. મોક્ષ અધિકારકી યહ ચૂલિકા હૈ. ઈસમેં સ્પષ્ટ બહોત આયા હૈ. કોઈ પ્રશ્ન કરે કિ ૧૪વીં ગાથામેં, ૩૮વીં ગાથામેં—ઉસમેં સબ આયા હૈ. ૧૪વી ગાથામેં યે કહા કિ અપના ભગવાન આત્મા અબદ્ધ હૈ. રાગસે બંધ નહીં, કર્મસે બંધ નહીં, એક પર્યાય જિતના નહીં. વો બાત યહાં આતી હૈ. ભગવાન (આત્મા) અબદ્ધસ્પૃષ્ટ હૈ. અબદ્ધસ્પૃષ્ટમેં નાસ્તિસે કથન હૈ, અસ્તિસે કહો તો મુક્તસ્વરૂપ હી ભગવાન અંદર હૈ. દ્રવ્યસ્વરૂપ.. દ્રવ્ય–વસ્તુ હૈ યે તો મુક્તસ્વરૂપ હૈ. ઉસે અબદ્ધ કહકર મુક્તસ્વરૂપકા ભી જ્ઞાન કરતે હૈં, મુક્તસ્વરૂપકી પ્રતીતિ કરતે હૈં, મુક્તસ્વરૂપકા અનુભવ કરતે હૈં, યે સારે જૈનશાસનકા અનુભવ કરતે હૈં. યે ૧૫વી ગાથામેં કહા હૈ. સમજમેં આયા? તો ઉસમેં ભી સબ આ ગયા હૈ. ૧૪વી, ૩૮વી...

૭૩વીમેં ભી યહ કહા કિ એક સમયકી પર્યાય.... પરસે તો ભગવાન ભિન્ન હી હૈ, રાગસે ભી ભિન્ન હૈ. અપની જો ધર્મકી નિર્મલપર્યાય વહ સ્વદ્રવ્યકે આશ્રયસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ, યે ષટ્કારકકે પરિણમનસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ, દ્રવ્યસે ભી નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? યહાં કહા કિ અપના આત્મા ક્રમસર અપને નિર્મલ પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. વસ્તુ તો ત્રિકાલી વસ્તુ હૈ. ત્રિકાલ નિર્મલ શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન, શુદ્ધ બુદ્ધ ચિદ્દસ્વરૂપ પ્રભુ. શુદ્ધ હૈ, બુદ્ધ હૈ, જ્ઞાનકા પિંડ હૈ અને 'સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો.' આહાહા! ઉસમેં ષટ્કારકકી પરિણતિ જો પર્યાયમેં હૈ, ધર્મકી હોં, વિકારકી નહીં, પરકી તો નહીં. અપની પર્યાયમેં ધર્મકી પરિણતિ—ચૈતન્ય શુદ્ધ ભગવંત ઉસકા અનુભવ, ઉસકી પ્રતીતિ, ઉસકા જ્ઞાન, ઉસમેં લીનતા, વો પર્યાય અપને ષટ્કારકસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

૭૩મેં કહા વહી યહાં કહા. 'અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ' ઉસકા અર્થ, વો પરિણામ ભી નિર્મલ ષટ્કારકસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં. આહાહા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ. વીતરાગકા ધર્મ વીતરાગસ્વભાવસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. વીતરાગસ્વભાવ(રૂપ) વો અપના પરિણામ હૈ, યે પરિણામ કહાંસે ઉત્પન્ન હુઆ? કિ ત્રિકાલી વીતરાગસ્વભાવ હૈ ઉસકે આશ્રયસે હુઆ. સમજમેં આયા? આ તો પહેલી લીટીના થોડાક શબ્દ... **जीव क्रमबद्ध ऐसे अपने परिणामोंसे...** દ્રવ્ય તો દ્રવ્ય હૈ હી, પણ ઉસકી જો નિર્મલ પર્યાય હોતી હૈ યે ભી ક્રમબદ્ધ અપની પર્યાયકે કાલમેં પર્યાયકા જન્મક્ષણ હૈ. યે પર્યાયકા ઉત્પત્તિકા કાલ હૈ. આહાહા! ૧૦૨ ગાથા પ્રવચનસાર.

अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ... 'પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ' ઐસા ક્યોં કહા? કિ પરિણામ દ્રવ્યકી પર્યાય હૈ ઈસ અપેક્ષાસે કહા, બાકી 'દ્રવ્યસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ' (ઐસા

કહના) યહ ભી વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા? સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ जीव ही है,...** આહાહા! અપનેકો કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા હૈ યે અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. ચાર ઘાતિકા નાશ હોતા હૈ તો કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઐસી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! ઐસે દર્શનમોહનીય કર્મ એક હૈ ઉસકા અભાવ હોતા હૈ તો યહા સમ્યક્ કી પર્યાય હોતી હૈ ઐસી અપેક્ષા ભી નહીં. આહાહા! ઐસે અપનેમેં, આત્મ સમ્યગ્દર્શન શુદ્ધ ચૈતન્ય આત્માકા સાક્ષાત્કાર (અર્થાત્) જૈસા આત્મા હૈ ઐસા જ્ઞાનમેં આકર, અનુભવમેં આકર પ્રતીતિ કી ઔર પીછે ઉસમેં લીનતા હોતી હૈ, યે ભી અપને દ્રવ્યકે આશ્રયસે લીનતા હોતી હૈ. પણ વો લીનતા ભી ખરેખર તો અપને ષટ્કારકકે પરિણમનસે લીનતા ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! દ્રવ્યસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ યહ ભી એક વ્યવહાર સંબંધ બતાના હૈ. બહુ વાત સૂક્ષ્મ છે. યહ બાત ચાર દિન ચલી થી, આજ પાંચવાં દિન હૈ. યે તો ગંભીરતાકી બાત હૈ. પાર નહીં ઉસકા. અમૃતચંદ્રચાર્યકી ટીકા ઔર કુંદકુંદાચાર્યકે શ્લોક. એક-એક શ્લોકમેં ગંભીરતાકા પાર નહીં.

યહાં દૂસરા આયા. **इसीप्रकार अजीव भी**... જૈસે જીવ ભી અપની પર્યાયકે ક્રમકાલમેં—અપની ઉત્પત્તિકે કાલમેં—અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, યે પરિણામ યહાં નિર્મલ લેના, મલિન નહીં. ક્યોંકિ દ્રવ્યમેં અનંત ગુણ હોને પર ભી કોઈ ગુણ વિકૃતિ કરે પર્યાયમેં ઐસા કોઈ ગુણ નહીં. આહાહા! ઐસા અનંત ગુણકા પિંડ પ્રભુ અપની પર્યાયસે જો ઉત્પન્ન હોતા હૈ તો અજીવ ભી અપની પર્યાયસે ક્રમસર ઉત્પન્ન હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? યે અંગુલી ચલતી હૈ ઐસે, તો ક્રમબદ્ધ પર્યાયમેં સ્વકાલમેં હોનેકી ક્રિયાકા પરિણામ હોના થા તો હુઆ હૈ. આત્માસે હુઆ હે, આત્માને ઐસા કિયા તો અંગુલી ચલતી હૈ (ઐસા હૈ નહીં). ભગવાનકી પૂજામેં સ્વાહા... સ્વાહાકી ભાષાકી પર્યાય અજીવમેં ક્રમસર હોનેવાલી હુઈ હૈ. ઝીણી વાત. આહાહા! આ તમારા પૈસાવાળાએ સાંભળવું..... કરોડપતિ બે કરોડ રૂપિયા. મંદિર બનાયા ન મંદિર? આઠ લાખ ખરચા. આઠ લાખમેં પીછે.... હમ વહાં રહે તબ તક (વહીં) રહે તો, સ્ટીલ પડા થા સ્ટીલ, ઉસમેં ચાલીસ લાખ ઉત્પન્ન હો ગયા. નફામેં ચાલીસ લાખ વિશેષ. આઠ લાખ ખરચા ને ચાલીસ લાખ આયા. (શ્રોતા : અચ્છા ધંધા હૈ). યે તો અજીવકી પર્યાય ક્રમસે આનેવાલી થી તો આયી હૈ, ઉસમેં આત્માકો ક્યા? આહાહા!

વો તો યહાં કહતે હૈ, **अजीव भी क्रमबद्ध**... યે પૈસેકી પર્યાય ઉસ સમય યે ક્ષેત્રમેં આનેવાલી થી.., યે ક્ષેત્રમેં (આનેવાલી) થી, ઉસમેં માન લે કિ મેરા પૈસા હૈ, યે તો મિથ્યા(દ્રષ્ટિ) મૂઢ હૈ. આહાહા! કહો, માણેકચંદભાઈ! આ તમારા પૈસાવાળાને..... પૈસેકી પર્યાય, ક્રમબદ્ધમેં અજીવકી જો પર્યાય ઉસ સમયમેં યહાં ક્ષેત્રાંતર હોનેવાલી હૈ ઐસી હોતી હૈ. દૂસરા પ્રાણી કહે કે મૈંને રાગ કિયા, પુરુષાર્થ કિયા તો પૈસા કમાયા, યે ભ્રમ યાની અજ્ઞાન હૈ. આહાહા! **अजीव भी**... 'અજીવ ભી' ક્યોં કહા? જીવકી બાત પહલે ચલી હૈ ન? અજીવ પણ... આહાહા! રોટી બનતી હૈ તો આટેકી પર્યાય ઉસ સમય રોટી(રૂપ) હોનેવાલીથી તો હુઈ હૈ. સ્ત્રીસે હુઈ નહીં, તવા–તાવડીસે હુઈ નહીં, અગ્નિસે હુઈ નહીં. આહાહા! સ્ત્રીકી ઇચ્છા રોટી (બનાને)કી થી તો હુઈ

હૈ ઐસા ભી નહીં. ગજબ વાત છે. આહા! ઔર વો આટા લેકર ઉસમેં વેલણ ફિરાતે હૈં, તો વેલણ ઉસકો છૂતા હૈ ઐસા ભી નહીં. વેલણ કહતે હૈં? યે વેલણસે રોટી ઐસે ચૌડી હોતી હૈ ઐસા હૈ નહીં. ઇસકી પર્યાય ક્રમબદ્ધમેં ઐસી હોનેવાલી થી તો હોતી હૈ. આહાહા!

શ્રોતા : દેખાય છે ને?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : દેખાય, યે તો સંયોગસે દેખતા હૈ મૂઢ. ઉસકી પર્યાયસે દેખે તો ઉસકી પર્યાય અપનેસે હુઈ હૈ. દેખતા હૈ સંયોગસે—વેલણસે, અગ્નિસે. દેખનેવાલેકી દ્રષ્ટિમેં ફેર હૈ. આહાહા!

શ્રોતા : દરબારને તો આટલા બધા રૂપિયા આવે...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : કોની પાસે રૂપિયા આવે? ક્યાં રૂપિયા ધૂળમાં આવે?

આની પાસે તો બે કરોડ રૂપિયા છે. શાંતિપ્રસાદ અપને યહાં આતે થે ઉસકે પાસ ચાલીસ કરોડ. ઉસમેં ક્યા હૈ? અભી એક વૈષ્ણવ શેઠ વહાં મુંબઈ આયા થા હમારે દર્શન કરનેકો, (ઉસકે પાસ) પચાસ કરોડ હૈ. આ અમારા ચીમનભાઈના શેઠ. ચીમનભાઈ હૈં ન? ઉસકે યહાં નોકરી કરતે થે. છોડ દી. વો વૈષ્ણવ હૈ ઔર ઔરતેં હૈં સબ શ્વેતામ્બર જૈન. અને લડકા આદિ સારે આદમી વૈષ્ણવ. યે ઘરમેં દો (ધર્મ). સ્ત્રીકો પ્રેમ હૈ.... વો માણસ ભી નરમ હૈ. થોડા સુનનેકો આયે થે. વો વૈષ્ણવ હૈ ન? (તો પૂછા), મહારાજ! કર્તા હૈ કિ નહીં? કર્તા હૈ કિ નહીં? ૫૦ કરોડ રૂપિયા. ધૂળમેં ક્યા હૈ? પચાસ... પાંચ અબજ હૈ કિ ધૂળ અબજ હૈ.

જડકી પર્યાય ઉસ સમય ઉસ ક્ષેત્રમેં આનેકા ક્રમ થા તો આયી હૈ. ઉસકે પુણ્યસે આયી હૈ ઐસા કહના યે ભી નિમિત્તકા કથન હૈ. પૂર્વકા પુણ્ય હૈ યે તો જડકી પર્યાય હૈ. યે (પુણ્યકા) પરમાણુ જુદી પર્યાય હૈ અને યે પૈસા આતા હૈ વહ દૂસરી પર્યાય હૈ. પુણ્યસે પૈસા આયા ઐસે કહના યે ભી નિમિત્તકા કથન હૈ. આહાહા! બહુ વાત..... પ્રભુનો માર્ગ. યહાં તો પ્રભુકી ભક્તિ કરતે હૈં ઉસમેં અવાજ આતા હૈ 'સ્વાહા', યે જડકી ક્રમબદ્ધપર્યાયમેં હોનેવાલી (હૈ તો) હોતી હૈ. સ્તુતિ કરનેવાલા ઐસા માને કિ મૈં યહ ભાષા કરતા હૂં, મૈં સ્તુતિ કરતા હૂં.. અરરર! સમજમેં આયા? યે તો મિથ્યાત્વકા પોષણ હૈ. આહાહા! શેઠ નહીં આતે બડે ભાઈ? હરીશચંદ્રભાઈ. નરમ હૈ. વો તો જિનેશ્વરપ્રસાદ સહરાનપુર. મૈં તો હરીશચંદ્ર જબલપુર કહતા થા. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં કિ શરીરકી પર્યાય ભી જબ જો ક્ષેત્રમેં જાનેકી યોગ્યતા હૈ વહાં ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ. સમજમેં આયા? યે કહતે હૈં, **अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे... अपने परिणामोंसे...** યે ભી પરિણામ ઉસકો કહતે હૈં. પર્યાયકી દશાકો યહાં પરિણામ કહતે હૈં. પરિણામ ક્યોં કહા? કિ પરિ–સમસ્ત પ્રકારે, પર્યાયકે ભેદ... નિયમસારમેં આયા હૈ. ૧૪મી ગાથામેં. **परि समंतात् भेदम् इति गच्छतीति पर्यायः** ઐસા શબ્દ હૈ નિયમસાર ૧૪વી ગાથા. શરૂઆત કરતે હૈં ન. નિયમસાર ૧૪વીં ગાથા હૈ ન? સંસ્કૃત હૈ. **परि समंतात् भेदम् इति गच्छतीति पर्यायः** સંસ્કૃત હૈ. પર્યાય કિસકો કહના? પરિણામ ક્યોં કહા? પરિ–સમસ્ત પ્રકારે,

નમ ગયા. પર્યાય અપનેસે હુઈ હૈ. પરિણામ.. પરિણામ.. સમસ્ત પ્રકારે નમન નામ ઉત્પન્ન હોના. યે અપનેસે (ઉત્પન્ન) હુઈ હૈ, દ્રવ્યસે નહીં, ગુણસે નહીં, પરસે નહીં. આહાહા! આવું અહીં ક્યાં સંભળવા મળે? હૈ સંસ્કૃત હૈ. ૧૪વી ગાથા હૈ ન? આખિરમેં. **परिसमंतात्**.. પરિ+યાય. પર્યાય ક્યોં કહા? ક્રમબદ્ધ પર્યાય-પરિણામ ક્યોં કહા? **परि समंतात् भेदम् इति गच्छतीति** પર્યાયરૂપી ભેદ ઉત્પન્ન હોતા હૈ દ્રવ્યમેં. **भेदम् इति गच्छति इति पर्यायः** અર્થાત્ જો સર્વ તરફસે ભેદકો પ્રાપ્ત હો યે પર્યાય હૈ. સમજમેં આયા?

તો યે પરિણામ ભી પર્યાય હૈ. તો દ્રવ્યમેં યે સર્વ પ્રકારસે અપને પરિણામ ભેદ હોકર અપનેસે હોતા હૈ. પરકે કારણસે અજીવકી પર્યાય હોતી હૈ (ઐસા હૈ નહીં). આહાહા! ઐસે કાઉસ્સગ્ગ લગાના, મૈં ઐસા કાઉસ્સગ્ગ.... શરીરકી પર્યાય ક્રમમેં ઐસે હોતી હૈ તો ઐસા હોતા હૈ. ઉસસે 'મૈંને ઐસા કિયા' (ઐસા માનના) યે તો ઉસકા અભિમાન હૈ. કૌન લગાતે હૈં? કોઈ લગાતે નહીં. માનતે હૈં. અજ્ઞાની માનતે હૈં કિ હમ ઐસે કરતે હૈં. ભગવાનકી સ્તુતિ ભી ચલતી હૈ તો વાણીકી પર્યાયસે ચલતી હૈ અને ક્રમસર પર્યાય હૈ ઉસસે ચલતી હૈ. આહાહા! મંદિર ભી હુઆ, પ્રતિમા ભગવાનકી ઉપરમેં... વો ક્રમસર જડ–અજીવકી પર્યાય હોનેકે કારણસે પરિણામ વહાં હુઆ હૈ. યે પરમાણુમેં **भेदम् इति गच्छति**... ઉસ સમય ભેદરૂપ પર્યાયકી ઉત્પત્તિ હૈ તો ક્રમસર ઉત્પન્ન હોતા હૈ. દૂસરા જીવ કિ દૂસરા અજીવ ઉસકો બનાયે ઐસા તીન કાલમેં હોતા નહીં. આહાહા!

યહાં તો થોડા... મૈંને કિયા, મૈંને કિયા, હમને કિયા, ઐસા મૈંને કિયા, ઐસા મૈંને કિયા.... યહાં તો દરેક અજીવકી પર્યાય વ્યવસ્થિત હૈ. વ્યવસ્થિતકા અર્થ વ્યવસ્થા. વ્યવસ્થાકા અર્થ વિશેષે અવસ્થા. વ્યવસ્થાકા અર્થ વિશેષે અવસ્થા. સામાન્ય પરમાણુ જો દ્રવ્ય હૈ ઉસકી વિશેષ અવસ્થાકો વ્યવસ્થા કહતે હૈં. તો પરમાણુકી વ્યવસ્થા દ્રવ્યમેં પર્યાયસે હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? આ ઝીણી વાત છે ભાઈ! અત્યારે તત્ત્વનો ફેરફાર બહુ થઈ ગયો છે. માન લેતે હૈં કિ હમારે ધર્મ હોતા હૈ. ભગવાનકી સ્તુતિ કી, ભગવાનકો ચાવલ ચઢાયા, કેસર ચઢાયા. અબ તો ભગવાનકા અભિષેક કરતે હૈં પંચામૃતસે. ભગવાન તો વીતરાગ હૈં. મૂર્તિકો પંચામૃત ભી હોતા નહીં. આહાહા!

યે મૂર્તિ ભી સ્થાપન હુઈ હૈ વો ક્રમપર્યાયસે વહાં સ્થાપન હુઈ હૈ. સ્થાપન કરનેકા ભાવવાલા થા તો ક્રમમેં શુભભાવ આનેવાલા તો આયા. યે શુભભાવસે તો..... સબ ક્રમમેં હૈ. સબ ક્રમમેં હૈ. ... ભોપાલમેં થે ન? ભોપાલમેં ગયે થે ન? પવૈયાજી! ભોપાલમેં પંચકલ્યાણક થા તબ આયે થે ન? ૪૦ હજાર માણસો થે. વ્યાખ્યાન–પ્રવચનમેં ૪૦ હજાર. સબ સુનતે થે, પણ વો સબ આનેવાલી પર્યાય થી તો આયી હૈ. આહાહા! અને ભાષાકી નિકલનેકા કાલ હૈ તો ભાષા નિકલતી હૈ. પ્રભુ! ઐસી બાત હૈ. યે જડ હૈ. જડ ક્રમબદ્ધ અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. આહાહા! આ વાત બેસે...

શ્રોતા : નિશ્ચયસે તો ઐસા હૈ.....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : નિશ્ચયસે નામ યથાર્થ જૈસી વસ્તુકી સ્થિતિ હૈ ઐસા યહ હૈ. ઇસસે વિપરીત માનના વહ દ્રષ્ટિ વિપરીત હૈ. આહાહા! એમ કે નિશ્ચયસે ઐસા હૈ. તો વ્યવહારસે હોતા હૈ કિ નહીં? સ્પષ્ટીકરણ કરાતે હૈં. આહાહા! યહાં તો કહતે હૈં કિ શ્રીમદને એક બાર કહા.... શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર. તિનકાકા ટૂકડા કરના યે ભી આત્મામેં તાકાત નહીં હૈ. એક તિનકા–તરણા. તિનકાકા દો ટુકડા કરના યે આત્માકી શક્તિ નહીં. તો ટૂકડાકી પર્યાય ક્રમબદ્ધમેં હોનેવાલી હૈ તો હોતી હૈ. આહાહા! પુરુષાર્થ તો અજ્ઞાનકા કરે. માને કિ મૈં ખેડ કરતા હૂં, બળદકો જોતતા હૂં, બળદકો ચલાતા હૂં. યે સબ અભિમાન મિથ્યાત્વ અભિમાન હૈ. આહાહા!

યે કહતે હૈં, ઇસીપ્રકાર નામ જીવની પેઠે–જીવની જેમ, **अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे**... આહાહા! 'પરિણામોંસે' ક્યોં કહા? અનંત પરિણામ હૈં ન? દરેક પરમાણુમેં અનંત ગુણ હૈં, તો એક સમયમેં અનંતી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. એક પરમાણુમેં એક સમયમેં અનંતી પર્યાય (હોતી હૈ). ક્યોંકિ અનંત ગુણ હૈં ન? તો ઉસકી અનંતી પર્યાય ક્રમબદ્ધમેં–ક્રમસરમેં આનેવાલી હૈ વો આયી હૈ. આહાહા! આવું કામ. નિશ્ચયસે ઐસે હૈ, પણ વ્યવહારસે કર સકતા હૈ ન? ઐસે કહતે હૈં. વ્યવહારસે બોલનેમેં આતા હૈ. ઉસને કહા કિ યે શહેર મેરા. સમજમેં આયા? ગાવ મેરા, રાજકોટ મેરા. સરદારશહેર.... સરદાર શહેર નહિ, કૌનસા ગાવ? સહરાનપુરકે હમ રહનેવાલે. સહરાનપુર દૂસરી ચીજ હૈ, તુમ રહનેવાલે દૂસરી ચીજ હો. સહરાનપુરમેં રહનેવાલે તુમ હો? તુમ તો આત્મામેં રહનેવાલે હો. રાગમેં રહનેવાલે ભી નહીં, તો શહેરમેં રહનેવાલે (કહાં)? આહાહા! બહોત ફેર હૈ.

अजीव भी क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ... આહાહા! પાણી ઉષ્ણ હોતા હૈ અગ્નિકે નિમિત્તસે, તો કહતે હૈં કિ ઉષ્ણ હોનેકે ક્રમમેં પાણીમેં ઉષ્ણ હોનેકા પર્યાયકા કાલ થા તો ઉષ્ણ હુઆ, અગ્નિસે નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? આ તો દ્રષ્ટાંત છે. સિદ્ધાંત તો યે હૈ કિ પ્રત્યેક અજીવ પદાર્થમેં અપને સ્વકાલમેં ક્રમસરમેં આનેવાલે પરિણામસે યે પરિણામ હોતા હૈ. આનેવાલા હૈ ઔર હોનેવાલા હૈ, સ્વકાલ હૈ. આહાહા! ખરેખર તો જો ભી પરિણામ (હોતા હૈ) પરમાણુમેં ને અજીવમેં, વો ષટ્કારકસે પરિણમન હોતા હૈ. યે પરમાણુકા પરિણામ ભી....

પંચાસ્તિકાય ૬૨ ગાથા હૈ. પંચાસ્તિકાય. ઉસમેં, જીવ ઔર કર્મ—દોનોં(કે પરિણામ) અપને પરિણામસે હુએ હૈં ઐસા પાઠ હૈ. ૬૨ ગાથા, પંચાસ્તિકાય. વો ચર્ચા હુઈ થી વર્ણીકે સાથ. વિકાર અપનેસે હોતા હૈ, પરસે નહીં. યહાં તો અભી નિર્મલ પર્યાયકી બાત ચલતી હૈ. નિર્મલ પર્યાય ભી અપનેસે ક્રમસર હોનેવાલી હૈ તબ હોતી હૈ. ઉસકા અર્થ, ધર્મકી નિર્મલ પર્યાયકા આશ્રય દ્રવ્ય (કહના) યે વ્યવહાર હૈ. તો દ્રવ્ય ઉપર દ્રષ્ટિ જાયેગી–પર્યાય અપને દ્રવ્યકી તરફ ઝુકેગી.. આહાહા! પર્યાય મુખ બદલેગી–પર્યાયકા મુખ રાગ, પુણ્ય ને દયા-દાન ને વિકલ્પ ઉપર હૈ, યે પર્યાય મુખ બદલેગી, અપને દ્રવ્ય તરફ મુખ બદલેગી, તબ ઉસકો ક્રમબદ્ધમેં સમ્યગ્દર્શન ને ધર્મ હોતા હૈ.

શ્રોતા : મુખ કૈસે બદલના હૈ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યે હૈ ઉસકો ઐસે કરના હૈ. મોઢું આમ છે તો આમ કરી નાખ. સમજમેં આયા?

કોઈ ભી પરકા કર સકે ઐસા હો તો, યે ઐસા હૈ (ઉસે) ઐસા કર દો. આહા! ઐસે થા, ઐસે કર દો. ઐસે નહીં હોતી. સમજમેં આયા? ઐસા હૈ........... આહાહા! વાત બહુ ઝીણી છે બાપુ! ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્મા..... અનંત દ્રવ્ય જૈસે હૈં.... અનંત અનંતપને કબ રહેંગે? અનંતમેં એક દ્રવ્યકી પર્યાયકા દૂસરા કર્તા ન હો તો અનંત અનંતપને રહેંગે. જો દૂસરા દ્રવ્ય દૂસરેકી પર્યાયકા કર્તા હો તો યે પર્યાય બિનાકા વો દ્રવ્ય રહા. પર્યાય બિનાકા દ્રવ્ય રહતા નહીં. એક (દ્રવ્ય) પર્યાય બિના રહા, દૂસરા દૂસરેકા કર્તા હો તો વો પર્યાય બિનાકા દ્રવ્ય રહા. પર્યાય બિનાકા દ્રવ્ય રહે તો દ્રવ્યકા ભી નાશ હોતા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? શેઠ! ઐસી ઝીણી બાત હૈ. શેઠ એટલા ભાગ્યશાળી કે શિબિરમેં આવે છે, દુનિયાસે છૂટ જાતા હૈ.

યહાં તો યે કહતે હૈં કિ કોઈ ભી રજકણ કે કોઈ ભી પરમાણુકા સ્કંધ... યે સ્કંધ હૈ ઉસમેં જો પરમાણુ હૈ, યે પરમાણુ ભી ક્રમસર અપની પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. યે સ્કંધમેં આયા હૈ તો ઐસી પર્યાય હુઈ ઐસા નહીં. યે પરમાણુકી લોહીકી... યે લોહી હૈ ન? લોહીકો ક્યા કહતે હૈં? ખૂન. ઉસકી પર્યાય હુઈ ન, તો પરમાણુ યહાં આયા તો ખૂનકી પર્યાય હુઈ ઐસા હૈ નહીં. યે પરમાણુકી ખૂનકી પર્યાય હોનેકી યોગ્યતાસે ક્રમબદ્ધ આનેવાલી થી તો આયી હૈ. આહાહા! પ્રભુ! તુમ તો જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા હો ન. જાનને-દેખનેવાલા કર્તા હો જાયે તો મિથ્યાત્વપના આ જાતા હૈ. આહાહા! તુમ તો.... જ્ઞાતા–અકર્તા સિદ્ધ કરના હૈ ન? યહાં તો અકર્તા સિદ્ધ કરના હૈ. ઉપર હૈ ન. બતાયા થા.

आत्माका अकर्तृत्व दृष्टांतपूर्वक कहते हैं... અમૃતચંદ્રાચાર્ય. અકર્તૃત્વ... વે (-અજ્ઞાની) ઈશ્વરકો કર્તા કહતે હૈં તો યહાં તો કહતે હૈં કિ દ્રવ્ય પર્યાયકા કર્તા નહીં. ઈશ્વર કર્તા તો હૈ નહીં કોઈ ચીજકા, પણ ચીજકી જો પર્યાય હૈ ઉસ પર્યાયકા દ્રવ્ય કર્તા નહીં. દૂસરા દ્રવ્ય તો નહીં કર્તા... આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ! યે તો પરમાત્મા જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથને સર્વજ્ઞસ્વભાવમેં ઐસી પદાર્થકી મર્યાદા–સ્થિતિ દેખી હૈ યે બાત હૈ. દુનિયા માને કિ ન માને. ઉસકો–સત્યકો સંખ્યાકી જરૂર નહીં. લાખો માને તો સત્ય કહેવાય, થોડા માને તો અસત્ય કહેવાય—એવું છે નહીં. વો કહતે હૈં. આહાહા!

આ કોડિયું... સ્ત્રી ભરત ભરતી હૈ ન? ભરત કપડેમેં. તો કહતે હૈં કિ યે પર્યાય સ્ત્રીકે આત્માને કિયા ઐસા હરામ હૈ. ભરત ભરતી હૈ ન કપડેમેં? અહીંયા ગોઠવી દીધું.... વે (અજ્ઞાની) કહતે હૈં કિ સ્ત્રીને કિયા, ઇસકી ઇચ્છા હુઈ તો હુઆ. યે બિલકુલ જૂઠ હૈ. આહાહા! ભરત ભી અપની પર્યાયમેં ક્રમબદ્ધમેં હોનેવાલી પર્યાયસે હોતા હૈ. આહાહા! શું કહેવાય? તોરણ કરતે હૈં ન? તોરણ.. તોરણ.. ઉસમેં દાણા.... હાથી બનાતે હૈં. મોતીકો... યે ગોઠવણીકી પર્યાય સ્ત્રીને કી કિ ઉસકી અંગુલીસે હુઆ (ઐસા હૈ નહીં).

શ્રોતા : ...સે ખૂન નિકલતા હૈ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યે નહીં, અપનેસે ખૂનકી પર્યાય નીકલતી હૈ. આહા! દેખો! યે અંગુલી હૈ ન? યે અંગુલી ઉસકો અડી (-છુઈ) હી નહીં. ઐસે ખટ્ટા હુઆ, યે ખટ્ટેકી પર્યાય ક્રમસર પરમાણુમેં હોને(વાલી) હુઈ હૈ, ઉંગલીસે નહીં હુઈ. આહાહા! સમજમેં આયા? યે બાત.... પણ સંયોગસે દેખતે હૈં, ઉસકી પર્યાયકો દેખે તો..... અંગુલી દૂસરી ચીજ હૈ ઔર વો હુઆ દૂસરી ચીજ હૈ. વો સંયોગસે દેખતે હૈં, પણ ઉસકી પર્યાય ઉસમેં (અપનેમેં) ઉત્પન્ન હુઈ ઉસ દ્રષ્ટિસે તો દેખતે નહીં. આહાહા! સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! અભી તો ગડબડ બહુત હો ગઈ હૈ.

પુસ્તક બનાના, વો ભી (પરમાણુકી) અપની પર્યાયસે હોતા હૈ. પુસ્તક હમને બનાયા... આહાહા! આચાર્ય મહારાજ તો કહતે હૈં, યે ટીકા... હમને ટીકા બનાયી ઐસે મોહસે ન નાચો. હમ તો જ્ઞાતા(-દ્રષ્ટા) હમારે સ્વરૂપમેં હૈં. હમારે સ્વરૂપસે બહાર નિકલકર યે ટીકાકી રચના હુઈ (ઐસા હૈ નહીં) અને વિકલ્પ આયા હૈ તો ટીકાકી રચના હુઈ ઐસા ભી નહીં. વિકલ્પ આયા હૈ તો વિકલ્પ મેરા કર્તવ્ય હૈ યે ભી નહીં. આહાહા! મૈં તો જ્ઞાતા (હૂં). અકર્તા સિદ્ધ કરના હૈ ન? પરકા તો કર્તા નહીં, પણ રાગકા ભી કર્તા આત્મા નહીં. દયા-દાન-વ્રતાદિકા વિકલ્પ આતા હૈ, પણ આત્મા કર્તા હૈ ઐસા નહીં. ક્યોંકિ આત્મા પવિત્ર પિંડ પ્રભુ હૈ, વો વિકારકો ક્યોં કરે? ચક્રવર્તી રાજાકો મકાનકી ધૂલ સાફ કરનેકો કહના કિ ચક્રવર્તી! ધૂલ નિકાલ દે. ઐસે ભગવાન આત્મા અનંત પવિત્ર ગુણકા પિંડ હૈ ઉસકો દયા-દાન વિકલ્પકા કર્તા બનાના, યે ચક્રવર્તીકો ધૂલ નિકાલનેકો (કહને જૈસી) બાત હૈ. આહાહા! યે દ્રષ્ટાંત આતા હૈ શાસ્ત્રમેં. શાસ્ત્રમેં સબ ભરા હૈ. દિગંબર શાસ્ત્રમેં દ્રષ્ટાંત ઔર ન્યાય સબ ભરા હૈ. જહાં જહાં જૈસે ચાહિયે વહાં વહાં સબ ભરા હૈ.

क्रमबद्ध अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ... જોયું! **उत्पन्न होता हुआ अजीव ही है...** યે પર્યાયકો અજીવ કહા. અજીવકી પર્યાયકો અજીવ કહા, જીવકી પર્યાયકો જીવ કહા.—એમ અત્યારે લેવું છે. નહીં તો જીવદ્રવ્ય હૈ વો પર્યાયમેં આતા નહીં, ઐસે અજીવદ્રવ્ય હૈ વો પર્યાયમેં આતા નહીં. પણ યે પર્યાય ઉસસે હુઈ હૈ ઐસે બતાના હૈ. પરસે નહીં હુઈ અને ક્રમસે આનેવાલી (થી વો) હુઈ હૈ–આયી હૈ, યે બતાકર (કહા કિ) અજીવકા પરિણામ અજીવ હૈ. આહાહા! ઐસે ક્યોં કહા? અજીવકા પરિણામ અજીવ હૈ અર્થાત્ દૂસરે સાથમેં જીવ હો તો ઉસસે હુઆ ઐસા હૈ નહીં. એ ના પાડે છે દેખો! **अजीव ही है, जीव नहीं...** હૈ? 'જીવ નહીં' ઐસે ક્યોં કહા? કિ જીવ સંયોગમેં હો, તો ઉસસે વહ પર્યાય જડકી હુઈ હૈ ઐસા તીન કાલમેં નહીં. આહાહા!

આ વાત.... પછી સોનગઢનું એકાંત છે.. એકાંત છે, ઐસા કહતે હૈં. કહો પ્રભુ! ભગવાન કહતે હૈં (કિ સોનગઢ કહતા હૈ?) કિસકી બાત હૈ યે? આહાહા! ત્રણ લોકના નાથ તીર્થંકરદેવ સીમંધર ભગવાનકે શ્રીમુખસે નિકલી હુઈ વાણી હૈ. યે કુંદકુંદાચાર્યને સુની હૈ ઔર યહાં આકર યે શાસ્ત્ર બનાયા. આહાહા!

શ્રોતા : આપ ઉસ સમય થે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : તભી વહાં થે. સુનનેકો ગયે થે. એ વાત એટલી..... યે તો ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યકી બાત હૈ. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં, **अजीव ही है**... યૂં લિયા. એકાંત નહીં હૈ ન? ઐસે કહતે હૈં કિ કથંચિત્ અજીવપર્યાય અજીવસે હુઈ, કથંચિત્ જીવસે હુઈ—ઐસે અનેકાંત કહો. યે અનેકાંત હૈ નહીં પ્રભુ! યે એકાંત તો હૈ. યે કહતે હૈં કિ અજીવકી અપની પર્યાયસે અજીવ ઉત્પન્ન હુઆ યે અજીવ હી હૈ.. અજીવ હી હૈ.. આહાહા! યે હોઠ હલતે હૈં તો અજીવકી પર્યાય અજીવ હી હૈ, જીવ નહીં. ઐસે ક્યોં કહા? અંદર જીવ હૈ તો ઉસસે હોઠ હિલા હૈ ઐસા નહીં, માટે જીવ નહીં. આહાહા! ઈતના અભિમાન છોડના..... આહાહા!

શ્રોતા : મડદું કેમ બોલતું નથી?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : મડદુ બોલતું..? મડદું ચાલે પણ છે. સુના હૈ?

રાતકો... અમને તો નજરે પડેને. હમારા બડા ભાઈ થે. વો ૫૭કી સાલમેં ગુજર ગયે. બડે ભાઈ થે, બહુત સુંદર થે, બહુત હુશિયાર થે. મુંબઈકા પાની લગ ગયા થા. ૫૭, સંવત ૧૯૫૭. તબ હમારી ઉંમર ૧૧ વર્ષકી થી. ૧૧ વર્ષકી. ૪૬મેં જન્મ હૈ. રાતકો વો ગુજર ગયે, હમને દેખા થા. રાત્રિકો ઉસમેં સુલાયે... વો કોશ... કોશ સમજતે હો? લોહેકી કોશ હોતી હૈ ન? ક્યા કહતે હૈં? યે લોહેકી કોશ નહીં હોતી? એ મૂકી છાતી પર. ક્યોંકિ મુર્દા ખડા ન હો જાય. મુર્દા ભી ખડા હો જાતા હૈ. યે મુર્દા ભી..... પર ઐસા હોનેવાલા હો તબ..... કોશ.. કોશકો ક્યા કહતે હૈ? લોહેકી હોતી હૈ ન લંબી? ખોદનેકી... હમને દેખા હૈ.

૫૭કી સાલ. હમ તો છોટી ઉમ્રકે થે. હમારી માતાજી કહે, યહાંસે નિકલ જાઓ. મામાને ઘેર જાઓ. મામા ગૃહસ્થ હતા, બધા બહુ પૈસાવાળા હતા. મામા હતા પૈસાવાળા. કહ્યું, અહીંથી ચાલ્યા જાઓ. તમે નહીં દેખી શકો. અહીં સૂવું નહીં. ભાઈ ગુજરી ગયા છે. મુર્દા રખા હૈ તો યહાં સોના નહીં. યે ૫૭કી બાત હૈ. કિતને વર્ષ હુએ? ૭૮ વર્ષ પહલેકી બાત હૈ. વો મુર્દાકો રખતે હૈં ઐસા. બાકી તો મુર્દેકી પર્યાય ઐસી ખડી હોનેકી નહીં થી તો બાહ્ય નિમિત્ત... પણ હોનેકી થી ઔર રખા તો નહીં હુઆ ઐસા ભી નહીં.

વો હમને દેખા હૈ. ૧૧ વર્ષની ઉંમરે ૫૭ મેં. છપ્પનીયો દુકાળ હતોને. ૫૬મેં બડા અકાલ (પડા) થા. ૫૬મેં વરસાદ નહીં થા. હમારી તો છોટી ઉમ્ર થી ૧૦ વર્ષકી. બડા અકાલ.. બહોત દુકાળ.. ઐસા દુકાળ કિ હમ લડકે નદીકે પાર ગયે, નદીકો દેખને. એક ભરવાડ ખડા થા. ભરવાડ ખડા થા ઔર ગાય ૨૫, ૩૦, ૪૦, ૫૦ ખડી થી. ગાયોકી આંખોંમેં આંસુ.. આંસુ.. ભરવાડકો પૂછા... ભાઈ! ચાર-પાંચ દિનસે ઘાસકા એક તૃણ ભી નહીં મિલા ગાયકો. એક તિનકા નહીં. ૫૬ કી સાલમેં..... પાંચ ઇંચ વરસાદ આયા થા પહલે. બસ, પીછે નહીં આયા. ૫૬કી બાત હૈ. ભરવાડ ખડા થા. ભરવાડ સમજતે હો? ગાયોકા ગોવાળ. ગોવાળની આંખ્યુંમાં

આંસુ. અરે! આ ગાયું... ૩૦-૪૦ ગાય. ચાર-પાંચ દિનસે એક તિનકા નહીં મિલા. કહાંસે લાવે? ઘાસ હી નહીં ઉગા.

અભી ભી ઐસા સુના હૈ. (વરસાદ) ખેંચાઈ ગયોને એક મહિનો. અષાઢ સુદ ત્રીજ તક ૧૧ ઇંચ આ ગયા હૈ. અભી નહીં આયા. ઘાસ બિના બારહ-ચૌદહ ઢોર મર ગયે. થોડા થોડા ઘાસ ઉગા હૈ. ખેડે તો ખાઈ શકે. ખેડનેકી શક્તિ ન હો, મર ગયે. પર વો સમયમેં વો પર્યાય હોનેકી થી ઈસસે હોતી હૈ. આહાહા! ઘાસ ન મિલા માટે દેહ છૂટ ગયા ઐસા હૈ નહીં. દેહકી પર્યાય છૂટનેકી થી ઔર દેહમેં આત્મા રહા તો આયુષ્યકે કારણસે રહા—યે ભી હૈ નહીં. આયુષ્ય જડ હૈ ઔર ભગવાન આત્મા ચૈતન્ય હૈ. તો જડસે આત્મા રહ સકે અંદરમેં, ઐસા હૈ નહીં. અપની પર્યાયકી યોગ્યતાસે ક્રમસરમેં શરીરમેં રહનેકી યોગ્યતા હૈ ઇતને સાલ રહતે હૈં. જબ યોગ્યતા છૂટ જાતી હૈ તબ છૂટકર સ્વર્ગમેં ચલે જાતે હૈં. ધર્મીજીવકી (બાત હૈ). સમજમેં આયા?

આચાર્યને દ્રષ્ટાંત દિયા હૈ. મનુષ્યમેંસે સ્વર્ગમેં (જાતા હૈ) યે દ્રષ્ટાંત અપના લિયા હૈ. કારણ કે આચાર્ય દેહ છોડકર સ્વર્ગમેં જાનેવાલે હૈં. ચાર ગતિકા દ્રષ્ટાંત હૈં પંચાસ્તિકાયમેં, વહાં વો લિયા હૈ. મનુષ્યસે સ્વર્ગ ને સ્વર્ગસે ફિર મનુષ્ય હોકર.... કુંદકુંદાચાર્ય આદિ કિતને સંત તો કેવલજ્ઞાન પાકર મોક્ષ જાનેવાલે હૈં. ઐસી સ્થિતિ હૈ. યે મનુષ્યકા દ્રષ્ટાંત ઐસા લિયા હૈ. મનુષ્ય મરકર નરક કિ તિર્યંચમેં જાતે હૈં ઐસા નહીં લિયા. મનુષ્ય મરકર સ્વર્ગમેં જાતે હૈં ઐસા લિયા. કારણ કે અપની બાત કી હૈ. અપને ક્રમસે દેહ છૂટ જાયેગા તો હમેં ક્રમસે સ્વર્ગકી ગતિ મિલેગી. કેવલજ્ઞાન હૈ નહીં, પૂર્ણ પ્રાપ્તિ હૈ નહીં તો દેહ તો મિલેગા, પણ યે જડકે કારણસે જડ સંયોગ મિલેગા. અપની યોગ્યતાકે કારણસે વહાં સ્વર્ગમેં રહતે હૈં. શ્રેણિક રાજા ભી અભી નરકમેં ભી હૈં... શ્રેણિક રાજા નરકમેં હૈં નહીં, વે અપની પર્યાયમેં ઔર ગુણમેં હૈં. આહાહા!

પરકો કભી છુઆ હી નહીં, તો પરમેં રહે ઐસા કહાં હૈ? બહુ કઠણ.. કઠણ.. ભાઈ! સમજમેં આયા? એકને તો પ્રશ્ન કિયા થા કિ શ્રેણિક રાજા મરકર નરકમેં ગયે. દેખો! નરકગતિકા ઉદય આયા તો ઉન્હેં જાના પડા. નરકગતિ બાંધી થી ન પહલી? મુનિકી અશાતના કી થી. નરકકા આયુષ્ય બંધ ગયા. બડા આયુષ્ય બંધ ગયા થા. પીછે મુનિ મિલે ઔર મુનિકે પાસ સમકિત પાયા. વો બહુત (લંબી) સ્થિતિ બંધી થી વો તોડકર ૮૪૦૦૦ વર્ષકી રહ ગઈ. ૮૪૦૦૦ વર્ષ હૈ. અભી ભી (નરકમેં) હૈં. પર અપની પર્યાયકી યોગ્યતાસે (હૈ). ગતિકા ઉદય હૈ ઉસ કારણસે વહાં ગયે હૈં ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! અનુપૂર્વી ભી જૂઠી હૈ. નામકર્મમેં ૯૩ પ્રકૃતિમેં એક અનુપૂર્વી પ્રકૃતિ હૈ. યે અનુપૂર્વી પ્રકૃતિ ક્યા હૈ? કિ એક ગતિમેંસે દૂસરી ગતિમેં લે જાના. ઐસે કહતે હૈં યે સબ નિમિત્તસે કથન હૈ. આહાહા!

યે બૈલ હૈ ન? નાથ, બૈલકો નાકમેં નાથ ડાલતે હૈં (ફિર) ખેંચતે હૈ. ઐસે આનુપૂર્વી ખેંચકર લે જાતે હૈં ઐસા લેખ હૈ. વો તો આનુપૂર્વી પ્રકૃતિ હૈ ઐસા નિમિત્તકા જ્ઞાન કરાનેકો (કથન) હૈ. બાકી અપની પર્યાયકી યોગ્યતાસે કર્મ .... હૈ તો ઉસ પ્રકારસે સ્વર્ગમેં જાતે હૈં, નરકમેં જાતે હૈં. આહાહા! તો **अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता हुआ अजीव ही है, जीव नहीं**... આ

અનેકાંત છે. જીવસે ભી હો ઓર અજીવસે ભી હો તો અનેકાંત (કહલાયે)—યે અનેકાંત નહીં. આહાહા! કથંચિત્ અપની પર્યાય અપનેસે, કથંચિત્ પરસે—ઐસા કહો તો અનેકાંત સિદ્ધ હોતા હૈ.—ઐસા હૈ નહીં. **जीव नहीं**... જીવકી પર્યાય ઉસકો (અજીવ) ઉત્પન્ન કર સકે ઐસા બિલકુલ હૈ નહીં. ક્યોં?

હવે દ્રષ્ટાંત આપે છે. **जैसे (कंकण आदि परिणामोंसे उत्पन्न होनेवाले ऐसे) सुवर्ण** ... સોના.. સોના.. સુવર્ણ.. **कंकण आदि परिणामोंसे**... કંકણ, કડા, વીંટી વિગેરે. **परिणामोंके साथ तादात्म्य है**... આહાહા! સોના જો જેવરરૂપ હુઆ, ઉસ જેવર(રૂપ) પરિણામસે સોના તાદાત્મ્ય હૈ. જૈસે ઉષ્ણતાકે સાથ અગ્નિ તાદાત્મ્ય હૈ, ઐસે જ્ઞાનકે સાથ આત્મા તાદાત્મ્ય હૈ–તત્સ્વરૂપ હૈ, ઐસે સુવર્ણ કંકણ (આદિ) અપની પર્યાયસે તાદાત્મ્ય હૈ. પરસે હુઆ હી નહીં. સોનેમેંસે કંકણ હુઆ વો સોનીસે હુઆ નહીં. આહાહા! ક્યોંકિ ઉસકે પરિણામોંસે તાદાત્મ્ય હૈ. યે પરિણામોંસે સોના ઉત્પન્ન હુઆ હૈ. જેવરકી અવસ્થા સોનેસે ઉત્પન્ન હુઈ હૈ, સોનીસે નહીં, હથોડીસે નહીં, નીચે એરણસે નહીં. આવી વાતું... આકરું લાગે માણસને. આખો દિ' અમે આ કરીએ છીએ, આ કરીએ છીએ વેપાર-ધંધા. કૌન કરતા હૈ? બાપુ! સબ સંયોગસે દિખતા હૈ. બાકી સંયોગી પર્યાય તો ઉસકે કારણસે હોતી હૈ. તુમ માનતે હો કિ હમારેસે યે હુઈ, યે તો મિથ્યાત્વકા પોષણ હૈ. મિથ્યાત્વ સંસાર હૈ, યે મિથ્યાત્વ હી આસ્રવ ઔર સંસાર હૈ. યે અહંકાર નિકાલના (ઔર) ભેદજ્ઞાન કરના વહ અલૌકિક બાત હૈ.

જડકી પર્યાય મેરેસે નહીં ઔર મેરી પર્યાય જડસે નહીં. આહાહા! ઐસે ભેદ કરના... યહાં કહા, **सुवर्णका कंकण आदि परिणामोंके साथ तादात्म्य है**. સોનેમેંસે જો જેવર હોતા હૈ યે પરિણામ હૈં. પરિણામકે સાથ સુવર્ણ તાદાત્મ્ય હૈ. પરિણામકે સાથ સોની તાદાત્મ્ય હૈ? યે જેવરકે સાથ એરણ તાદાત્મ્ય હૈ? યે પરિણામકે સાથ હથોડી તાદાત્મ્ય હૈ? આહાહા! જેવર ઉત્પન્ન હુઆ હૈ વો હથોડીસે નહીં, એરણસે નહીં, સોનીસે નહીં. આહાહા! પૂર્વ પર્યાયસે ભી નહીં. એક સમયમેં જો પર્યાય ક્રમબદ્ધ ઉત્પન્ન હુઈ હૈ, વો પૂર્વકી પર્યાયસે ભી નહીં અને નિશ્ચયસે તો સુવર્ણકે દ્રવ્ય-ગુણસે ભી નહીં. આહાહા!

તાદાત્મ્ય કહા હૈ ન? **उसी प्रकार सर्व द्रव्योंका... सर्व द्रव्योंका अपने परिणामोंके साथ तादात्म्य है**. જીવકા પરિણામ અપને આત્માકે સાથ તાદાત્મ્ય હૈ. અજીવકા પરિણામ અજીવસે તાદાત્મ્ય હૈ. એક પરમાણુકા પરિણામ વો પરમાણુસે તાદાત્મ્ય હૈ. કોઈપણ ચીજકા પરિણામ ઉસ તત્ત્વસે તત્ત રૂપ હૈ, પરકે સાથ કોઈ સંબંધ હૈ નહીં. આહાહા! શિક્ષણ શિબિરમેં ઐસા અર્થ નિકાલતે હૈં. આ છે બાપુ! અરેરે! અનાદિકાળથી ૮૪ લાખમાં.... ભાઈ! ભૂલી ગયો ૮૪ લાખના અવતારને...

શ્રોતા : બીજા પૂછે કે ......આનાથી આ થાય છે?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : એ બીજા પૂછે, ન પૂછે એ જાણે. અહીં તો વસ્તુસ્થિતિ આ છે. આ બીજા પૂછે એની તો વાત ચાલે છે. યે હજારો માણસમેં તો બાત ચલતી હૈ. પૂછે (ઐસી)

ભાષાકી પર્યાય ભી પૂછનેવાલેકી ક્રિયા નહીં હૈ. દરબાર! એવી વાત છે ભાઈ! આહાહા! પરમ સત્યકી બાત હૈ. આહાહા! **इसप्रकार जीव अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता है तथापि उसका अजीवके साथ कार्यकारणभाव सिद्ध नहीं होता**... ક્યા કહતે હૈં? કોઈ કહે કિ જીવ અપને પરિણામોંસે તો ઉત્પન્ન હોતા હૈ ન? ઇતના તો કારણ ને કાર્ય કરતા હૈ ન? જીવ અપને પરિણામકા કાર્ય તો કરતા હૈ ન? અપને પરિણામકા કાર્ય કરે તો દૂસરેકે પરિણામ ભી કરે. જેમ ગોવાળ એક ગાયકો ચરાને લે જાય, તો દૂસરા કહે, મેરી ગાય ભી લે જા. ઐસા આતા હૈ. ગોવાળ હૈ ન? ગોવાળ. એક ગાયકો લે જાય તો હમારી ગાયકો ભી સાથમેં લે જા. હમારે કહાં....... ઐસે અજીવકા પરિણામ હોતા હૈ? સમજમેં આયા?

ઉસમેં દૂસરે દ્રવ્યકા ભી પરિણામ કારણરૂપ હો તો ઉસમેં ક્યા હૈ? આહાહા! જુઓ, પ્રભુ! આત્મામેં એક અકાર્યકારણ નામકા ગુણ હૈ. ક્યા કહા? ૪૭ ગુણ હૈ ન? ઉસમેં અકાર્યકારણ નામકા એક ગુણ હૈ. ૧૪વા હૈ. આહાહા! ૪૭મેં ૧૪વા હૈ, અકાર્યકારણ. આત્મા પરકા કાર્ય નહીં અને આત્મા રાગ ને પરકા કારણ નહીં. આહાહા! પીછે હૈ ૪૭ શક્તિ. હૈ કિ નહીં? ૧૧૨ પન્ના? શ્લોક.. શ્લોક.. ૧૩. ૧૪મેં આયા. 'અન્યસે નહીં કિયા જાતા ઔર અન્યકો નહીં કરતા ઐસા એક દ્રવ્યસ્વરૂપ અકારણકાર્યશક્તિ હૈ. ' હૈ અંદર? ૧૪વી હૈ. ૧૩ નંબર પીછે ૧૪વી. 'અન્યસે નહીં કિયા જાતા...' આહાહા! આત્મામેં જડસે કોઈ પર્યાય નહીં કી જાતી ઔર આત્મામેં રાગસે સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય નહીં કી જાતી. આહાહા! 'અન્યસે નહીં કિયા જાતા...' 'અન્યસે'મેં પરદ્રવ્ય ને રાગ સબ લેના. ક્યોંકિ શક્તિકા વર્ણન હૈ ન? તો શક્તિકે વર્ણનમેં પર્યાય નિર્મલ હી લી હૈ. ક્રમ-અક્રમ લિયા હૈ પીછે ઉસમેં. અક્રમ ગુણ ને ક્રમ પર્યાય, પર યે ક્રમ પર્યાય નિર્મલ લી હૈ. શક્તિકા વર્ણન હૈ ન? ક્રમ-અક્રમમેં યહાં એકસી નિર્મલ પર્યાય હી લી હૈ. ક્રમમેં રાગ.... ક્યોંકિ શક્તિ હૈ વો વસ્તુકા ગુણ હૈ. ગુણકો ધરનેવાલા દ્રવ્ય હૈ વહ પવિત્ર હૈ ઔર શક્તિ ભી પવિત્ર હૈ, તો પવિત્રતાકા પરિણામ પવિત્ર હૈ. સમજમેં આયા?

રાગકા પરિણામ આત્માકા હૈ ઐસા યહાં હૈ નહીં. શક્તિકે વર્ણનમેં શુરૂઆતમેં ઔર પીછે દોનોં જગહ ઐસે લિયા હૈ. આહાહા! નયકા અધિકાર, પ્રવચનસારમેં ૪૭ નયકા અધિકાર લિયા હૈ વહાં લિયા હૈ જ્ઞાન કરાનેકો. ધર્મીજીવ ગણધર હૈં ઉનકે ભી જરા વિકલ્પ આયા શાસ્ત્ર રચનેકા, તો ઉનકા પરિણમન હૈ તો કર્તા કહનેમેં આતે હૈં. આહાહા! પરિણમનકી અપેક્ષાસે કર્તા કહનેમેં આતા હૈ, કરનેલાયક હૈ માટે કર્તા હૈ ઐસા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? પ્રવચનસારમેં ઐસા લિયા હૈ. કર્તાનય હૈ, ભોક્તાનય હૈ. યહાં યે નહીં લેના. યે દ્રવ્યદ્રષ્ટિકા વિષય હૈ. શક્તિકા વર્ણન હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા!

શ્રોતા : સમયસાર ... કિ પ્રવચનસાર ...?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : દોનોં જ્ઞાનકી પ્રધાનતાસે જાનનેલાયક ચીજ હૈ ઐસે માનના. દ્રષ્ટિકી અપેક્ષાસે અપના પરિણામ નિર્મલ હી હોતા હૈ ઐસા માનના.

આગે હૈ, પ્રશ્ન હૈ આગે. 'જિસમેં ક્રમ-અક્રમસે પ્રવર્તમાન અનંત ધર્મ હૈં ઐસા આત્મા જ્ઞાનમાત્ર કિસ પ્રકાર હૈ?' ઉસમેં હૈ પહલે યે બાત. 'જિસમેં ક્રમ-અક્રમસે પ્રવર્તમાન અનંત ધર્મ હૈં...' પણ યહાં ક્રમ લેના નિર્મલ. યહાં ક્રમમેં મલિન ન લેના. પહલે શબ્દ હૈ. પીછે ભી હૈ. યે તો બહોત બાર સભામેં ૧૮ ચલ ગયા હૈ. યે ૧૯વી બાર ચલતા હૈ. ઉત્તર હૈ?

'પ્રશ્ન : જિસને ક્રમ-અક્રમસે પ્રવર્તમાન અનંત ધર્મ હૈં ઐસા આત્મા જ્ઞાનમાત્ર કૈસે હૈ?' વો તો જ્ઞાનમાત્ર હી હૈ. 'પરસ્પર ભિન્ન ઐસે અનંત ધર્મોંકે સમુદાયરૂપસે પરિણમિત એક જ્ઞપ્તિમાત્ર ભાવરૂપસે સ્વયં હી હૈ.' સમજમેં આયા? યે અનંત શક્તિમેં ક્રમ તો નિર્મલ લિયા હૈ. દૂસરી (જગહ) પંચાસ્તિકાયમેં ૬૨ ગાથામેં લિયા, વહાં વિકારકી પર્યાય સ્વતંત્ર ષટ્કારકસે પરિણમતી–હોતી હૈ ઐસા લિયા હૈ. વહાં તો જ્ઞેય અધિકાર હૈ તો જ્ઞેયકો બતાના હૈ. યહાં તો દ્રષ્ટિપ્રધાન શક્તિકા વર્ણન હૈ. શક્તિ પવિત્ર હૈં સબ અને પવિત્રકો ધરનેવાલા પ્રભુ ભી પવિત્ર દ્રવ્ય હૈ. પવિત્રસે ક્રમમેં અપવિત્રતા આતી હૈ યે બાત હૈ નહીં. આતી હૈ અપવિત્રતા, પણ વો અપવિત્રતાકા જ્ઞાન કરતી હૈ યે જ્ઞાનપર્યાય અપની હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

વો તો કહા થા ન? ભાવ નામકા એક ગુણ હૈ. ભાવગુણ હૈ. ઉસમેં પીછે હૈ. ભાવ હૈ ન? અંદર શક્તિ હૈ. ભાવશક્તિ હૈ. દેખો! ૩૩વી. 'વિદ્યમાન અવસ્થા યુક્તપનેરૂપ ભાવશક્તિ.' અમુક અવસ્થા જિસમેં વિદ્યમાન હો વહ ભાવશક્તિ. ૩૩વી શક્તિ હૈ. યે ભાવશક્તિકે કારણસે ઉસકી પર્યાય નિર્મલ હી હોતી હૈ. નિર્મલકી બાત હૈ યહાં. મૈં કરું તો પર્યાય નિર્મલ હો ઐસા વિકલ્પ ભી જહાં નહીં. આહાહા! જહાં દ્રવ્ય પર દ્રષ્ટિ કર પર્યાય ઝુક ગઈ, દ્રવ્યમેં ભાવ નામકા ગુણ હૈ ઉસ કારણસે અનંત ગુણકી પર્યાય નિર્મલ હી પ્રગટ હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? એક ભાવ(ગુણ) યે લિયા. એક ભાવ(ગુણ) દૂસરા હૈ. આહાહા! આગે હૈ.

૩૯. જુઓ! 'કર્તા-કર્મ આદિ કારકોંકે અનુસાર જો ક્રિયા...' યે વિકાર હૈ. વિકાર પર્યાયમેં હોતા હૈ, 'ઉસસે રહિત ભવનમાત્રમય હોનેવાલી ભાવશક્તિ.' દો પ્રકારકી શક્તિ હૈ. એક ભાવશક્તિ, અનંત ગુણમેં ભાવશક્તિ પડી હૈ તો દરેક ગુણકી એક સમયમેં હોનેવાલી પર્યાય હોગી, હોગી ને હોગી. મૈં કરું તો હોગી ઐસા હૈ નહીં. યે એક ભાવશક્તિ. એક ભાવશક્તિ, વિકારકા પરિણામ ષટકારક(રૂપ) પરિણમન હોતા હૈ ઉસસે રહિત પરિણમન યે ભાવશક્તિકા ફલ હૈ. વિશેષ કહેંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ સુદ ૩, ગુરુવાર, તા. ૨૬-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૬

સમયસાર, (ગાથા) ૩૦૮ થી ૩૧૧. ક્રમબદ્ધની વ્યાખ્યા આવીને? ક્રમબદ્ધમેં પરકા કારણ-કાર્યકા અભાવ હોતા હૈ. વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ આતા હૈ. ઉસકા કારણ વહ હૈ. ક્યા? કિ **जीव अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता है**... યે ક્રમબદ્ધમેંસે નિકાલા. જબ **जीव अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता है**... ક્રમબદ્ધમેં ઉસકા નિશ્ચય (-નિર્ણય) જાતા હૈ જ્ઞાયક ઉપર. વો બાત યહાં હૈ. જ્ઞાયક ઉપર દૃષ્ટિ હુઈ તો જીવ અપને પરિણામોંકે સાથ તાદાત્મ્ય હૈ. આહાહા! **इसप्रकार जीव अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता है**... નિગોદસે લેકર સિદ્ધ, એક-એક સમયકે પરિણામ.... નિર્મલકી યહાં બાત હૈ હોં. અપને પરિણામસે જીવ ઉત્પન્ન હોતા હૈ. આહાહા! પરિણામસે ઉત્પન્ન (હોતા હૈ). જીવદ્રવ્ય તો હૈ હી. **परिणामोंसे उत्पन्न होता है तथापि**... ઐસે ક્યોં કહા? કિ અપને પરિણામોંસે તો ઉત્પન્ન હોતા હૈ ન? ઈતના તો કાર્ય કરતા હૈ ન? અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ન? નહીં ઉત્પન્ન હોતા ઐસા તો હૈ નહીં.

उसका अजीवके साथ कार्यकारणभाव सिद्ध नहीं होता... ઐસે કિ અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તો પરકા પરિણામ ભી કરે. જો ઉત્પન્ન ન હોતા હો, કાર્ય ન હોતા હો તો તો પરકા કાર્ય ન કરે. આહાહા ! કાર્ય તો કરતા હૈ. ઝીણી વાત છે. જીવ અપને નિર્મલ પરિણામકા કાર્ય તો કરતા હૈ, તથાપિ પરકા કાર્ય નહીં કરતા—ઐસા લેના હૈ. સમજમેં આયા? ગંભીર શબ્દ હૈ. કિ અપને પરિણામોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ તથાપિ–તોપણ.... નિર્મલ પરિણામસે તો ઉત્પન્ન હોતા હૈ. મૈં શુદ્ધ ચૈતન્યઘન જ્ઞાન આનંદકંદ પ્રભુ હૂં, ઉસકા (-મેરા) પરિણામ તો આનંદ ને શાંતિ યે ઉસકા પરિણામ હૈ. અહીં ધર્મ પામેલાની વાત ચાલે છે અથવા ક્રમબદ્ધકા જિસકો નિર્ણય હુઆ ઉસકી બાત ચલતી હૈ. આહાહા!

જગતમેં દરેક પદાર્થકી અપની અવસ્થાસે વ્યવસ્થિત વ્યવસ્થા હોતી હૈ. દરેક પદાર્થકી અપને પરિણામ–અવસ્થાસે વ્યવસ્થા હોતી હૈ. દૂસરા પરિણામ ઉસકો કરે તો ઉસકી પર્યાય વ્યવસ્થા હોતી હૈ ઐસા હૈ નહીં. તો આ બધા વ્યવસ્થાપક છે ને? નહીં? યે પ્રમુખ હૈ, વ્યવસ્થાપક હૈ. કિસકા વ્યવસ્થાપક? ભાઈ! જો દ્રવ્ય અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ક્રમમેં, તો ઉસકી પર્યાયકી વ્યવસ્થા વો હી ઉસકી વ્યવસ્થા હૈ. આહાહા! દૂસરા જીવ ઉસકી વ્યવસ્થા કરે? દૂસરા જીવ ભી અપને નિર્મલ પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તો વો અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હો ઔર દૂસરેકે ભી પરિણામ ઉત્પન્ન કરે—ઐસા નહીં હોતા.

તેથી... 'તથાપિ' લિયા હૈ. એમ કે અપના કાર્ય કરે ન? કરતા તો હૈ કિ નહીં? કરતા હૈ કિ નહીં? પલટતા હૈ કિ નહીં? તો ફિર દૂસરેકો ભી પલટાવે. કહતે હૈં કિ ઐસા હોતા નહીં.

ક્યોંકિ દૂસરા દ્રવ્ય ભી અપને પરિણામસે પરિણમિત હોતા હૈ. દૂસરા દ્રવ્ય કોઈ પર્યાય બિનાકા દ્રવ્ય હૈ, ઐસા દ્રવ્ય હૈ નહીં. આહાહા ! (ઉસકી) પર્યાયકા કાર્ય કરનેવાલા કોઈ એક દ્રવ્ય–પરદ્રવ્ય હૈ, તો ઉસકી પર્યાયકા કાર્ય દૂસરા જીવ કરે ઐસા કભી હોતા નહીં. આહાહા! આ બધા શેઠિયાઓ ધંધો કરે, વેપાર કરે દુકાનમાં ધડાધડ. ક્યા કરે? કર્તા હોના તો મરના હૈ. મૈં કરું... ભગવાન જ્ઞાયકસ્વરૂપ પ્રભુ ઉસકો રાગકા, પરકા કામ સોંપના.. આહાહા! યે તો પ્રભુકા મૃત્યુ હૈ અથવા ઉસકા અનાદર હૈ. અનાદર હૈ વો હી મૃત્યુ હૈ. આહાહા! આ બધા વેપાર કરે છે લોઢાના. આહાહા! બબ્બે કરોડનું તો સ્ટીલ (પડ્યું હતું), એમાં ભાવ વધી ગયા તો ચાલીસ લાખ પેદા થઈ ગયા, લ્યો. ખુશ થયા કે નહીં?

વો પરમાણુ, વહાં ક્રમબદ્ધમેં આનેવાલા પરમાણુ આયા હૈ, ઉસકી પર્યાયકે ક્રમબદ્ધમેં. દૂસરેકે કારણસે પૈસા આયા વહાં..... (શ્રોતા : એની જ પાસે આવ્યા, બીજા પાસે ન આવ્યા?) ઉસકે પાસ આયા વો તો ઉસ સમય કાર્યકી દશા ને કાલ હી ઐસા થા. પૂર્વકા પુણ્ય કહનેમેં આયા, વો પુણ્ય તો નિમિત્ત હૈ. પૂર્વકા પુણ્ય પૈસેકો ખીંચકર લાવે—ઐસા હૈ નહીં. બોલનેમેં આતા હૈ કિ ઉસકે પુણ્યકે કારણસે..... શાસ્ત્ર ભી ઐસા કહતા હૈ કિ પુણ્યકા ફલ મિલતા હૈ.

પદ્મપ્રભમલધારીદેવ કહતે હૈં કિ પ્રભુ! દૂસરેકી રુદ્ધિ દેખકર તુજે વિસ્મય હોતા હૈ ઔર તુજે ઇચ્છા હોતી હૈ કિ આહાહા! કરોડપતિ, અબજપતિ મૈં ભી હોઉં. તો પ્રભુ! યે અરિહંતકી ભક્તિ કર તો ઉસમેં પુણ્ય હોગા ઔર ઉસસે મિલેગી વસ્તુ. તેરેકો મિલેગી તો ભી તુજે ક્યા લાભ હૈ? આહાહા! તું તો ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ હૈ, જિસમેં અનંત અનંત નિર્મલ ગુણકી ખાણ હૈ. યે ખાણકી પ્રતીતિ જિસકો ક્રમબદ્ધકે પરિણામમેં હુઈ.. આહાહા! યે તો અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. ક્યોં? કિ દરેક જીવદ્રવ્યમેં કર્તા નામકા એક ગુણ હૈ... કર્તા નામકા ગુણ હૈ. તો કર્તા હોકર અપને પરિણામકા કર્મ નામ કાર્ય કરતા હૈ. આહાહા! કર્તા હોકર.... અપને નિર્મલ પરિણામકી બાત હૈ હોં.

સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર... ક્રમબદ્ધકે નિર્ણયમેં જ્ઞાયક ઉપર દ્રષ્ટિ હોનેસે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન હુઆ, યે સમ્યગ્દર્શનકે કાર્યકા કર્તા કૌન હૈ? કિ જીવમેં કર્તા નામકા ગુણ હૈ. યે કર્તા(ગુણ)કે કારણસે સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ હૈ. પૂર્વકી પર્યાયસે નહીં, નિમિત્તસે નહીં, સુનનેસે નહીં. આહાહા! બહોત મંથન કિયા વિકલ્પસે અંદર, તો ઉસસે પ્રાપ્ત હોતા હૈ, ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! મંથન હૈ યે તો વિકલ્પ હૈ. આહાહા! અપનેમેં કર્તા નામકા અનાદિ ગુણ હૈ, યે કર્તાગુણકે કારણસે ઉસકી સમ્યગ્દર્શન આદિ પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ.

અથવા કર્મ નામકા ગુણ હૈ આત્મામેં. ઓહોહો! એક જડકર્મ હૈ, એક નોકર્મ હૈ, એક રાગકા કર્મ હૈ, એક નિર્મલપર્યાયરૂપી ભાવકર્મ હૈ, નિર્મલ... આહાહા! અને એક કર્મ નામકા ગુણ આત્મામેં હૈ. ક્યા કહા? આત્મા સિવાય અનંત પદાર્થકા કાર્ય હોતા હૈ વો ભી ઉસકા કર્મ હૈ. યે કર્મ, પદાર્થને અપના પરિણામ કિયા, વો પરિણામ ઉસકા કાર્ય હૈ. કાર્ય કહો કિ કર્મ કહો. એક વાત. દૂસરી – જડકર્મ હૈ ઉસકો કર્મ કહના, પરમાણુ અપની પર્યાયસે પરિણમા હૈ વો ભી કર્મ

હૈ.– દો. તીસરા – રાગ-દ્વેષકા પરિણામ કરના વો ભી એક કર્મ હૈ, ભાવકર્મ. તીન. એક નિર્મલ પરિણામ(રૂપ) કાર્ય હો વો ભી કર્મ હૈ – ચાર. ઔર એક કર્મ નામકા ગુણ આત્મામેં હૈ. આહાહા!

સૂક્ષ્મ બાત હૈ ભાઈ! અરેરે! અનંત કાલમેં સત્ય વાત મિલી નહીં (ઔર) મિલી તો રુચિ નહીં. આહાહા! એકાંત.. એકાંત લગે. વ્યવહાર.. કુછ કુછ રાગકી મંદતા કરનેસે હોતા હૈ કિ નહીં? તો કહતે હૈં કિ ઉસકે કર્મ નામકે ગુણને ક્યા કિયા? રાગસે જો હુઆ, તો રાગ કર્તા., આહાહા! સમજમેં આયા? અને ધર્મપર્યાય કાર્ય (હુઈ). યે રાગ કર્તા (ઔર ધર્મપર્યાય) કાર્ય (હો) તો કર્તા નામકે ગુણકા કાર્ય ક્યા હૈ? આહાહા! બહુત ઝીણી વાત છે. મુદ્દેકી બાતકો ઉસને કભી દ્રષ્ટિમેં લિયા નહીં. આહાહા! યહાં કહતે હૈં કિ કર્મ ઇતને પ્રકારકા હૈ. આહાહા! એક ગુણરૂપી કર્મ, એક નિર્મલ પર્યાયરૂપી કર્મ, એક રાગરૂપી ભાવકર્મ, એક (દ્રવ્ય)કર્મરૂપી પર્યાય જડકી ઔર એક પરકે પરિણામરૂપી કર્મ. આહાહા!

પરકા કર્મ આત્મા કરતા હૈ કિ નહીં? કર્મકા પરિણામ જો હૈ ઉસકો ભી આત્મા કરતા નહીં ઔર રાગ હૈ વો ભી આત્માકા કર્તૃત્વ નહીં ઔર નિર્મલ પર્યાયકા કર્તા હૈ વો ભી ઉપચારસે હૈ. આહાહા! નિર્મલ પરિણામ અપના કાર્ય ને આત્મા કર્તા ઐસા ભી ઉપચારસે–વ્યવહારસે કહનેમેં આતા હૈ. કલશટીકામેં હૈ. કલશટીકામેં હૈ સબ. સમજમેં આયા? આહાહા! યહાં તો કહતે હૈં કિ આત્મામેં કર્મ નામકા ગુણ હૈ.. કર્મ નામકા ગુણ હૈ. જડકર્મકા નહીં, રાગકા નહીં, પર્યાયકા નહીં. આહાહા! જૈસે ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વભાવી ત્રિકાલ હૈ, આનંદસ્વભાવી ત્રિકાલ હૈ, ઐસે કર્મસ્વભાવી ત્રિકાલ હૈ. આહાહા!

આ બધું સાંભળ્યું ન હોય, ત્યાં પૈસા-પૈસામાં ન સાંભળ્યું હોય. મંદિરમેં આઠ લાખ ખરચા માટે ધર્મ હો ગયા (ઐસે માને), પણ પૈસા ખરચ સકતા હી નહીં આત્મા. યે પરમાણુકી પર્યાયકા કાર્ય તો પરમાણુકા હૈ, દૂસરેકા યે કાર્ય હૈ હી નહીં. આહાહા! અને યે પૈસેકે કાર્યસે મંદિરકા કાર્ય હોતા હૈ ઐસા ભી નહીં. (શ્રોતા : કોઈનો ઉપકાર ગણતા જ નથી). એ તો બધી વ્યવહારની વાતું છે. આહાહા! 'ઉપકાર' આતા હૈ ન? ભાઈને લિયા હૈ ન 'મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક'મેં આઠવે અધ્યાયમેં? અરિહંતને ઉપકાર કિયા હૈ ઉપદેશ દેકર, મૈં યે ઉપકારકા .... ઉલ્લેખ કરતા હૂં. આઠવે અધ્યાયમેં હૈ. 'મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક.' આહાહા! હમ ઉપકાર કરતે હૈં, યે તો નિમિત્તસે કથન હૈ. સમજમેં આયા?

અભી તો બહોત ચલતા હૈ ન? વો ચૌદ બ્રહ્માંડકા નકશા બનાકર નીચે લખતે હૈં 'જીવાનાં પરસ્પર ઉપગ્રહો.' પરસ્પર ઉપકાર કરતે હૈં. ઉપકાર કરતે હૈં ઉસકી વ્યાખ્યા ઐસી હૈ નહીં. જહાં તહાં યે ચલ રહા હૈ. 'ઉપકાર'કા અર્થ નિમિત્તપને હૈ ઈતના જ્ઞાન કરાનેકો ઉપગ્રહઃ અથવા ઉપકાર ઐસે દો શબ્દ લિયે હૈં. આહાહા! યહાં તો પરમાત્મા ઐસે કહતે હૈં કિ જીવ અપને પરિણામકો... પરિણામ કહો કિ કર્મ કો કિ કાર્ય કહો. અપને કાર્યસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ તથાપિ ઉસકા અજીવકે સાથ, રાગકે સાથ, કર્મકે સાથ, શરીરકે સાથ કાર્યકારણભાવ સિદ્ધ નહીં

હોતા. યે જડકર્મ કાર્ય ને આત્મા કારણ ઐસા સિદ્ધ નહીં હોતા. આહાહા! યે શરીર ચલતા હૈ, ઐસી ભાષા નિકલતી હૈ, યે ભાષાકા નિકલના કાર્ય ને આત્મા કર્તા ઐસા કભી સિદ્ધ હોતા નહીં. આહાહા!

उसका अजीवके साथ कार्यकारणभाव... યે તો કલ કહા થા ન? આત્મામેં અકાર્યકારણ નામકા ગુણ હૈ.. આત્મામેં અકાર્યકારણ ગુણ હૈ કિ (જિસસે) પર(દ્રવ્ય) કર્તા ને આત્માકી પર્યાય કાર્ય ઐસા તો હોતા નહીં, પણ રાગ કર્તા ને નિર્મલ પર્યાય કાર્ય ઐસા ભી હોતા નહીં. સૂક્ષ્મ બાત હૈ. સમજમેં આયા? વ્યવહારરત્નત્રય કર્તા અને સમ્યગ્દર્શન નિર્મલપર્યાય કાર્ય ઐસા કર્તા-કર્મ (સંબંધ) હૈ નહીં. બહોત (હુઆ તો) આત્મા કર્તા ને નિર્મલપર્યાય કર્મ ઐસે ઉપચારસે દો ભેદ પડતે હૈં, પણ વ્યવહાર રાગ..... સબકા વો લેખ આતા હૈ. વ્યવહાર.. વ્યવહાર.. વ્યવહાર.. વ્યવહાર તો કરો, વ્યવહાર કરો, કરતે-કરતે પીછે છોડ દો. આહાહા! (શ્રોતા : પહલે તો કરના પડતા હૈ?) પહલે ને પીછે કરે કૌન? અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોનેવાલા પ્રભુ (આત્મા હૈ) ઔર દૂસરે પરિણામસે ઉત્પન્ન હોનેવાલા વો (દૂસરા) દ્રવ્ય હૈ. પરિણામ બિનાકા તો કોઈ દ્રવ્ય હૈ નહીં અથવા પરદ્રવ્ય અપને કાર્ય બિનાકા તો હૈ નહીં. ઉસકા (અપના) કાર્ય હૈ, તો આત્મા અપના કાર્ય કરતા હૈ ને પરકા ભી કાર્ય કરતા હૈ? તો કાર્ય બિનાકા દ્રવ્ય હો ગયા. પર્યાય બિનાકા દ્રવ્ય હો ગયા. પર્યાય બિનાકા દ્રવ્ય હોતા હી નહીં કભી. છન્નાલાલજી! આવી વાત છે ભાઈ! આહાહા!

ભગવાનકી વાણી કર્તા અને આત્માકી જ્ઞાનપર્યાય કાર્ય ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? ક્યા કહતે હૈં? ફિરસે લેતે હૈં. વાણી જો ભગવાનકી દિવ્યધ્વનિ હૈ, યે તો પરમાણુકી પર્યાય અપનેસે ઉત્પન્ન હુઈ હૈ. યે ભગવાનસે ભી નહીં. ભગવાનકી દિવ્યધ્વનિ ભગવાનસે ભી નહીં (હોતી). આહાહા! ભગવાન તો નિમિત્ત કહનેમેં આતે હૈં. લોકાલોકકો કેવલજ્ઞાન નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ ઔર કેવલજ્ઞાનમેં લોકાલોક નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. નિમિત્ત કહનેમેં આયા, પણ નિમિત્તસે હુઆ હૈ ઐસી ચીજ હૈ નહીં. કેવલજ્ઞાન લોકાલોકકો નિમિત્ત હૈ તો કેવલજ્ઞાનસે લોકાલોક ઉત્પન્ન હુઆ હૈ? અને લોકાલોક કેવલજ્ઞાનમેં નિમિત્ત હૈ તો લોકાલોકસે કેવલજ્ઞાનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ હૈ? યે સર્વવિશુદ્ધ (અધિકાર)મેં પાઠ હૈ. સર્વવિશુદ્ધ (અધિકાર) સમયસાર. આખિરી અધિકારમેં હૈ. કેવલજ્ઞાન લોકાલોકકો નિમિત્ત હૈ ઔર લોકાલોક કેવલજ્ઞાનકો નિમિત્ત હૈ. સર્વવિશુદ્ધ અધિકારમેં પીછે હૈ. ઉસકા અર્થ ક્યા? કિ દૂસરી ચીજ હૈ ઇતના જ્ઞાન કરાયા. કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ, તો યે લોકાલોક ઉસકા કારણ–કર્તા ને આત્માકા કેવલજ્ઞાન કાર્ય ઐસા હૈ? અને કેવલજ્ઞાનકા કાર્ય વો લોકાલોકકો નિમિત્ત હૈ તો કેવલજ્ઞાન કર્તા ને લોકાલોક કાર્ય— ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! આવી ઝીણી વાત.

યે યહાં કહતે હૈં. જીવ અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ–કાર્ય તો કરતા હૈ, ઐસે કહતે હૈં. કાર્ય કિયે બિના રહતા હૈ ઐસા તો નહીં. કાર્ય કરતા હૈ તો પરકા ભી કાર્ય કરે તો ઉસમેં ક્યા હૈ? લોકમેં કહતે હૈં કિ ગોપાલ એક ગાયકો ચરાતા હૈ તો હમારી ગાયકો ભી લે જા.

દો ગાય ચરાવે, ચાર ગાય ચરાવે... એક ગાયકો ચરાવે તો પાંચ ગાયકો ચરાવે. અપના કાર્ય કરતા હૈ તો પરકા ભી કાર્ય કરે. કાર્ય કરે બિના રહતા હૈ તો તો પરકા કાર્ય ન કરે, ઐસા કહતે હૈં. દેખો! શબ્દ કૈસા લિયા હૈ?

जीव अपने परिणामोंसे... પરિણામ નામ કાર્ય. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર આદિ પરિણામ–કાર્ય. આત્માકા કર્તા નામકે ગુણસે કાર્ય હોતા હૈ અથવા કર્મગુણસે યે કર્મ હુઆ હૈ. અપનેમેં કર્મગુણ હૈ.. કર્મગુણ હૈ ઉસ કારણસે કર્મ નામ ધર્મકી વીતરાગી પર્યાય (હુઈ હૈ)–કર્મગુણસે કર્મ હુઆ હૈ. આહાહા! યે અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તથાપિ–ઐસા હોને પર ભી.... એક અપના કાર્ય કરે બિના રહે ઔર આપ ઐસે કહો કિ પરકા કાર્ય ન કરે (તો તો ઠીક હૈ). પણ કાર્ય તો કરતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ!

વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા.... અંતર વસ્તુ આત્મા હી સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમાત્મા હૈ. આહા! અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ, અપના કાર્ય કરતા તો હૈ. કાર્ય કિયે બિના રહતા નહીં, તો ભી–તથાપિ પરકા કાર્ય નહીં કરતા. ઐસા લિયા ન? 'તથાપિ' લિયા ન? ઐસા હોને પર ભી... તથાપિ નામ ઐસા હોને પર ભી... અપના સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકા કાર્ય આત્મા અપને પરિણામસે કરતા હૈ. ઉસમેં ગુણ હૈં. ઉસકે ગુણ તો ધ્રુવ હૈં, ગુણકા પરિણમન નહીં હોતા. ગુણ તો અપરિણમનસ્વભાવી, અપરિણામી પારિણામિકભાવસે ત્રિકાલ હૈ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકા પરિણામ યે પરિણમન હૈ. તો યે પરિણમનકા કર્તા આત્મા અપને પરિણામકા કર્તા હૈ. યે પરિણામ કર્તાકા કાર્ય હૈ. રાગ નહીં, શરીર નહીં, વાણી નહીં, સ્ત્રી નહીં, કુટુંબ નહીં, ધંધા નહીં. આહાહા! પૈસાવાળાને આ બધું આકરું પડે. પૈસા અમે આટલા આપ્યા, સંગ્રહ્યા, આટલા ભેગા કર્યા. દુકાનકે ગલ્લે પર બૈઠકર, ગ્રાહકકા ધ્યાન રખકર.... અહંકાર હૈ.. અહંકાર હૈ. પરદ્રવ્ય ઔર તેરે દ્રવ્યમેં અત્યંત અભાવ હૈ. તો અભાવ (હોને પર ભી) પરકા કાર્ય કરે, (ઐસે) કૈસે બને પ્રભુ? આહાહા! તેરે અહંકારકા નામ મિથ્યાત્વ હૈ. આહાહા!

અપને કાર્યસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ **तथापि उसका अजीवके साथ कार्यकारणभाव सिद्ध नहीं होता...** ઐસા સિદ્ધ કિયા કિ જબ ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરતે (હુએ) અપને જ્ઞાયકભાવકા નિર્ણય હુઆ, તો અપનેમેં સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ. વો પર્યાય હૈ ઉસકા કર્તા તો આત્મા હૈ. ઉસમેં વ્યવહાર રત્નત્રય રાગ કર્તા ઔર નિર્મલ પર્યાય કાર્ય—ઐસા હૈ? કિ ઐસા હૈ નહીં. એક વાત. નિર્મલ પર્યાય કર્તા ને રાગ કાર્ય—ઐસા હૈ? કિ ઐસા હૈ નહીં. રાગકા કાર્ય જુદા હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? અપની ચીજકો જાનકર જો સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન હુઆ, ઉસસે ઉત્પન્ન હોતા હુઆ વો પરિણામ(રૂપી) કાર્ય કરતા હૈ. વો કૈસે? કિ વો પરિણામકા કાર્ય પૂર્વ પર્યાય થી તો ઉત્પન્ન હુઆ? કેવલજ્ઞાન હુઆ, તો મોક્ષમાર્ગ થા તો કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ? કે, ના. યે મોક્ષમાર્ગકા તો વ્યય હોતા હૈ. યે (જીવ) તો સીધા અપને કેવલજ્ઞાન પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ.

આહાહા! સમજમેં આયા? આવી વાતો હવે. જહાં મોક્ષમાર્ગસે ભી મોક્ષ નહીં, તો રાગસે, નિમિત્તસે ઔર પરસે તો કહાં રહા? આહાહા!

अजीवके साथ.... યહાં 'અજીવકે સાથ' (શબ્દ) લિયા હૈ, પણ ઉસકા અર્થ યહાં ઐસા ભી લેના કિ ઈસ જીવકે સિવા દૂસરે જીવ હૈં વે ઈસકી અપેક્ષાસે અજીવ હૈં. ઉનકા કાર્ય ભી આત્મા કર સકતા નહીં. આહાહા! અજીવકા કર્મ-કાર્ય તો નહીં.... ઈસ જીવકે સિવા દૂસરે જીવ હૈં વહ અજીવ હૈં. અપની અપેક્ષાસે અજીવ હૈં, ઉનકી (અપની) અપેક્ષાસે જીવ હૈં. આહાહા! યહાં તો અજીવકા નિષેધ કિયા, તો ફિર (અન્ય) જીવકી પર્યાયકા કર્તા (બનકર) કર સકતા ઐસા હૈ આતા હૈ કિ નહીં? પરજીવકા કાર્ય કર સકતા હૈ ઐસા આતા હૈ કિ નહીં? યે આત્માકે સિવા પરવસ્તુ સબ (અજીવ હૈં અર્થાત્) યે જીવ નહીં. યે જીવ અપને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકે પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. આહાહા! પરજીવમેં સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોતા હૈ તો ઉસમેં (ઈસ) આત્માકી પર્યાય કર્તા ને સમ્યગ્દર્શન ઉસકા કાર્ય—ઐસા હૈ નહીં. આહાહા!

તોપણ.... આહાહા! **उसका अजीवके साथ कार्यकारणभाव सिद्ध नहीं होता**... ક્યોં? કારણ દેતે હૈં. **क्योंकि सर्व द्रव्योंका अन्यद्रव्यके साथ उत्पाद्य-उत्पादकभावका अभाव है**... ક્યા કહતે હૈં? સર્વ દ્રવ્યોંકે સાથ.... ઉત્પાદ્ય નામ ઉત્પન્ન હોનેલાયક કર્મ (-કાર્ય) અને પર આત્મા ઉત્પાદક—ઉત્પાદ્ય ને ઉત્પાદક ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! હાથકી ઐસે ઉપર હોનેકી લાયકાત ઉત્પાદ્ય ઔર આત્માકા વિકલ્પ ઉત્પાદક અથવા જ્ઞાનમેં આયા કિ મુજે હાથકો ઉપર કરના હૈ ઐસા જ્ઞાન ઉત્પાદક અને હાથ ઉપર હુઆ યે ઉત્પાદ્ય—ઉસકા અભાવ હૈ. આહાહા! ભભૂતમલજી! યે ભભૂતિ દૂસરી હૈ. વો સબ તો ધૂલકી ભભૂતિ હૈ. આહાહા! ભગવાન! તેરા માર્ગ, પ્રભુ! કોઈ અલૌકિક હૈ. આહાહા!

અકેલા સાંભળ્યા-સુના ઔર ઉસસે જ્ઞાનકી પર્યાય હુઈ, કહતે હૈં કિ સુનના.. સુનનેકી પર્યાય કર્તા ને જ્ઞાનપર્યાય કાર્ય—ઐસા હૈ નહીં. યે જ્ઞાનપર્યાય ભી પરલક્ષી હૈ, યે સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં. ક્યા કહા? સુનનેસે અંદર જો જ્ઞાન હોતા હૈ, ઉસકી પર્યાય તો ઉસકે કારણસે હોતી હૈ, સુનનેસે નહીં. પણ વો જ્ઞાન જો ઉત્પન્ન હુઆ, સૂત્રકા નિમિત્ત હૈ સુનનેમેં, તો યે જ્ઞાન ભી સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં. ક્યોંકિ પરલક્ષસે હુઆ હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાનકા કાર્ય તો અપને દ્રવ્યકે આશ્રયસે હોતા હૈ. આહાહા! શાસ્ત્રકા જ્ઞાન કર્તા ને આત્માકા સમ્યગ્દર્શન કાર્ય—ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! કહાં લે જાના હૈ?

પ્રભુ! તેરી સ્વતંત્રતા.... તેરેમેં પ્રભુતા નામકા ગુણ હૈ. ૪૭ શક્તિ હૈ ન? ઉસમેં પ્રભુત્વ નામકા એક ગુણ હૈ-ઈશ્વર હોનેકા ગુણ હૈ. ઈશ્વર હોનેકા એક ગુણ હૈ, સર્વ ગુણમેં ઈશ્વરગુણકા રૂપ હૈ. આહાહા! અનંતા.. અનંતા.. ગુણ ઈશ્વરરૂપ હૈં. ઈશ્વર કોઈ પરકી આશા નહીં કરતે. આહાહા! અખંડ પ્રભુતાસે શોભાયમાન, સ્વતંત્રતાસે, અપને પ્રતાપસે પ્રત્યેક ગુણકી પર્યાય

અપની અખંડ સ્વતંત્રતાસે પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! કોઈ નિમિત્ત કારણસે તો નહીં, પણ પૂર્વકી પર્યાયસે યે ઉત્પન્ન હુઈ ઐસા ભી જિસમેં નહીં. આહાહા!

યહાં તો સીધે જ્ઞાયકભાવસે આત્મા પરિણામમેં ઉત્પન્ન હોતા હુઆ કાર્ય કરતા હૈ તો દૂસરેકે કાર્યમેં ઉસકી મદદ હો ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! યે લકડી ઉંચી હોતી હૈ, ઉસમેં કર્તા(ગુણ) હૈ–ઉસમેં ભી કર્તા નામકી શક્તિ હૈ, ઉસકે કારણસે કાર્ય હોતા હૈ. અંગુલીસે નહીં. દુનિયા સંયોગસે દેખતી હૈ, પણ ઉસકે સ્વભાવસે (કાર્ય હુઆ) હૈ ઐસા નહીં દેખતી. આંખસે દેખતે હૈં કિ ઉંગલી હૈ કિ નહીં? પણ ઉંગલી તો સંયોગ હૈ, પર હૈ. સમજમેં આયા?

એમ સુનનેસે જ્ઞાન હુઆ... યે ભી પર હૈ. સુનના પરચીજ હૈ, ઉસસે જ્ઞાન તેરેમેં હો? યે તો અમૃતચંદ્રાચાર્યને કહા હૈ કિ યે ટીકા મૈંને કી હૈ ઐસે મોહસે ન નાચો. પ્રભુ! મૈં તો જ્ઞાનસ્વરૂપસે મગ્ન હૂં. મૈં વિકલ્પમેં ભી આયા નહીં, તો ટીકાકી ક્રિયામેં કહાંસે આઉંગા? આહાહા! સમયસાર, પ્રવચનસાર, નિયમસાર, ઇષ્ટોપદેશમેં દરેકમેં પીછે હૈ. આહાહા! ઐસી ટીકા! કહતે હૈં કિ યે તો શબ્દકી પર્યાયસે કાર્ય હુઆ હૈ. શબ્દ પરમાણુમેં કર્તા-કર્મ શક્તિ હૈ ઉસસે પર્યાયકા કાર્ય હુઆ હૈ, મેરેસે નહીં. મૈં ટીકાકા કરનેવાલા હૂં ઐસે મોહસે ન નાચો ઔર મેરી ટીકા સુનનેસે તુમકો જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસે ન નાચો. આહાહા! ઉસમેં હૈ. મેરી ટીકા સુનનેસે તુજે જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસે ન નાચો. આહાહા! હૈ કિ નહીં અંદર? આખિરકે શ્લોકમેં. પ્રવચનસારમેં વિશેષ હૈ... પ્રવચનસારમેં વિશેષ હૈ. આહાહા! છે પ્રવચનસાર? (શ્લોક ૨૧).

'ખરેખર પુદ્ગલો જ સ્વયં શબ્દરૂપે પરિણમે છે. આત્મા તેમને પરિણમાવી શકતો નથી.' આત્મા શબ્દકો પરિણમા સકતા નહીં. 'તેમ જ ખરેખર સર્વ પદાર્થો જ સ્વયં જ્ઞેયપણે–પ્રમેયપણે પરિણમે છે. શબ્દો તેમને જ્ઞેય બનાવી–સમજાવી શકતા નથી.' યે શબ્દ આયા તો તુજે જ્ઞાનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, ઐસે ન નાચો. પ્રભુ! આહાહા! એ મણિભાઈ! શબ્દ જો પરિણમતે હૈં વો પુદ્ગલકી પર્યાયસે પરિણમતે હૈં, આત્માસે નહીં. એક બાત. તેમને પરિણમાવી શકતો નથી–પરિણમા સકતા નહીં. તેમ જ સર્વ પદાર્થ સ્વયં જ્ઞેયપને પરિણમતે હૈં. યે અપની પર્યાયમેં જાનના હોતા હૈ યે અપનેસે હોતા હૈ. સુનનેસે હોતા હૈ, કાનમેં શબ્દ પડા તો જ્ઞાન હુઆ—ઐસે ન નાચો પ્રભુ! ઐસી પરાધીનતા નહીં હૈ. આહાહા! કપૂરચંદજી! ઐસી બાત હૈ. આહાહા! શબ્દ, શાસ્ત્ર.....

કહતે હૈં, યે તો વિકલ્પ હૈ. અને શાસ્ત્રસે જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસે ન નાચો. જ્ઞાનકી ખાણ તો તુમ હો. તુમ્હારેસે જ્ઞાન કર્તા હોકર જ્ઞાનકી પર્યાય કર્મ નામ કાર્ય હોતા હૈ. તો સુનનેસે હોતા હૈ ઐસા ન માનો. આહાહા! .... એ તો આવે, પણ આમ વાત છે. ભાષા તો ઐસી હી આવે કિ આગમકા અભ્યાસ કરો, દેવ-ગુરુકી શ્રદ્ધા કરો, સુનો, ગુરુકી સેવા કરનેસે–ગુરુકી ચરણસેવના કરનેસે સમકિત હોતા હૈ—ઐસા ભી આતા હૈ. યે નિમિત્તકા કથન હૈ. સમજમેં આયા?

આહાહા! 'શબ્દો તેમને જ્ઞેય બનાવી સમજાવી શકતા નથી. આત્મા સહિત વિશ્વ તે વ્યાખ્યેય...' આત્મા સહિત સારા વિશ્વ વ્યાખ્યેય-વ્યાખ્યા કરનેલાયક-સમજાવવા યોગ્ય '(અને) વાણીની ગૂંથણી તે વ્યાખ્યા-સમજૂતી અને અમૃતચંદ્રસૂરિ વ્યાખ્યાતા-વ્યાખ્યા કરનાર-સમજાવનાર-એમ મોહથી જનો ના નાચો.' અર્થમેંસે ઐસે લે કિ યે તો નિર્માની હૈં તો નિર્માનતાસે બાત કરતે હૈં. નિર્માની હૈં, પણ નિમિત્ત કર્તા હૈ હી નહીં. આહાહા!

પીછે હૈ. ૨૧ (શ્લોક)મેં. પ્રવચનસારમેં શ્લોક બહોત થોડે હૈં-કલશ થોડે હૈં. સમયસારમેં ૨૭૮ હૈ, નિયમસારમેં બહોત હૈં કલશ. ઇસમેં થોડે હૈં. ૨૨ કલશ હૈં, સારે પ્રવચનસારમેં કલશ ૨૨ હૈં. સમયસારમેં ૨૭૮ કલશ હૈં, નિયમસારમેં બહોત હૈં. યહાં કહતે હૈં કિ અમૃતચંદ્રસૂરિ વ્યાખ્યાતા-સમજાનેવાલે હૈં ઐસે મોહસે જનો ના નાચો. આહાહા! સમજાનેવાલેકો ઐસા હો જાયે કિ મૈં સમજાતા હૂં તો ઉસે સમજમેં આતા હૈ.

શ્રોતા : આપ સમજાતે હૈં મહારાજ! તો હમ સમજતે હૈં.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ઐસી બાત હૈ નહીં, એમ કહતે હૈં. માર્ગ અલૌકિક હૈ ભાઈ! આહાહા! યે વિકલ્પકા કર્તા આત્મા નહીં. આહાહા! ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપ વો ક્યા વિકલ્પ-રાગ, વિકાર, દુઃખ, આકુલતા(કો ઉત્પન્ન કરે)? આનંદકા નાથ આકુલતાકો ઉત્પન્ન કરે? આહાહા! વિકલ્પ જો સમજાનેકા હૈ વો ભી આકુલતા, દુઃખ હૈ. સમાધિશતકમેં વહાં તક લિયા હૈ, આહાહા! મૈં પરકો સમજાતા હૂં યે ભી ઉન્મતતા હૈ, ઘેલછા છે. સમાધિશતક. પાગલપના હૈ. આહાહા! ક્યોંકિ ઉસકો તેરેસે સમજમેં નહીં આતા, ઉસકો ઉસસે (-ખુદસે) સમજમેં આતા હૈ. વાત આકરી બહુ. આખી દુનિયાથી ફેર છે. અત્યારના તો પંડિતો તો હમ ઐસા કરે...

એક બાર ઐસા સુના થા. ૫૦ પંડિત યહાંકે વિરોધમેં ઈકઠ્ઠે હુએ થા ઇન્દોરમેં. ૫૦ પંડિતોંને ઐસા નિર્ણય કિયા કે પરદ્રવ્યકા કરે નહીં યે દિગંબર (જૈન) નહીં. અહીંથી ના પાડેને કે પરદ્રવ્ય(નું કરી શકે નહીં). કરો પ્રભુ! તુમ તો પ્રભુ હો અંદરમેં. ભૂલ હોતી હૈ પર્યાયમેં. 'જામે જિતની બુદ્ધિ હૈ ઉતનો દિયો બતાય, વાંકો બુરો ન માનીયે ઔર કહાંસે લાય.' આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ! અહીં ભગવાન અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહે છે કે ન ફુલાઓ. આહાહા! ઓહો! ટીકા સુની ઉસસે મેરેકો જ્ઞાન હુઆ ઐસા નહીં હોતા. એમ ફુલાઓ નહીં. આહાહા! 'સ્યાદ્વાદવિદ્યાના બળથી વિશુદ્ધજ્ઞાનની કલા વડે...' સ્યાદ્વાદવિદ્યાકે બલસે વિશુદ્ધજ્ઞાનકી કલા.... 'આ એક આખા શાશ્વત સ્વતત્ત્વને પ્રાપ્ત કરો...' આજે જ પ્રાપ્ત કરો. આહાહા! ઐસા પાઠ હૈ. દિગંબર સંતોની વાણી કોઈ અલૌકિક છે. આજે જ પ્રાપ્ત કરો. પીછે કરુંગા (ઐસા ભાવના હૈ) તો તુજે રુચિ નહીં. જિસકી રુચિ હૈ ઉસકા વીર્ય ઉસ ઓર ગતિ કિયે બિના રહેગા નહીં. આહાહા! 'રુચિ અનુયાયી વીર્ય.' ધન્નાલાલજી! આહાહા ! જિસકો રુચિ હૈ વો વાયદા કરે ઐસા હોતા નહીં. આહાહા!

'વાયદા' કહતે હૈં? હિન્દીમેં ક્યા કહતે હૈં? (વાદા.. વાદા.) વાયદા કરે કિ પીછે.. પીછે.. (-બાદમેં). પીછેમેં પીછે રહેગા.. પીછેમેં પીછે રહેગા. આહાહા!

'એક આખા શાશ્વત સ્વતત્ત્વને પ્રાપ્ત કરી...' આહાહા! પ્રભુ! 'એક આખા શાશ્વત સ્વતત્ત્વ..' ભાષા દેખો! એક સારા પરિપૂર્ણ પ્રભુ શાશ્વત ટંકોત્કીર્ણ શાશ્વત સ્વતત્ત્વ.. એ સ્વતત્ત્વ અહીં આવ્યું. આહાહા! 'એને પ્રાપ્ત કરીને આજે (જનો) અવ્યાકુળપણે નાચો.' આહાહા! એક અખંડ શાશ્વત ચૈતન્ય પ્રભુ.. આહાહા! ઉસ તરફકા લક્ષ કરકે પ્રાપ્ત કરો. યે કરનેલાયક હૈ. આહા! 'આજે (જનો) અવ્યાકુળપણે...' પ્રભુ! તું તેરી ચીજમેં આજ હી જો અંદરમેં એકાગ્ર હોગા તો આજ હી નામ ઉસ કાલમેં હી તુજે આનંદ આયેગા. એ જ કહે છે, દેખો! અવ્યાકુળપણે પરિણમો. આહાહા! અતીન્દ્રિય આનંદપને પરિણમો પ્રભુ! આહા! યે હી તેરા કાર્ય હૈ. યે આત્મા અપને પરિણામસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ! આ તો, 'હું કરું.. હું કરું.. એ જ અજ્ઞાન છે, શકટનો ભાર જેમ શ્વાન તાણે.' બૈલ ગાડીકો ચલાતા હો, ઉસકે નીચે ...મેં કુત્તાકા સિર છુએ તો (ઉસે લગતા હૈ કિ) મેરેસે ગાડી ચલતી હૈ. ઐસે દુકાનમેં બૈઠે તો મેરેસે ધંધા ચલતા હૈ (ઐસે માનતા હૈ તો) કુત્તે જૈસા હૈ. શેઠ! અહીં તો આ વાત છે. શેઠ સંપ્રદાયકી દૃષ્ટિ છોડકર આયે હૈં ન કિ ક્યા કહતે હૈં યે સુનનેકો? માર્ગ તો, પ્રભુ! કોઈ અલૌકિક હૈ.

યે યહાં કહા કિ **कार्यकारणभाव सिद्ध नहीं होता**... યે શબ્દ કારણ અને જ્ઞાનકી પર્યાય કાર્ય—ઐસા સિદ્ધ નહીં હોતા. આહાહા! સમયસારમેં આતા હૈ ન? કિ મૈં પરકો બંધ કરા દૂં, મૈં પરકો વીતરાગ કરા દૂં... બંધ અધિકારમેં હૈ. પરકો મૈં મોક્ષ કરા દૂં. મૂઢ હૈ. ઉસકી વીતરાગતાસે મોક્ષ હોગા ને ઉસકે રાગસે, અજ્ઞાનસે સંસારમેં રહેગા. તુમ ઉસકો વીતરાગતા દે સકતે હો? આહાહા! બંધ અધિકારમેં હૈ. મૈં પરકો બંધ ને મોક્ષ કરા દૂં... આહાહા! પ્રભુ! તું શું કરે છે? પ્રભુ! તું તો જ્ઞાનસ્વરૂપ હૈ ન? જ્ઞાનસ્વરૂપમેં વિકલ્પ ઊઠતે હૈં યે, પ્રભુ! દુઃખરૂપ હૈ ન? તો તુજે દૂસરેકા ક્યા કરના હૈ? આહાહા! ઐસા અભિમાન કહાં તક તુજે રખના હૈ? આહાહા! જબ તક મૈં પરકા કર સકતા હૂં (ઐસા) અભિમાન હૈ, મિથ્યાત્વ હૈ, તબ તક તું સ્વસન્મુખ નહીં હો સકતા. આહાહા! ભાષા સમજમેં આતી હૈ શેઠ? આહાહા! ઝીણી વાત છે પ્રભુ!

उत्पाद्य-उत्पादकभावका अभाव है. ક્યા કહા? **सर्व द्रव्योंका... सर्व द्रव्योंका अन्यद्रव्यके साथ**... અરિહંતકા દ્રવ્ય ઉત્પાદક અને સુનનેવાલેકા જ્ઞાન ઉત્પાદ્ય (અર્થાત્) ઉત્પન્ન હુઆ—ઐસા અભાવ હૈ. હૈ કિ નહીં અંદર? ઉત્પાદ્ય ને ઉત્પાદક. ઉત્પાદ્ય–ઉત્પન્ન હોનેવાલા કાર્ય અને ઉત્પાદક દૂસરી ચીજ—ઐસા ઉત્પાદ્ય-ઉત્પાદકકા અભાવ હૈ. જડકી પર્યાય ઉત્પાદ્ય–હોનેલાયક અને આત્મા ઉત્પાદક—ઐસા અભાવ હૈ. આહાહા! વાણીકી પર્યાય ઉત્પાદ્ય અને આત્મા ઉસકા ઉત્પાદક—(ઐસા) અભાવ હૈ. આહાહા!

શ્રોતા : કર્મશાસ્ત્રમેં તો દૂસરા હી લિખા હૈ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ક્યા લિખા હૈ? યે તો પહલે બતાયા પ્રવચનસારમેં. ટીકા હમને કી હી નહીં. હમ કહાં હમારી પર્યાયકો છોડકર પરમેં જાયેં ઔર કરેં? આહાહા! આકરી વાત બાપુ! જગતથી મેળ ખાવું મુશ્કેલ. આહાહા! જન્મ-મરણસે રહિત હોનેકી રીત કોઈ અલૌકિક હૈ.

બાહરસે રાજી હો જાય, સુખી હો જાય અને દૂસરેકો.... અષ્ટપાહુડમેં કહા હૈ ઔર તારણસ્વામીમેં કહા હૈ કિ જનરંજન, ઐસી અનુકૂલ બાત કરે કે જનરંજન હો જાય. અષ્ટપાહુડમેં કહા હૈ કુંદકુંદાચાર્યને. આહાહા! પ્રભુ! જનરંજનકી અનુકૂલ બાત તુમ કરોગે, તો તુજે ભ્રમણા હૈ. સારી દુનિયા ખુશી હો જાય. ભૈયા! એક-દૂસરેકી મદદ કરો. ત્યાં ગરીબ ઓશિયાળો માણસ હોય તો કહે, મહારાજને બહોત અચ્છા કહા, હમેં મદદ કી. હમ ગરીબ માણસ હૈં તો હમકો મદદ કરનેકો શેઠકો કહા. રાજી હો જાય. શુકનચંદજી! આહાહા! એય!

ઘણા માણસનો કાગળ આવે અમારી પાસે ખાનગી કિ હમ નિવૃત્ત હો ગયે હૈં તો યહાં હમકો રખો. આહીં રાખે કોણ? ઐસી ... પ્રવૃત્તિમેં પડે કૌન? સાધુકા ભી લખાણ આતા કિ હમેં વહાં આના હૈ. ભવ્યસાગર દિગંબર સાધુ હૈ ન? (શ્રોતા : આપ વ્યવસ્થા કરતે નહીં?) કુછ કરતે નહીં. આહાહા! ભવ્યસાગરકે પત્ર બહોત આયે. દિગંબર સાધુ જાલનામેં થે. સ્થાનકવાસીકા આચાર્ય થા આનંદસાગર, ઉસકો (બહોત લોગ) વંદન કરને આતે થે. આનંદસાગર સ્થાનકવાસી સાધુ થા. આહાહા! આનંદસાગર, નહીં? સ્થાનકવાસી. શું કહે? આનંદઋષિ. વો ભવ્યસાગરકે પાસ આતા થા. નગ્ન મુનિ હૈ તો વહાં આતા થા. તો કહતે થે કિ હમારે પાસ આતા હૈ....

યહાં તો પત્ર ઐસે લિખા હૈ હમકો કિ તુમ્હારી બાત નિકલી તો કહતે હૈં કિ ભૈયા! હમ સાધુ નહીં, હમ મુનિ નહીં. હમને તો સમકિત બિનાકા ભેષ લે લિયા હૈ. અબ હમારા વહાં આનેકા ભાવ હૈ. તુમ ઇતના લિખો કિ આઓ. હમ તો ઈતના ભી લિખતે નહીં કિ આઓ યા જાઓ. બહોત પત્ર આયે થે. સ્વામી! ઇતના લિખો કિ આઓ. તુમ આઓ તો કહાં ઠહરાના? ઇસમેં મૈં ક્યા પ્રવૃત્તિ કરું? ઉસકો આહાર-પાની કૌન દે, મકાન કૌન દે? આહાહા! વે ભી કહતે હૈં.... એક બાર લિખા થા ઉસને કિ આહાર-પાનીકા તો હો જાયેગા. ભલે ન આપે, હો જાયેગા. પણ અહીં કરે કોણ? અહીં આવે તો ક્યાં નાખીએ? પછી તમને કોણ રાખે ને ક્યાં રાખે? અહીં કોણ કરે? બાપુ! અહીં કોઈ કરે નહીં.

એક સ્થાનકવાસી સાધુ આયા થા જુવાન. ઉસકી બહેનને દીક્ષા લી, ઉસમેં કોઈ ભૂલ હો ગઈ થી. તે કંટાળો આવી ગયો હતો. આવ્યો, કહે, મને અહીં રાખો. હમ તો કિસીકો રખતે નહીં. તુમ્હે કહાં રખના? મકાન ક્યા.... ચલા ગયા. સુબહમેં આયા થા, દોપહરમેં ગયા. જુવાન થા, મારવાડી. પત્ર તો બહોત આતે હૈં ખાનગી, પણ અહીં કોણ કરે? બાપા! યે તો ઉપદેશકા વિકલ્પ

આતા હૈ ઔર વાણી નિકલતી હૈ, આતી હૈ. અહીં રાખીને ઉપાધિ કોણ (વહોરે)? યહાં દેખો! ક્યા કહા?

सर्व द्रव्योंका अन्यद्रव्यके साथ... સર્વ દ્રવ્ય લિયે ન? જીવ, અજીવ—પરમાણુ, ધર્માસ્તિ આદિ કોઈપણ તત્ત્વ. ઉત્પાદ્ય-ઉત્પન્ન હોનેલાયક અને ઉત્પાદક-ઉત્પાદ કરનેવાલા—ઐસા (સંબંધ) હૈ નહીં. સર્વ દ્રવ્યોંમેં ઉત્પાદ્ય વહ ને ઉત્પાદક દૂસરા—ઐસા હૈ નહીં. ઉત્પાદ્ય વહ ને ઉત્પાદક ભી વહ. ખરેખર ઉસકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ ઉસકા કારણ ભી વહ ને કાર્ય ભી વહ–પર્યાય કારણ ને પર્યાય હી કાર્ય—ઐસા હૈ પ્રભુ! ઇસમેં નિમિત્ત ઉત્પાદક ને નૈમિત્તિક ઉત્પાદ્ય—ઉસકા અભાવ હૈ. હૈ? ઉત્પાદ્ય.. ઉત્પાદ્ય નામ ઉત્પન્ન હોનેલાયક કાર્ય ઔર ઉત્પાદક–ઉસકો ઉત્પન્ન કરનેવાલા. **सर्व द्रव्योंका अन्यद्रव्यके साथ**... આહાહા! ક્યા બાકી રહા ઈસમેં?

દેવ-ગુરુ ઉત્પાદક અને (શિષ્યકી) સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય ઉત્પાદ્ય—(ઐસા) હૈ નહીં. આહાહા! આકરી વાત છે ભાઈ! આ શિક્ષણ શિબિરમાં આવ્યા તો શિક્ષક આ જ વાત કરેને. પંડિતજી! આહાહા! અભાવ હૈ... **उसके** કારણ-કાર્યભાવ **सिद्ध न होने पर**... પરદ્રવ્ય ઉત્પાદ્ય ને દૂસરા પરદ્રવ્ય ઉત્પાદક ઐસા સિદ્ધ ન હોને પર **जीवके अजीवका कर्तृत्व सिद्ध नहीं होता**. અજીવ(ની પર્યાય) જીવનું કાર્ય.., અજીવકી પર્યાય જીવકા કાર્ય ઐસા સિદ્ધ હોતા નહીં. સમજમેં આયા? ક્યા આયા? **अजीवके जीवका कर्मत्व**... અજીવકો જીવકા કર્મત્વ–કાર્ય ઐસા સિદ્ધ નહીં હોતા. **अजीवके जीवका कर्मत्व**... અજીવકો જીવકા કાર્ય(પના).... અજીવને જીવનું કાર્ય(પણું).... હૈ કિ નહીં અંદર? અજીવકો કર્મત્વ... પીછે ઐસે લેના. તીસરા શબ્દ હૈ, અજીવકો જીવકા કર્મત્વ સિદ્ધ નહીં હોતા. આહાહા! સમજમેં આયા? આહાહા!

સમ્યગ્દૃષ્ટિ જો કુંભાર હો, તો ઘડા બનને(કે કાલમેં) 'ઘડા મૈં બનાતા હૂં' ઐસા વિકલ્પ ઉઠતા હી નહીં. કુંભાર સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોતા હૈ કિ નહીં? સ્ત્રી સમ્યગ્દૃષ્ટિ હો વો, રોટી બનાતી હૂં, શાક બનાતી હૂં—ઐસા માનતી નહીં. આહાહા! સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ કાર્યમેં (નિમિત્તકી) ઉપસ્થિતિ દેખે તો ભી ઉસસે બનતા હૈ ઐસા માનતે નહીં. આહાહા! બહુ આકરું કામ! રોટી, દાલ, ભાત, શાક કરના, પુડલા કરના, વડી, પાપડ, સેવ.... હુશિયાર બાઈ હોય, હાથ હળવો હોય તો બરાબર થાય. ભ્રમણા હૈ તેરી. આહાહા! **जीवके अजीवका कर्तृत्व सिद्ध नहीं होता**. અજીવકો જીવકા કાર્ય ઐસા સિદ્ધ નહીં હોતા. હૈ? આહાહા! **और उसके (-अजीवके जीवका कर्मत्व) सिद्ध न होने पर, कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया**... આહાહા! સિદ્ધિ હોનેસે.... જરી ઉસકી વિશેષ વ્યાખ્યા હૈ. નિરપેક્ષ આયા ન? વિશેષ કહેંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ સુદ ૪, શુક્રવાર, તા. ૨૭ -૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૭

આ સમયસાર છે. યે સર્વવિશુદ્ધ અધિકાર બહોત અપૂર્વ હૈ. પ્રત્યેક પદાર્થમેં પર્યાય ક્રમબદ્ધ હોતી હૈ ઉસ પર્યાયકો પરકી અપેક્ષા નહીં. સમજમેં આયા? જૈસે ઘડા–ઘટ ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસકો કુંભારકી અપેક્ષા નહીં. હૈ? કર્તા-કર્મકા મહા સિદ્ધાન્ત હૈ યહ. **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्ष**... આહાહા! કર્તાકા કાર્ય ઉસમેં અન્યકી અપેક્ષા હી નહીં. ઘડા હોતા હૈ તો કુંભારકી અપેક્ષા નહીં. વણકર વસ્ત્ર કરતા હૈ તો વસ્ત્રમેં વણકરકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! ભાષા હોતી હૈ ઉસમેં આત્માકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? યહ અક્ષર લિખનેમેં આતા હૈ (ઉસમેં) લિખનેવાલેકી અપેક્ષા નહીં. સારી દુનિયાકી બાત ક્રમબદ્ધમેં આ ગયી હૈ. કર્તા-કર્મ મહાસિદ્ધાંત હૈ. **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्ष**... અન્ય પદાર્થકી અપેક્ષા નહીં જહાં. આહાહા! જૈસે આત્મામેં રાગ હો તો ઉસમેં કર્મકી અપેક્ષા હી નહીં ઔર કર્મબંધન જો હોતા હૈ ઉસકે રાગકી અપેક્ષા નહીં. રાગ ઉસને કિયા માટે કર્મબંધન હોતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા!

યે શરીર ચલતા હૈ ઉસમેં આત્માકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! આત્માને ઇચ્છા કી ઇતની અપેક્ષાસે શરીર ચલતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. રોટી બનતી હૈ તો રોટીમેં સ્ત્રીકી કિ તવેકી, અગ્નિકી અપેક્ષા હૈ—ઐસા હૈ નહીં, ઐસે કહતે હૈં. સમજમેં આયા? યે ટોપી જો ઉપર રહતી હૈ ઉસકો શરીરકી અપેક્ષા નહીં. **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्ष**... હૈ ન? આહાહા! ઝીણી વાત છે ભગવાન! યે બાત યથાર્થપને ન બૈઠે, ઉસે અન્તર્મુખ હોનેકી લાયકાત હી નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? યહાં કહતે હૈં, યે હીરેકી બાત યાદ આ ગઈ, શાંતિભાઈકી. હીરા ઘિસતે હૈં ન? ઉનકી દુકાનમેં બહોત ૨૦-૨૫ માણસ ઘિસતે હૈં હીરા. ઝળકતે હૈ. તો હીરા ઘસતે હૈં ઔર જો ઉજ્જ્વલતા (ઉત્પન્ન હોતી) હૈ ઉસકો વો ઘસનેવાલેકી અપેક્ષા નહીં હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? શાક પક્કા હોતા હૈ ઉસમેં અગ્નિકી, સ્ત્રીકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! યે હોઠ હિલતે હૈં તો પરમાણુ કર્તા ને હોઠ ઉસકા કર્મ હૈ, ઉસમેં આત્માકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! આ ચીજ... યે ક્રમબદ્ધમેં ડાલા હૈ ક્યોંકિ પ્રત્યેક પદાર્થમેં જિસ સમયમેં જો પર્યાય હોનેવાલી હોતી હૈ તો ઉસકો પરકી અપેક્ષા નહીં હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા?

જગતમેં કોઈ ભી ચીજકી પર્યાય–કાર્ય, યે પદાર્થકા કર્મ કહો કે કાર્ય કહો કે પર્યાય કહો કે ઉસકા–પરમાણુકા, જીવકા કાર્ય કહો, યે અપની પર્યાયકે કાર્યમેં પરકી કોઈ અપેક્ષા નહીં હૈ. આહાહા! આ વાત બેસવી (કઠણ) આખી દુનિયાને હોં. યે ઉપર રહા હૈ ન? ક્યા કહતે હૈં? પાસડા (-પાંસળી). પાસડાકો નીચેકે આધારકી અપેક્ષા નહીં. ભભૂતમલજી આહાહા! પાસડા જો રહા હૈ... પાસડા કહતે હૈં તુમ્હારેમેં? વો નીચેકી અપેક્ષાસે રહા હૈ (ઐસા હૈ નહીં). આહાહા!

ગજબ વાત છે. ભભૂતમલજી! ગજબ વાત હૈ! આહાહા! કહતે હૈં, એક પરમાણુ ગતિ કરતા હૈ, પવન આયા તો પરમાણુ–તિનકા ચલતા હૈ (ઐસા હૈ નહીં). વંટોળિયા હોતા હૈ ન વંટોળિયા? ઉસમેં તિનકા ઉડતા હૈ, વો તિનકા ઉડતા હૈ તો ઉસકો પવનકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા!

યે પુસ્તક બનતા હૈ ઉસકો બનાનેવાલેકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં ઔર પુસ્તક બનતા હૈ. પંડિતજી બહોત બનાતે હૈં. આહાહા! આ સિદ્ધાંત તો સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથનો સિદ્ધાંત ક્રમબદ્ધ કહીને.... આહાહા! જબ જો દ્રવ્યકી જો પર્યાય જો સમયમેં ઉત્પન્ન હોતી હૈ તો ઉસકો પરકી અપેક્ષા કહાં રહી? હો, નિમિત્ત હો. ઘડા બનનેમેં ઘડેકો કુંભારકી અપેક્ષા નહીં હૈ. કુંભાર હો, પણ ઉસકી અપેક્ષાસે ઘડા બના હૈ ઐસા હૈ નહીં. ઔર વણકર હૈ વણકર—વસ્ત્ર–કપડા બુનનેવાલા, ઉસસે કપડા બુના (ગયા) હૈ ઐસા હૈ હી નહીં. કપડેકી પર્યાયકે કર્તા-કર્મકી અપેક્ષામેં વણકરકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં . આહાહા! આ વાત...

ઘરમેં તિજોરીમેં પૈસા રખતે હૈં કિ કોઈ ન લે જાયે તો, કહતે હૈં કિ ઉસમેં પૈસા રખનેકી અપેક્ષામેં કિસીકી અપેક્ષા હૈ નહીં. વહાં રહનેકી ઉસકી યોગ્યતાકા કર્તા-કર્મ ઉસમેં હૈ. આહાહા! તિજોરીસે રહા નહીં. તિજોરીમેં રખે ઉસકી અપેક્ષાસે વહાં રહા નહીં. આહાહા! તાલા દિયા, કહતે હૈં, તાલા બંધ હુઆ ઉસકો કુંચીકી અપેક્ષા નહીં. પંડિતજી! આવી વાત છે પ્રભુ! આહાહા! પ્રભુની વાત અપૂર્વ છે. આ વાત કહેવામાત્ર નથી, પણ અંતરમાં આ વાત બેસવી (કઠણ છે). યહાં તો ઐસે કહતે હૈં, ભગવાનકી વાણી કાનમેં પડી તો વહાં જ્ઞાનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, ઐસી વાણીકી અપેક્ષા ઉસકો હૈ નહીં. યે પન્ના જો હૈ ઉસકે વાંચનેસે જ્ઞાન હોતા હૈ, તો કહતે હૈં કિ જ્ઞાનકી પર્યાયમેં પન્નેકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. જ્ઞાનકી પર્યાય કાર્ય હૈ ઔર કર્તા આત્મા હૈ, યહ વ્યવહાર હૈ. નિશ્ચયસે પર્યાય કર્તા ને પર્યાય કાર્ય હૈ. આહાહા! ઉસમેં–પન્નેમેં દેખનેસે જ્ઞાન હોતા હૈ યે બાત સત્ય નહીં હૈ. આહાહા! ઔર પરકે સમજાનેસે જ્ઞાન હોતા હૈ, ઉસમેં સમજાનેવાલા ઔર વાણીકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! કિતનેમેંસે હઠ જાના! આહાહા!

રોટીકા ટુકડા હોતા હૈ ઉસકો દાંતકી અપેક્ષા નહીં. ટુકડા હોતા હૈ ન દાંતસે? યે ટુકડા હોતા હૈ વો કાર્ય હૈ—રોટીકા–પરમાણુકા ક્રમ હૈ, ઉસમેં દાંતકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! ઔર જાનનેમેં આતા હૈ તો ચશ્મા નિમિત્ત હૈ ઔર નીચે ઉતરા તો નહીં જાનનેમેં ચશ્મેકી અપેક્ષા હી નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? (શ્રોતા : સર્વથા વિપરીત હૈ?) સર્વથા વિપરીત જગતમેં હૈ ભૈયા! આહાહા! યહાંકા–દિગંબરકા વિરોધ આતા હૈ કરુણાદીપ આદિમેં. એક દેરાવાસી સાધુ ચંદ્રશેખર મિલા થા. ચંદ્રશેખર હૈ, વો હમારે પાસ લીંબડી આયા થા. કહા, ચર્ચા કરના હૈ. (મૈંને કહા), હમ કિસીસે ચર્ચા કરતે નહીં. પણ યે બાત ઐસી કોઈ હૈ! કહતે હૈં, વાદવિવાદ ઐસા કોઈ હો.... નિયમસારમેં તો કુંદકુંદાચાર્ય પ્રભુ કહતે હૈં, પ્રભુ! સ્વસમય ને પરસમય સાથે વાદવિવાદ નહીં કરતો. ઐસી ચીજ અગમ્ય હૈ કિ ગમ્ય કરનેમેં કોઈ વાદવિવાદસે ગમ્ય હો જાયે (ઐસા હૈ

નહીં). નિયમસારમેં આતા હૈ. વાદવિવાદ.... સ્વસમય–અપના જૈન ઔર પરસમય અન્ય—ઉસકે સાથ વાદ નહીં કરના.

તો કહા કિ હમ વાદ બિલકુલ કરતે નહીં. પીછે ઉઠતે સમય બોલે કિ યે ચશ્મે બિના જાનનેમેં આતા હૈ? કહા, હો ગયા ભાઈ! વાદ. વો સબ બાત અબ કરુણાદીપમેં ડાલતે હૈં, યે દિગંબરકી બાત. લો, ચંદ્રશેખરકી બાત તોડ દેતે થે, ઐસા-વૈસા... ચશ્મેસે દેખનેમેં આતા હૈ કિ નહીં? કહા, હો ગઈ ચર્ચા ભૈયા! ચશ્મા દૂસરી ચીજ હૈ ઔર જાનનેકી પર્યાય દૂસરી ચીજ હૈ. જાનનેકી પર્યાયમેં... શું કહેવાય? ચશ્મેકી અપેક્ષા હી નહીં. તો ચઢાતે ક્યોં હો? કૌન ચઢાતા હૈ? પ્રભુ! વો ચઢતા હૈ તો અપને કર્તા-કર્મસે ચઢતા હૈ, અંગુલીસે નહીં ચઢતા. આહાહા! અરેરે! નાકકે આધારસે ચશ્મા રહા હૈ ઐસી પરકી અપેક્ષા નહીં. યે શબ્દ હૈ? હૈ કિ નહીં અંદર? દેખો!

कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया (-अन्यद्रव्यसे निरपेक्षतया, स्वद्रव्यमें ही) सिद्धि होनेसे... આહાહા! મહા સિદ્ધાંત હૈ. હમારે પવૈયાજી કહતે થે કિ ક્રમબદ્ધકી બહોત અચ્છી બાત આયી. આજ સવેરેમેં પવૈયાજી આયે થે ન? ક્રમબદ્ધકા નિચોડ યે હૈ. સમજમેં આયા? કિ પ્રત્યેક પદાર્થકી જો પર્યાય જો સમયમેં–જો કાલમેં–જન્મક્ષણમેં ઉત્પન્ન હોનેકી હૈ વો ઉત્પન્ન હોગી, ઉસકો પરકી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? એક હાથ દૂસરે હાથકો છૂતા નહીં. અપના જો કાર્ય હૈ યહાં ઐસા, ઉસ કાર્યમેં અંગલીકી અપેક્ષા નહીં ઔર અંગુલીકે કાર્યમેં ઈસ અંગુલીકી અપેક્ષા નહીં. અરર! આવી વાત! સમજાનેવાલેકો જોર આ જાયે કિ ભાષાસે લોગોંકો સમજા દું... આહાહા! તો કહતે હૈં કિ સમજનેકી પર્યાય ઉસકી હૈ, ઉસમેં તેરી ભાષાકી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! (શ્રોતા : પરસ્પર ઉપકાર....) યે બાત નિમિત્તકા કથન હૈ.

'પરસ્પર ઉપગ્રહો..' આતા હૈ ન સબમેં? ચૌદ બ્રહ્માંડકા (ફોટો બના હો), નીચે લિખે 'પરસ્પર ઉપગ્રહો..' સબમેં આતા હૈ બહોત. ઓહોહો! 'પરસ્પર ઉપગ્રહો...' એ તો ઠીક, મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકકે આઠવે અધ્યાયમેં હૈ. તીર્થંકરોં, ગણધરોંને ભી પરોપકાર કિયા હૈ ઉપદેશ દેકર, (વહી) મૈં ભી કહતા હૂં. યે તો નિમિત્તકા કથન હૈ. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક આઠવેં અધ્યાયમેં હૈ. સમજમેં આયા? હૈ યહાં? યહાં હોગા. 'મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવોંકો મોક્ષમાર્ગકા ઉપદેશ દેકર ઉસકા ઉપકાર કરના વહી ઉત્તમ ઉપકાર હૈ.' દેખો! મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક. યે સબ નિમિત્તસે કથન હૈ. સમજમેં આયા? 'શ્રી તીર્થંકર-ગણધરાદિ ભી ઐસા ઉપાય કરતે હૈં. ઈસલિયે શાસ્ત્રમેં ભી ઉનકે ઉપદેશાનુસાર ઉપદેશ દેતે હૈં.' યે વ્યવહારકા કથન હૈ. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમાં છે.

અરે પ્રભુ! યહાં તો કહતે હૈં કિ પ્રત્યેક દ્રવ્યકી.... સુનનેવાલેકો જો (જ્ઞાન)પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ વો પર્યાય સુનનેકી અપેક્ષા બિના ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! બંધ અધિકારમેં લિયા હૈ ન? કિ પરકા મોક્ષ (કરતા હૂં) ઔર પરકો બંધ કરાતા હૂં ઐસા માનતે હો, (લેકિન) ઉસકો અજ્ઞાનસે બંધ હોતા હૈ ઔર વીતરાગભાવસે ઉસકા મોક્ષ હોતા હૈ, તો તુમ ક્યા ઉસકો (બંધ)-

મોક્ષ કરા દેતે હો? આહાહા! બહુ ઝીણી વાત! બહુ અપૂર્વ વાત! આહાહા! માલા ફિરાતે હૈં માલા, ઉસમેં મણકા (-મોતી) જો નીચે ઉતરતા હૈ ઉસે અંગુલીકી અપેક્ષા નહીં. સમજમેં આયા? આહાહા! અંગુલીસે ફિરતા હૈ ઐસી પરકી અપેક્ષા નહીં હૈ. ઉસમેં આત્માકી અપેક્ષા નહીં. વો પર્યાય ઉસકે સમયમેં કાલક્રમસર–ક્રમબદ્ધ હોનેવાલા કાર્યકા કર્તા તો વહી પરમાણુ હૈ. જિસકા કાર્ય દેખો, ઉસ કાર્યકા કર્તા વો હૈ. ઉસ કાર્યમેં દૂસરેકી અપેક્ષા હૈ નહીં. રોટી બનતી હૈ, રોટલા બનતા હૈ... ઐસે ઐસે બનતા હૈ ન? બાઈ (ઘુમાતી હૈ) ગોલ ચક્કર કરનેકો, તો કહતે હૈં કિ ઉસમેં હાથકી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : સંયોગથી દેખાય.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : સંયોગસે દેખનેવાલા સંયોગસે દેખતા હૈ. ઉસકે સ્વભાવસે દેખે તો ઉસકી પર્યાય ઉસસે હુઈ હૈ. આહાહા! જગતકી દ્રષ્ટિ સંયોગ ઉપર હૈ.

જૈસે એક દૂધી હૈ દૂધી, ઉસ પર છરી પડી તો ટુકડા હુઆ, યે ભી જૂઠ હૈ. ટુકડા હોનેમેં છરીકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. આવી વાત.... ક્યા કહતે હૈં? સમજમેં આયા? આહાહા! કર્તા-કર્મકી.... કરનેવાલા ને ઉસકા જો કર્મ–કાર્ય, કોઈ ભી પદાર્થકા—ચૈતન્યકા કિ જડકા.... ઉસમેંસે ઐસા હી નિકલા કિ આત્મામેં જો વિકાર હોતા હૈ, તો કર્તા (જડ)કર્મ ઔર કાર્ય વિકાર—ઐસા હૈ હી નહીં. યે બડી ચર્ચા હુઈ થી ૧૩કી સાલમેં. નહીં. કર્મકે નિમિત્ત બિના વિકાર હોતા હૈ? યહાં કહે કિ વિકાર હોનેમેં–વિકારકે કાર્યમેં કર્તા યે જીવકી પર્યાય હૈ. પર્યાય કહો કિ જીવ કહો. પણ ઉસમેં કર્મકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. આહાહા!

તો યે ભી આયા કિ અપનેમેં જ્ઞાનકા જો ક્ષયોપશમ હોતા હૈ, જ્ઞાનકી શુદ્ધિકી વૃદ્ધિ હોતી હૈ. ભલે અજ્ઞાન હો થોડા, પણ ઉસમેં કર્મકે ક્ષયોપશમકી અપેક્ષા હૈ નહીં. ઉસમેં આતા હૈ કિ નહીં? પંડિતજી! ઉસમેં યહ આયા કિ નહીં? જ્ઞાનાવરણીયકા ક્ષયોપશમ હોતા હૈ તો આત્મામેં જ્ઞાનકા વિકાસ હોતા હૈ ઐસી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. બડી ચર્ચા હુઈ થી ૧૩કી સાલમેં. નહીં, કર્મકા ઉઘાડ હો તો યહાં (જ્ઞાનકા) ક્ષયોપશમ હોતા હૈ. કર્મકા ઉદય હો તો યહાં વિભંગાવધિજ્ઞાન હોતા હૈ. કીધું, ઐસા હૈ નહીં. યે તો ૧૩કી સાલ, ૨૨ વર્ષ પહલેકી બાત હૈ. હમ તો ૭૧કી સાલસે કહતે હૈં, ૬૫ વર્ષ પહલેસે.

શ્રોતા : કરણાનુયોગકી ભાષા ઐસી હૈ કિ ....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : વો તો ઐસા હી કહતે હૈં. કર્મસે વિકાર હોતા હૈ ઔર વિકાર હુઆ તો કર્મબંધન હોતા હૈ. દોનોં આમનેસામને. વિકાર હુઆ તો કર્મકી અપેક્ષા ઔર કર્મકા બંધન હુઆ તો રાગ-દ્વેષકી અપેક્ષા હૈ. પર યહાં મના કરતે હૈં. વિકાર હુઆ તો કર્મકી અપેક્ષા હૈ નહીં. **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया**... હૈ? આહાહા!

શ્રોતા : વો તો દ્રવ્યાનુયોગમેં લિખા હૈ....

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યહી ચીજ હૈ. દ્રવ્યાનુયોગસે દૃષ્ટિ કરે ને પીછે તીન અનુયોગ વાંચે તો દ્રષ્ટિમેં બૈઠે. ઉસમેં લિખા હૈ મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમેં ટોડરમલજીને. દ્રવ્યાનુયોગસે દૃષ્ટિ મિલે પીછે ઉસ દૃષ્ટિકે પ્રમાણસે ચરણાનુયોગ પઢે તો બૈઠેગા, નહીં તો નહીં બૈઠેગા. ઉસમેં હૈ. યે તો ૮૨કી સાલમેં મિલા થા મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક. જબ હમ પઢતે થે તો ધુન ચડ ગઈ થી. ખાના-પીના, વહોરવા જાવું, કોઈ (ચીજકી) રુચિ નહીં—ઐસા હો ગયા થા. મોક્ષમાર્ગ ૮૨.. ૮૨. કિતને વર્ષ હુએ? ૫૩ વર્ષ પહલે રાજકોટમેં.

શ્રોતા : કિતના આશ્ચર્ય હુઆ થા ઉસ વક્ત આપકો?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ઉસસે નહીં, અપની પર્યાયકી યોગ્યતા ઐસી થી. આહાહા!

૪ વર્ષ પહલે ૭૮મેં સમયસાર મિલા. ૫૭ વર્ષ હુએ. ૭૮મેં... આહા! પહલે ૭૭મેં મિલા થા, હાથમેં આયા, પીછે દે દિયા. કીધું, પઢનેકા વખત નહીં હૈ. ૭૮મેં પઢા. સમયસાર, પ્રવચનસાર, નિયમસાર. ફાગણ માસમેં. ૭૮કા ફાગણ. સારે શાસ્ત્ર અપાસરેમેં પઢતે થે. એકવાર વ્યાખ્યાન દેકર હમ યહી પઢતે થે. અને આઠમ ને પૂનમના દિવસે....

ઉસમેં (સ્થાનકવાસીમેં) પૂનમ માનતે હૈં. આઠમ ને પૂનમ ઔર આઠમ ને અમાસ માનતે હૈં. ઉસ દિન ઉપવાસ રખતે થે. એક મહિનેમેં ચાર ચોવિહારા. ચોવિહારા એટલે પાણીનું બિંદુ નહીં. તો એક વ્યાખ્યાન દેકર હમ તો જંગલમેં ચલે જાતે થે. ૭૮કી બાત હૈ. સુબહમેં એક વ્યાખ્યાન દેકર... ઉસ દિન ઉપવાસ રખતે થે. આઠમ ને પૂનમ, અમાસ. દો આઠમ ને એક પૂનમ ને અમાસ. વ્યાખ્યાન દેકર જંગલમેં ચલે જાતે થે. એક માઈલ છેટે દૂર. કોઈ માણસ નહીં. લાખો ગાડા માટી નિકલા એક ખડ્ડા થા, ઉસમેં ચલે જાતે થે. અકેલા.... વ્યાખ્યાનકે બાદસે લેકર શામકો પાંચ-છ બજે તક અકેલે રહતે થે. પાણી-બાણી પીતે નહીં થે ઉસ વક્ત ઉપવાસ. ૭૮મેં પહલે સમયસાર મિલા. જંગલમેં પઢા.

ઓહોહો! યે ચીજ.... યહ તો મૈંને સંપ્રદાયમેં ભી કહા થા. શરીર રહિત હોનેકી ચીજ હો તો યહ હૈ. સબ શાસ્ત્ર શ્વેતામ્બરકે ભલે હો, પણ શરીર રહિત હોનેકી ચીજ તો યે સમયસાર હૈ. ઐસા ભાવ અંદર આના વો શરીર રહિત હોનેકી ચીજ હૈ. આહાહા! યે ચીજ તો નિમિત્ત હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? યે એક શબ્દ તો ગજબ કામકા હૈ. લાલચંદભાઈ! **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया**... આહાહા! મહાસિદ્ધાંત.. આહાહા! ડાહ્યાભાઈ! આહાહા! કોઈ ભી દ્રવ્ય–પદાર્થકી પર્યાય જો સમયમેં હોનેવાલી (હૈ વો) હોગી, ઉસ કાર્યકા કર્તા યે દ્રવ્ય હૈ. એ પર્યાયકા–કાર્યકા કર્તા દ્રવ્ય હૈ ને યે પર્યાય કર્મ હૈ. યે પર્યાયમેં પરદ્રવ્યકી કોઈ અપેક્ષા હૈ નહીં. હો, નિમિત્ત હો. પ્રત્યેક પદાર્થકે કાર્યકાલમેં નિમિત્ત તો હોતા હી હૈ. અનાદિ-અનંત જો દ્રવ્યકી પર્યાય હોતી હૈ, પર્યાય અપનેસે હોતી હૈ ઉસ વક્ત નિમિત્ત તો હોતા હી હૈ, પણ નિમિત્તકી અપેક્ષાસે વો પર્યાય હુઈ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : સબ નિમિત્તોંકો ધર્મદ્રવ્યકે સમાન સમજના.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : ધર્મદ્રવ્ય કહા ન? ઇષ્ટોપદેશમેં આતા હૈ. હમારે યહાં સબ બાત આ ગઈ હૈ. જૈસે (જીવ) સ્વતંત્રતાસે અપની ગતિ કરતા હૈ, તો ધર્માસ્તિકો નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ. ઇષ્ટોપદેશમેં ઐસા કહા હૈ. ધર્માસ્તિકાયવત્. સબ દ્રવ્ય ધર્માસ્તિકાયવત્... નિમિત્ત કૈસા હૈ? ધર્માસ્તિકાયવત્ હૈ. યહાં તો વો કહતે હૈં કિ નિમિત્તકી યહાં અપેક્ષા હી નહીં હૈ. આહાહા! નિમિત્ત હો, પણ નિમિત્તકી અપેક્ષા પર્યાય–કાર્ય કરનેમેં હૈ હી નહીં. જડકા ઔર ચેતનકા જો સમયકા કાર્ય હૈ, ઉસકા કર્તા ને કાર્ય સ્વદ્રવ્યમેં હૈ. સ્વદ્રવ્ય કર્તા ને સ્વદ્રવ્યકી પર્યાય કાર્ય હૈ. પરદ્રવ્યકે નિમિત્તકી અપેક્ષા ઉસમેં હૈ નહીં. આહાહા!

આ કાંડામાં ઘડિયાળ રહી છે.... આ શેઠને દેખીને વિચાર આવ્યો. ઘડિયાળ રહી હૈ વો કલાઈકે આધારસે રહી હૈ ઐસા હૈ નહીં. હાથકે આધારસે રહી હૈ યે હૈ હી નહીં. આહાહા! લકડીકા ટેકા લેતે હૈં વૃદ્ધ લોગ... યે હૈ ન? તો (લકડી) જમીનકો છૂતા હૈ? કે ના. જમીનકો છૂતી હી નહીં. હાથમેં પકડી હૈ તો હાથ ભી લકડીકો છૂઆ હી નહીં. આહાહા! સંયોગસે દેખતે હૈં, યે સંયોગ(દ્રષ્ટિ) કે કારણસે દિખતા હૈ. આહાહા!

શ્રોતા : આપ કહતે હો તો માનના હી પડેગા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : એમ નહીં. ધન્નાલાલજી ઠીક કહતે હૈં. ન્યાયસે જૈસા હૈ ઐસા માનના પડા. ન્યાય નામ 'નિ' ધાતુ હૈ. 'નિ' ધાતુ (કા અર્થ) વસ્તુકા જૈસા સ્વરૂપ હૈ ઉસ તરફ લે જાના ઉસકા નામ ન્યાય. ન્યાયસે સમજના. ઐસે કહતે હૈં તો માન લેના, ઐસા નહીં. ન્યાયમેં 'નિ' ધાતુ હૈ. 'નિ' ધાતુકા અર્થ યે હૈ કિ લે જાના. ઐસી ચીજ હૈ ઉસ તરફ જ્ઞાનકો (લે) જાના ઉસકા નામ ન્યાય. પ્રત્યેક ચીજ અપને સમયમેં આગે-પીછે હુએ બિના અપને કાલમેં પર્યાય હોતી હૈ, યે પર્યાયકો પરદ્રવ્યકી અપેક્ષા બિલકુલ કિંચિત્ હોતી નહીં. આહાહા! કપૂરચંદજી! આવી વાત છે.

ભગવાનકે દર્શન કરનેસે શુભભાવ હોતા હૈ ઉસકી મના કરતે હૈં યહાં. શુભભાવ હોતા હૈ ઉસમેં ભગવાનકે નિમિત્તકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! ગજબ વાત છે! યે વસ્તુકા સ્વરૂપ ઐસા હૈ. કોઈ ભગવાનને બનાયા નહીં. જૈસા હૈ વૈસા કહ દિયા, (ભગવાન) કર્તા નહીં. આહાહા! ભગવાનકી દિવ્યધ્વનિ છૂટતી હૈ તો દિવ્યધ્વનિકા કાર્ય ભગવાનકા હૈ ઐસા ભી નહીં. ભગવાનકી દિવ્યધ્વનિ 'ભવિજન જોગ...' આતા હૈ ન વો? 'ભવિ ભાગ વચન યોગ...' વો ભી નિમિત્તકા કથન હૈ. 'ભવિ ભાગ વચન યોગ...' યે નિમિત્તકો કથન હૈ. વાણીકે કાલમેં પરમાણુકી પર્યાય ભાષારૂપ હોનેકી થી, ઉસ પર્યાયકો આત્માકી અપેક્ષા નહીં ને સુનનેવાલેકી ભી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! એવી વાત છે પ્રભુ! તારી પ્રભુતાનો પાર નથી. આહાહા!

યહાં અપનેમેં સમ્યગ્દર્શન જબ હોતા હૈ તો ઉસમેં રાગ ને નિમિત્તકી અપેક્ષા નહીં. કર્તા-કર્મ.. કર્તા આત્મા ને સમ્યગ્દર્શન પર્યાય કાર્ય યે ભી વ્યવહાર હૈ. બાકી પર્યાય કર્તા ને પર્યાય કાર્ય હૈ, ઉસમેં નિમિત્તકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! કિ ગુરુ મિલે, તીર્થંકર મિલે માટે સમ્યગ્દર્શન હુઆ. આહાહા! દેશનાલબ્ધિ મિલનેસે જ્ઞાન હોતા નહીં. દેશનાલબ્ધિકે કાલમેં જો પર્યાય હુઈ વો તો પરલક્ષી જ્ઞાન હૈ, યે ભી દેશનાલબ્ધિસે હુઆ નહીં. ઉસ સમયમેં પરલક્ષી ઇતના વિકાસ હોનેકા પર્યાયકા કાલ થા તો ઐસા હુઆ હૈ. આહાહા!

યહાં તો જહાં હો વહાં હમ કરતે હૈં.. હમ કરતે હૈં... સારી વ્યવસ્થા હમ કરતે હૈં.. સારા બે કરોડ રૂપિયા..... ભભૂતમલજી..... આહાહા! યે તો દ્રષ્ટાંત હૈ. ૫૦ કરોડ રૂપિયાકા (આસામી) આયા થા ન હમારે પાસ મુંબઈમેં? ચીમનભાઈકા શેઠ વૈષ્ણવ હૈ. પચાસ કરોડ. પણ સ્ત્રી (-પત્ની) શ્વેતામ્બર જૈન હૈ. લડકા આદિ સબ સારા વૈષ્ણવ, ઉસકી સબ સ્ત્રીયાં જૈન શ્વેતામ્બર. આયા થા. વિનંતી ભી કી થી, મહારાજ! હમારે ઘર પર પધારો. સબકા ભાવ હૈ. ગયે થે. ૧૫૦૦ રુપયે રખે થે. પહલે આયે થે વ્યાખ્યાનમેં તબ હજાર રૂપિયે રખે થે. હોનેવાલે, રહનેવાલે પરમાણુ વહાં રહે, જહાં જાના હૈ વહાં જાતા હૈ. વહ કહે કિ મૈંને દિયે ઔર દૂસરા કહે, મેરેકો મિલા, (જૂઠ હૈ). અરેરે! બહોત ફેર હૈ ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ. આહાહા!

પૈસેકી પર્યાય.... શાસ્ત્રમેં આતા હૈ, મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશમેં ભી આતા હૈ. શાતા વેદનીયકે ઉદયસે શરીર મિલે, સંયોગ અનુકૂલ મિલે—ઐસા આતા હૈ. યે નિમિત્તસે બાત હૈ. ઉસમેં નિમિત્ત કૌન થા?—(ઈતના બતાના હૈ). બાકી શરીરમેં રોગ હોતા હૈ યે અશાતાકા ઉદયસે (હોતા હૈ) યે નિમિત્તકા કથન હૈ. રોગ હોતા હૈ શરીરકી પર્યાયમેં, ઉસમેં અશાતાકે ઉદયકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! ડાહ્યાભાઈ! ડહાપણ ઉડી જાય એવું છે. દુનિયાના ડાહ્યા ઉડી જાય એવું છે. આહાહા! પૈસા લેના-દેના, મૈં પૈસા દે સકતા હૂં.... પૈસેકા કર્તા-કર્મ તો પૈસા (ખુદ) થા. પૈસેકા પરમાણુ કર્તા ઔર જાનેકી ક્રિયા ઉસકા કાર્ય હૈ. દેનેવાલા ઐસે માને કિ મૈંને દિયા, મિથ્યાભ્રમ હૈ. આહાહા!

આગળ પૈસાવાળા બેઠા છે. આ શેઠ પૈસાવાળા છે. ભભૂતમલજી, કપૂરચંદજી હૈં. બહોત લાખોપતિ હૈં. થોડા લાખોપતિ ઐસે નહીં. જ્ઞાનચંદજી! તુમ્હારી આબરું તો બહોત હૈ વહાં. .... શેઠ બડા પૈસાવાળા હૈ. પૈસાવાળા આત્મા હૈ? કિતના વાળા હૈ? એક વાળો નીકળે પગમાં, તો રાડ નાખે. આહાહા! પાણી ખારા બહુત હો, ...કા પાણી હો તો વાળા નિકલતા હૈ. આ તો કેટલા વાળા? પૈસાવાળા, બાયડીવાળા, કુટુંબવાળા, આબરૂવાળા, છોકરાવાળા, છોકરીવાળા, જમાઈવાળા. કેટલા વાળા? આહાહા! કોના દિકરા, કોના બાપ? પ્રભુ ઐસે કહતે હૈં. બાપકી પર્યાયકા કર્તા બાપકા આત્મા હૈ, લડકેકી પર્યાયકા કર્તા ઉસકા આત્મા હૈ. તો લડકા ઉસકા કહાંસે આયા? અને લડકેકા બાપ.. પણ બાપ આયા કહાંસે? પ્રભુ! એવી વાત છે ભાઈ!

બાહરમેં તો સુનને મિલતી નહીં. શેઠ દરકાર છોડકર ચલે આયે, સંપ્રદાયકી દૃષ્ટિ રખે તો આ સકે નહીં. ઐસી તો બાત ચલતી નહીં વહાં. યહાંકા વિરોધ કરતે હૈં. અરે પ્રભુ! યે બાત હમારે ઘરકી નહીં, યે વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ. આહાહા!

પ્રત્યેક પદાર્થમેં જો સમયમેં પર્યાય ઉત્પન્ન (હોને)કા કાલ હૈ, ઉસ સમયમેં ઉત્પન્ન હોગી. નિમિત્ત હોતા હૈ, પણ નિમિત્તસે ઉત્પન્ન હુઈ ઐસી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમેં ભી ઐસા આયા હૈ. એક કાર્યમેં દો કારણ હૈં.—ઉપાદાન, નિમિત્ત. તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમેં હૈ. એક કાર્યમેં દો કારણ હૈં—ઉપાદાન અને નિમિત્ત. યે તો નિમિત્તકા જ્ઞાન કરાયા હૈ. બાકી ઉપાદાનકી પર્યાય હોનેમેં કોઈ નિમિત્તકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. સમજમેં આયા? તો અભી પંડિત ઐસે કહતે હૈં કિ પ્રત્યેક પદાર્થમેં ઉપાદાનકી અનેક યોગ્યતા હૈં, પણ જૈસા નિમિત્ત મિલે ઐસા કાર્ય હોતા હૈ. અરર! નહીં તો એકાંત હૈ.. એકાંત હૈ.. ઠીક પ્રભુ! યે ક્રમબદ્ધમેં ડાલા હૈ. ક્રમબદ્ધકી વિશેષ પુષ્ટિકા કારણ યહ હૈ. આહાહા! યે શબ્દ ઉસમેં ડાલે હૈં ઉસકા કારણ હૈ કિ જે પદાર્થકી જો સમયમેં પર્યાય ઉત્પન્ન હોગી, ઉસમેં ઉત્પાદ્ય–ઉત્પન્ન હોનેલાયક અને ઉત્પાદક દૂસરી (પર)ચીજ ઐસા હૈ હી નહીં. યે આ ગયા હૈ. ઉત્પાદ્ય-ઉત્પાદક. ઉપર. હૈ ન?

जीव अपने परिणामोंसे उत्पन्न होता है तथापि उसका अजीवके साथ कार्यकारणभाव सिद्ध नहीं होता, क्योंकि सर्व द्रव्योंका अन्यद्रव्यके साथ उत्पाद्य-उत्पादकभावका अभाव है. હૈ? દરેક દ્રવ્યકી પર્યાયમેં પર્યાયરૂપી ઉત્પાદ્ય અને નિમિત્ત ઉત્પાદક—ઐસા અભાવ હૈ. આહાહા! બહુ કઠણ અપૂર્વ વાત છે પ્રભુ! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથકી યહ દિવ્યધ્વનિ હૈ. આહાહા! અભી તો બહોત ગડબડ હો ગઈ હૈ. ઐસા હોતા હૈ.. ઐસા હોતા હૈ.. વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા હૈ.. આહાહા! યહાં તો કહતે હૈં કિ અપની નિશ્ચય પર્યાય સ્વદ્રવ્યકે આશ્રયસે હુઈ હૈ ઉસકા કર્તા આત્મા અને કર્મ નિર્મલ પર્યાય–ધર્મ હૈ, ઉસમેં રાગકી યા પરકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. આહાહા! વ્યવહાર રાગકી મંદતા થી, તો નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હુઆ (ઐસા અજ્ઞાની માનતે હૈં). ક્યોંકિ જબ સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોતા હૈ તો ઉસકે પહલે શુભભાવ (હોતા હૈ). અશુભભાવ હો ઔર પીછે સમકિત હોતા હૈ ઐસા હોતા નહીં. ક્યા કહા? જબ સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તબ ઉસકે પહલે શુભભાવ હી હોતા હૈ. અશુભભાવ હો ઔર સમકિત દર્શન હો ઐસા (હોતા) નહીં. ક્યોંકિ મૈં આનંદ હૂં, શુદ્ધ હૂં ઐસા વિકલ્પ આયા યે શુભભાવ હૈ. શુભભાવ હૈ તો સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હુઆ ઐસા હૈ નહીં. સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોનેલાયક–ઉત્પાદ્ય ને રાગ–વિકલ્પ ઉત્પાદક (અર્થાત્) ઉત્પન્ન કરાનેવાલે—ઐસા હૈ નહીં.

યે ઈતનેમેં લિખા હૈ. ભાઈ આવ્યા છે કે નથી આવ્યા? જ્ઞાનચંદજી નથી આવ્યા. ભાઈ કહેતા હતા કે આવવાના છે. નથી આવ્યા. દિખ નહીં રહે. આવવાના હતા. બહોત નરમ માણસ હૈં જ્ઞાનચંદજી. નરમ માણસ. હુકમચંદજી, જ્ઞાનચંદજી, બાબુભાઈ ઉનકા પ્રભાવનામેં બહોત

હાથ હૈ, નિમિત્ત હૈ. (શ્રોતાઃ નિમિત્તસે કામ હોતા નહીં). જહાં જહાં પ્રભાવનાકી પર્યાય હોનેવાલી હૈ વહાં નિમિત્ત કહનેમેં આતા હૈ, પણ નિમિત્તકી અપેક્ષા પ્રભાવનાકી પર્યાયકો નહીં. આહાહા! હૈ કિ નહીં ઉસમેં? દેખો! **कर्ता-कर्मकी**.... કોઈ ભી પદાર્થમેં પદાર્થ કર્તા હોકર કર્મ નામ પર્યાયકા કાર્ય હુઆ, ઉસ સમયકે કાર્યમેં **अन्यद्रव्यसे निरपेक्षतया, स्वद्रव्यमें ही...** પરદ્રવ્યકી અપેક્ષા નહીં ઔર અપને સ્વદ્રવ્યમેં સિદ્ધિ હોનેસે સ્વદ્રવ્યકી પર્યાય વો પર્યાય કાર્ય ને સ્વદ્રવ્ય ઉસકા કર્તા (ઐસા) વ્યવહાર હૈ. બાકી પર્યાય કાર્ય ને પર્યાય કર્તા યે સ્વદ્રવ્યમેં હૈ. પણ પર્યાય કાર્ય ને નિમિત્ત કર્તા ઐસી કોઈ ચીજ હૈ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? યે દો અધિકાર લિયે હૈં, (એક) ક્રમબદ્ધ લિયા હૈ, (દૂસરા) શુદ્ધભાવ અધિકાર. ૪૫ વર્ષ હુએ યહાં. ૪૫ વર્ષમેં શિક્ષણ શિબિર..... ૪૫ વર્ષ, યહાં આને(કે બાદ) ૪૫વાં ચોમાસા હુઆ. ૪૫–૪ ઔર ૫. ૯૧મેં આયે થે. (સંવત) ૯૧ ફાગણ વદ ત્રીજ, તુમ્હારી ચૈત્ર વદ ત્રીજ. તો યહાં ૪૪ વર્ષકે ઉપર ચાર માસ હો ગયે. યહાં તો શિક્ષણ શિબિર હર વર્ષ ચલતી હૈ. કહા, ૪૫ વર્ષ હુએ ઔર બહોત આદમી આયે હૈં. યે બાત પ્રભુ! અંતરમેં બૈઠની (ચાહિયે), ભાષાસે નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : સબ બાત તો સોનગઢસે નિકાલી હૈ. આ વાત આપે સોનગઢથી કાઢી છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યે નિમિત્તસે કથન હૈ. બાત તો ઐસી હૈ. સમજમેં આયા? ગયા હતાને ત્યાં, વર્ણીજી સાથે ચર્ચા બહોત હુઈ થી. નહીં તો વર્ણીજી તો દિગંબર સંપ્રદાયમેં બડે આબરુદાર હૈં. ઉસકો ભી યે બાત નહીં મિલી થી. ક્રમબદ્ધ નહીં. ક્રમબદ્ધ હૈ ખરા, પણ ઈસ પર્યાયકે પીછે યહી પર્યાય હોગી—ઐસા નહીં. કીધું, નહીં, ઈસ પર્યાયકે પીછે યહી પર્યાય હોગી ઐસી ક્રમબદ્ધકી વ્યાખ્યા હૈ. બહોત (લોગ) બૈઠે થે, સબ થે. હમારે રામજીભાઈ થે, બંસીધરજી થે, કૈલાસચંદજી થે. જાત્રા ગઈ થી ન પહલી બાર તેરકી સાલમેં. આહાહા!

યહાં તો કહતે હૈં કિ ભગવાનકે દર્શનસે શુભભાવ હુઆ ઐસા હૈ નહીં. ઉસ સમયમેં શુભભાવ હોનેકે ક્રમમેં આનેવાલી પર્યાય હૈ. નિમિત્ત–ભગવાનકે દર્શનસે શુભભાવ હુઆ ઐસા હૈ હી નહીં. આહાહા! આવી વાત. આ બધું આવું માને પછી કોઈ કરશે નહીં. પણ કરે છે કોણ? ફક્ત ઉસકી સમજણમેં ફેર હૈ. બાકી તો હોનેવાલી (હૈ વો) હોગી પર્યાય. સમજણમેં ફેર હૈ. મૈં ભગવાનકા દર્શન કરતા હૂં, દર્શન કિયા તો મુજે શુભભાવ હુઆ. ઘર પર સ્ત્રીકે પાસ થે તબ શુભભાવ ક્યોં નહીં થા? યહાં મૈં આયા, ભગવાનકા દર્શન કિયા તો શુભભાવ હુઆ. જૂઠ બાત હૈ. અને સ્ત્રીકે પાસ થા તબ અશુભભાવ થા વો સ્ત્રીકે કારણસે હુઆ? નિરપેક્ષતયા અશુભભાવ તેરેસે હુઆ હૈ. પરકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. આહાહા! પંડિતજી! આવી વાત છે પ્રભુ! અલૌકિક વાત છે. ઈસ એક શબ્દમેં તો સારા બાર અંગકા સાર હૈ. આહાહા!

ક્રમબદ્ધકી સિદ્ધિમેં યહ આયા હૈ. દરેક દ્રવ્યકી પર્યાય ઉસ સમયમેં ક્રમસે હોનેવાલી હૈ, તો કોઈ નિમિત્તકી અપેક્ષા ઉસકો નહીં, ઉસમેં યે આયા હૈ. આહાહા! **कर्ता-कर्मकी**

अन्यनिरपेक्षतया... પ્રત્યેક પદાર્થમેં જો સમયમેં જો પર્યાય હોતી હૈ.... યહાં તો નિર્મલતાકી બાત હૈ ક્રમબદ્ધમેં. નિર્મલ પર્યાય જો હોતી હૈ ઉસમેં કર્તા આત્મા અને નિર્મલપર્યાય કર્મ હૈ. કર્મકા ક્ષયોપશમ હુઆ તો સમકિત હુઆ, ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? જ્ઞાનમેં કમી-બઢી હોતી હૈ... એ ચર્ચા થઈ હતી ત્યાં. પુસ્તકમેં હૈ. ઉસને પુસ્તક છપાયા હૈ. જમાદાર હૈ ન બાબુ? કેવા? બાબુલાલ જમાદાર. વર્ણીજીને યહાંકા વિરોધ કિયા થા ન? વો છાપા હૈ કિ દેખો! વર્ણીજી ભી ઐસે કહતે હૈં. યાત્રામેં ગયે થે પહલે, ઉસ વક્ત ભી કહા થા કિ જો સમયમેં પર્યાય હોગી ઉસકો નિમિત્તકી, પરકી અપેક્ષા હૈ નહીં. અપનેમેં.... વિકારકા પ્રશ્ન હુઆ થા. વિકાર હૈ ઉસમેં કર્મકે નિમિત્તકી અપેક્ષા હૈ નહીં. દેખો! સંસ્કૃત ટીકા પંચાસ્તિકાય ૬૨ ગાથા. પર કારકકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. ઐસા સંસ્કૃત હૈ પંડિતજી! પર કારકકી–કર્તા-કર્મકી કોઈ અપેક્ષા હૈ હી નહીં. વિકાર હોનેમેં ભી કર્મકી અપેક્ષા નહીં, તો પ્રભુ! ધર્મકી પર્યાય હોનેમેં પરકી અપેક્ષા તો હૈ હી નહીં. આહાહા! આવી વાત છે. આકરી વાત લાગે.

શ્રોતા : વો તો પ્રૂફ કરનેકે લિયે વર્ણીજીકી પ્રત્યક્ષતાકા ફાયદા ઉઠાતે હૈં બાબુલાલ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : હા, ઉઠાવે. દેખા હૈ. માર્ગ તો યહ હૈ. આહાહા! આ તો દાંડી પીટીને કહેવામાં આવે છે. અંદર લિખા હૈ કિ નહીં? ક્રમબદ્ધકી પુષ્ટિમેં યે બાત લી હૈ.

પહલે શુરુ કિયા હૈ કિ પ્રત્યેક જીવ ને અજીવ અપને સમયમેં ઉત્પન્ન હોનેવાલી પર્યાયકા ઉત્પાદક હૈ, પર નહીં. અને વો ભી ઉસી સમયમેં, આગે-પીછે નહીં. કોઈ દ્રવ્યકી પર્યાય આગે-પીછે કર સકે ઐસા (હોતા નહીં). સ્વદ્રવ્ય ભી ઐસા ન કર સકે. પરદ્રવ્યકી તો અપેક્ષા નહીં, આહાહા! પણ સ્વદ્રવ્ય ભી પર્યાય આગે-પીછે કર સકે ઐસા વસ્તુકા સ્વરૂપ નહીં. આહાહા! ક્રમબદ્ધકા નિર્ણય કરનેમેં યહ સાર આયા હૈ. ઉસકા સાર યહ આયા હૈ. સમજમેં આયા? પાંચ x પાંચ = પચ્ચીસ, સરવાળા (-પરિણામ) ક્યા આયા? પચ્ચીસ આયા. ઐસે યે ક્રમબદ્ધકા સરવાળા (-સાર) ક્યા? પરમાણુ જડ ને ચૈતન્ય..... લાખ, ક્રોડ, અનંત પરમાણુ હૈં ઔર અનંત આત્મા હૈં... નિગોદકે જીવમેં ભી કર્મસે હીણી દશા હુઈ ઐસા હૈ નહીં.

નિગોદકે જીવમેં.... ઐસે કહતે હૈં કિ જબ લગ એકેન્દ્રિય જીવ હૈ એટલે કર્મકા જોર હૈ. મનુષ્યાદિ હોતા હૈ પીછે આત્માકા જોર ચલતા હૈ. યહાં તો કહતે હૈં કિ દરેક સમયમેં અપની પર્યાયકા કર્તા આત્મા હૈ. નિગોદમેં ભી..... નિગોદ સમજે? લહસુન, પ્યાજ, લીલફૂગ (આદિ) અનંત જીવ હૈં. અનંત જીવમેં દરેક જીવકે દો-દો શરીર હૈં—તેજસ, કાર્મણ. અંગુલકે અસંખ્ય ભાગમેં અનંત જીવ હૈં, ઉસમેં અનંત શરીર ભી હૈં. એક પરમાણુકી પર્યાય દૂસરે પરમાણુકો નિમિત્ત હો, પણ યે નિમિત્તકી અપેક્ષાસે પરમાણુમેં પર્યાય હો ઐસા હૈ નહીં ઔર કર્મકે ઉદયસે નિગોદકી પર્યાય હુઈ ઐસા ભી નહીં. આહાહા!

નિગોદકી પર્યાય જો હુઈ વો ઉસી સમય હોનેવાલી થી, વો પરકી અપેક્ષા બિના (હુઈ હૈ). પરકે કર્તા-કર્મકી અપેક્ષા બિના ઉસ પર્યાયકા કર્તા જીવ હૈ ઔર યે પર્યાય ઉસકા કાર્ય હૈ. આહાહા! ભારે વાત ભાઈ! મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમેં ઐસા આયા હૈ કિ નદીમેં ચલતે પાનીકા બહોત જોર હો તો રોક નહીં સકતા આત્મા. નદીકા દ્રષ્ટાંત હૈ. યે તો નિમિત્તકા કથન હૈ. બાકી ઉસ સમય ભી પાનીકે પ્રવાહમેં... આહાહા! ઐસા શરીર ચલતા હૈ વહ અપની પર્યાયસે અપને કર્તા-કર્મસે ચલતા હૈ, પાનીકે કારણસે નહીં. આહાહા! એક બ્રહ્મચારી થા તો મોટરમેં બૈઠા થા. મોટરમેં બૈઠા તો ઐસા કહા કિ સોનગઢવાલે ઐસે કહતે હૈં કિ હમ મોટરસે નહીં ચલતે. મોટર ચાલતી હોય અને અંદર બેઠો હોય.... મોટર ચલતી હો તો શરીર ચલતા હૈ ઐસા હૈ હી નહીં. અંદર શરીરકો ગતિ કરનેમેં મોટરકી અપેક્ષા હૈ હી નહીં. આ વાત...

મોટરમેં બૈઠે હૈં.... મોટર ચલતી હૈ.... મોટર પહિયેસે ચલતી હૈ ઐસી અપેક્ષા ભી નહીં. (શ્રોતાઃ પેટ્રોલસે તો ચલતી હૈ). પેટ્રોલસે ચલતી નહીં. નામ સોનગઢકા દેતે હૈં કિ સોનગઢકી મોટર પેટ્રોલકે બિના ચલતી હૈ—ઐસા સબ લોગ કહતે હૈં. આ વાત અપૂર્વ છે. અને આપણી મોટર પેટ્રોલથી ચાલે. યહાં કહતે હૈં કિ પેટ્રોલકી પર્યાયકા કર્તા પેટ્રોલ હૈ. મોટર ચલતી હૈ ઉસકા કર્તા મોટરકા પરમાણુ હૈ. પેટ્રોલસે મોટર ચલતી હૈ યે બાત સત્ય હૈ નહીં. યે બાત બહાર આયેગી. સોનગઢકી મોટર પેટ્રોલ બિના ચલતી હૈ. અરે! સોનગઢકી મોટર હૈ હી નહીં. મોટર મોટરકી હૈ. આહાહા! મોટરકી ચલને(રૂપ) પર્યાય જો હોતી હૈ ઉસમેં ડ્રાઈવરકા કારણ–અપેક્ષા નહીં. ઉસકે નીચે હૈ... શું કહેવાય? પૈડા. ઉસકો ભી મોટરકી અપેક્ષા નહીં. મોટરમેં બૈઠે હૈં ઔર મોટર ચલતી હૈ તો શરીર ઐસા ગતિ કરતા હૈ ઐસા ભી નહીં. શરીરકી પર્યાયકા કર્તા ઉસ સમયમેં શરીરકા પરમાણુ હૈ. અંદરમેં બૈઠે હૈં તો મોટરસે શરીર ચલતા હૈ ઐસા ભી નહીં. આરે ભારે! સોનગઢનું નામ પાડીને કહેને લોકો. આહાહા! ક્યા કહતે હૈં? દેખો ન!

कर्ता-कर्मकी.... કોઈ ભી દ્રવ્ય કર્તા હોકર કાર્ય ઉસ સમયમેં હોતા હૈ ઉસમેં **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया**... અન્ય દ્રવ્યકી અપેક્ષા નહીં. પરપદાર્થકી ઉસમેં અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! રોગ હોતા હૈ ને દવાસે મિટતા હૈ ઐસી અપેક્ષા હૈ નહીં, ઐસા કહતે હૈં. અરે! ગજબ વાત હૈ. આયુર્વેદકા લિયા હૈ તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમેં. આયુર્વેદકી દવાસે મિટતા હૈ.. દવાસે મિટતા હૈ—ઐસા હૈ નહીં. યે તો વ્યવહારસે કથન કિયા હૈ. આહાહા! શરીરમેં–પરમાણુમેં રોગ જો હોતા હૈ તો અશાતાકે કારણસે હુઆ હૈ ઐસા નહીં. અશાતા જડ(કર્મ) દૂસરી ચીજ હૈ ને યે દૂસરી ચીજ હૈ. રોગ હોનેમેં અશાતાકે ઉદયકી અપેક્ષા હી નહીં. આહાહા! આવી વાત સાંભળવી કઠણ પડે.

कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया... યે તો મહાસિદ્ધાંત હૈ. ચૌદ બ્રહ્માંડકા સિદ્ધાંત હૈ. આહાહા! અનંત તીર્થંકરોં, અનંત કેવલિયોં, અનંત સંતો, અનંત સમકિતીયોં ઈસ પ્રકારસે

માનકર દુનિયાકો ઐસે કહા હૈ. 'કહા હૈ' વો કાર્યકા કર્તા ભી વાણી હૈ. આહાહા! **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया (-अन्यद्रव्यसे निरपेक्षतया**... પરકી અપેક્ષા બિના દરેક દ્રવ્યકી પર્યાય સ્વદ્રવ્યસે હોતી હૈ. હૈ? **स्वद्रव्यमें ही सिद्धि होनेसे**... ઉસ દ્રવ્યકી પર્યાય ઉસ દ્રવ્યમેં અપનેસે સિદ્ધિ હોનેસે... આહાહા! **जीवके अजीवका कर्तृत्व सिद्ध नहीं होता**. જીવ અજીવકા કાર્ય કરે ઐસા સિદ્ધ નહીં હોતા. જીવ અપની પર્યાયકો કરે અને પરકી ભી કરે (ઐસા માને) તો દો ક્રિયાવાદી મિથ્યાદ્રષ્ટિ હોતા હૈ. સમયસારમેં આતા હૈ.. સમયસારમેં આતા હૈ. અપની પર્યાય ભી કરે ને પરકી ભી કરે, એક દ્રવ્ય દો ક્રિયા કરે (ઐસા માને) તો મિથ્યાદ્રષ્ટિ હૈ. અજ્ઞાની હૈ, જૈનકી ખબર ઉસકો નહીં. વિશેષ કહેંગે.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

શ્રાવણ સુદ ૫, શનિવાર, તા. ૨૮-૭-૧૯૭૯
ગાથા-૩૦૮-૩૧૧, પ્રવચન - ૮

પહેલા ભાગનું થોડું લઈએ. બાકી હૈ ન? પહેલાનું બાકી છે. પીછે હૈ. એક લીટી ફિરસે (લેતે) હૈં. એક કલાક રહા હૈ તો થોડા લેતે હૈં. જ્ઞાનચંદજી આયે હૈં ન? ઉસને કહા. બહોત સૂક્ષ્મ અપૂર્વ બાત હૈ. ક્રમબદ્ધ જો કહા.... દરેક દ્રવ્યકી પર્યાય જો સમયમેં જબ જો હોનેવાલી હૈ વો હોગી. ઉસકે પીછે સમયમેં હોનેવાલી હૈ (વહી) હોગી. ઉસમેં કોઈ દ્રવ્ય ભી અપની પર્યાયમેં ફેરફાર કર સકતા નહીં. આહાહા! જબ પ્રત્યેક દ્રવ્ય અપની પર્યાયકા ભી ફેરફાર–આગે-પીછે કર સકતા નહીં, તો પરદ્રવ્યસે ઉસમેં પર્યાય હો યે તો હૈ નહીં. એ અહીંયા આપણે કાલ ચાલ્યું હતું.

कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया... પ્રત્યેક પદાર્થ વર્તમાન સમયમેં અપના કર્તા નામ સ્વતંત્ર હોકર.. કર્તા નામ સ્વતંત્ર હોકર (કરે). વર્તમાન પર્યાય જો હૈ યે ઉસકા કર્મ નામ કાર્ય હૈ. કર્તા-કર્મકી પ્રવૃત્તિ પરદ્રવ્યસે નિરપેક્ષતયા હૈ. પરદ્રવ્ય નિમિત્ત હૈ તો યહાં ઐસા હોતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. કથન આયે. દોપહરકો કથન આયા થા ન? કિ કર્મકે ક્ષયસે હુઆ ક્ષાયિક(ભાવ). યે તો નિમિત્તકા જ્ઞાન કરાયા. ક્ષાયિક–કેવળજ્ઞાન પર્યાય હોતી હૈ તો પર નિમિત્તકી અપેક્ષા તો નહીં, પણ પૂર્વ પર્યાયકી ભી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! ઐસી ચીજ હૈ, બહુત સૂક્ષ્મ અપૂર્વ હૈ.

પ્રત્યેક પદાર્થકી અપને સ્વકાલમેં જન્મક્ષણ–ઉત્પત્તિકાલમેં અપને સમયસે પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ, યે આગે-પીછે ભી હોતી નહીં અને પરસે હોતી નહીં. પરકી અપેક્ષા ભી નહીં. જો પર્યાય અપને સમયમેં હોનેવાલી હૈ યે સત્ હૈ. ચાહે તો વિકાર હો કિ અવિકાર હો, યહાં તો અવિકારકી બાત હૈ. .... ષટ્કારકકે પરિણમનમેં વિકૃતિ હૈ ઉસસે રહિત હોના યે અપના સ્વભાવ–ગુણ હૈ. ષટ્કારકરૂપસે વિકૃત અવસ્થા–પર્યાય હોતી હૈ, ઉસસે રહિત હોના ઐસા અપનેમેં ક્રિયા નામકા ગુણ હૈ. આહાહા! ભાવ નામકા યા ક્રિયા (નામકા), બેમાંથી એક શબ્દ છે. પરસે રહિત હોના વહ અપના ગુણ હૈ, રાગ સહિત હોના હો અપની ગુણદશા નહીં. આહાહા!

યહાં તો કહતે હૈં, **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया**... આહાહા! જો સમયમેં દ્રવ્યકી પર્યાય હોતી હૈ ઉસમેં અન્ય દ્રવ્યકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! કેવલજ્ઞાન હોતા હૈ (ઉસમેં) કર્મકે ક્ષયકી અપેક્ષા નહીં. ક્ષય હો. ક્ષયકી વ્યાખ્યા? કર્મરૂપ પરિણમન જો હૈ યે દૂસરે સમય અકર્મરૂપ હો વહ ક્ષય હૈ. ક્ષયકા અર્થ કુછ નાશ હોતા હૈ ઐસી ચીજ નહીં. કર્મરૂપ પર્યાય થી વો અકર્મરૂપ હો ગઈ ઉસે કર્મકા ક્ષય કહનેમેં આયા હૈ. તો યહ કર્મકે ક્ષયકી (અપેક્ષા) ભી અપનેમેં કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોનેમેં કિ સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોનેમેં (હૈ નહીં). સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન હોનેમેં દર્શનમોહકે અભાવકી અપેક્ષા ઉસમેં હૈ નહીં. આહાહા! યે તો કરનેલાયક અપની ચીજમેં હૈ. અપની પર્યાય અપનેસે હૈ, ઉસમેં પરકી કોઈ અપેક્ષા (નહીં) કિ નિમિત્ત હૈ તો હુઆ. કથન

આયે. ઉચિત નિમિત્ત હોતા હૈ, અનાદિ-અનંત પ્રત્યેક પર્યાયમેં જો જો સમયમેં જો હોનેવાલી પર્યાય હૈ ઉસમેં સામને અનુકૂલ–ઉચિત નિમિત્ત હોતા હૈ, પણ વો ઉચિત નિમિત્ત હૈ તો પર્યાય હોતી હૈ ઐસી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? બહુત અપૂર્વ બાત હૈ પ્રભુ! આત્માકા હિત કોઈ અલૌકિક હૈ, યે સાધારણ કોઈ રીતસે હો જાતા હૈ (ઐસા હૈ નહીં). આહાહા!

વૈરાગ્ય કહા ન વૈરાગ્ય? વૈરાગ્ય તબ હોતા હૈ કિ જબ અપની સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય અપને દ્રવ્યકે અવલંબનસે હુઈ, તબ સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાયકે કાલમેં શુભ-અશુભભાવસે વિરક્ત હોના યે વૈરાગ્ય હૈ.. યે વૈરાગ્ય હૈ. ત્રિકાલી જ્ઞાયકભાવકી જ્ઞાન ને પ્રતીત હોકર અનુભવ હોના... અનુભવ હોકર પ્રતીતિ હોના... આહાહા! ઉસમેં પરદ્રવ્યકી કોઈ અપેક્ષા (નહીં) કિ કર્મ.. કર્મ.. કર્મ.. કર્મ ખસે તો ઐસા હોતા હૈ ઔર કર્મકા ઉદય આયે વિકાર હોતા હૈ. યે સબ બાત જૂઠ હૈ. શાસ્ત્રમેં યે કથન આયે તો યે ભી જૂઠ હૈ–વ્યવહાર હૈ. કલશટીકામેં બહોત બાર લિખા હૈ. રાજમલજી. જૂઠા વ્યવહાર.. જૂઠે વ્યવહારસે કથન હૈ, સત્ય નહીં. સત્ય વ્યવહાર તો અપની પર્યાય અપનેસે હુઈ યે ભી સદ્ભૂત વ્યવહારનય હૈ. આહાહા! અપને દ્રવ્યસે, ધર્મકી પર્યાય અપને દ્રવ્યકે આશ્રયસે હુઈ યે ભી સદ્ભૂત વ્યવહાર હૈ. નિશ્ચયસે તો ઉસ સમયકી પર્યાયકો દ્રવ્ય-ગુણકી ભી અપેક્ષા નહીં, નિમિત્તકી અપેક્ષા નહીં.—ઐસી પર્યાય સત્ હૈ ઉસકો કોઈ હેતુકી જરૂર નહીં. અહેતુક હૈ. ઇતના શબ્દ કલ એક કલાકમેં લિયા.

कर्ता-कर्मकी.... કોઈ ભી દ્રવ્યકી પર્યાયમેં કર્તા-કર્મ ભિન્ન હોતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. તે તે દ્રવ્ય કર્તા અને તે તે દ્રવ્યકી અપની પર્યાય કર્મ નામ કાર્ય હૈ આહાહા! કર્તા-કર્મ યે ભી ઉપચારસે કથન હૈ. દો ભાગ પડ ગયે ન? આહાહા! બાકી નિર્વિકારી પર્યાય–ધર્મ હોતા હૈ વો અપનેસે હોતા હૈ, ઉસકો કોઈ અપેક્ષા હૈ હી નહીં. પરકી અપેક્ષા તો નહીં, પણ નિશ્ચયસે સત્ હૈ... સમ્યગ્દર્શન સત્ હૈ અને યે (સમ્યક્) દર્શન દ્રવ્યકે લક્ષસે હોતા હૈ. છતાં દ્રવ્ય અને ગુણકી અપેક્ષા ઉસકો હૈ નહીં. આહાહા! આવી વાત મુશ્કેલ પડે. સમજમેં આયા? અરે! ક્યારે સમજે? બાપુ! મનુષ્યભવ અનંતે કાળે મળ્યો છે, ઈસમેં યે ન સમજેગા તો સારા મનુષ્યપના વ્યર્થ હો જાયેગા. કહાં જન્મ લેગા ૮૪ લાખ યોનિમેં ઈસકા કોઈ પતા નહીં.

યે યહાં કહતે હૈં, **कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया... अन्यनिरपेक्ष**... કોઈ અપેક્ષા હી નહીં. આહાહા! શાસ્ત્રમેં અપેક્ષાકા જ્ઞાન તો બહોત આતા હૈ. તો કહા કિ નિમિત્ત હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરાનેકો કહા. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમેં હૈ. કિ વ્યવહાર કહા હૈ યે નિમિત્તકા જ્ઞાન (કરાયા). વ્યવહાર કહતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમેં સાતવેં અધ્યાયમેં હૈ. વ્યવહાર કહતા હૈ ઐસા હૈ નહીં. પણ વ્યવહાર નિમિત્તકા જ્ઞાન કરાનેકો કહા હૈ. દૂસરી ચીજ હૈ ઉસકા જ્ઞાન (કરાયા), પણ દૂસરી ચીજસે દૂસરી ચીજમેં કુછ હુઆ ઐસી કોઈ અપેક્ષા વસ્તુકે સ્વરૂપમેં હૈ નહીં. પરમાત્મા અપને સ્વરૂપકી... ઓહોહો! પૂર્ણાનંદકા નાથ પૂર્ણ સ્વરૂપ હૈ, ઉસમેં પ્રભુતાશક્તિ એક-એક

ગુણમેં ભરી પડી હૈ. ઐસે અનંતા.. અનંતા.. ગુણ ઈશ્વરશક્તિસે–પ્રભુત્વશક્તિસે (ભરે હૈં). અપને પ્રતાપસે સ્વતંત્રપને પરિણમે ઐસી પ્રભુત્વ નામકી શક્તિ હૈ, અનંત ગુણમેં પ્રભુત્વ નામકી શક્તિકા રૂપ હૈ. આહાહા!

તો અનંત ગુણ જિતને હૈં ઉસકી જો પર્યાય હોતી હૈ ઉસ પર્યાયમેં ગુણકી અપેક્ષા નહીં, પણ દૂસરી પર્યાય હુઈ તો યે પર્યાય હુઈ. સમ્યક્ (દર્શન)કી પર્યાય હુઈ તો સમ્યગ્જ્ઞાનકી પર્યાય હુઈ ઐસી ભી અપેક્ષા નહીં. દૂસરી પર્યાયકો દૂસરી પર્યાયકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? ક્યોંકિ યે સત્ હૈ. સત્ હૈ ઉસકા હેતુ હોતા નહીં. બંધ અધિકારમેં લિયા હૈ, સમયસાર. દ્રવ્ય અહેતુક, ગુણ અહેતુક, પર્યાય અહેતુક. બંધ અધિકારમેં હૈ. ઐસે યહાં કહતે હૈં.... યે સમજના પ્રભુ! યે કોઈ (સાધારણ) બાત નહીં. યે પઢ લિયા કિ ઐસા કહતે હૈં.. ઐસા કહતે થે.. ઐસા જ્ઞાન કર લિયા માટે સમજ ગયા, ઐસી ચીજ નહીં પ્રભુ!

कर्ता-कर्मकी अन्यनिरपेक्षतया... તીન લોકકે નાથકી ભી અપની પર્યાયમેં બિલકુલ અપેક્ષા નહીં. ભગવાન ત્રણ લોકના નાથ સર્વજ્ઞપ્રભુ ઉનકી તો અપેક્ષા નહીં અપને સમ્યગ્દર્શનમેં, પણ ઉનકી વાણીકી ભી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? અને શાસ્ત્ર જો બના હૈ, ઉસકી ભી સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાયમેં અપેક્ષા નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : સુનનેસે ઝટકા સા લગતા હૈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : યે પુણ્ય.. પુણ્ય નહીં. પુણ્યસે ભી હોતા નહીં. અનુકૂલ નિમિત્ત મિલતા હૈ યે પુણ્યસે નહીં. ક્યોંકિ પુણ્યકા પરમાણુ–જડ ભિન્ન હૈ અને આનેવાલી ચીજ ભિન્ન હૈ. તો આનેવાલી ચીજકો શાતાકા નિમિત્ત હૈ તો આયી ઐસી અપેક્ષા હૈ નહીં. આહાહા! શરીરમેં નિરોગતા હુઈ અને સરોગતાકા વ્યય હુઆ, ઉસમેં શાતાવેદનીય નિમિત્ત હો, પણ ઉસકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! એમ ભગવાન ત્રિલોકકે નાથકે દર્શન કરનેસે શુભભાવ હોતા હૈ ઐસી કોઈ અપેક્ષા નહીં. આહાહા!

યહાં તો શુભભાવકી બાત હૈ નહીં. યહાં તો શુભભાવકે કાલમેં જો અપની જાનનેકી–જ્ઞાતા-દ્રષ્ટાકી પર્યાય હૈ ઉસમેં શુભભાવકી અપેક્ષા નહીં હૈ ઔર શુભભાવમેં ભગવાનકી વાણી ઔર ભગવાનકી અપેક્ષા નહીં. આહાહા! આવી વાત. યે તો નિવૃત્ત તત્ત્વ હૈ. પ્રભુ અંદર તો નિવૃત્ત તત્ત્વ હૈ. નિવૃત્ત તત્ત્વ સમજે? કોઈ રાગકી પ્રવૃત્તિ આદિકા સદ્ભાવ હૈ હી નહીં. આહાહા! પરદ્રવ્યસે તો નિવૃત્ત હૈ, પણ રાગ, દયા, દાન, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાકા રાગ ઉસસે ભી નિવૃત્ત તત્ત્વ હૈ. આકરી વાત ભાઈ! ફિર ભી વ્યવહાર આતા હૈ... વ્યવહાર આતા હૈ ઉસ વ્યવહારકી અપેક્ષા નિશ્ચયકો હૈ નહીં. અને વ્યવહાર આતા હૈ.... શબ્દમેં ઐસા આવે કિ જ્ઞાનીકો જબ તક કર્મકા જોર હૈ તો રાગ આદિ આ જાતા હૈ. અર્થમેં લિખા હૈ દો જગહ જયચંદ પંડિતને. હેમરાજ.... ધર્મીકો અપને સ્વરૂપકી પ્રતીત અનુભવ સમ્યગ્દર્શન સ્વદ્રવ્યકે અવલંબનસે હુઆ

ઐસા કહનેમેં આતા હૈ, પણ ઉસમેં ભી સમ્યક્ પર્યાય હુઈ યે ષટ્કારકસે પરિણમન કરતે (હુઈ હૈ). ષટ્કારકમેં કર્તાપનેકી બાત હૈ, પર્યાય સ્વયં કર્તા (હોકર) સ્વતંત્રપને દ્રવ્યકા લક્ષ કરતી હૈ યે સ્વતંત્રપને કરતી હૈ. આહાહા! ઐસી કર્તા-કર્મ (આદિ) ષટ્કારકકી પરિણતિ જો પર્યાયમેં હોતી હૈ, ઉસમેં પરકી અપેક્ષા તો હૈ નહીં, પણ ઉસકે દ્રવ્ય-ગુણકી ભી અપેક્ષા નહીં. આહાહા!

કલ તો દ્રષ્ટાંત–દાખલા બહોત બાર લિયા થા. યે તો જ્ઞાનચંદજીને કહા, કલકા થોડા (લો). હમ દો દિનસે આયે નહીં ન? (–**अन्यद्रव्यसे निरपेक्षतया** અર્થાત્ **स्वद्रव्यमें ही) सिद्धि होनेसे**... અપની પર્યાયમેં સ્વદ્રવ્યસે સિદ્ધિ હોનેસે... યે સ્વદ્રવ્યકી પર્યાયકા કાલ હૈ–જન્મક્ષણ હૈ. પ્રવચનસારમેં ૯૯ ગાથામેં હારકા દ્રષ્ટાંત દિયા હૈ. હાર.. હાર.. જો ક્ષેત્રમેં જો મોતી હૈ વો વહાં હી હૈ. ૧૦૮ મોતી. જો સ્થાનમેં મોતી (હૈ વો) વહાં હી હૈ, આગે-પીછે નહીં. આગે-પીછે કરોગે તો હાર તૂટ જાયેગા. એમ ભગવાન આત્મામેં જો સમયમેં જો પર્યાય (હોનેવાલી હૈ) વહ હોગી, આગે-પીછે નહીં. આગે-પીછે કરને જાઓગે તો દ્રવ્યકી દૃષ્ટિ તૂટ જાયેગી. દ્રવ્યકી દૃષ્ટિ તૂટ જાયેગી, દ્રવ્ય કહાં (તૂટતા હૈ)? સમજમેં આયા? આવી વાત છે બાપુ! યે તો થોડા જ્ઞાનચંદજી..... કાલે તો એક લીટી એક કલાક લીધી હતી. ગજબ વાત હૈ બાપુ! યે તો અપૂર્વ બાત હૈ. યે કોઈ પક્ષકી યા સંપ્રદાયકી બાત નહીં. યહાં તો ઐસી અપેક્ષા કહકર ભી... આહાહા!

ત્રિલોકનાથ..... અસંખ્ય પ્રતિમાયેં જિનપ્રતિમા, જિનમંદિર અસંખ્ય હૈં. ઇન્દ્રોં ભી દર્શન કરતે હૈં સમકિતી.. સમકિતી.. ક્ષાયિક સમકિતી. આહાહા! ઐસા વિકલ્પ આતા હૈ તો લક્ષ વહાં જાતા હૈ. ઐસી વસ્તુકી સ્થિતિ હૈ. એક બાજુ કહના કિ ભગવાનકી પ્રતિમાદિકી ભી... અરે! દેવ-ગુરુકી વાણી જો સચ્ચી વાણી હૈ ઉસકી પર્યાયમેં અપેક્ષા નહીં. આહાહા! દૂસરે દિન ઐસે કહના કિ અપના સમ્યગ્દર્શન અપનેસે હુઆ, તો ભી શાશ્વત જિનપ્રતિમા હૈ ઉસકા દર્શન ક્ષાયિક સમકિતી કરતે હૈં. આહાહા! યે વિકલ્પકે કાલમેં વિકલ્પ આતા હૈ. યે વિકલ્પ ઉસસે હુઆ ઐસા નહીં. ઇન્દ્ર જબ જન્મે પહલે..... સિદ્ધાંતમેં ઐસા (પાઠ) હૈ..... એક અક્ષર ભી ફેરફાર હો જાયે શાસ્ત્રકા તો દૃષ્ટિ વિપરીત હો જાતી હૈ. ઇન્દ્ર જન્મતા હૈ તો પહલે ભગવાનકી (અકૃત્રિમ) પ્રતિમાકે દર્શન કરનેકો જાતા હૈ ઐસા સિદ્ધાંતમેં પાઠ હૈ. એકાવતારી–એક ભવતારી સમ્યગ્દૃષ્ટિ હો, આહાહા! પર જબ જન્મતે હૈં.... જન્મતે (કહનેસે) ઉનકી કોઈ માતા હૈ નહીં. ફૂલકી શૈયા હૈ ઉસમેં એકદમ ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં. અંતર્મુહૂર્તમેં જુવાન શરીર જૈસા શરીર ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ.. ફૂલકી શૈયામેં એકદમ. આહાહા!

ઐસા ક્ષાયિક સમકિતી જીવ હો, વો ભી તુરંત કહતા હૈ કિ તૈયારી કરો, ભગવાનકે મંદિરમેં દર્શન (કરને) જાના હૈ. આહાહા! ઐસા સિદ્ધાંત હૈ શાસ્ત્રમેં. શાસ્ત્રમેં ન્યાયસે (વિરુદ્ધ) એક ભી અક્ષરકા ફેરફાર કરે (તો) દૃષ્ટિ વિપરીત હૈ. સમજમેં આયા? તો ઇન્દ્ર ભી આકર (કહતે હૈં), તૈયારી કરો. આહાહા! દેવો હાથીના રૂપ ધારણ કરે, ઇન્દ્ર બેસે ઉપર. હાથીનું રૂપ, ઐરાવત

હાથી. આહાહા! ભગવાનકે દર્શન કરનેકો સારે દેવ કરોડો દેવ સાથમેં લેકર જાતે હૈં. આહાહા! યે ભાવ આયા વો પુણ્યબંધકા કારણ હૈ. યે આયે બિના રહે નહીં અને યે ધર્મસ્વરૂપ નહીં. આહાહા! સમજમેં આયા? ધર્મ નહીં માટે (ન) આયે ઐસા નહીં હૈ. આહાહા!

સમ્યગ્દૃષ્ટિકો, ક્ષાયિક સમકિતીકો... શાંતિનાથ આદિ કિતનેં તીર્થંકર ક્ષાયિક સમકિત લેકર આતે હૈં, ૯૬૦૦૦ (સ્ત્રીકે) સાથ લગન કરતે હૈં. દરરોજ–એક-એક દિનમેં સેકડોં રાણીસે લગન કરતે હૈં. તીન જ્ઞાન ને ક્ષાયિક સમકિત. યે ચારિત્રકા દોષ હૈ. જબ તક વીતરાગતા ન હો તબ તક ઐસા રાગ આતા હૈ. પણ આતા હૈ યે ધર્મ હૈ ઐસા નહીં. આહાહા! અહીંયા તો ભગવાનની ભક્તિ કરી, સ્તુતિ કરી, (તો માને કિ) ધર્મ હો ગયા. ધૂળમેં ધર્મ નહીં, સુન ન! ધૂળમેં નહીં એટલે યે પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય ભી નહીં. યે તો પાપાનુબંધી પુણ્ય હૈ. સમકિતીકી પૂજા, ભક્તિકા રાગ પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય હૈ. આહાહા! આટલો બધો ફેર છે. સમજમેં આયા?

યે યહાં કહનેમેં આતા હૈ, **स्वद्रव्यमें ही) सिद्धि होनेसे, जीवके अजीवका कर्तृत्व सिद्ध नहीं होता**. જીવમેં અપને સિવા પરકા કર્તૃત્વ–કરના (ઔર) પરકો રખના ઐસા સિદ્ધ નહીં હોતા. **इसलिये जीव अकर्ता सिद्ध होता है**. આહાહા! આ સરવાળો. ક્રમબદ્ધમેં અકર્તા(પના) સિદ્ધ હોતા હૈ ઈસ કારણસે. અપની પર્યાય ક્રમસર હોતી હૈ ઉસમેં પરકી અપેક્ષા નહીં. ઈસ કારણ ક્રમબદ્ધમેં અકર્તા(પના) સિદ્ધ હોતા હૈ. આહાહા! ઉપર અકર્તા કહા ન? ઉપર યે લિયા હૈ. **आत्माका अकर्तृत्व दृष्टांतपूर्वक सिद्ध करते हैं**. ઉપર પહલા શબ્દ હૈ. યે અકર્તૃત્વ સિદ્ધ કિયા. આજ તો આઠવાં દિન હૈ. શનિવારસે શુરૂ કિયા, આજ શનિવાર હૈ. આહાહા! પાર નહીં પ્રભુ! ગંભીરતાકા પાર નહીં. વીતરાગકી વાણી ને ઉસકા ભાવ સામાન્ય પ્રાણી નહીં સમજ સકે. આહાહા!

હમ મલાડ ગયે થે ન? અમને દેખીને, એના માણસો છે એ એકદમ મૂર્તિનો વિરોધ કરવા માંડ્યા. મલાડ ગયે તબ. કારણ કે એ લોકો મૂર્તિને માને નહીં. મૂર્તિ પાસે જાય નહીં એટલે એકદમ મૂર્તિ વિરોધના ગાણા (ગાવા) માંડ્યા. ભગવાનદાસે કહ્યું, બંધ કરી દે. કહાં એકાંત હો જાતા હૈ ઉસકી ખબર નહી લોગોંકો. આહાહા! પ્રચાર હી ઐસા હૈ વહાં. મૂર્તિ નહીં.. મૂર્તિ નહીં.. મૂર્તિ હૈ નહીં.. પ્રતિમા હૈ નહીં. યહાં તો કહતે હૈં, શાશ્વત અસંખ્ય પ્રતિમા, અસંખ્ય મંદિર હૈં. આહાહા! યે મંદિર હૈ તો ઉસસે શુભભાવ હોતા હૈ ઐસા હૈ નહીં અને વો શુભભાવ હૈ.... જબ તક વીતરાગ ન હો, તો અપની કમજોરીસે શુભભાવ આયે બિના રહતા નહીં, છતાં શુભભાવ ધર્મ નહીં અને ધર્મકા કારણ નહીં. અન્યનિરપેક્ષ. રાગકી અપેક્ષા બિના સમ્યગ્દર્શનકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આહાહા! ઝીણી વાત ભાઈ! યહાં કોઈ પક્ષ નહીં, વાડા નહીં. યહાં તો તીન લોકકે નાથ સીમંધરસ્વામી ભગવાન ફરમાતે હૈં યે બાત હૈ. આહાહા! શું કહે? શું કરે? સમજમેં

આયા? ઇસલિયે જીવ... વો પહલે શબ્દ કહા થા. અકર્તાપના દૃષ્ટાંતપૂર્વક સિદ્ધ કરતે હૈં. તો ક્રમબદ્ધમેં અકર્તાપના સિદ્ધ કિયા.

भावार्थ : सर्व द्रव्योंके परिणाम भिन्न भिन्न हैं... અર્થ કરનેવાલે હેમરાજજી કહતે હૈં અપની સાદી ભાષામેં. **सर्व द्रव्योंके परिणाम भिन्न भिन्न हैं. सभी द्रव्य अपने-अपने परिणामोंके कर्ता हैं.** આહાહા! વાણીકા કર્તા ભી આત્મા નહીં પ્રભુ! આહાહા! વાણી જબ હોતી હૈ, યે અપને સ્વકાલમેં વચન (-ભાષા)વર્ગણાસે ભાષાપને પરિણમના (હોતા હૈ) ઉસ કાલમેં ભાષા હોતી હૈ. આહાહા! સમજમેં આયા? આત્માસે નહીં. યે તો બોલતે બોલતે અહંકાર આ જાય કિ મૈં કૈસા બોલતા હૂં, મૈં કૈસા લોગોંકો સુનાતા હૂં. આહાહા! અરે પ્રભુ! સર્વ દ્રવ્યકા ઉસકા પરિણામ સ્વતંત્ર હૈ. તેરી ભાષાસે ઉસકા પરિણામ આતા હૈ ઔર ભાષાકી પર્યાય તેરેસે હોતી હૈ (ઐસા હૈ નહીં). આહાહા! બહુ કામ આકરું. આ તો ત્રણ લોકના નાથ સીમંધર પરમાત્મા એમની વાણી છે. સંતો આડતિયા હોકર યે બાત કરતે હૈં. વહાં ગયે થે, ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય ગયે થે.

તો કહતે હૈં કિ **सभी द्रव्य अपने-अपने परिणामोंके कर्ता हैं.** ઉન પરિણામોંકે કર્તા હૈં. **वे परिणाम उनके कर्म हैं.** દેખો! જો દ્રવ્યકા જો પરિણામ ઉસ સમય.. ઉસ સમયમેં હોનેવાલા હુઆ. ઉસકા કર્તા વો દ્રવ્ય કહા યહાં. અભી ઇતના ભેદ હૈ. નહીં તો પરિણામકા કર્તા પરિણામ હી હૈ. સમજમેં આયા? આહાહા! ૬૨વીં ગાથા પંચાસ્તિકાય(મેં આતા હૈ), વિકારકા પરિણામ ષટ્કારકસે અપનેસે હોતા હૈ. કર્મકી અપેક્ષા નહીં, વિકાર અપનેસે સ્વતંત્ર પર્યાયમેં હોતા હૈ. ઐસા પર્યાયકા સ્વભાવ.. સ્વભાવ ઐસા હૈ. ઉસકો પરકી અપેક્ષા નહીં. વિકારકે ષટ્કારક પરિણમનમેં પરકી અપેક્ષા નહીં, તો નિર્વિકારી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન આદિ પરિણામ... આહાહા! આ તો ધર્મની પહેલી સીઢી છે બાપુ! એ આકરી વાત છે. યે સમ્યગ્દર્શન ને સમ્યગ્દર્શનકા કર્તા કૌન ને વો કિસકા કાર્ય, કૈસે હોતા હૈ, યે દશા કૈસી હોતી હૈ? આહાહા! ઈસકે બિના સબ શૂન્ય હૈ. સમ્યગ્દર્શન બિના પડિમા, સાધુપના, ૨૮ મૂળગુણ, પંચ મહાવ્રત સબ સંસાર હૈ.. સબ સંસાર હૈ. શુભભાવકો સંસાર કહા હૈ.

યહાં કહતે હૈં, પરિણામ ઉસકા કાર્ય હૈ. પરિણામકા કર્તા વો દ્રવ્ય હૈ અને વો પરિણામ ઉસકા કાર્ય–કર્મ હૈ. આહાહા! કર્તા રાગ ને નિર્મલ પર્યાય–સમકિત કર્મ ઐસા હૈ નહીં. સમજમેં આયા? **निश्चयसे किसीका किसीके साथ**... નિશ્ચયસે–યથાર્થસે–વાસ્તવમેં **किसीका किसीके साथ कर्ताकर्मसंबंध नहीं है.** આહાહા! ભગવાનકી વાણી કર્તા ને સામને શ્રોતાકો જ્ઞાન હોતા હૈ ઐસી કોઈ (વ્યવસ્થા) હૈ નહીં. અરેરે! આ વાત કબૂલ કરવી... આહાહા! યે તો શાંત માર્ગ વીતરાગકા હૈ. શ્રીમદ્ કહે છે એક વાર 'વચનામૃત વીતરાગના પરમ શાંતરસમૂળ, ઔષધ જે ભવરોગના કાયરને પ્રતિકૂળ રે, ગુણવંતા રે જ્ઞાની અમૃત વરસ્યા રે પંચમકાળમાં.' આહાહા! વચનામૃત વીતરાગના અને પરમ શાંતરસમૂળ... પરમ શાંતિ–રાગ રહિત શાંતિ એ વીતરાગના વચનનો

સાર છે. ઔષધ જે ભવરોગના... યે વીતરાગકી વાણીમેં ભાવ કહે, વો ભવકે રોગ નાશ કરનેકી બાત હૈ. ઔષધ જે ભવરોગના, પણ કાયરને પ્રતિકૂળ. આહાહા! શાસ્ત્રમેં તો વહાં લગ કહા હૈ કિ શુભભાવકા રુચિવંત હૈ યે નપુંસક હૈ, પાવૈયા–હિજડા હૈ. અપને પુરુષાર્થકી ઉસકો ખબર નહીં. દો-તીન જગહ આયા હૈ સમયસારમેં. 'ક્લીબ.. ક્લીબ..' સંસ્કૃતમેં 'ક્લીવ' હૈ. નપુંસક. શુભભાવકી રચના કરનેવાલા ઔર શુભસે ધર્મ હોતા હૈ ઐસા માનનેવાલા નપુંસક–હીજડા હૈ, પાવૈયા હૈ. એ શેઠ!

(શ્રોતા : કહાં લિખા હૈ?) સમયસારમેં લિખા હૈ. યે સમયસાર નહીં? નામ બતાના હૈ? યે સમયસાર હૈ કિ નહીં? ૪૩કે એક ગાથા પહલે. ૪૩.. ૪૩.. ૪૨ હોં. કેટલામી? ૪૩ ગાથામેં હૈ, દેખો! પન્ના ૮૨ હૈ. ૪૩ ગાથા, પીછે ઉસકી ટીકા. ૪૧, ૪૨, ૪૩ ગાથા ઉસકી ટીકા. આહાહા! **इस जगतमें आत्माका असाधारण लक्षण न जाननेके कारण नपुंसकतासे अत्यन्त विमूढ होते हुए..** દૂસરી જગહ ભી હૈ. યે તો એક જગહ... આહાહા! હૈ? ૪૧, ૪૨, ૪૩ ગાથા ઉસકી ટીકા. ટીકા. આયા હાથ? ક્યા હૈ? **इस जगतमें आत्माका असाधारण लक्षण...** જાનના-દેખના યે તો ભગવાન આત્મા(કા લક્ષણ) હૈ. ઉસકા લક્ષણ રાગ કરના કિ પરકા કરના હૈ હી નહીં ઔર શુભરાગ કરનેસે ધર્મ હોતા હૈ ઐસા ઉસકા લક્ષણ નહીં. આહાહા!

लक्षण न जाननेके कारण नपुंसकतासे अत्यन्त विमूढ होते हुए.. હૈ કિ નહીં શ્લોક? પાના ફેર હો ગયા. યે હિન્દી હૈ. યે ભી હિન્દી હૈ? ૮૨ પન્ના હૈ હિન્દીમેં. ટીકાકી પહલી લીટી હૈ. આહાહા! દૂસરી જગહ હૈ, પણ યે એક નમૂના બસ હૈ. દૂસરી જગહ.... પણ અહીંયા એટલું આવ્યું. ૧૫૪ પન્ના? ગાથા. હા. યે સામાયિકમેં હૈ. સામાયિકકા પાઠ હૈ ઉસમેં હૈ. હા, હા. એ નીકળ્યું. એ બધું બતાવ્યું છે. યે કોઈ નયા નહીં હૈ, બહોત બાર બતાયા હૈ પહલે. ક્યા આયા? અહીં ચિહ્નન નથી એટલે ખબર નહીં. ૧૫૭? કિતની? ૧૫૪ ગાથા. ૧૫૪. આહાહા! યે તો હિન્દી હૈ ન, તો ચિહ્નન નહીં કિયા હૈ. જુઓ! જુઓ, ઈસમેં હૈ. ૧૫૪.

समस्त कर्मके पक्षका नाश करनेसे... ૧૫૪કી ટીકા. **समस्त कर्मके पक्षका नाश करनेसे उत्पन्न होनेवाला जो आत्मलाभ (निज स्वरूपकी प्राप्ति).... आत्मलाभस्वरूप मोक्षको इस जगतमें कितने ही जीव चाहते हुए भी, मोक्षके कारणभूत सामायिककी–जो (सामायिक) सम्यग्दर्शन-ज्ञान-चारित्रस्वभाववाले परमार्थभूत ज्ञानके भवनमात्र है...** સામાયિક ને સમ્યગ્દર્શન તો આત્માકા ભવન–આત્માકે સ્વરૂપમેં પરિણમન હૈ. આહાહા! હૈ? **एकाग्रतालक्षणयुक्त है और समयसारस्वरूप है उसकी–प्रतिज्ञा लेकर भी...** પ્રતિજ્ઞા લેતે હૈં કિ હમકો સામાયિક કરના મોક્ષમાર્ગ.... આહાહા! **प्रतिज्ञा लेकर भी दुरन्त कर्मचक्रको पार करनेकी नपुंसकताके...** શુભસે પાર હોના યે નહીં કરતે. શુભમેં રહના યે નપુંસક હૈ. આહાહા! ક્યોં? આત્મામેં એક વીર્ય નામકા ગુણ હૈ. ૪૭ શક્તિમેં હૈ પીછે. તો વીર્યગુણકા કાર્ય ક્યા? ભગવાન

તો વહાં કહતે હૈં કિ અપને સ્વરૂપકી રચના કરે વો વીર્ય. રાગકી રચના કરે વો નપુંસક હૈ. આહાહા! બધા નપુંસક જ છે, ભાન ક્યાં છે? આજનું થોડું થોડું નવું આવ્યું હોં. આહાહા! હૈ અંદર?

અપની સામાયિકકી પ્રતિજ્ઞા કરે કિ હમેં નવ કોટિસે રાગકા ત્યાગ ને હમારે ધર્મ.... પણ શુભભાવસે ન હટના યે નપુંસકતા હૈ. હટતા નહીં. નપુંસક વહાં શુભભાવમેં રુક જાતા હૈ. આહાહા! આત્મામેં વીર્ય નામકા ગુણ હૈ. યે ગુણકા પીછે લખાણ હૈ શક્તિમેં. બધા આધાર દેવા જાય તો વાર લાગે. વીર્યગુણકા કાર્ય ક્યા હૈ? કિ અપની જો શુદ્ધ પવિત્ર જો શક્તિયાં અનંત હૈં ઉસકી પર્યાયમેં રચના કરના, વીર્યસે શુદ્ધકી રચના કરના યે વીર્યગુણકા કાર્ય હૈ. આહાહા! સ્વરૂપકી શુદ્ધ રચના કરના, આહાહા! યે વીર્ય નામ આત્માકા પુરુષાર્થ હૈ. યે વીર્ય રેત હૈ (જિસસે) પુત્ર-પુત્રી હોતે હૈં યે તો જડ માટી–ધૂળ હૈ. આત્મામેં પુરુષાર્થ–વીર્ય નામકા ઐસા એક ગુણ હૈ કિ જો અપની અનંતી શક્તિ–ગુણ નિર્મળ હૈં–પવિત્ર હૈં ઉસકી પર્યાયમેં રચના કરે. રાગકી રચના નહીં. આહાહા!

જ્ઞાનીકો રાગ આતા હૈ, પણ રાગકા કર્તૃત્વ મેરા હૈ, રાગ મુજે કરનેલાયક હૈ ઐસા હૈ નહીં. એક વાત. ઔર દૂસરી બાત ઐસે ભી હૈ કિ જ્ઞાનીકો રાગ આતા હૈ ભક્તિ આદિકા, યે પરિણમન હૈ તો રાગકા કર્તા મૈં હૂં ઐસા ભી માનતા હૈ. નયકે અધિકારમેં આતા હૈ. ૪૭ નય. કરનેલાયક હૈ ઐસે નહીં, પણ પરિણમન હોતા હૈ ઉસ કારણસે કર્તા કહનેમેં આતા હૈ. આહાહા! આટલી અપેક્ષાઓ. પ્રભુ... પ્રભુનો પાર ન મળે. વીતરાગ માર્ગ ગંભીર.. ગંભીર.. ગંભીર.. આહાહા! ઉસકા એક-એક પદ ને એક-એક શ્લોક સમજના બહુત અલૌકિક બાત હૈ. એમને એમ વાંચી જાય, ભણી જાય.... એક જણાએ (કહ્યું), મહારાજ! સ્વામીજી! આપ સમયસારકી બહોત પ્રસિદ્ધિ–વખાણ કરતે હો. હમને તો ૧૫ દિનમેં સમયસાર પઢ લિયા. આહાહા! અરે ભાઈ! એક લીટી સમજના, એક ગાથા ને એક પંક્તિ સમજના અલૌકિક બાત હૈ. આહાહા!

કહતે હૈં કિ જો કોઈ અપને સ્વરૂપમેં પ્રતિજ્ઞા કરકે.... હમેં સામાયિક કરના હૈ ઔર સામાયિક મેરે મોક્ષકા કારણ હૈ ઐસી પ્રતિજ્ઞા લેકર ભી શુભભાવસે હટતે નહીં ઔર અપની પ્રતિજ્ઞા અનુસાર સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકી પરિણતિ કરતે નહીં ઔર રાગકી પરિણતિમેં પડા હૈ, આહાહા! નપુંસક હૈ–પાવૈયા હૈ–હીજડા હૈ. જૈસે નપુંસકકો વીર્ય હોતા નહીં તો પુત્ર હોતા નહીં, પુત્ર-પુત્રી. એમ શુભભાવ નપુંસક હૈ. શુભભાવમેંસે ધર્મકી પ્રજા હોતી નહીં. આરે, ભારે વાત આકરી! જ્ઞાનીકો ભી શુભભાવ આતા હૈ. જાનતા હૈ કિ મેરી કમજોરી હૈ. અમારું મૂળ વીર્ય છે એનું કાર્ય છે નહીં. મેરા પુરુષાર્થ હૈ જો અંદર, આહાહા! ઉસકા કાર્ય નહીં. ક્યોંકિ વીર્ય તો પવિત્ર હૈ અંદર. અનંત ગુણકે સાથમેં વીર્યગુણ પવિત્ર હૈ. પવિત્રકા કાર્ય તો પવિત્રતાકી રચના યે કાર્ય હૈ. અને રાગકી પર્યાયમેં દુઃખ ઉત્પન્ન હોતા હૈ યે મેરે પવિત્ર પુરુષાર્થ–વીર્ય ગુણકા

કાર્ય નહીં. આહાહા! ઝીણી વાત છે ભાઈ! જ્ઞાનચંદજી આવ્યા નહોતાને. કહે, ફરીવાર થોડું લ્યો. તો કાંઈ એનું એ ફરીવાર આવે એવું કાંઈ છે? યે તો આનેવાલા હો વો આયે.

किसीके साथ कर्ताकर्म संबंध नहीं. इसलिये जीव अपने परिणामका कर्ता है और अपने परिणम कर्म हैं । इसी प्रकार अजीव अपने परिणामोंका ही कर्ता है... આહાહા! **और अपने परिणाम कर्म हैं ।** કર્મ એટલે કાર્ય. **इस प्रकार दूसरेके परिणामोंका अकर्ता है।** યે સિદ્ધ કિયા, લ્યો.

'इसप्रकार जीव अकर्ता है तथापि उसे बन्ध होता है, यह कोई अज्ञानकी महिमा है' इस अर्थका कलशरूप काव्य कहते हैं. ઉસકા કલશ હૈ. અચ્છી બાત હૈ. એક કલશ લેંગે.

अकर्ता जीवोऽयं स्थित इति विशुद्धः स्वरसतः
स्फुरच्चिज्जयोतिर्भिश्छुरितभुवनाभोगभवनः ।
तथाप्यस्यासौ स्याद्यदिह किल बन्धः प्रकृतिभिः
स खल्वज्ञानस्य स्फुरति महिमा कोऽपि गहनः ।।१९५।।

(स्वरसतः विशुद्ध) निजरससे विशुद्ध है ભગવાન તો. આહાહા! અપની શક્તિ–અપના રસ–અપને સ્વભાવસે તો પ્રભુ આત્મા પવિત્ર હૈ. આહાહા! હૈ? **निजरससे विशुद्ध** ઔર **(स्फुरत-चित्-ज्योतिर्भिः छुरित-भुवन-आभोग-भवनः) स्फुरायमान होती हुई...** આહાહા! ક્યા કહતે હૈં? ભગવાન (આત્મા) તો શુદ્ધ ચૈતન્યઘન વિશુદ્ધ હૈ ઔર ઉસમેંસે જો પર્યાય પ્રગટ હોતી હૈ–સ્ફુરાયમાન હોતી હૈ વો પવિત્ર હોતી હૈ. આહાહા! જો સ્વભાવ સર્વજ્ઞસ્વરૂપી હૈ.... આહાહા! જરી સૂક્ષ્મ બાત હૈ. સર્વજ્ઞસ્વભાવકા દરેક (ગુણ)મેં ઉસકા રૂપ હૈ. બહોત વિચાર કિયા પણ હમકો બરાબર બૈઠી નહીં. ભગવાનકી વાણીકી ઈતની બાત.... દરેકકા બહોત વિચાર કિયા. સર્વજ્ઞ નામકા સ્વભાવ હૈ.... પાઠ ઐસા હૈ કિ પ્રત્યેક ગુણમેં ઉસકા રૂપ હૈ. અંદર પકડમેં આતા નહીં. આહાહા!

શ્રોતા : આપકો નહીં બૈઠતા તો હમકો......

પૂજ્ય ગુરૂદેવશ્રી : પકડમેં આતા નહીં. જે હોય એમ કહીએ બાપા! બહોત સૂક્ષ્મ વિચાર કરતે હૈં.... સર્વજ્ઞ(ગુણ) હૈ ઉસકા પ્રત્યેક ગુણમેં રૂપ ક્યા? રૂપ કહા હૈ, ચિદવિલાસમેં 'રૂપ' કહા હૈ. અસ્તિત્વગુણકા રૂપ, પ્રમેયત્વગુણકા રૂપ વો તો ખ્યાલમેં આ જાતા હૈ. જૈસે જ્ઞાન હૈ ઔર અસ્તિત્વગુણ ભિન્ન હૈ. જ્ઞાનગુણ હૈ યે અસ્તિત્વગુણસે હૈ ઐસા નહીં. અસ્તિત્વગુણ ભિન્ન હૈ. ક્યોંકિ **'द्रव्याश्रया निर्गुणा गुणाः'** ઉમાસ્વામીનું સૂત્ર છે. તત્ત્વાર્થસૂત્ર. **द्रव्याश्रया निर्गुणा गुणाः** ગુણકે આશ્રયસે ગુણ નહીં, ગુણકા આશ્રય દ્રવ્ય હૈ. આહાહા! તો કહતે હૈં, યહાં ચૈતન્યજ્યોતિ પ્રગટ હોતી હૈ–સ્ફુરાયમાન હોતી હૈ. સર્વજ્ઞગુણ આદિ સ્વભાવ જો હૈ યે પર્યાયમેં પ્રગટ હોતા હૈ. કિસીકી અપેક્ષાસે નહીં, કિસીકે કારણસે નહીં. આહાહા! હૈ?

જિસકી સ્ફુરાયમાન જ્યોતિ હુઈ... **चैतन्यज्योतियोंके द्वारा लोकका समस्त विस्तार व्याप्त हो जाता है**... આહાહા! અપને સ્વભાવકી પર્યાય પ્રગટ હોતે હી સારે લોકાલોકકો જાન લેતે હૈં. વ્યાપ્ત હોતા હૈ ઉસકા અર્થ યહ હૈ. સારે લોકાલોકકો જાન લેતે હૈં. કોઈ ચીજકો કરતા તો નહીં, પણ કોઈ ચીજ જાનનેમેં આયે બિના રહતી નહીં. આહાહા! અપને સિવા કોઈ ચીજકા કર્તા નહીં ઔર અપને સિવા અનંત ચીજકો જાને બિના રહતા નહીં. આહાહા! આવો સ્વભાવ છે પ્રભુ! બહુ આકરું કામ છે ભાઈ! વિચાર તો.... અહીં તો આખો દિ' નિવૃત્તિ છે. તો આ જ લઢણ ચાલતું હોય છે. બહોત બાર તો સૂક્ષ્મ બાત પડે તો હમકો પતા નહીં લગતા. સમજમેં આયા?

સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી યે અપના ગુણ હૈ. જ્ઞાનગુણ હૈ વો અસ્તિત્વગુણસે ભિન્ન હૈ. અસ્તિત્વગુણકા જ્ઞાનમેં રૂપ હૈ ઇસકા અર્થ? કિ જ્ઞાન હૈ યે અપનેસે હૈ ઐસા અસ્તિત્વકા રૂપ ઉસમેં હૈ. અસ્તિત્વ ગુણ નહીં. આરે આરે! સમજમેં આયા? ભગવાન આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપી હૈ, ભગવાન આત્મા અસ્તિત્વસ્વરૂપી હૈ. અસ્તિત્વકા જ્ઞાનગુણમેં (રૂપ હૈ). અસ્તિત્વગુણકે કારણસે જ્ઞાનગુણ હૈ ઐસા નહીં અને અસ્તિત્વગુણકા જ્ઞાનગુણમેં રૂપ હૈ. રૂપકા અર્થ જ્ઞાનગુણ હૈ યે અપને અસ્તિત્વસે હૈ. અસ્તિત્વગુણકે કારણસે હૈ ઐસા નહીં. આહાહા! આ વાતો તો ઝીણી છે બાપુ!

શ્રોતા : ... સ્વભાવ જ્ઞાન હી હૈ, અસ્તિત્વ સ્વભાવ જ્ઞાન હી હૈ.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી : જ્ઞાન હૈ યે તો જુદી બાત હૈ. પણ જ્ઞાન સર્વજ્ઞ(સ્વભાવી) હૈ ઔર સબ ગુણમેં ઉસકામેં રૂપ હૈ યે ક્યા—ઉસકા પતા નહીં લગતા. ભાઈ લાલચંદભાઈ! અહીં તો જેવું હોય એવું કહીએ. કારણકે બાત તો બહોત સૂક્ષ્મ વિચાર બહોત લે ગયે...... એક-એક બાત, શાસ્ત્રકી એક-એક ગાથા બહોત સ્પષ્ટીકરણ કરકે હમ સમજતે હૈં અંદર. ઐસે (ઉપરસે) માન લેના ઐસા નહીં. ભાવમેં ભાસન હોના ચાહિયે. જ્ઞાન હૈ ઉસમેં અસ્તિત્વ ગુણ નહીં, પણ અસ્તિત્વકા રૂપ હૈ, યે તો બરાબર હૈ. ક્યોં? જ્ઞાન હૈ તો જ્ઞાન 'હૈ' ન? હૈ તો ઉસકા 'હૈ'પના આયા અપનેસે. તો ઐસા એક ગુણમેં દૂસરે ગુણકા રૂપ ભલે હો, પણ સર્વજ્ઞકા રૂપ ક્યા હૈ? સૂક્ષ્મ પડતા હૈ ભૈયા! ભગવાન કહતે હૈં તો યથાર્થ હૈ, પર ઉસકા પાર લે સકે નહીં. આહાહા!

યહાં કહતે હૈં, યે સ્ફુરાયમાન જ્યોતિ જબ પ્રગટ હોતી હૈ તો લોકાલોકકો જાનતી હૈ. એમ કહતે હૈં. હૈ? **समस्त विस्तार व्याप्त हो जाता है ऐसा जिसका स्वभाव है**... ઐસા તો જીવકા સ્વભાવ હૈ. આહાહા! અંદર સર્વજ્ઞસ્વભાવ હૈ.... પર્યાયમેં સર્વજ્ઞપના પ્રગટે યે તો ઉસકા સ્વભાવ હૈ. પ્રાપ્તકી પ્રાપ્તિ હૈ. અંદર પડા હૈ ભગવાન (આત્મા) પૂર્ણાનંદ સર્વજ્ઞ(સ્વભાવી). યે પર્યાયમેં સર્વજ્ઞપના આતા હૈ વો ઉસમેંસે આતા હૈ. યે સર્વજ્ઞપનેમેં લોકાલોક જાનનેમેં આતા હૈ. ભલે ક્ષેત્ર ઇતનેમેં હૈ શરીર પ્રમાણસે. આકાશકા અંત નહીં (કિ) કહાં આકાશ પૂરા હુઆ? (અંત) હુઆ તો પીછે ક્યા? ઉસકા ભી જ્ઞાનમેં (પ્રમાણ) આ જાતા હૈ. તો (પ્રમાણ) આ જાતા હૈ માટે

આકાશકા અંત આ ગયા ઐસા હૈ નહીં. અનંત અનંતરૂપસે જાનનેમેં આયા. અનંતકો જાના તો અંત હો ગયા? સમજમેં આયા? આહાહા!

(**अयं जीवः**) **ऐसा यह जीव** (**इति**) **पूर्वोक्त प्रकारसे...** આહાહા! (**परद्रव्यका तथा परभावोंका**) (**अकर्ता स्थितः**) **अकर्ता सिद्ध हुआ...** અમૃતચંદ્રાચાર્ય. ક્રમબદ્ધકી ટીકા ભી ઉન્હોંને કી અને ફિર કલશ ભી ઉન્હોંને કિયે. યે ક્રમબદ્ધકા કલશ હૈ. જૈસે મંદિર બનાકર પીછે કળશ ચઢાતે હૈં, ઐસે યે ટીકા હૈ મંદિર ઔર ઉપર કલશ ચઢાયા. આહાહા! અલૌકિક વાત છે. દુનિયાસે (ભિન્ન) યે વસ્તુ ઐસી હૈ કિ ઐસી બાત કહનેવાલેકો પાગલ કહે. પરમાત્મપ્રકાશમેં આયા હૈ. પાગલ લોગ જ્ઞાનીકો પાગલ માને ઐસી યે ચીજ હૈ. આહાહા! અરેરે! વસ્તુ.... યહાં યે કહા. જો અંદર શુદ્ધસ્વરૂપ હૈ.... અકર્તાપના ક્યોં હૈ? કિ જ્ઞાનજ્યોતિ ભગવાન પૂર્ણ સ્વરૂપ હૈ, આહાહા! ઉસકી શક્તિમેંસે પૂર્ણ જાનનેકી વ્યક્તતા આતી હૈ, પણ કોઈ ચીજકા કર્તા હૈ અને કોઈ ચીજસે યે કેવલજ્ઞાન સ્ફુરાયમાન હુઆ ઐસા હૈ નહીં. આહાહા! કર્મકે ક્ષયસે કેવલજ્ઞાન હુઆ ઐસા હૈ નહીં. યે તો અપેક્ષા હો ગઈ. પહલે તો કહા કિ નિરપેક્ષ (તત્ત્વ હૈ). આહાહા! ભભૂતમલજી! યે કહીં સુના હી નહીં પૈસેમેં. આ બધા લોઢાના ધંધા.... લોઢામાં તો કાટ લાગે છે. લોહા.. લોહા.. જંગ.. જંગ.. આહાહા!

કહતે હૈં કિ પ્રભુ! મૈંને અકર્તા ક્યોં કહા? ક્રમબદ્ધમેં અકર્તા(પના) ક્યોં કહા? કિ પ્રભુકા સ્વરૂપ તો સર્વજ્ઞસ્વભાવી હૈ ન. યે કહા ન પહલે? નિજરસસે વિશુદ્ધ હૈ... નિજરસસે વિશુદ્ધ હૈ. અપની શક્તિ-ગુણસે પવિત્ર હૈ. આહાહા! પરકે કારણસે હૈ નહીં. અપને રસસે વિશુદ્ધ હૈ. આહાહા! ઔર જિસકી **स्फुरायमान होती हुई चैतन्यज्योतियोंके द्वारा...** ચૈતન્યકી પ્રકાશપર્યાય હુઈ... આહાહા! ઉસકે દ્વારા લોકકા **समस्त विस्तार व्याप्त हो जाता है...** યે વ્યવહારસે બાત કરતે હૈં. યે જ્ઞાનકી સર્વજ્ઞશક્તિ હૈ વો પર્યાયમેં આયી તો સર્વ લોકકો જાનતે હૈં. લોકાલોકકો જાનતે હૈં (ઐસા કહના ભી) વ્યવહાર હૈ. ખરેખર તો અપની પર્યાયકો હી જાનતે હૈં. લોકાલોકકો તો પર્યાય છૂતી હી નહીં. પણ દુનિયાને ખ્યાલમાં આવે કે સ્ફુરાયમાન શક્તિકી શક્તિ (-તાકાત) કિતની હૈ, યે માપ બતાનેકો 'લોકાલોક જાનતે હૈં' ઐસા કહા. આહાહા! આવી ધર્મની ચીજ છે ભાઈ! શું થાય?

चैतन्यज्योतियोंके द्वारा... ચૈતન્યજ્યોતિયોંસે હોં, એક પર્યાય નહીં. અનંતી પ્રકાશ પર્યાય હુઈ. સર્વજ્ઞ જહાં હુએ તો ચૈતન્યકી સબ શક્તિયાં પૂર્ણ પ્રકાશમાન હો ગઈ. ચૈતન્યકી એક સર્વજ્ઞપર્યાય જહાં પ્રગટ હુઈ તો ઉસકે સાથ સર્વ શક્તિકી વ્યક્તતા હો ગઈ. શક્તિકી સ્ફુરાયમાન ચૈતન્યજ્યોતિયાં.... જિતની ચૈતન્યજ્યોતિ હૈં ઈતની સબ પર્યાયમેં સ્ફુરાયમાન હો ગઈ. આહાહા! **ऐसा यह जीव....** આહાહા! **पूर्वोक्त प्रकारसे (परद्रव्य तथा परभावोंका अकर्ता....** દેખો! અકર્તા સિદ્ધ હુઆ. **तथापि...** ઐસા હોને પર ભી.... પ્રભુ! તું ઐસા હૈ હી. આહાહા!

તથાપિ **उसे इस जगतमें**... આહાહા! **कर्मप्रकृतियोंके साथ जो यह (प्रगट) बन्ध होता है**... અરેરે! એવી ચૈતન્યજ્યોતિ ઝળહળ જ્યોતિ.... દેવીલાલજી કહાં બૈઠે હૈં? નથી? નહીં હૈં. કુછ કામ હોગા. હૈં? નહીં હૈં. યે તો ચૈતન્યકી સ્ફુરાયમાન જ્યોતિ.... એક જ્ઞાન(પર્યાય) સ્ફુરાયમાન નહીં (હોતી), ચૈતન્યકી સર્વ શક્તિયા હૈં.... જૈસે સર્વજ્ઞપના પૂર્ણ હુઆ ઐસે સર્વ શક્તિકી પર્યાયમેં પૂર્ણતા પ્રગટ હુઈ. આહાહા! અરેરે! ઐસી વસ્તુસ્થિતિ હૈ તો ભી જગતમેં કર્મપ્રકૃતિયોંકે સાથ બંધ હોતા હૈ! આહાહા! અરેરે! એને કર્મનું બંધન! આહાહા!

કારણ કે (**सः खलु अज्ञानस्य कः अपि गहनः महिमा स्फुरति**) **सो वह वास्तवमें अज्ञानकी कोई गहन महिमा**... આહાહા! ઇસકે સ્વભાવકી ગહન મહિમા હૈ, પણ ઉસકે અજ્ઞાનકી ગહન મહિમા (દેખો કિ) ઐસી ચીજકો બંધ હોતા હૈ! આહા! યે ક્યા આયા? મહાપ્રભુ ચૈતન્યજ્યોતિ અંદર શક્તિસે સ્ફુરાયમાન વસ્તુ તરીકે, લ્યો. સમજમેં આયા? ઐસી ચીજ હૈ, આહાહા! અનંત ચૈતન્ય શક્તિયોંસે બિરાજમાન, સ્ફુરાયમાન ચૈતન્યજ્યોત પરમાત્મા હૈ, ઐસી ચીજકો પ્રકૃતિકા બંધ હોતા હૈ! અરેરે! યે ક્યા હોતા હૈ? ઐસે કહતે હૈં.

કર્મપ્રકૃતિયોંકે સાથ પ્રગટ બંધ હોતા હૈ યે વાસ્તવમેં અજ્ઞાનકી કોઈ ગહન મહિમા હૈ. આહાહા! અરેરે! અજ્ઞાન સમજાના.... ઐસી ચીજમેં.. અજ્ઞાનકી કોઈ ગહન મહિમા હૈ કિ ઉસકો કર્મપ્રકૃતિકા બંધ હોતા હૈ. જિસમેં અનંતી જ્યોતિ સ્ફુરાયમાન–અંદર પ્રગટ હૈ. એક નહીં પણ અનંતી ચૈતન્યજ્યોતિ પ્રગટ હૈ ઐસા અપના પરમાત્મસ્વરૂપ હૈ ઉસકો કર્મપ્રકૃતિકા બંધન હો યે કોઈ અજ્ઞાનકી મહિમા હૈ. વસ્તુકે સ્વરૂપકા ભાન નહીં. અજ્ઞાનકી ગહન મહિમા હૈ. પાર ન પામે, ઐસા અર્થ લિખા હૈ ટીકામેં. ગહન એટલે પાર ન પામે. પાર તો પા લેતે હૈં સમકિતી. પણ અજ્ઞાનકી ઐસી ગહન મહિમા હૈ કિ ઐસા ચૈતન્ય સ્ફુરાયમાન અનંત શક્તિકા પિંડ પ્રભુ, આહાહા! ઉસકો કર્મબંધન હો, યે કોઈ અજ્ઞાનસે હોતા હૈ. અજ્ઞાનકી કોઈ ગહન મહિમા હૈ. યે અજ્ઞાનકા નાશ આત્માકે સ્વભાવકે આશ્રયસે હો સકતા હૈ.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

Vitragvani

www.vitragvani.com